

STATISTISKE ANALYSER



BARNES LEVEKÅR

CHILDREN'S LEVEL OF LIVING

AV/BY ARVID HANSEN OG/AND ARNE S. ANDERSEN

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY

STATISTISKE ANALYSER 53

BARNES LEVEKÅR

CHILDREN'S LEVEL OF LIVING

AV/BY
ARVID HANSEN
OG/AND
ARNE S. ANDERSEN

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO — KONGSVINGER 1984

ISBN 82-537-2065-3
ISSN 0333-0621

EMNEGRUPPE
Sosiale forhold

ANDRE EMNEORD
Barnetilsyn
Boforhold
Familieforhold
Helseforhold
Sosial bakgrunn

FORORD

Denne publikasjonen er en beskrivelse og en analyse av viktige sider ved barns levekår. Det er benyttet en rekke datakilder. De viktigste kildene er: Levekårsundersøkelsen 1973, Helseundersøkelsen 1975, Transport og velferd 1979, Levekårsundersøkelsen 1980 og Tidsnyttingsundersøkelsen 1980-81.

Analysen er finansiert av Forbruker- og administrasjonsdepartementet. Førstekonsulent Arvid Hansen har skrevet kapitlene 2-10 og førstekonsulent Arne S. Andersen har skrevet kapitlene 1, 11 og 12.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 24. april 1984

Arne Øien

PREFACE

This publication is a description and an analysis of important aspects of children's level of living. Data from various sources are used. The most important data sources are: Survey of Level of Living 1973, Health Survey 1975, Survey of Transport and Welfare 1979, Survey of Level of Living 1980 and the Time Budget Survey 1980-81.

The analysis is financed by the Ministry of Consumer Affairs and Government Administration. Mr. Arvid Hansen has written the chapters 2-10 and Mr. Arne S. Andersen has written the chapters 1, 11 and 12.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 24 April 1984

Arne Øien

INNHOOLD

	Side
Figurregister	9
Tabellregister	10
TekstdeI	
1. Innledning	15
2. Endringer i barns levekår i dette århundret	20
2.1. Mål for endring i levekår	20
2.2. Familieforhold	21
2.3. Helseforhold	23
2.4. Økonomi, arbeid, boforhold	28
2.5. Bostedstilknytning og flytting	30
2.6. Sammenhengen mellom noen levekårsproblemer	31
3. Barn og deres familier	33
3.1. Barn som del av befolkningen	33
3.2. Familieforhold	34
4. Barns sosiale bakgrunn	38
4.1. Foreldrenes sosioøkonomiske status	39
4.2. Foreldrenes utdanning	42
5. Foreldrenes arbeid	45
5.1. Foreldrenes arbeidstider	45
5.2. Foreldrenes arbeidstidsordninger	50
5.3. Foreldrenes husarbeid	52
6. Barnetilsyn	54
6.1. Omfang av barnetilsyn	55
6.2. Privat og instituert tilsyn	58
7. Barns samvær med sine foreldre	60
7.1. Samværstid med fedre og mødre	61
7.2. Samværstid for hele husholdningen samlet	64
7.3. Foreldrenes omsorgsarbeid	65
8. Kontakt med voksne slektninger	66
8.1. Hyppighet av kontakt	67
8.2. Reiseavstander	70

INNHold (forts.)

	Side
9. Fritidsaktiviteter	72
9.1. Organiserte fritidsaktiviteter	72
9.2. Lek og samvær med kamerater ute	74
9.3. Kino og diskotekbesøk	76
9.4. Avstand til oppholdssteder	77
9.5. Typer av oppholdssteder	80
9.6. Hindringer for fritidsaktiviteter	81
10. Miljøstabilitet	84
10.1. Botid på stedet	85
10.2. Flytting i nabolaget	86
11. Barns boforhold	87
11.1. Boligen	87
11.2. Boligforhold for barn i ulike grupper	89
11.3. Det fysiske bomiljø	93
11.4. Det fysiske bomiljø for barn i ulike grupper	97
11.5. Fordeling av samlede boforhold	104
12. Barns helsetilstand	107
12.1. Helsebegreper og mål for helsetilstand	107
12.2. Sykelighet blant barn	108
12.3. Helsetilstand i ulike grupper av barn	111
Litteratur	117
Utkomne publikasjoner	
Publikasjoner sendt ut fra Statistisk Sentralbyrå etter 1. juli 1983	118
Standarder for norsk statistikk (SNS)	122

Standardtegn i tabeller

- . Tall kan ikke forekomme
- : Tall kan ikke offentliggjøres
- 0 Mindre enn 0,5 av den brukte enheten
- 0,0 Mindre enn 0,05 av den brukte enheten

CONTENTS

	Page
Index of figures	12
Index of tables	13
Text	
1. Introduction	15
2. Changes in children's living conditions in this century	20
2.1. Measures of change in living conditions	20
2.2. Family relations	21
2.3. Health	23
2.4. Economy, work, housing conditions	28
2.5. Community attachment and migration	30
2.6. The relations between some problems	31
3. Children and their families	33
3.1. Children in the population	33
3.2. Family relations	34
4. Children's social background	38
4.1. Parents' socio-economic group	39
4.2. Parents' education	42
5. Parents' work	45
5.1. Parents' working hours	45
5.2. Parents' work schedule	50
5.3. Parents' housework	52
6. Child care arrangements	54
6.1. The amount of child care by others	55
6.2. Private and public child care arrangements	58
7. Time spent with parents	60
7.1. Time spent with fathers and mothers	61
7.2. Time the whole household spends together	64
7.3. Child care activities	65
8. Contact with adult relatives	66
8.1. Frequency of contact	67
8.2. Travel distances	70

CONTENTS (cont.)

	Page
9. Leisure activities	72
9.1. Organized leisure activities	72
9.2. Outdoor play	74
9.3. Cinema and discoteque visits	76
9.4. Distance to locations	77
9.5. Types of locations	80
9.6. Obstacles to leisure activities	81
10. Stability of social relations	84
10.1. Years lived in the community	85
10.2. Migration in the neighbourhood	86
11. Children's housing conditions	87
11.1. The dwelling	87
11.2. Housing conditions for various groups of children	89
11.3. Environment of the dwelling	93
11.4. Environment of the dwelling for various groups of children	97
11.5. Distribution of housing conditions as a whole	104
12. Children's health	107
12.1. Concepts of health and measures of health condition	107
12.2. Morbidity among children	108
12.3. Health conditions in various groups of children	111
Literature	117
Publications	
Publications issued by the Central Bureau of Statistics since 1 July 1983	118
Standards for Norwegian Statistics (SNS)	122

Explanation of Symbols in Tables

- . Category not applicable
- : Not for publication
- 0 Less than 0.5 of unit employed
- 0,0 Less than 0.05 of unit employed

FIGURREGISTER

	Side
1. Familieforhold for barn under 14 år, født i ulike perioder. Prosent. 1901-1956	22
2. Langvarig sykdom i familien under oppveksten, for barn født i ulike perioder. Prosent. 1901-1956	24
3. Andel gjenlevende ved 1, 5, 10 og 15 års alder for gutter og jenter født i 1901-1936 og 1971. Prosent	25
4. Dødeligheten blant gutter og jenter i alderen 1-4 og 10-14. 1911-1980. Døde pr. 10 000 ..	26
5. Døde i løpet av første leveår, pr. 1 000 levendefødte, for barn født i og utenfor ekteskap. 1901-1905 - 1971-1975 og 1980	27
6. Økonomiske forhold under oppveksten for barn født i ulike perioder. Prosent 1901-1956 ...	29
7. Bosatte etter botetthet. 1920-1970	29
8. Bostedsstrøk og skifte av bosted under oppveksten, for barn født i ulike perioder. Prosent. 1901-1956	31
9. Faktisk andel og forventet andel av barn som opplevde minst ett av fire problemer under oppveksten, i grupper for fødselsår	32
10. Tallet på barn 0-15 år, hele befolkningen og barns andel av befolkningen. 1910-1980	33
11. Barn etter foreldrenes sosioøkonomiske status. Prosent	39
12. Barn etter foreldrenes utdanning. Prosent	43
13. Andel barn 0-9 år som har regelmessig tilsyn, av ulike typer. Prosent	55
14. Barn i grupper for bostedsstrøk/fars eller mors sosioøkonomiske status. Tid tilbrakt sammen med far/mor. Timer. Gjennomsnitt alle dager	63
15. Andel barn med foreldre som treffer ulike slektninger hver uke eller oftere, og andel barn med kortere reiseavstand enn 1/2 time til disse slektningene. Grupper for familietype, bostedsstrøk og fars sosioøkonomiske gruppe. Prosent	71
16. Andel barn som er ute for å leke/ute sammen med kamerater flere timer pr. dag, i grupper for kjønn og alder. Prosent	75
17. Andel barn som bor i nabolag med noe eller mye flytting, og andel med foreldre som har bodd på stedet kortere enn 5 år, i grupper for fars sosioøkonomiske status. Prosent	87
18. Barn etter gjennomsnittlig antall problemer med boligforhold og fysisk bomiljø	105

TABELLREGISTER

Side

1. Oversikt over enkelte trekk ved levekårene for barn 0-15 år. Andeler i prosent	18
2. Tallet på barn i grupper for kjønn og alder. 31. desember 1979	34
3. Barn i ulike aldersgrupper, etter familie- og husholdningstype. Prosent	35
4. Barn 0-6 år og 7-15 år i ulike familietyper, etter tallet på familier i husholdningen. Prosent	36
5. Barn i ulike aldersgrupper, etter tallet på søsken 0-15 år. Prosent	37
6. Barn i ulike familietyper, etter tallet på søsken/tallet på barn i husholdningen samlet. Prosent	37
7. Barn i ulike familietyper, etter tallet på generasjoner i husholdningen. Prosent	38
8. Barn med gifte eller samboende foreldre, etter foreldrenes sosioøkonomiske status. Faktisk andel og differanse til forventet andel. Prosent	40
9. Barn av enslige forsørgere, etter forsørgers sosioøkonomiske status. Prosent	41
10. Barn i ulike bostedsstrøk, etter fars sosioøkonomiske status. Prosent	42
11. Barn med gifte eller samboende foreldre, etter mors og fars utdanning. Faktisk andel og differanse til forventet andel. Prosent	43
12. Barn av enslige forsørgere, etter forsørgers utdanning. Prosent	44
13. Barn i ulike bostedsstrøk, etter fars utdanning. Prosent	44
14. Barn med gifte eller samboende foreldre, etter fars og mors arbeidstider. Faktisk andel og avvik fra forventet andel	45
15. Barn med gifte eller samboende foreldre i grupper for alder/antall søsken, etter fars/mors arbeidstider. Prosent	46
16. Barn av enslige forsørgere i grupper for alder/antall søsken etter forsørgers arbeidstid. Prosent	48
17. Barn med gifte eller samboende foreldre i ulike bostedsstrøk, etter foreldrenes arbeidstid. Prosent	49
18. Barn av enslige forsørgere i ulike bostedsstrøk, etter forsørgers arbeidstid. Prosent	49
19. Barn med gifte eller samboende foreldre som har inntektsgivende arbeid, eller foreldrenes arbeidstid og arbeidstidsordning. Prosent	50
20. Barn av enslige forsørgere som har inntektsgivende arbeid, etter forsørgerens arbeidstid og og arbeidstidsordning. Prosent	51
21. Barn med gifte eller samboende foreldre som begge har inntektsgivende arbeid, etter hvor ofte foreldrene overnatter borte fra hjemmet i løpet av siste år. Prosent	51
22. Barn av enslige forsørgere som har inntektsgivende arbeid, etter hvor ofte forsørgeren overnatter borte fra hjemmet i løpet av et år. Prosent	52
23. Barn av gifte eller samboende foreldre, etter fars og mors husarbeid. Prosent	52
24. Barn av enslige forsørgere, etter forsørgerens husarbeid. Prosent	53
25. Barn etter omfanget av mødrenes inntektsgivende arbeid og husarbeid. Prosent	54
26. Barn 0-9 år i ulike aldersgrupper, etter om de har regelmessig tilsyn av andre enn foreldrene. Prosent	55
27. Barn 0-9 år som har regelmessig tilsyn av andre, etter tilsynstimer pr. dag og tilsynsdager pr. uke. Prosent	56
28. Andel barn som har tilsyn minst 5 dager i uken og 6 timer pr. dag, i ulike aldersgrupper. Prosent	56
29. Andel barn som har regelmessig tilsyn av andre. Barn med gifte eller samboende foreldre, i grupper for foreldrenes arbeidstid og barnets alder. Prosent	57
30. Andel barn som har regelmessig tilsyn av andre. Barn av enslige forsørgere, i grupper for forsørgerens arbeidstid. Prosent	58
31. Barn i ulike aldersgrupper med gifte eller samboende foreldre/enslige forsørgere, etter type tilsynsordning. Prosent	58
32. Barn i grupper for fars sosioøkonomiske status/ulike bostedsstrøk, etter type tilsyns- ordning. Prosent	59

33. Barn i grupper for kjønn og alder, eller tid tilbrakt sammen med fedre/mødre. Timer pr. dag. Gjennomsnitt for alle dager	61
34. Barn i grupper for familietype/antall søsken/foreldrenes arbeidstid. Tid tilbrakt sammen med fedre/mødre. Timer pr. dag, gjennomsnitt og standardavvik, alle dager	62
35. Barn i grupper for familietype/husholdningsstørrelse/foreldrenes yrkesaktivitet. Tid hvor hele husholdningen var samlet. Timer pr. dag, gjennomsnitt og standardavvik for alle dager .	64
36. Foreldre i grupper for kjønn og familietype, etter tid brukt til ulike omsorgsaktiviteter. Timer pr. dag. Gjennomsnitt for alle dager	66
37. Barn med gifte eller samboende foreldre/enslige forsørgere, etter foreldrenes kontakt med barnets besteforeldre/voksne søsken/onkler/tanter. Prosent	67
38. Andel barn med foreldre som har kontakt hver uke eller oftere med ulike slektninger, i grupper for bostedsstrøk/fars sosioøkonomiske status. Prosent	69
39. Andel av barn som har over 1/2 times reiseavstand til ulike slektninger, i grupper for familietype, bostedsstrøk/fars sosioøkonomiske status. Prosent	70
40. Barn 7-15 år etter hyppighet av deltaking i organiserte fritidsaktiviteter. Prosent	72
41. Andel av barn 7-15 år som deltar i ulike fritidsaktiviteter, i grupper for kjønn/alder/bostedsstrøk. Prosent	73
42. Barn 0-15 år i ulike aldersgrupper, etter hvor ofte barnet er ute for å leke/ute sammen med kamerater. Prosent	74
43. Barn i grupper for kjønn og alder/bostedsstrøk, etter hvor ofte de går på kino, diskotek o.l. Prosent	76
44. Barn som deltar i ulike fritidsaktiviteter, etter avstanden fra boligen til stedet hvor aktiviteten vanligvis foregår. Prosent	77
45. Andel av barn som deltar i ulike fritidsaktiviteter og som vanligvis drar over en viss avstand fra boligen, i grupper for alder/bostedsstrøk. Prosent	79
46. Andel barn som vanligvis oppholder seg på bestemte steder når de er ute, i grupper for alder/bostedsstrøk. Prosent	80
47. Barn etter hvor mye deres deltaking i ulike fritidsaktiviteter blir redusert pga. hindringer. Prosent	82
48. Andel barn som deltar mindre enn ønskelig i ulike fritidsaktiviteter, i grupper for kjønn/alder/bostedsstrøk. Prosent	83
49. Barn i grupper for alder/familietype/bostedsstrøk, etter hvor lenge foreldrene har bodd på stedet. Prosent	85
50. Barn i grupper for alder/familietype/bostedsstrøk, etter hvor mye flytting det er i nabolaget. Prosent	86
51. Boforhold for barn 0-15 år, i grupper for alder. Prosent	89
52. Boforhold for barn 0-15 år, i grupper for bostedsstrøk. Prosent	90
53. Boforhold for barn 0-15 år, i grupper for familiefase. Prosent	91
54. Boforhold for barn 0-15 år, i grupper for hovedinntektstakers sosioøkonomiske status. Prosent	92
55. Barn i alderen 1-9 år med forskjellig tilgang til egen hage og trafiksikkert lekeområde, etter voksnes vurdering av trygghet ved lek ute. Prosent	94
56. Barn i alderen 1-9 år med forskjellig tilgang til trafiksikkert lekeområde og trafikkbelastning på nærmeste vei, etter voksnes vurdering av trygghet ved lek ute. Prosent	95
57. Barn 7-15 år med forskjellig reisemåte til skole, etter voksnes vurdering av skoleveiens trygghet. Prosent	95
58. Barn 7-12 år med forskjellig reisemåte til skole, etter avstand til barneskole. Prosent	96
59. Barn i alderen 7-12 år med forskjellig avstand til barneskole, etter voksnes vurdering av skoleveiens trygghet. Prosent	97
60. Fysisk bomiljø og miljøbelastninger for barn 0-15 år, i grupper for alder. Prosent	99
61. Fysisk bomiljø og miljøbelastninger for barn 0-15 år, i grupper for bostedsstrøk. Prosent ..	100
62. Fysisk bomiljø og miljøbelastninger for barn 0-15 år, i grupper for familietype. Prosent ...	101
63. Fysisk bomiljø og miljøbelastninger for barn 0-15 år, i grupper for hovedinntektstakerens sosioøkonomiske status. Prosent	103
64. Barn etter tallet på boforholdsproblemer. Prosent	106
65. Kronisk sykdom blant barn 0-15 år	108
66. Tallet på kroniske syketilfelle pr 1 000 barn, i ulike diagnosegrupper for jenter og gutter .	109
67. Helsetilstand blant barn 0-15 år for jenter og gutter og ulike aldersgrupper	112
68. Helsetilstand blant barn 0-15 år, i grupper for kommunetyper	114
69. Helsetilstand blant barn 0-15 år, i grupper for hovedinntektstakers sosioøkonomiske status ..	116

INDEX OF FIGURES

	Page
1. Family relations for children under 14 years of age, born in different periods. Per cent 1901-1956	22
2. Long periods of sickness in the family during childhood, for children born in different periods. Per cent. 1901-1956	24
3. Percentage surviving at the age of 1, 5, 10 and 15, for boys and girls born in 1901, 1936 and 1971	25
4. Mortality among boys and girls aged 1-4 and 10-14 years. 1911-1980. Death per 10 000	26
5. Deaths under one year of age pr. 1 000 live births for legitimate and illegitimate children. 1901-1905 - 1971-1975 and 1980	27
6. Economic conditions during childhood, for children born in different periods. Per cent. 1901-1956	29
7. Occupants of dwellings by density of occupation. 1920-1970	29
8. Area of residence and migration during childhood for children born in different periods. Per cent. 1901-1956	31
9. Observed and expected percentage of children who experienced at least one of four problems during childhood, in groups for year of birth	32
10. The number of children 0-15 years, the total population and percentage of children. 1910-1980	33
11. Children by socio-economic status of the parents. Per cent	39
12. Children by parents' education. Per cent	43
13. Percentage of children 0-9 years who are regularly cared for by others in different ways ..	55
14. Children in groups for area of residence/father's/mother's socio-economic status. Time spent with father/mother. Hours. Average for all days	63
15. Percentage of children with parents who see different relatives at least every week and percentage with less than 1/2 hour travel distance to these relatives. Groups for family type/area of residence/father's socio-economic status	71
16. Percentage of children playing/seeing friends outdoors several hours per day, in groups for sex and age	75
17. Percentage of children living in neighbourhood with some or much migration and percentage whose parents had lived in the community less than 5 years, in groups for father's socio-economic status.	87
18. Children by average number of problems with housing conditions and physical environment. ..	105

INDEX OF TABLES

	Page
1. Some aspects of the level of living for children aged 0-15 years. Percentages	18
2. The number of children in groups for sex and age. 31 December 1979	34
3. Children in different age groups, by type of family and household. Per cent	35
4. Children aged 0-6 and 7-15 years in different family types, by the number of families in the household. Per cent	36
5. Children in different age groups, by the number of siblings 0-15 years. Per cent	37
6. Children in different family types, by the number of siblings/the total number of children in the household. Per cent	37
7. Children in different family types, by the number of generations in the household. Per cent	38
8. Children with married or cohabiting parents, by socio-economic status of the parents. Observed percentage and difference to expected percentage	40
9. Children with single parents, by socio-economic status of the parents. Per cent	41
10. Children in different areas of residence, by father's socio-economic status. Per cent	42
11. Children with married or cohabiting parents, by mothers and fathers education. Observed percentage and difference to expected percentage	43
12. Children with single parents, by the parent's education. Per cent	44
13. Children in different areas of residence, by the father's education. Per cent	44
14. Children with married or cohabiting parents, by the father's and mother's working hours. Observed percentage and difference to expected percentage	45
15. Children with married or cohabiting parents, in groups for age/number of siblings, by father's/mother's working hours. Per cent	46
16. Children with single parents, in groups for age/number of siblings, by the parent's working hours. Per cent	48
17. Children with married or cohabiting parents in different areas of residence, by parent's working hours. Per cent	49
18. Children with single parents, in different areas of residence, by the parent's working hours. Per cent	49
19. Children with married or cohabiting parents at work, by parents' working hours and work schedule. Per cent	50
20. Children with single parents at work, by the parent's working hours and work schedule. Per cent	51
21. Children with married or cohabiting parents who are both at work, by the frequency the parents stay overnight away from home during the last year. Per cent	51
22. Children with single parents at work, by the frequency the parent stays overnight away from home during one year. Per cent	52
23. Children with married/cohabiting parents, by mother's and father's housework. Per cent	52
24. Children with single parents, by the parent's housework. Per cent	53
25. Children by mother's paid work and housework. Per cent	54
26. Children aged 0-9 years in different age groups, who are/are not regularly cared for by other persons than the parents. Per cent	55
27. Children aged 0-9 years who are regularly cared for by others, by hours per day and days per week. Per cent	56
28. Percentage of children who are cared for by others at least 5 days per week and 6 hours per day, in different age groups	56
29. Percentage who are regularly cared for by others. Children with married or cohabiting parents, in groups for the parents' working hours and the child's age	57
30. Percentage who are regularly cared for by others. Children with single parents, in groups for the parent's working hours	58
31. Children in different age groups with married or cohabiting parents/single parents, by type of child care arrangement. Per cent	58
32. Children in groups for the father's socio-economic status/area of residence, by type of child care arrangement. Per cent	59
33. Children in groups for age and sex, by time spent with father/mother. Hours per day. Average for all days	61
34. Children in groups for family type/number of siblings/parents' working hours. Time spent with fathers/mothers. Hours per day, means and standard duration, all days	62
35. Children in groups for family type/household size/parents' employment. Time the whole household spent together. Hours per day, mean and standard deviation, for all days	64

	Page
36. Parents in groups for sex and family type, by time spent on different child care activities. Hours per day. Average for all days	66
37. Children with married or cohabiting parents/single parents, by parents' contact with grand-parents/adult siblings/uncles/aunts of the child. Per cent	67
38. Percentage of children with parents who have contact at least every week with different relatives, in groups for area of residence/father's socio-economic status	69
39. Percentage of children with more than 1/2 hours travel distance to different relatives, in groups for family type/area of residence/father's socio-economic status	70
40. Children aged 7-15 years by frequency of participation in organized leisure activities. Per cent	72
41. Percentage of children aged 7-15 years who participate in different leisure activities, in groups for sex/age/area of residence	73
42. Children aged 0-15 years in different age groups, by frequency of being outdoors playing/seeing friends. Per cent	74
43. Children in groups for sex and age/area of residence, by frequency of cinema or discoteque visits. Per cent	76
44. Children who participate in different leisure activities, by the distance from the dwelling to the most used location. Per cent	77
45. Percentage of children participating in different leisure activities, who usually moves a certain distance from the dwelling, in groups for age/area of residence.	79
46. Percentage of children regularly using certain areas/locations for outdoor activities, in groups for age/area of residence	80
47. Children by degree of reduction of participation in different leisure activities due to obstacles. Per cent	82
48. Percentage of children with reduced participation in different leisure activities, in groups for sex/age/area of residence	83
49. Children in groups for age/family type/area of residence, by their parents, length of residence in the community. Per cent	85
50. Children in groups for age/family type/area of residence, by frequency of migration in the neighbourhood. Per cent	86
51. Housing conditions among children aged 0-15 years, in various age groups	89
52. Housing conditions for children aged 0-15 years, in groups for area of residence. Per cent	90
53. Housing conditions for children aged 0-15 years, in groups for family cycle. Per cent ...	91
54. Housing conditions for children aged 0-15 years, in groups for main income earner's socio-economic status. Per cent	92
55. Children aged 1-9 years with different access to own garden or to playing ground safe from traffic, by adult's evaluation of children's safety when playing outside. Per cent	94
56. Children aged 1-9 years with different access to playing ground safe from traffic and load of traffic on nearest road, by adult's evaluation of children's safety when playing outside. Per cent	95
57. Children aged 7-15 years with different journey to school, by adults' evaluation of safety of children's journey to school. Per cent	95
58. Children aged 7-12 years with different journey to school, by distance to primary school. Per cent	96
59. Children aged 7-15 years with different distance to primary school, by adult's evaluation of safety of children's journey to school. Per cent	97
60. Environment of the dwelling and environmental nuisances for children aged 1-15 years, in groups of age. Per cent	99
61. Environment of the dwelling and environmental nuisances for children aged 0-15 years, in groups for area of residence. Per cent	100
62. Environment of the dwelling and environmental nuisances for children aged 0-15 years, in groups for family cycle. Per cent	101
63. Environment of the dwelling and environmental nuisances for children aged 0-15 years, by socio-economic status of main income earner. Per cent	103
64. Children by number of problems with housing. Per cent	106
65. Chronic illness among children aged 0-15 years	108
66. Number of cases of chronic illness per 1 000 children, in various diagnostic groups for girls and boys	109
67. Health conditions among children aged 0-15 years for girls and boys and by age	112
68. Health conditions among children aged 0-15 years, by type of municipality	114
69. Health conditions among children aged 0-15 years, by main income earner's socio-economic status	116

1. INNLEDNING

Det foreligger i dag en stor mengde statistikk om befolkningens levekår. Mesteparten av denne statistikken tar ikke for seg levekårene som helhet, men et mer eller mindre avgrenset emne blant alle de som en kan regne for relevante i en fullstendig beskrivelse av levekårene. Slike avgrensede emner er f.eks. felles boforhold, helse, fritid, tidsbruk mv. Det er dessuten hittil gjennomført tre generelle levekårsundersøkelser. Disse generelle levekårsundersøkelserne tar for seg alle de viktigste sidene ved levekårene samtidig, og de vil utgjøre kjernen i det system av levekårsstatistikk som etter hvert vil bli bygget opp.

Barn har en forholdsvis tilfeldig plass i den statistikk om levekår som finnes i dag. I mange utvalgsundersøkelser faller barn utenfor, i den forstand at undersøkelsespersonene er voksne, og opplysningene som samles inn først og fremst gjelder disse. Kunnskapen om barns levekår som en kan trekke ut fra slike undersøkelser blir derfor indirekte, og som regel mindre dekkende enn hva som ville vært tilfellet om barna selv var undersøkelsesobjektene. Det finnes noen få utvalgsundersøkelser som tar for seg barn direkte, f.eks. undersøkelser om helse, om bruk av radio- og fjernsyn og om transportadferd. Dessuten foreligger det utførlig statistikk om den offentlige innsats som er rettet mot barn, så som barnevern, barnehager, skoleverket, helseinstitusjoner, trafikkforhold osv.

Formålet med denne publikasjonen er å gi en samlet oversikt over de viktigste opplysningene som finnes om barns levekår. Det vil bli lagt mest vekt på direkte opplysninger om levekår og mindre på opplysninger om det offentlige innsats. Fremstillingen tar ikke sikte på å være noe ferdig system for en beskrivelse av barns levekår i den forstand at en vil etablere faste rammer og faste indikatorer på dette området som senere fremstillinger bør følge. Et slikt system er til en viss grad etablert når det gjelder voksnes levekår, i og med den serie av levekårsundersøkelser som er, og vil bli, gjennomført. Denne fremstillingen av barns levekår er derimot tilpasset de ulike datakildene som finnes, og som det ligger svært ulike målsettinger bak. Det valg av enkeltopplysninger som er gjort fra disse ulike kildene har imidlertid det generelle levekårssystemet som et utgangspunkt. Denne samlede oversikten kan derfor kanskje være et første skritt på veien mot å utvikle et levekårssystem for barn.

Når en skal avgjøre hva som bør være med i en beskrivelse av barns levekår, kan en ikke uten videre anvende tankemodellene som ligger til grunn for levekårssystemet for voksne. Barns virkelighet er i viktige henseender såpass forskjellig fra de voksnes at en dekkende beskrivelse av deres levekår i noen grad bør legge vekt på andre sider enn hva som er rimelig for voksne. Noen av de viktigste særtrekk ved barn er følgende:

Barn er avhengige av voksne, i større grad jo yngre barnet er. Avhengigheten gjør seg gjeldende både følelsesmessig og materielt. For å utvikle et harmonisk følelsesliv må barnet oppleve trygghet og nærhet i forholdet til foreldre og andre voksne det kommer i varig kontakt med. Hvis dette mangler blir barnet mer skadelidende enn den voksne part. Materielt innebærer avhengigheten at barnet må forsørges av voksne, og voksne må beskytte barnet mot farlige forhold i omgivelsene og mot utilsiktede og skadelige virkninger av dets egne handlinger.

Barn går gjennom en grunnleggende sosialiseringsprosess. Det er i barndommen at en lærer de fundamentale kunnskaper og ferdigheter og at de grunnleggende trekk ved personligheten formes. Konsevensene av en mangelfull sosialisering vil ofte være varige og negative, enten det er i form av manglende utvikling av evner og anlegg, eller i form av sosial mistilpasning.

Disse og andre særegenheter ved barns situasjon tilsier at forholdsvis stor vekt bør legges på familien og de nære omgivelsene når en vil beskrive barns levekår. Samværet med foreldre og søsken, og med andre som står barnet nær, er viktige, og særlig de kvalitative sidene ved dette samværet. Boligen, bomiljøet og de fysiske vilkårene for barnas utfoldelse bør også ha en sentral plass i dette bildet. Barnehage, skole og barnets øvrige sosiale miljø er de viktigste "arenaer" for sosialisering utenom familien, og det er svært viktig å kunne beskrive de positive og negative påvirkningene barn her blir utsatt for på en dekkende måte. Barnets materielle og økonomiske levestandard ellers synes det rimelig å prioritere noe lavere. De grunnleggende materielle behov for mat, klær og bolig er selvsagt viktige, men forskjeller i inntekt og forbruk på et nivå langt ut over dette bør trolig ikke veie særlig tungt i en beskrivelse av barns levekår. Eventuelt kan en anta at forbruksgoder er viktigere for barn i skolealderen og for tenåringer enn hva de er for yngre barn.

I forhold til disse retningslinjene er den foreliggende rapport mangelfull. Særlig følbar er mangelen på relevante data for å belyse sosialiseringsprosessen, og særlig de negative erfaringer barn blir utsatt for i løpet av sin oppvekst. Det er vel kjent at de aldersgruppene som nettopp har fullført barneårene, slik disse defineres her (0-15 år), har de største hyppighetene av kriminalitet og andre sosiale avvik. Opplysninger som kunne settes i sammenheng med slike sosiale problemer, f.eks. om familiekonflikter eller om barn som blir 'tapere' i skolen og ellers, er mangelvare.

Det forhold at opplysningene som foreligger om barns levekår er samlet inn i forskjellige undersøkelser og med forskjellige formål fører til visse begrensninger i mulighetene for analyser. Noen av de viktigste begrensningene er følgende:

En overveiende del av opplysningene er bare indirekte om barn, direkte gjelder de som regel foreldrene eller husholdningen. Opplysningene om boforhold, om kontakt med voksne slektninger og om foreldrenes arbeid er f.eks. av denne type. Størrelsen på boligen og antall rom forteller noe om barnets bosituasjon, men ikke direkte om hvorvidt barnet selv har eget rom eller ikke. Foreldrenes kontakt med slektninger medfører ikke nødvendigvis at barnet treffer de samme slektningene like ofte, mens fravær av kontakt for foreldrene gjør det lite sannsynlig at barnet har kontakt med disse på egen hånd osv. Foreldrenes arbeidstid utenom hjemmet forteller også noe om hvor mye tid de eventuelt kan tilbringe sammen med barna, men som regel ikke nok til at samværstiden kan rekonstrueres på noen pålitelig måte.

Omfanget av opplysninger på de ulike områdene samsvarer forholdsvis dårlig med det som er rimelig å anta om områdenes betydning for barns levekår. En har f.eks. forholdsvis mange opplysninger om boforhold og bomiljø sammenliknet med det en har om viktige områder som familieforhold, skole, sosialt miljø, fritidsaktiviteter o.l.

Data fra ulike undersøkelser gir liten mulighet for analyse av helheten av barns levekår. En kan f.eks. ikke se barnets samværstid med foreldrene i sammenheng med barnets fritidsaktiviteter eller med bomiljøet på individnivå, ettersom ingen undersøkelser har opplysninger om alle disse sidene på en gang. Det er således umulig å gi tall for hvor mange av barna som er utsatt for få eller mange levekårsproblemer sett under ett, og en kan ikke si noe om hvorvidt de ulike problemene som er, har en tendens til å hope seg opp på en mindre gruppe av barna, eller om de sprer seg på mange.

Innenfor hvert av kapitlene gis det imidlertid noen analyser av denne type. De enkelte kapitler presenterer som regel en rekke mål innenfor et avgrenset levekårsområde, og vanligvis fra samme datakilde. Foruten tall for nivå og fordeling av hvert enkelt mål er det som regel også tatt med noe om sammenhengen mellom dem, eventuelt i form av hvor mange barn som har eller ikke har et gitt antall levekårsproblemer.

De enkelte kapitler har noe forskjellig omfang og disposisjon, alt etter hvor mye opplysninger som foreligger og hvilke fordelinger som synes viktige. Visse bakgrunnskjennermerker går igjen i de fleste kapitler, disse er barnets alder, familietype, bostedsstrøk og sosioøkonomisk gruppe.

Hvis en ønsker å sammenlikne levekårene til disse gruppene av barn, er de mest utførlige opplysningene å finne i de enkelte kapitlene. For å gjøre helhetsbildet mer oversiktlig er dessuten noen hovedtall fra hvert kapittel samlet i tabell 1, fordelt på disse bakgrunnsvariablene. Tabellen er ikke helt fullstendig. De cellene som mangler tall viser enten at den aktuelle undersøkelsen mangler de relevante kjennermerker, eller at det i kapitlet ikke er lagt noen vekt på den sammenhengen det gjelder.

Tabell 1. Oversikt over enkelte trekk ved levekårene for barn 0-15 år. Andel i prosent

	Alle All	Alder, år Age, year					Familietype Family type		Bostedsstrøk		
		0-3	4-6	7-9	10-12	13-15	Giftede/sam-boende foreldre Married/cohabiting parents	Enslige forsørgere Single parents	Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger	Tett-bygd kommuner med Over 20 000 innb. Over 20 000 inhab.	
Mål for levekår											
1 Andel som har enslig forsørger	11	11	10	10	11	12	.	100			
2 Andel som er uten søsken 0-15 år ..	24	36	17	13	20	35	21	48			
3 Andel med yrkesaktiv mor	59	55	52	57	71	75	58	77			
4 Andel som har tilsyn av andre	29	34	40	15	.	.	27	66	40	38	
5 Samværstid med far, timer pr. dag	4,1	4,6	4,6	4,1	3,7	3,6	4,1	4,2 4	4,1 ¹	4,2 ¹	
6 Samværstid med mor, timer pr. dag	6,6	8,5	7,8	6,4	5,8	4,9	6,7	5,8 6	6,5 ¹	6,1 ¹	
7 Andel med ukentlig kontakt med besteforeldre	66						67	41	64	64	
8 Andel med ukentlig kontakt med onkler, tanter	51						52	35	41	54	
9 Andel som deltar i organisert sport eller idrett	57	.	.	41	65	64			55 ²	63 ²	
10 Andel som leker/treffer venner ute flere ganger pr. dag	76	59	95	92	77	55					
11 Andel som aldri går på kino eller diskotek	11	.	.	.	16	5			3 ²	7 ²	
12 Andel med kortere botid enn 5 år ..	31	54	35	25	21	14	30	54	39	37	
13 Andel som bor i nabolag med noe eller mye flytting	24	29	26	24	25	17	23	37	34	34	
14 Andel som bor i bolig uten barnerom eller med minst 2 barn pr. barnerom	21	30	19	14	21	19	19	52	36	21	
15 Andel som bor i umoderne bolig	12	15	11	12	11	11	12	24	18	13	
16 Andel med trafiksikkert lekeområde utenom egen hage	66	47	65	81	.	.	65	65	72	67	
17 Kroniske syktilfelle pr. 1 000 barn	45	160	232	253	287	303					

¹ Verdiene er: Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger/tettbygd over 10 000 innb./tettbygd under 10 000 innb./spredtbygd. ² Verdiene er: byer over 50 000 innb./byer 10-150 000 innb./mindre tettsteder/spredtbygd. ³ Mål 4-5, 7-8 og 12-13 Fars sosioøkonomiske gruppe. Mål 6 Mors sosioøkonomiske gruppe. Mål 14-17 Hovedinntektstakers sosioøkonomiske gruppe.

Kildehenvisningene finnes i tabellene i de enkelte kapitler.

Some aspects of the level of living for children 0-15 years Percentage

Some aspects of the level of living for children 0-15 years									Percentage
Area of residence		Foreldrenes ³ sosioøkonomiske status							
		Parents ³		Funksjonærer					
				Salaried employees			Andre		
		Ufag-	Fag-				Bønder,	selv-	
		lært	lært				fiskere	sten-	
		ar-	ar-				Far-	dige	
		bei-	bei-	Lavere	Mel-	Hø-	mers,	Other	
		dere	dere	nivå	lom-	gere	fisher-	self-	
		Ma-	Skil-	Lower	nivå	nivå	men	em-	
		nual	led	level	Mean	High		ployed	
		wor-	wor-		level	level			
		kers	kers						
Densely populated municipalities with Under 20 000 inhab.		Spredd-bygd	Spar-sely popu-lated						
									Social indicator
									1 Percentage with single parent
									2 Percentage without siblings 0-15 year
									3 Percentage with employed mother
26	20	19	33	28	32	44	9	24	4 Percentage cared for by others
4,3 ¹	3,8 ¹	5,0	4,1	4,1	3,6	3,9	3,4	4,3	5 Time spent with father, hours per day
6,6 ¹	7,0 ¹	5,5	:	5,6	6,1	6,2	6,8	5,2	6 Time spent with mother, hours per day
62	72	73	72	56	62	44	79	79	7 Percentage with contact every week with grandparent
46	60	66	51	56	44	25	68	67	8 Percentage with contact every week with uncles/aunts
60 ²	50 ²								9 Percentage participating in organized sport or athletics
									10 Percentage playing/seeing friends outdoors several hours per day
9 ²	18 ²								11 Percentage who never visits cinema or discoteque
30	24	32	22	35	34	44	6	25	12 Percentage who lived in the community under 5 years
27	10	23	28	13	29	33	6	12	13 Percentage experiencing some or much migration in the neighbourhood
16	16	24	21	29	15	12	18	16	14 Percentage living in a dwelling without childrens room or with at least 2 children per childrens room
9	12	14	11	20	10	9	20	8	15 Percentage living in an unmodern dwelling
65	63	65	60	55	77	84	68	53	16 Children with access to playing ground safe from traffic
									17 Cases of chronic illness per 1 000 children
		266		258	220		231	238	

¹ The values are: Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger/densely populated over 10 000 inh. densely populated under 10 000 inh./sparsely populated. ² The values are: Towns over 50 000 inh./towns 10-50 000 inh./smaller, densely populated areas/sparsely populated. ³ Indicator 4-5, 7-8 and 12-13 Father's socio-economic group. Indicator 6 Mother's socio-economic group. Indicator 14-17 Main income earner's socio-economic group.

The sources are referred to in the tables in each chapter.

2. ENDRINGER I BARNES LEVEKÅR I DETTE ÅRHUNDRET

2.1. Mål for endring i levekår

I den første levekårsundersøkelsen som ble gjennomført i 1973 ble de voksne intervjupersonene bl.a. stillet en del spørsmål om sine oppvekstkår, så som familieforhold, helse, økonomi, bosted mv. i perioden fram til de fylte 14 år. Siktemålet med å innhente slike opplysninger var først og fremst å kaste lys over sammenhenger mellom oppvekstvilkårene og de levekår som personene hadde i voksen alder og på intervjutidspunktet, som undersøkelsen hovedsakelig konsentrerte seg om.

Slike sammenhenger skal ikke beskrives i dette kapitlet. Her vil hovedvekten legges på endringer som har skjedd i barns levekår i perioden fra århundreskiftet og frem til begynnelsen av 1970-årene. Intervjupersonene fordelte seg i 1973 på alle aldersgrupper over 16 år, slik at utviklingen i dette århundret kan studeres ved å gruppere personene etter fødselsår. I tillegg til intervjumaterialet vil registeropplysninger bli brukt til å beskrive utviklingen av barns helse- og boforhold i den samme perioden.

De trekk ved oppvekstkårene som skal beskrives er følgende:

Familieforhold:

- 1) Om begge foreldre var i live under hele oppveksten
- 2) Om barnet bodde sammen med begge foreldrene under hele oppveksten
- 3) Antall søsken
- 4) Om det forekom alvorlige motsetninger i hjemmet

Helse:

- 5) Langvarig sykdom hos foreldrene
- 6) " " " søsken
- 7) " " " barnet selv
- 8) Andel gjenlevende ved 1, 5, 10 og 15 års alder av kohorter født i 1901, 1936 og 1971
- 9) Dødelighet på grunn av sykdom og voldsom, unaturlig død
- 10) Dødelighet i første leveår

Økonomi, arbeid, boforhold:

- 11) Vanskelig økonomi
- 12) Vansker med å skaffe mat
- 13) Om far var hovedforsørger
- 14) Om mor var yrkesaktiv
- 15) Botetthet

Bostedstilknytning:

- 16) Flytting
- 17) Bostedsstrøk

Sammenfatning:

- 18) Minst en av vanskene 4), 5), 11) og 12) ovenfor

Av disse 18 målene bygger 14 på levekårsundersøkelsens materiale. Tre mål for dødelighet hos barn i ulike aldre (7, 8, 9) og et mål for botetthet (15) er hentet fra offisiell befolkningsstatistikk og folketelling.

Disse målene gir selvsagt ikke noe fullgodt bilde av levekår under oppveksten for de generasjonene som vokste opp etter århundreskiftet. Levekår, slik dette begrepet brukes i dag, omfatter en rekke hovedområder i tillegg til de som er berørt her, så som fritid, utdanning, kulturell og sosial deltakelse o.l. Innenfor de områdene som er dekket kunne også en rekke andre mål brukes. Men trolig vil det være enighet om at de som er tatt med er sentrale mål på viktige levekårsområder, og om at de er godt egnet til å måle de forholdsvis store endringer som har skjedd i dette tidsrommet.

Når en bygger på intervjuopplysninger om oppvekstforhold er det visse feilkilder en vanskelig kan gardere seg mot. De som har vokst opp i undersøkelsesperioden, men er døde før intervjutidspunktet, kan f.eks. ha hatt systematisk andre oppvekstvilkår enn de som ennå er i live. Hvis dødeligheten f.eks. har vært større i de sosiale lag og grupper som hadde de vanskeligste oppvekstkår, så vil en statistikk basert på intervjuopplysninger vise at vanskelige oppvekstvilkår var mindre vanlig enn de faktisk var. En slik skjevhet vil eventuelt kunne bli større jo lengre tid som er gått og jo flere som er falt fra. Av en kohort menn født i 1901 levde f.eks. ca. 72 prosent til de fylte 40 år, ca. 62 prosent til 60 år og bare ca. 47 prosent til de fylte 70 år. Det er derfor størst grunn til å ta forbehold for de tall som gjelder den tidligste periode, hvor oppgavegiverne er eldst og hvor frafallet på grunn av dødsfall har vært størst.

En annen feilkilde kan ligge i at spørsmålene ble stilt på ett og samme tidspunkt til intervjupersoner i alle aldersgrupper. Avstanden i tid mellom svartidspunktet og de begivenheter svarene handlet om blir derfor svært forskjellig. De eldste personene ble spurt om forhold som lå både 60 og 70 år tilbake, for de yngste gjaldt spørsmålene deres nærmeste fortid. Det stilles følgelig større krav til hukommelse hos de eldste, og disse er dessuten stillet ovenfor en større kontrast mellom sine egne oppvekstkår og dagens virkelighet. Standarden for hva som f.eks. er vanskelige levekår vil nok ha endret seg noe i takt med den generelle velstandsutvikling, og det er et åpent spørsmål hva slags standard eldre personer vil bruke i en vurdering av sine egne oppvekstkår. I noen av de målene som her er brukt kan ulike subjektive standarder tenkes å gi et visst utslag f.eks. i 4) om motsetninger i hjemmet, i 5), 6) og 7) om hva som er sykdom eller lidelse, og i 11) om økonomien var vanskelig. De øvrige målene er noe mer objektive i sin karakter og trolig mindre utsatt for standardforskyvninger av denne type. Men feil som skyldes at noen forhold huskes og andre glemmes kan gjøre seg gjeldende i alle. Hvorvidt dette eventuelt vil slå systematisk ut til det verre eller til det bedre eller slik at det jevner seg ut er vanskelig å si.

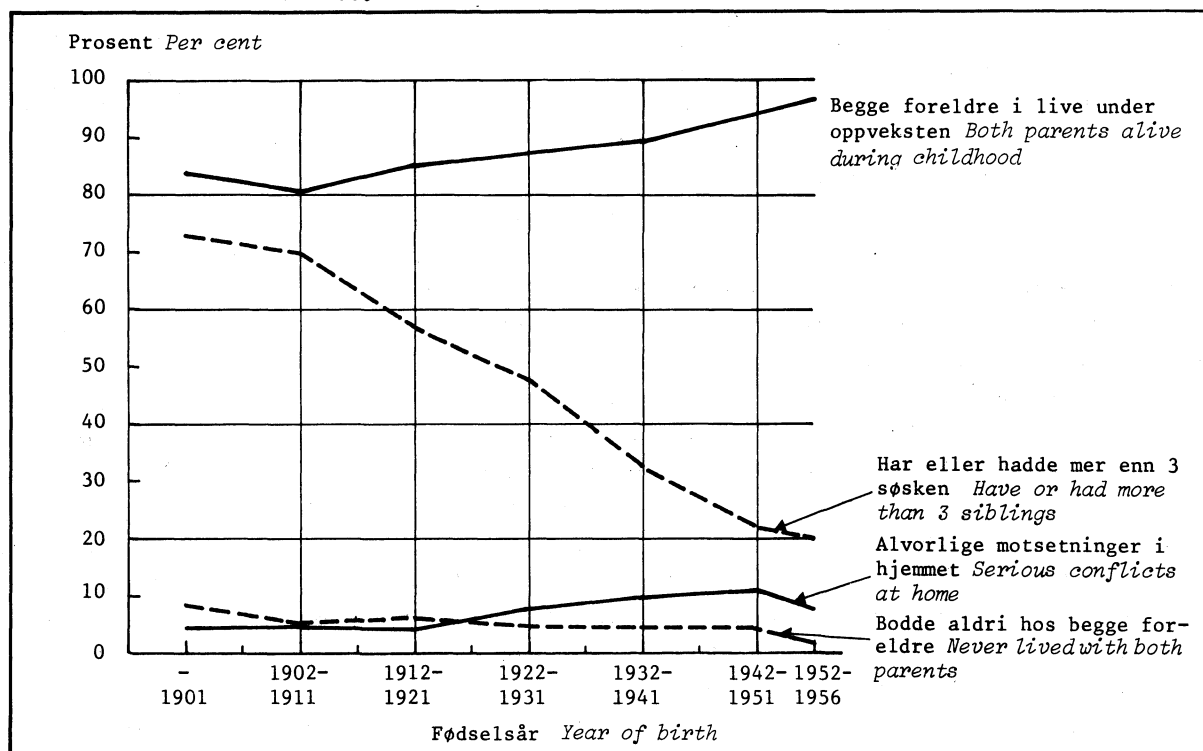
Fremstillingen vi stort sett begrense seg til å gi nivå- og endringstall for de nevnte levekårsråkene enkeltvis. Det vil føre langt ut over denne rapportens ramme å gjøre en systematisk analyse av forskjeller mellom grupper, regioner o.l., eller å trekke inn årsaksfaktorer og andre forhold til forklaring av den utvikling som har funnet sted. Hensikten med denne presentasjonen er hovedsakelig å gi en bakgrunn for de kapitler som følger, hvor ulike sider ved barns levekår pr. 1979/1980 blir fremstilt, uten å trekke inn den utvikling som har gått foran. Tallene i dette kapitlet vil trekke opp noen hovedlinjer i dette utviklingsbildet.

2.2. Familieforhold

I figur 1 er samlet fire mål for barns grunnleggende familietilknytning. Tre av disse dreier seg om hvilke andre familiemedlemmer barnet bodde sammen med, om barnet hadde begge foreldre i live, om barnet bodde hos disse under hele oppveksten, og om tallet på søsken. Den velferdsmessige tolkningen av disse målene er forholdsvis komplisert. Hvis en betrakter det å miste foreldre eller å skilles fra foreldrene som en enkeltstående begivenhet i barnets liv er det opplagt tale om et alvorlig velferdsmessig tap for barnet. Hvis en betrakter dette som en varig tilstand, må en også vurdere mulige kompensasjoner. Adoptivforeldre kan f.eks. erstatte barnets biologiske foreldre, en kan ikke ta for gitt at disse er noe dårligere alternativ for barnets velferd. Hvorvidt mange søsken er bedre enn få eller ingen er kanskje også uklart, men når et visst antall søsken er gitt blir barnet også som regel nært knyttet til disse, noe som må anses som et velferdsgode.

Det fjerde målet viser omfanget av konflikter i barns oppvekstfamilier. Spørsmålsformuleringen var om det under oppveksten forekom alvorlige motsetninger i hjemmet. Det er altså bare tale om forholdsvis alvorlig konflikt, men ikke nødvendigvis langvarig. I tillegg til de forbehold som må tas med hensyn til dødelighet, glemsel og subjektive standarder i vurderingen av svarene, må en kanskje her også regne med ulik villighet til å svare oppriktig; emnet er forholdsvis ømtålig, og det er ikke sikkert at f.eks. yngre og eldre personer er like åpne på dette punkt. Den velferdsmessige tolkningen er imidlertid forholdsvis enkel, alvorlige motsetninger er utvilsomt et onde, et velferdsproblem for det barnet som opplever det i sin familie.

Figur 1. Familieforhold for barn under 14 år, født i ulike perioder. Prosent. 1901-1956¹⁾
 Family relations for children under 14 years of age, born in different periods.
 Per cent. 1901-1956¹⁾



1) Tallene fra Levekårsundersøkelsen 1973 i dette kapitlet er hentet fra arbeidsnotatet Oppvekstforhold: Den voksne befolkningens oppvekstforhold belyst ved intervjuing, av Olav Tvede, Bergen 1975.

1) The figures from Survey of Level of Living 1973 in this chapter are taken from the paper Growing Up Conditions: The Growing up Conditions for the Adult Population illuminated by interviews, by Olav Tvede, Bergen 1975.

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973. Source: Survey of Level of Living 1973.

Som figuren viser har det i dette århundret vært en stigende tendens til at foreldrene overlever sine barns oppvekst. Frem til i 1930-årene opplevde 15-20 prosent av barna at en eller begge foreldre døde før de selv fylte 14 år. Av barna som ble født under og etter andre verdenskrig opplevde bare 4-6 prosent det samme. Få barn mistet begge foreldrene under oppveksten, mellom 1 og 2 prosent av de som ble født 1901 - 1921, og under 1 prosent av de som ble født senere. I hele perioden har farens død vært mer vanlig enn morens for barn under 14 år. Dette henger sammen med at gifte menn tradisjonelt er 2-3 år eldre enn sine koner, og at menn har hatt litt kortere levealder enn kvinner i hele dette århundret.

En del av barna har aldri bodd hos begge sine foreldre under oppveksten. Det kan f.eks. skyldes at foreldrene ble skilt, eller at en av foreldrene døde på det tidspunktet barnet ble født, eller at andre overtok foreldreansvaret for barnet.

Gjennom hele tidsrommet har ca. hvert 20. barn manglet denne kontakt med sine foreldre. I den siste aldersgruppen, som er født i 1952 - 1956, har denne andelen imidlertid falt til ca. 1 prosent. Andelen av barn som i en periode bare bodde hos en foreldre har også vært forholdsvis konstant, fulgt av en nedgang for den yngste aldersgruppen.

Barneflokkenes størrelse har avtatt betydelig i løpet av dette århundret. Blant de som ble født rundt århundreskiftet hadde over 70 prosent tre søsken eller flere, og opp mot halvparten hadde så mange som seks. I den yngste aldersgruppen hadde bare rundt 5 prosent så mange, og 20 prosent tre eller flere. En og to søsken er blitt det vanligste i de yngste generasjonene. At søskenflokkene har skrumpet inn fører i neste omgang til at det blir færre onkler, tanter, nevøer, kusiner osv. Dette får konsekvenser for slektskapsbåndene i samfunnet og for den form for samhørighet og fellesskap mellom menneskene som hører til.

Når det gjelder alvorlige konflikter i oppvekstfamilien viser figur 1 at omfanget snarere har økt enn avtatt. Av de som vokste opp før ca. 1930 opplevde knapt 5 prosent slike motsetninger, i 1930-, 1940- og 1950-årene økte denne andelen til 8, 10 og 11 prosent. Den yngste aldersgruppen, som ble født i 1952 - 1956, opplevde derimot slike problemer i litt mindre grad. En har derfor lite av holdepunkter for å danne hypoteser om utviklingen på dette området i de siste år.

2.3. Helseforhold

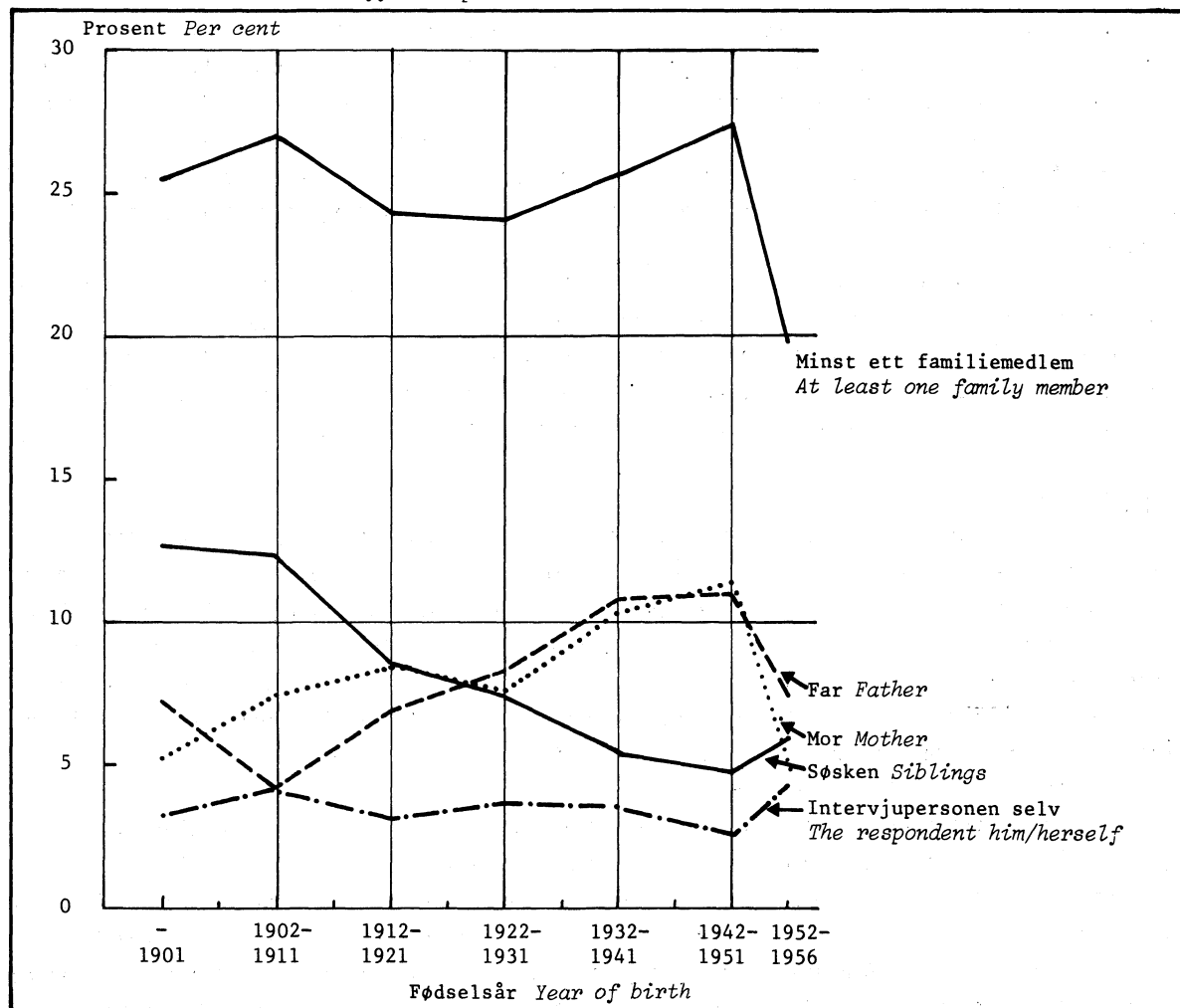
Helsetilstanden i intervjupersonenes oppvekstfamilie ble målt ved et spørsmål om noen i familien - og i tilfelle hvem - hadde noen langvarig sykdom eller lidelse. Langvarig ble i spørsmålet presisert som minst ett år. Intervjupersonen avgjorde selv hva som skulle legges i begrepene sykdom og lidelse. Her kan en ikke se bort fra muligheten for noe ulike vurderinger f.eks. hos yngre og eldre personer. Vansker med å huske oppvekstforholdene nøyaktig kan også gi utslag her, rimeligvis i størst grad for de eldste intervjupersonene. Hvis dødeligheten har vært større blant personer som opplevde langvarig sykdom i sin familie under oppveksten, vil dette også føre til en undervurdering av helseproblemene i den tidligste del av perioden.

I figur 2 fremgår det at andelen som opplevde at ett eller flere av familiemedlemmene var langvarig syke holdt seg på omtrent samme nivå - rundt 25 prosent - til ut i 1950-årene. I den yngste aldersgruppen, som ble født 1952 - 1956, var denne andelen noe lavere. Når en betrakter de ulike familiemedlemmene for seg, viser det seg at langvarig sykdom hos foreldre - mens barna var under 14 år - har økt i omfang fram til 1950-årene, og deretter gått tilbake. Dette må først og fremst ses i sammenheng med at den alminnelige levealder har økt, slik at flere foreldre overlever sine barns oppvekst. Den medisinske utviklingen har etter hvert gjort det mulig å hindre at personer som rammes av alvorlige sykdommer dør så raskt som det var vanlig tidligere. Prisen for dette ser ut til å ha blitt lengre sykdomsperioder i første omgang. Nedgangen for den yngste aldersgruppen viser imidlertid at både dødsfall og langvarig sykdom hos foreldrene har blitt sjeldnere foreteelser for barna under oppveksten.

Når det gjelder langvarig sykdom blant søsken har andelen som opplevde dette falt fra 12-13 prosent i første del av perioden til 5-6 prosent i siste del. Her er nok søskenflokkenes avtagende størrelse en viktig forklaringsfaktor, det er blitt vanligere å ha få søsken og dermed mindre sannsynlig at noen av dem var syke i lengre tid.

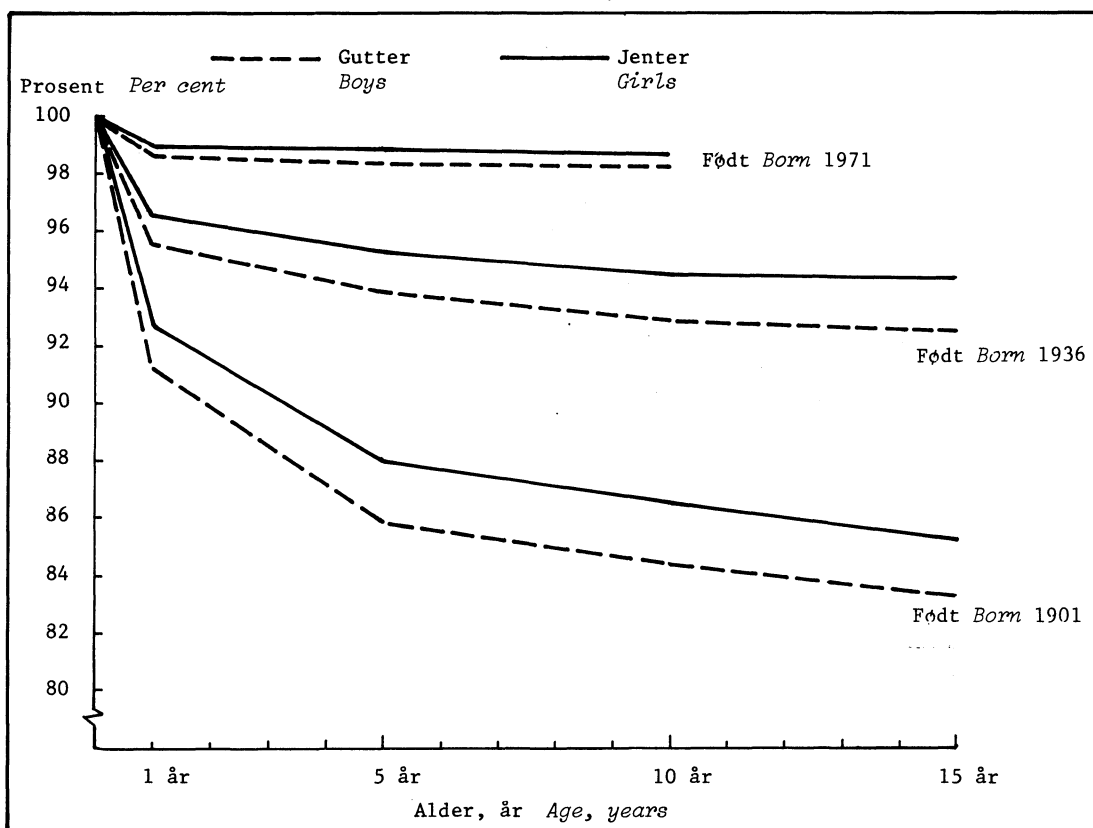
Langvarig sykdom hos intervjupersonen selv under oppveksten synes ikke å variere med fødselsår, 3-4 prosent hadde opplevd dette i hver aldersgruppe. Dette bildet av barns helseforhold opp gjennom dette århundret blir imidlertid annerledes når en ser på hvordan dødeligheten blant barn har utviklet seg. Sannsynligheten for at barn skal dø i løpet av oppveksten har falt dramatisk i denne perioden, som figur 3 viser. En forklaring på denne tilsynelatende motsigelsen kan være at de alvorlige sykdommene som rammet barn - både med og uten dødelig utgang - som regel ikke var så langvarige at de fanges inn av intervjuspørsmålet hvor varighet ble presisert til ett år eller lengre. En bør nok også regne med at ulik dødelighet har spilt en rolle. De eldre intervjupersonene er sannsynligvis en gruppe som hadde noe bedre helse under oppveksten enn gruppen av de som har falt fra tidligere. Unøyaktig hukommelse kan også ha gjort seg gjeldende her.

Figur 2. Langvarig sykdom i familien under oppveksten for barn født i ulike perioder.
 Prosent. 1901-1956 Long periods of sickness in the family during childhood, for
 children born in different periods. Per cent. 1901-1956



Kilde : Levekårsundersøkelsen 1973. Source : Survey of Level of Living 1973.

Figur 3. Andel gjenlevende ved 1, 5, 10 og 15 års alder for gutter og jenter født i 1901, 1936 og 1971. Prosent *Percentage surviving at the age of 1, 5, 10 and 15, for boys and girls born in 1901, 1936 and 1971*

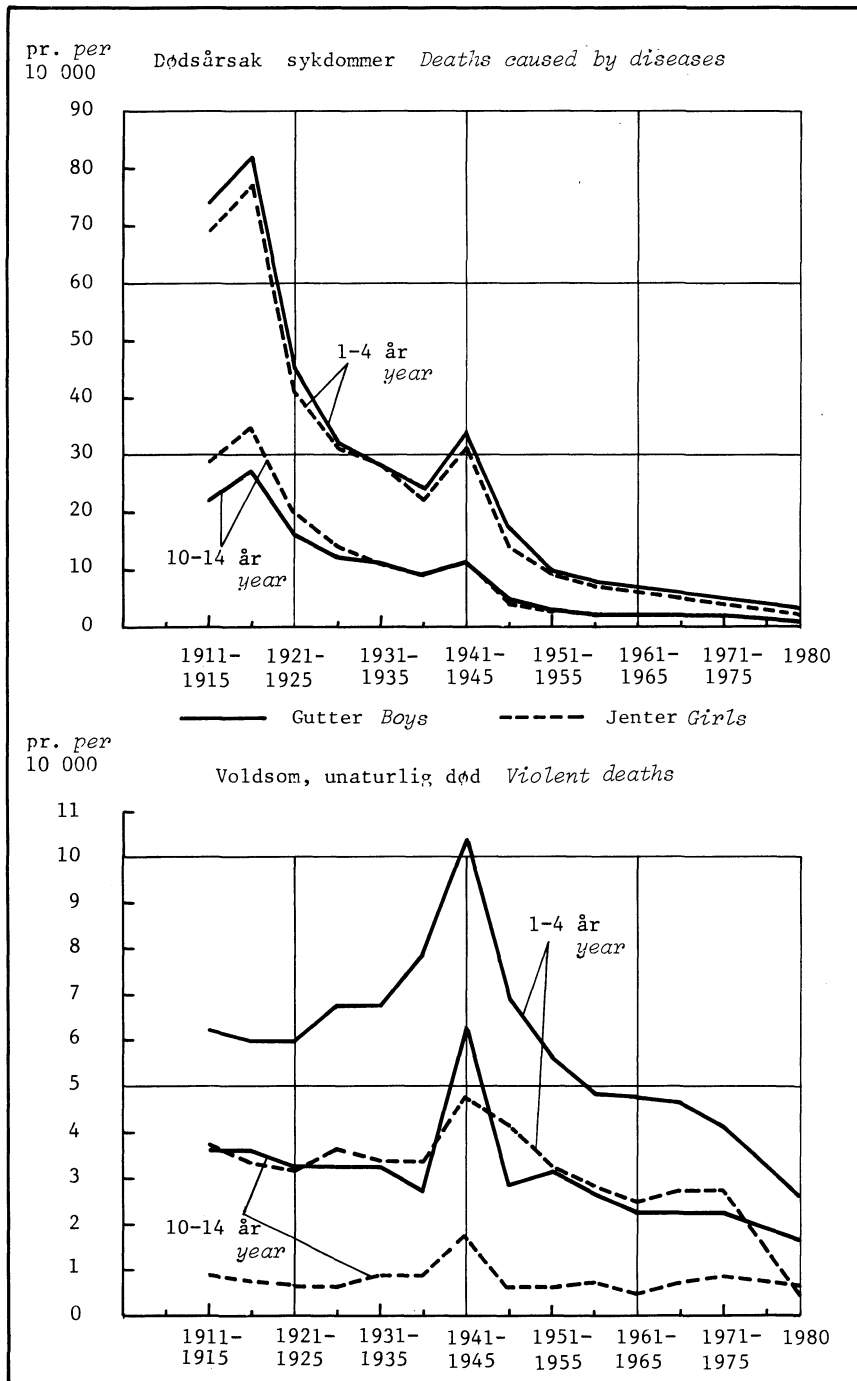


K i l d e : Historisk Statistikk 1978.
Source : Historical Statistics 1978.

I figur 3 har én tatt utgangspunkt i en årgang av gutter og jenter født i 1901, 1936 og 1971, og utsatt disse for den dødelighet som gjaldt for første leveår, aldersgruppene 1-4, 5-9 og 10-14 år i henholdsvis den 5-årsperiode de ble født og i de to påfølgende 5-årsperioder. Av et kull på 100 barn av hvert kjønn født i 1901 levde bare ca. 83 gutter og ca. 85 jenter til de fylte 15 år. Tilsvarende nådde ca. 93 gutter og 94 jenter 15 års alder av 100 som ble født i 1931. Av barn født i 1971 kan 98-99 prosent regne med å bli minst 15 år gamle. Utviklingen i retning av bedre overlevelsessjanser under oppveksten har gått noenlunde jevnt i dette århundret, slik at de årskull som ble født mellom de nevnte tidspunktene også ligger mellom med hensyn til dødeligheten under oppveksten. Det er første leveår som er "farligst". Av de som falt fra under oppveksten i begynnelsen av århundret døde ca. halvparten i løpet av sitt første år, og ytterligere ca. 1/3 i løpet av de neste fire år. Godt over halvparten av de som døde under oppveksten i 1970-årene døde i sitt første leveår.

Sykdom har vært årsak til flere dødsfall blant barn enn ulykker o.l., særlig dominerer sykdommene i den første delen av århundret.

Figur 4. Dødeligheten blant gutter og jenter i alderen 1-4 og 10-14 år. 1911-1980. Døde pr. 10 000 *Mortality among boys and girls aged 1-4 and 10-14 years. 1911-1980. Deaths per 10 000*



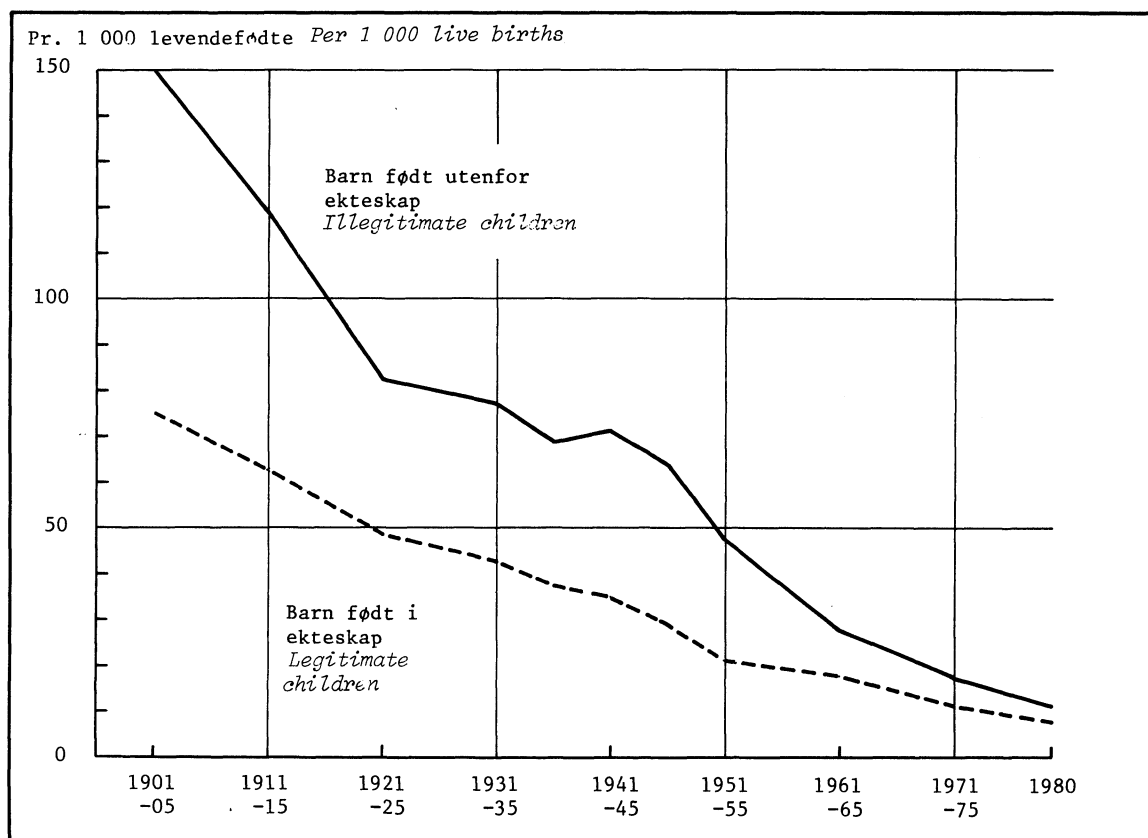
K i l d e : Historisk Statistikk 1978. *Source: Historical Statistics 1978.*

I figur 4 er det skilt mellom sykdom som dødsårsak og voldsom, unaturlig død, dvs. ulykker av forskjellig slag. Når dødeligheten har gått sterkt ned i dette århundret er det først og fremst fordi sykdommene har gått tilbake. I aldersgruppen 1-4 år var tallet på dødsfall på grunn av sykdom pr. 10 000 i 1970-årene bare ca. en tyvendedel av det tilsvarende tall i perioden 1911-1920. I aldersgruppen 10-14 år er forholdstallet 1 til 10-15. Tallet på ulykker med dødelig utfall har i den samme perioden blitt langt mindre redusert. I 1960- og 1970-årene har nesten like mange barn omkommet i ulykkestilfeller som de som døde av sykdommer.

Aldersgruppen 5-9 år er ikke tatt med i figuren av hensyn til oversiktighet. Dødeligheten for den gruppen ligger i hele perioden og for begge kjønn og begge typer dødsårsaker litt over dødeligheten for aldersgruppen 10-14 år.

Utviklingen i retning av lavere dødelighet har ikke gått helt jevnt dette århundret. Spesielt i de to krigsperiodene var dødeligheten på grunn av sykdom høyere enn i periodene umiddelbart før og etter. Voldsom unaturlig død forekom også hyppigere i perioden under andre verdenskrig. Økningen av sykdommer synes å ha rammet yngre barn sterkere enn eldre barn under siste krig, mens økningen av voldsom unaturlig død rammet gutter i større grad enn jenter uansett aldersgruppe.

Figur 5. Døde i løpet av første leveår, pr. 1 000 levendefødte, for barn født i og utenfor ekteskap. 1901-1905 - 1971-1975 og 1980 *Deaths under one year of age per 1 000 live births, for legitimate and illegitimate children. 1901-1905 - 1971-1975 and 1980*



Kilde: Historisk Statistikk 1978. *Source: Historical Statistics 1978.*

Figur 5 viser tallet på døde i løpet av første leveår, pr. 1 000 levendefødte, for barn født i og utenfor ekteskap i de ulike periodene. Denne dødeligheten har også sunket sterkt fra begynnelsen av århundret og til i dag. Hele tiden har sannsynligheten for dødsfall blant barn født utenfor ekteskap vært størst. I perioden 1901 - 1905 døde 15 prosent av barna som ble født utenfor ekteskap i løpet av sitt første leveår, mens dødeligheten for barn født i ekteskap bare var halvparten så stor. I syttiårene ble denne dødeligheten redusert til ca. 1 prosent. Også den relative forskjellen i sjansene for å overleve første år mellom barn født i og utenfor ekteskap er blitt redusert. Nå er forholdet ca. 1:1,5 mot ca. 1:2 i begynnelsen av århundret. Under krigsårene 1941 - 1945 økte dødeligheten litt for barn født utenfor ekteskap sammenliknet med 5-årsperioden 1936 - 1940. For barn født i ekteskap var det ingen slik økning.

2.4. Økonomi, arbeid, boforhold

Spørsmålene som ble stilt om hvem som var hovedforsørger og om økonomiske vansker gjaldt hva som var hovedtendensen for hele oppveksten samlet. Kortvarige avvik fra denne hovedregelen f.eks. økonomiske vansker som varte i få år og som så ble overvunnet, vil ikke bli fanget inn av disse spørsmålene. I spørsmålene om mors yrkesaktivitet og om vansker med å skaffe mat ble det skilt mellom hele tiden/kortere perioder og ofte/av og til, i svaralternativene. Opplysningene om botetthet stammer fra folketellinger og gjelder for bestemte årstall i denne perioden. Her er det altså ikke målt hva som var hovedregelen for et individ over en lengre periode. Dessuten gjelder tallene her botettheten for befolkningen som helhet, ikke spesielt for barn eller for barnefamilier. Barnefamilier bor som regel trangere, målt ved antall personer pr. rom, enn andre grupper.

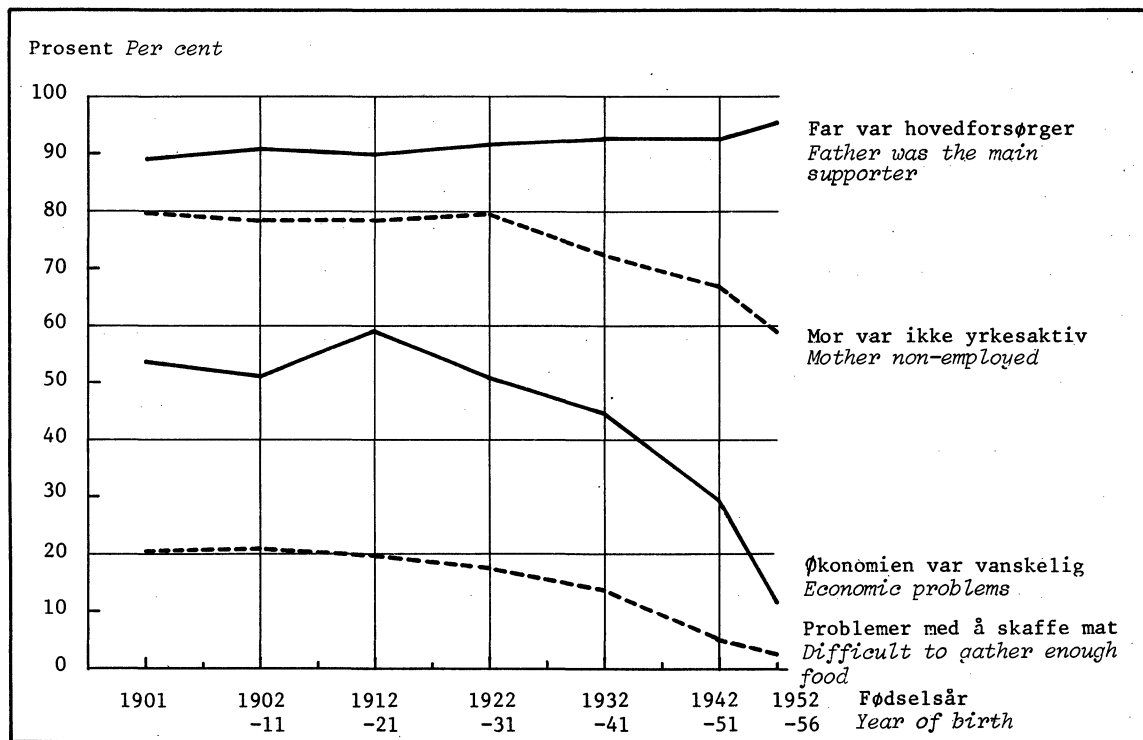
De målene som gjelder økonomi, f.eks. om økonomien var vanskelig under oppveksten og om det var vansker med å skaffe mat, er enkle å tolke velferdsmessig. Når det gjelder hvem som var hovedforsørger under oppveksten og om mor var yrkesaktiv er tolkningen atskillig mer komplisert. I seg selv kan ikke far være noe bedre enn mor som hovedforsørger, men sett i sammenheng med den tradisjonelle arbeidsdelingen i de fleste familier kan dette stille seg noe annerledes. Hvis far ikke var hovedforsørger er det nærliggende å anta at far ikke var til stede i familien i det hele tatt, f.eks. på grunn av dødsfall, skilsmisse o.l. eller at far var syk, ufør o.l. En kan videre anta at familiens inntekt var lavere, at mor hadde stor arbeidsbyrde osv. Slike sammenhenger bør en regne med når en skal tolke dette som et velferdsmål. Når det gjelder mors yrkesdeltakelse er det her bare tale om familier hvor mor ikke var hovedforsørger selv. De relativt få tilfellene hvor mor var hovedforsørger er holdt utenfor i beregningsgrunnlaget. Mors yrkesdeltakelse vil altså her si inntekt i tillegg til en hovedinntekt i familien, men antakelig også større arbeidsinnsats for disse mødrene, og kanskje tilsvarende mindre tid til samvær med barna.

Figur 6 viser at vanskelig økonomi og vansker med å skaffe mat var nokså vanlige problemer i tiden før og under andre verdenskrig. Vel halvparten av de som vokste opp i denne tiden vurderte familiens økonomi som vanskelig, og omtrent hver femte oppgav at det ofte, eller av og til, var vanskelig å skaffe mat. I etterkrigsperioden har disse vanskene blitt sterkt redusert. Den sterke økonomiske vekst og utbyggingen av velferdsstaten har til sammen ført til at de store folkegruppene ikke lenger rammes av materiell nød.

Andelen som hadde far som hovedforsørger under oppveksten har vist en svakt økende tendens fra 1920-årene og frem til i dag. Andelen som hadde mor som hovedforsørger har holdt seg nokså konstant på 6-7 prosent fram til i 1950-årene, mens det i gruppen som ble født i perioden 1951 - 1956 var ca. 4 prosent som hovedsakelig ble forsørget av mor. I begynnelsen av århundret hadde dessuten 3-4 prosent andre slektninger som hovedforsørgere. Dette var tilfelle bare for ca. 1 prosent av de som vokste opp i 1930-årene og senere.

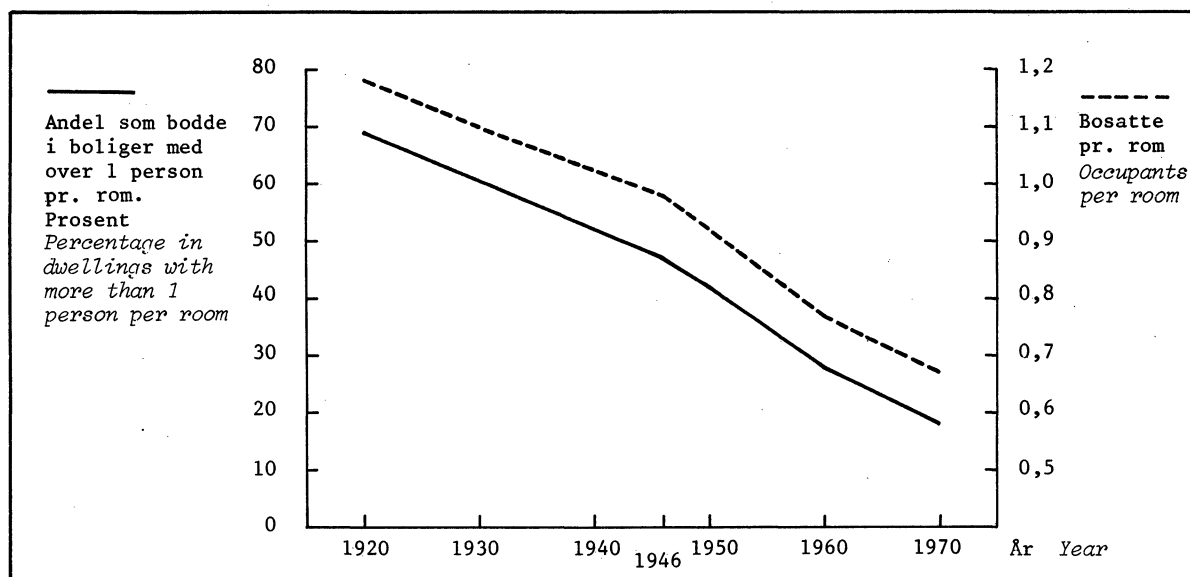
Selv om mødre ikke har blitt vanligere i rollen som hovedforsørgere, så har deres yrkesdeltakelse økt. I familier hvor mor ikke var hovedforsørger ble andelen av barn som hadde utearbeidende mødre omtrent fordoblet fra i 1920-30-årene og til i 1950-60-årene.

Figur 6. Økonomiske forhold under oppveksten for barn født i ulike perioder. Prosent, 1901-1956
 Economic conditions during childhood, for children born in different periods. Per cent. 1901-1956



Kilde : Levekårsundersøkelsen 1973. Source : Survey of Level of Living 1973.

Figur 7. Bosatte etter tetthet. 1920-1970 Occupants of dwellings by density of occupation. 1920-1970



Kilde : Historisk Statistikk 1978. Source : Historical Statistics 1978.

Figur 7 viser utviklingen av botettheten i Norge, målt ved antall bosatte pr. rom og ved andelen av befolkningen som bodde i boliger med over 1 person pr. rom, i perioden fra 1920 til 1970. Familier med barn bor som regel langt mer trangt enn befolkningen ellers, slik at tallene her ikke gir noe riktig bilde av hvor mange barn som bodde trangt i denne perioden. Men figuren viser at det har skjedd en sterk utvikling i retning av flere rom pr. person, og dette har nok også kommet barnefamiliene til gode i en viss grad. Når det er blitt flere rom pr. person skyldes dette nok både at boligene gjennomgående er blitt større og at familiene er blitt mindre, jf. nedgangen i tallet på søsken som ble vist foran. Hvis en definerer det å bo trangt ved at det er færre rom i boligen enn antall personer som bor der, så bodde 69 prosent av befolkningen trangt i 1920, i 1946 knapt halvparten, og i 1970 bare 18 prosent. Det gjennomsnittlige antall personer pr. rom gikk ned fra 1,18 til 0,67 i samme periode. Forskjellen mellom barnefamiliene og andre grupper når det gjelder å bo trangt kommer klart fram når en sammenlikner det generelle omfang av trangboddhet i 1970 med resultatet fra Boforholdsundersøkelsen 1973, hvor 52 prosent av barna bodde trangt etter samme definisjon. En må derfor regne med at de aller fleste barn har bodd trangt i den første halvdel av dette århundret, når en legger denne forholdsvis moderne standard til grunn. Som det vil fremgå av kapitlet om boforhold senere i denne rapporten har utviklingen i retning av mer rommelige boliger også fortsatt i 1970-årene, slik at bare 30 prosent av alle barn bodde trangt i 1980.

2.5. Bostedstilknytning og flytting

I dette århundret har det norske samfunnet blitt urbanisert i sterk grad. Det hører med i en beskrivelse av levekårsutviklingen å angi hvor stor andel av befolkningen som bor i spredtbygde områder og i byer og tettbygde strøk i ulike perioder. De ulike typene av bostedsstrøk kan riktignok ikke rangeres på noen entydig måte i en velferdssammenheng. Levekårene i de store byene er forskjellig fra levekårene i de spredtbygde strøk, byenes karakteristiske velferdsproblemer er som regel andre enn de som er vanlige i bygdene. Det ville føre for langt å beskrive fordeler og ulemper med å bo i de ulike bostedsstrøk på en systematisk måte her. Tallene for hvor mange som har bodd i ulike bostedsstrøk tidligere i dette århundret bør derfor bare tolkes som viktige bakgrunnsopplysninger om levekår, ikke som mål for gode og dårlige levekår i seg selv.

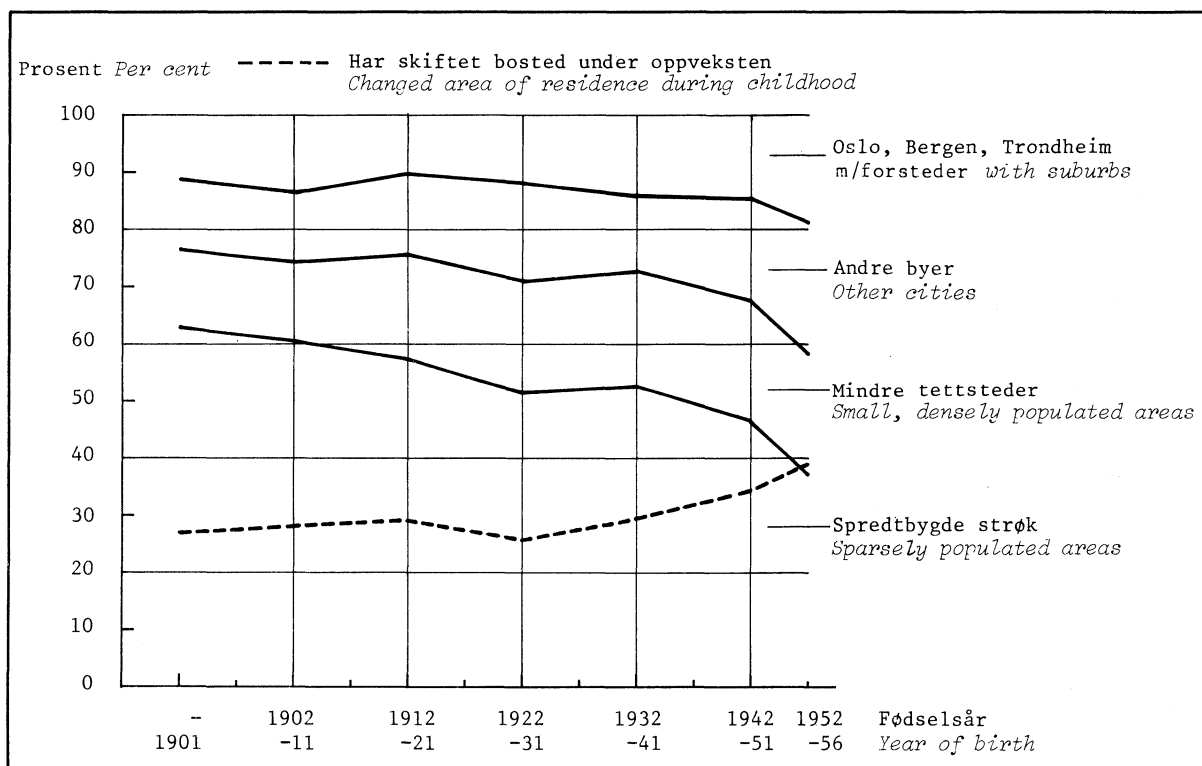
En tilsvarende begrunnelse vil gjelde for et mål for hvor mange bosteder folk har hatt under sin oppvekst. Hyppige flyttinger kan medføre vansker for barn, f.eks. tap av venner og miljø, men det kan også bety goder, som f.eks. bedre bolig o.l. Opplysninger om antall flyttinger er en viktig bakgrunnsopplysning i en levekårsbeskrivelse, men kan i seg selv ikke tolkes entydig nok til å være et velferdsformål.

Spørsmålene som ble stilt gjaldt hva slags bosted intervjupersonen hadde mesteparten av tiden før vedkommende fylte 14 år, med svaralternativer som på figur 8, og hvor mange forskjellige bosteder vedkommende hadde hatt i samme periode. I figuren er vist andelen som oppgav mer enn ett bosted.

I hele perioden har andelen av barn som vokste opp i spredtbygde strøk gått tilbake, fra vel 60 prosent ved århundreskiftet til knapt 40 prosent blant de som ble født i 1952 - 1956. Denne utviklingen har også gått videre etter denne tid, av barn 0-14 år i 1980 bodde bare 32 prosent i spredtbygde strøk. I perioden før andre verdenskrig økte andelen som bodde i mindre tettsteder sterkest. Senere er det byene som har hatt den største relative økningen av barna.

Å flytte under oppveksten er blitt mer vanlig i perioden etter andre verdenskrig. Før dette flyttet mindre enn 30 prosent av barna en eller flere ganger før de fylte 14 år. I fødselskullene fra 1942 - 1951 og fra 1952 - 1956 økte andelen som flyttet en eller flere ganger henholdsvis 35 og 39 prosent. Også denne utviklingen har blitt forsterket i de senere år. Med de flytتهhyppigheter som gjaldt for året 1981 ville ca. 57 prosent av et kull barn flytte fra en kommune til en annen minst en gang i løpet av sin oppvekst. Flytتهhyppigheten er dessuten 3-4 ganger så høy for barn i aldersgruppen 0-4 år som for aldersgruppen 10-14 år. Årsaken er at unge foreldre flytter i størst omfang. En finner den samme tendens til økende flytتهhyppighet om en ser på andelen av barn som har flyttet to, tre eller flere ganger i løpet av oppveksten.

Figur 8. Bostedsstrøk og skifte av bosted under oppveksten, for barn født i ulike perioder. Prosent. 1901-1956 Area of residence and migration during childhood for children born in different periods. Per cent. 1901-1956



Kilde : Levekårsundersøkelsen 1973. Source : Survey of Level of Living 1973.

2.6. Sammenhengen mellom noen levekårsproblemer

Til slutt i denne oversikten over utviklingen av barns levekår skal det tas med et mål som samler 4 av de levekårsproblemene som er fremstilt enkeltvis foran. De fire problemene er

- alvorlige motsetninger i hjemmet
- far eller mor alvorlig syk
- vanskelig økonomi
- vansker med å skaffe mat

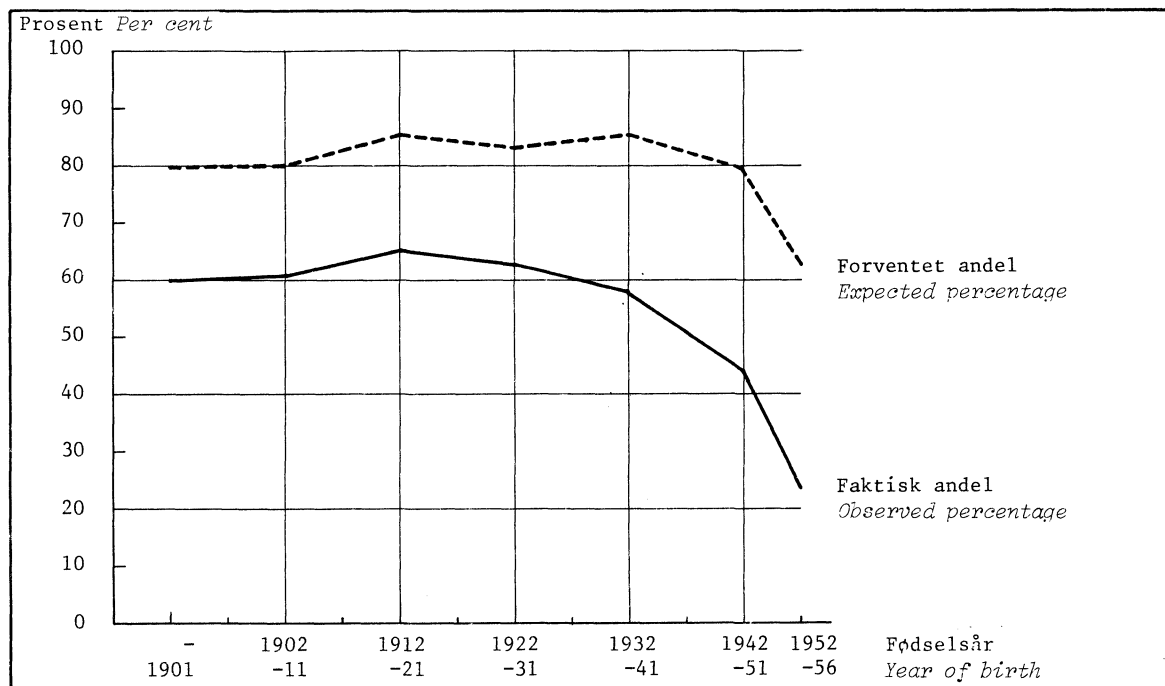
Valget av disse fire problemene er noe vilkårlig. Andre av de som er omtalt foran kunne ha vært tatt med. Som vist foran har noen av de 4 problemene (motsetninger i hjemmet og sykdom hos foreldre) dels vist en økende tendens og andre (økonomiske vansker) har gått tilbake. Profilen av levekårsproblemer har altså endret seg med årene. Det har liten mening å sammenlikne problemene innbyrdes med hensyn til hvilket av disse ondene som er størst. Økonomiske vansker har en annen kvalitet enn motsetninger i hjemmet, som igjen er forskjellig fra det å ha syke foreldre. De fire målene har imidlertid til felles at fortolkningen av dem som goder/onder er forholdsvis opplagt. De fleste vil trolig være enige om at disse står for sentrale og viktige komponenter i levekårene totalt sett.

Goder og onder kan fordele seg i en befolkning på flere måter. Noen individer kan gå fri for alle vansker, mens andre kan rammes av flere. Når flere onder eller flere goder samler seg hos de samme personene, kan en kalle det hoping. Når samme person rammes av noen onder, men også får del i noen goder, kan det kalles kompensasjon.

Hvis hvert levekårsproblem var uavhengig av de andre, ville hopinger og kompensasjoner være tilfeldig fordelt i befolkningen. Hvis f.eks. halvparten av barna opplevde vanskelig økonomi i hjemmet ville også halvparten av de som hadde syke foreldre bo i hjem med vanskelig økonomi osv.

En slik uavhengighet forekommer sjelden i praksis. Som regel henger velferdsproblemer sammen i større eller mindre grad. Sammenhenger kan være positive eller negative. Er den positiv vil den som rammes at et problem med større sannsynlighet enn de som går fri også rammes av et annet. Er den negativ, vil forekomsten av ett problem minske sjansene for et annet. Positive sammenhenger vil altså gi mer hoping av levekårsproblemer enn tilfeldighetene skulle tilsi, og negative sammenhenger mer av kompensasjon.

Figur 9. Faktisk andel og forventet andel av barn som opplevde minst ett av fire problemer under oppveksten, i grupper for fødselsår *Observed and expected percentage of children who experienced at least one of four problems during childhood, in groups for year of birth*



Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973. Source: Survey of Level of Living 1973.

Figur 9 viser andeler som har ett eller flere av de fire levekårsproblemene det her er tale om. Differansen mellom denne andelen og 100 prosent er altså andelen som går helt fri for alle de fire problemene. I figuren er det også prikket inn en linje som viser hvor stor andel som kunne forventes å ha minst ett av problemene hvis disse hadde vært uavhengige av hverandre. Som figuren viser er den faktiske andel med ett eller flere problemer hele tiden vesentlig lavere enn den forventede. Det er færre som rammes og flere som går helt fri enn hva de rene tilfeldigheter skulle tilsi. Med andre ord henger problemene sammen på en slik måte at de hoper seg opp hos de samme individene i betydelig grad. Sannsynligheten for å være utsatt for ett gitt problem er større for de som allerede er utsatt for andre problemer, og sannsynligheten for å gå fri er også større for de som allerede går fri for andre.

Andelen som ble utsatt for ett eller flere av disse fire problemene holdt seg omtrent konstant på vel 60 prosent til ut i 1930-årene. Deretter har denne andelen sunket sterkt, og andelen som gikk fri for alle problemer har økt tilsvarende. Ser en på andelen som kunne ventes å bli rammet hvis problemene ikke hopet seg mer enn tilfældighetene skulle tilsi, viser det seg en svak økning til ut i 1940-årene og deretter nedgang. Forskjellen mellom den forventede kurve og den faktiske har økt fra ca. 20 prosentpoeng i begynnelsen av århundret til opp mot 40 i 1950- og 1960-årene. Den faktiske utviklingen i retning av at flere går fri for alle disse 4 levekårsproblemer skyldes altså dels at summen av problemer er blitt lavere og dels sterkere tendens til hoping, slik at de problemer som er i større grad konsentrerer seg om de samme individer.

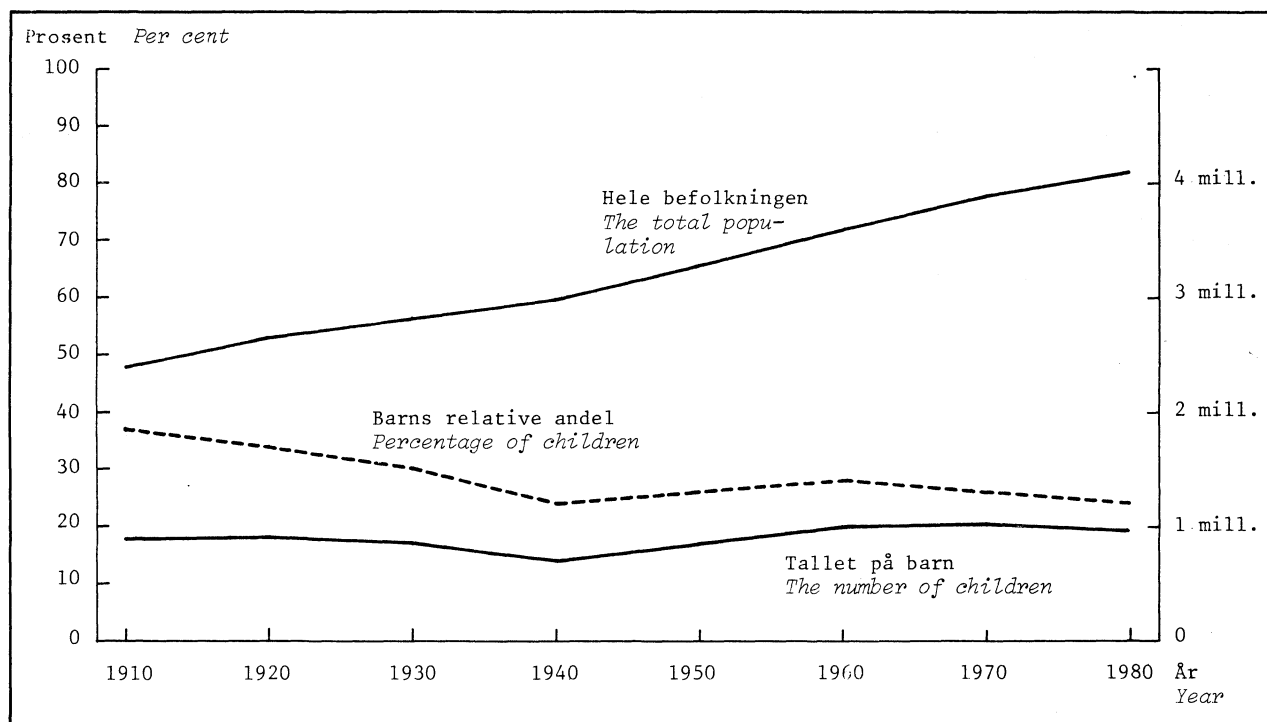
En skal være oppmerksom på at disse påstandene bare gjelder de fire levekårsproblemer som er tatt med i beregningene. Hadde f.eks. dødsfall hos foreldrene vært med i stedet for sykdom ville utviklingen sett gunstigere ut også i perioden før andre verdenskrig. Det er heller ikke gitt at hopingstendensene er like sterke for de levekårsproblemer som er holdt utenfor i dette avsnittet.

3. BARN OG DERES FAMILIER

3.1. Barn som del av befolkningen

De demografiske endringene i Norge i dette århundret med bl.a. økende levealder og synkende fruktbarhet, har ført til at barn utgjør nå en mindre del av totalbefolkningen enn tidligere. Før første verdenskrig var mer enn hver tredje nordmann et barn under 16 år. Ved inngangen til 1980-årene var mindre enn fjerdeparten av befolkningen barn i denne aldersgruppen. Utviklingen i retning av en synkende barneandel har ikke gått jevnt, allerede i 1940 var barnas relative andel like lav som i 1980. Etter andre verdenskrig steg denne andelen noe frem til ca. 1958-59, deretter gikk den tilbake på nytt.

Figur 10. Tallet på barn 0-15 år, hele befolkningen og barns andel i prosent av befolkningen. 1910-1980 The number of children 0-15 years, the total population and percentage of children. 1910-1980



Kilde : Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31.12.1980.
Source : Population by age and marital status 31 December 1980.

Figur 10 viser totalbefolkningen og tallet på barn 0-15 år for perioden 1910 - 1980. Barnas andel er angitt med prosenttall. Mens folkemengden har økt fra ca. 2,4 til ca. 4,1 millioner i denne perioden har tallet på barn holdt seg mer konstant. Færrest barn var det i årene før og under 2. verdenskrig. Rundt 1972-73 var tallet på det høyeste, da var det vel en million barn under 16 år i Norge. Senere har antallet gått noe ned.

Det blir alltid født litt flere guttebarn enn jentebarn. Forholdstallet mellom gutter og jenter under 16 år har vært ca. 1,05 i etterkrigstiden. Dette forholdstallet er påvirket både av at flere gutter enn jenter blir født og av at gutter har litt høyere dødelighet under oppveksten enn jenter.

Tabell 2. Tallet på barn, i grupper for kjønn og alder. 31. desember 1979 The number of children in groups for sex and age. 31 December 1979

	I alt Total	Gutter Boys	Jenter Girls
Alle All	977 376	501 071	476 305
0- 3 år years	207 226	106 167	101 059
4- 6 år	177 533	90 603	86 930
7- 9 år	194 668	99 636	95 032
10-12 år	201 186	103 157	98 029
13-15 år	196 763	101 508	95 255
0- 6 år	384 759	196 770	187 089
7-15 år	592 617	304 301	288 316

K i l d e: Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1979.
Source: Population by Age and Marital Status 31 December 1979.

I tabell 2 kan tendensen til nedgang de senere år i tallet på fødte avleses i de ulike aldersgruppene, gruppen 4-6 år teller f.eks. bare ca. 90 prosent av gruppen 13-15 år. Den yngste aldersgruppen 0-3 år er større fordi den omfatter et årskull mer enn de øvrige.

3.2. Familieforhold

Det er en selvfølge at barn er avhengige av å leve i et nært og varig fellesskap med voksne som sørger for barnets naturlige behov og for den grunnleggende sosiale læring. Når det gjelder å vurdere velferdsinnholdet av de ulike familietyper barn vokser opp i, reiser det seg vanskelige og kontroversielle spørsmål. Forholdene er altfor kompliserte til at en kan bruke familietype som noe verfeldsmål, f.eks. i form av en rangering av familietyper innbyrdes etter hvor godt de antas å tilfredsstille barnas samlede behov. Det er på den annen side klart at levekårene varierer med familietype, både når det gjelder materiell standard, tidsbruk, sosialt miljø o.l. Her skal det gis en oversikt over hvor mange barn som hører til ulike familie- og husholdningstyper, senere vil disse bli brukt som bakgrunns- og grupperingsvariabel i beskrivelsen av levekårene ellers.

Tabell 3. Barn i ulike aldersgrupper, etter familie- og husholdningstype. Prosent Children in different age groups, by type of family and household. Per cent

		Privathusholdninger Private households			
		Ektepar med ugifte hjemmever- ende barn Couples with un- married resident children	Mor med ugifte hjemmever- ende barn Mother with un- married resident children	Far med ugifte hjemmever- ende barn Father with un- married resident children	Felles- hushold- ninger Joint house- holds
I alt Total					
Alle All	100	89,0	9,9	1,0	0,1
0- 3 år years	100	88,6	10,9	0,5	0,0
4- 6 år	100	89,8	9,5	0,6	0,1
7- 9 år	100	89,6	9,4	0,9	0,1
10-12 år	100	89,1	9,5	1,3	0,1
13-15 år	100	88,0	10,0	1,8	0,2

K i l d e: Folke- og bolig telling 1980. Source: Population and Housing Census 1980.

Med familie menes her ektepar med ugifte barn og far/mor med ugifte barn. Alle medlemmer av familien må være registrert bosatt i samme bolig. Når personer som ikke hører til samme familie bor i samme bolig, regnes de som medlemmer av samme husholdning. Husholdninger er delt i to grupper. Privathusholdninger omfatter de som bor i samme private bolig. Felleshusholdninger omfatter forpleide personer i institusjoner, det vil her si barn i barnehjem og i andre institusjoner.

De fleste barn - 89 prosent - lever i familier med gifte foreldre (tabell 3). Knappt 11 prosent bor sammen med bare den ene av foreldrene, dvs. vel 100 000 barn. Omtrent 9 av 10 enslige forsørgere er kvinner. Blant eldre barn er det en noe større andel som forsørgeres av enslige fedre, dette gjelder 1,8 prosent av 13-15-åringene, mot bare 0,5 prosent av 0-3-åringene. Dette kan ha flere forklaringer. Mest rimelig synes det å være at barn i større grad blir tildelt faren ved foreldrenes skilsmisse enn når barn blir født utenfor ekteskap. Når foreldrene skilles har gjerne barna nådd en viss alder.

Bare 0,1 prosent av barna bodde i felleshusholdninger, dvs. barnehjem og andre institusjoner. De aller fleste av disse barna lever atskilt fra sine foreldre. Institusjonsopphold skyldes ofte at barnet har fysisk eller psykisk handikap.

Slik familie her er definert, kan det i bohusholdningen bo flere familier. Foruten foreldre og deres ugifte barn, kan dette f.eks. være voksne barn som er gift eller skilt, eventuelt med egne barn, det kan være søsken eller foreldre til barnets foreldre osv. "Fremmede" personer blir regnet med i bohusholdningen bare hvis de bor i en del av boligen, f.eks. en hybel, som ikke er atskilt fra boligen for øvrig med egen inngang. Barn som bor på samme adresse som foreldrene, men i atskilt bolig, f.eks. hybel med egen inngang, blir imidlertid regnet som medlem av familien.

For å få et riktigere bilde av barns nærmeste sosiale omgivelser er det derfor nødvendig å se familietyper og husholdningsstørrelse i sammenheng.

Tabell 4. Barn 0-6 og 7-15 år i ulike familietyper, etter tallet på familier i husholdningen. Prosent
Children aged 0-6 and 7-15 years in different family types, by the number of families in
the household. Per cent

	I alt Total	1 familie i husholdningen 1 family in the household	2 familier i hushold- ningen 2 families in the household	3 eller flere familier i husholdningen 3 or more fa- milies in the household
Barn 0-6 år Children 0-6 years	100	91,4	7,7	0,9
<u>Familietype Type of family</u>				
Ektepar med ugifte barn Couples with un- married children	100	95,7	3,9	0,4
Mor med ugifte barn Mother with unmarried children	100	56,8	38,5	4,7
Far med ugifte barn Father with unmarried children	100	43,9	51,9	4,2
Barn 7-15 år	100	92,7	6,7	0,6
<u>Familietype</u>				
Ektepar med ugifte barn	100	95,0	4,6	0,4
Mor med ugifte barn	100	74,6	23,3	3,1
Far med ugifte barn	100	69,8	27,8	2,4

K i l d e: Folke- og bolig telling 1980. Source: Population and Housing Census 1980.

Over 90 prosent av barna bor i husholdninger med bare en familie (tabell 4). Mindre enn 1 prosent bor i husholdninger som består av tre eller flere familier. Tallet på familier i husholdningen varierer sterkt med hva slags familie barnet selv tilhører. Av barn som bor sammen med begge foreldrene har bare 4-5 prosent andre familier i husholdningen. Barn av enslige forsørgere bor langt oftere i husholdninger med flere familier. Særlig gjelder dette for den yngste aldersgruppen.

Enslige mødre bor for seg selv i noe større grad enn hva enslige fedre gjør. Enslige forsørgere med eldre barn bor også oftere for seg selv enn de som har yngre barn. For barna i aldersgruppen 0-6 år er andelen av enslige mødre og fedre som bor for seg selv henholdsvis 57 og 44 prosent, for barn i alderen 7-15 år er de tilsvarende andelen 75 og 70 prosent.

Tabell 5. Barn i ulike aldersgrupper, etter tallet på søsken 0-15 år. Prosent Children in different age groups, by the number of siblings 0-15 years. Per cent

	I alt Total	Tallet på søsken Number of siblings						5 eller flere or more
		0	1	2	3	4		
Alle All	100	24,3	45,8	22,6	5,6	1,2		0,5
0- 3 år years	100	35,9	43,1	16,0	3,8	0,8		0,4
4- 6 år	100	16,5	55,1	22,0	4,9	1,0		0,5
7- 9 år	100	12,9	51,7	27,1	6,4	1,3		0,6
10-12 år	100	19,5	44,1	27,2	7,1	1,5		0,6
13-15 år	100	35,3	36,5	20,6	5,9	1,2		0,5

K i l d e: Folke- og bolig telling 1980. Source: Population and Housing Census 1980.

I tabell 5 er aldersgrensen for søsken den samme som for barna selv, 0-15 år. Dette fører til at særlig de eldste barna ikke får regnet med en del søsken av omtrent samme alder som de selv. Noen av barna, og særlig de yngste, vil også få nye søsken mens de selv ennå er barn. Av begge disse grunnene blir tallene for søsken her for lave i forhold til den mengde av søsken som barna vil stå i forhold til under sin oppvekst.

Slik som søsken her er definert har omtrent hvert fjerde barn ingen søsken. Det vanligste er å ha en bror eller søster. Under 2 prosent hadde fire eller flere søsken. For å vurdere hvor vanlig det er å ha søsken hvor aldersforskjellen til barnet selv ikke er større en ca. 7 år, kan en se på aldersgruppen 7-9 år, som er den "optimale" for dette formål. Av disse barna var omtrent hvert åttende uten søsken, vel halvparten hadde en bror eller søster, og vel fjerdeparten hadde to. Dette vil også gjelde for eldre barn når en ser bort fra den øvre aldersgrense på 16 år, og for yngre barn når en tar hensyn til de søsken de vil ha når de kommer til 7-9 års alder. Tendensen til at det blir vanligere med færre søsken vil imidlertid påvirke disse andelene litt over tid.

Tallet på søsken varierer sterkt med familietype. Ettersom det kan forekomme at barn av flere familier bor i samme bolig, er det også viktig å ta hensyn til tallet på barn i husholdningen samlet når en vil vurdere barnas permanente kontaktflate med andre barn.

Tabell 6. Barn i ulike familietyper, etter tallet på søsken/tallet på barn i husholdningen samlet. Prosent Children in different family types, by the number of siblings/the total number of children in the household. Per cent

		Tallet på søsken Number of siblings					Tallet på barn i husholdningen inkl. barnet selv Number of children in the household, incl. the child it- self				
I alt Total		3 eller flere or more				I alt	4 eller flere				
		0	1	2			1	2	3		
Alle All	100	24,3	45,8	22,6	7,3	100	23,5	46,0	22,8	7,7	
Ektepar med ugifte barn Couples with unmarried children	100	21,0	47,2	23,9	7,8	100	20,8	47,2	24,0	8,0	
Mor med ugifte barn Mother with unmarried children	100	47,4	35,5	13,1	4,0	100	44,2	36,8	14,1	4,9	
Far med ugifte barn Father with unmarried children	100	49,6	35,9	11,2	3,3	100	44,4	36,6	13,5	5,5	

K i l d e: Folke- og bolig telling 1980. Source: Population and Housing Census 1980.

Tabell 6 viser bl.a. at enslige forsørgeres barn gjennomgående har langt færre søsken enn hva barn av gifte foreldre har. Nesten halvparten av barna til enslige forsørgerer manglet søsken og vel tredjeparten har bare en bror eller søster. Forskjellen mellom enslige mødres og fedres barn er i dette henseende liten. Av gifte foreldres barn er bare omtrent hvert femte barn uten søsken. Nesten halvparten har en bror eller søster, og nesten en fjerdepart har to.

Som vist foran er det større andeler av de enslige forsørgerer som bor i husholdninger med mer enn en kjernefamilie, enn av ektepar med barn. I husholdninger med flere familier vil det også forekomme at barn som ikke er søsken bor sammen. Slike søskenliknende forhold har neppe den samme varighet som ekte søskenforhold. Enslige forsørgerer som f.eks. bor sammen med sine foreldre eller gifte søsken vil som regel skaffe seg egen bolig før eller siden. Mellom ekte søsken er det ofte forholdsvis liten aldersforskjell; vi vet ikke noe om alderen til de barna som bor sammen uten å være søsken. I den grad det dreier seg om enslige forsørgerer som bor sammen med sine egne yngre søsken (under 16 år) vil antakelig det typiske være stor aldersforskjell mellom de barna i husholdningen som ikke er søsken.

Tabellen viser at barn av enslige forsørgerer får forholdsvis liten "kompensasjon" for manglende søsken i form av andre barn i husholdningen. Andelen av barna som er det eneste i husholdningen er bare 0-5 prosentpoeng lavere enn andelen av barn som er uten søsken.

Som vist i tabell 4 bodde ca. 8 prosent av barna i husholdninger med mer enn en familie. Det har en viss interesse å skille mellom de flerfamiliehusholdninger som består av to og tre generasjoner. Ifølge Levekårsundersøkelsen 1980 tilhørte bare 2 prosent av barna 3-generasjonshusholdninger. Bare en mindre del av alle flerfamiliehusholdninger omfatter altså tre generasjoner (tabell 7).

Tabell 7. Barn i ulike familietyper, etter tallet på generasjoner i husholdningen. Prosent Children in different family types, by the number of generations in the household. Per cent

	I alt Total	2-generasjons- husholdning Household with 2 generations	3-generasjons- husholdning Household with 3 generations	Tallet på barn Number of children
Alle All	100	98	2	2 412
<u>Familietype Type of family</u>				
Ektepar, samboer Married couple/couple cohabiting without marriage	100	99	1	2 255
Enslig forsørger Single parent	100	91	9	157

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Dette vil ikke si at bare de færreste barn har kontakt med eldre generasjoner under sin oppvekst. Senere vil det bli gitt tall for bl.a. foreldres kontakthypighet med barnas besteforeldre som viser at barns kontakt med disse sannsynligvis har et betydelig omfang. Det å ha tre generasjoner i samme husholdning vil ha konsekvenser for levekårene på mange måter. Det kan bety lett adgang til barnepass og praktisk hjelp i husholdningsarbeidet, det kan også føre til at boligen blir trang, til konflikter mellom de voksne osv.

Bare de færreste barn med samboende foreldre, ca. 1 prosent, bor også sammen med noen av beste-foreldrene. 9 prosent av barna til enslige forsørgerer bor i husholdninger med tre generasjoner. For mange enslige forsørgerer vil dette være den eneste løsningen på de praktiske problemene med hensyn til bolig, barnepass, muligheter for å ta lønnet arbeid o.l.

4. BARNES SOSIALE BAKGRUNN

Med sosial bakgrunn for barn menes her foreldrenes sosioøkonomiske status og foreldrenes utdanningsnivå. Det er vel dokumentert at de ulike sosioøkonomiske grupper både har ulike levekår og ulike ressurser til å påvirke sine fremtidige livssjanser. Ulikhetene gjør seg gjeldende på de fleste områder, som f.eks. den materielle levestandard, den politiske og kulturelle deltaking, i det sosiale miljø osv. Sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og levekår er likevel ikke enkel og entydig, slik at de med høyest sosial status også har det beste levekår i ett og alt. Det finnes i en viss grad

ulike levekårsprofiler slik at en bestemt gruppe kan leve under gode forhold på et område og under dårligere forhold på et annet. Sosioøkonomisk status kan derfor ikke i seg selv tolkes som et mål for relativt gode eller dårlige levekår.

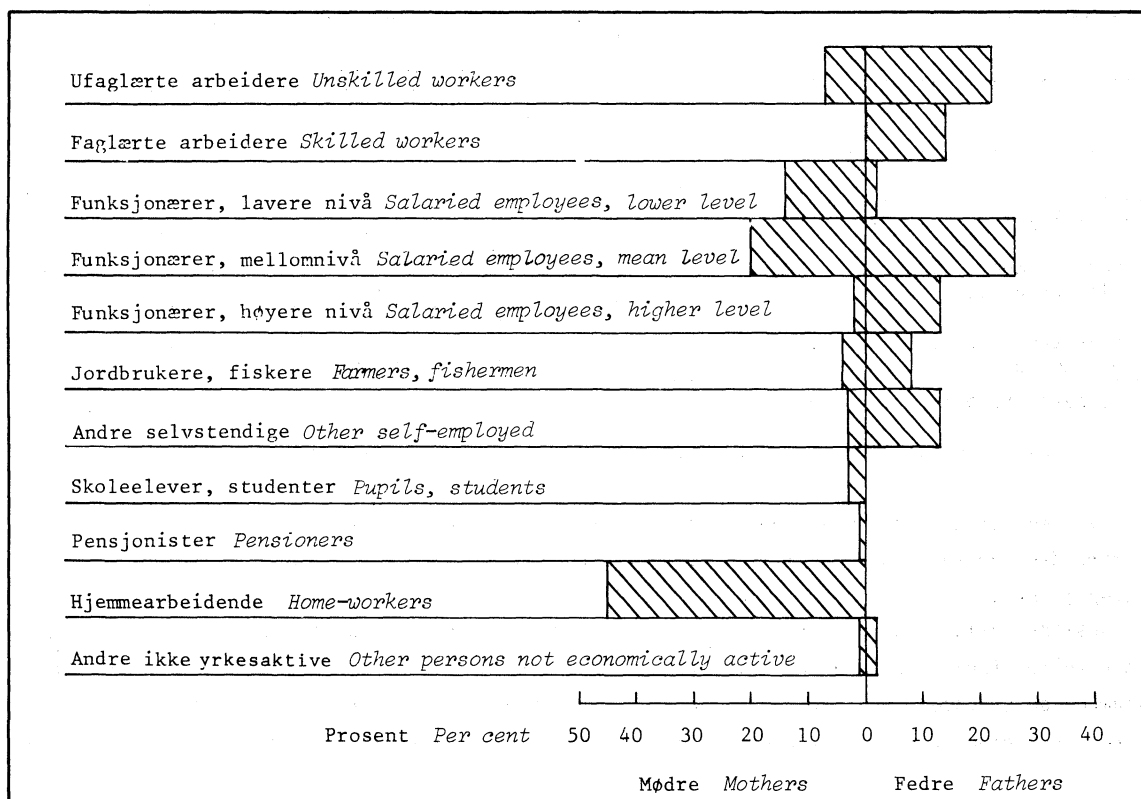
Når det gjelder utdanningsnivå stiller dette seg litt annerledes. Det er riktignok heller ingen entydig sammenheng mellom utdanning og levekår generelt, selv om hovedtendensen er klart positiv. Men utdanning kan tillegges en egenverdi, ut over dens egenskaper som ressurs for å oppnå andre goder. Utdanningsnivå kan derfor både tolkes som et direkte mål for dette godet og som et bakgrunnskjennerke for å beskrive fordelingen av levekårene for øvrig.

I de fleste kapitlene i denne rapporten vil likevel ikke utdanningsnivå bli brukt som en egen grupperingsvariabel. Grunnen til dette er at utdanning er "bygget inn" i kjennemerket sosioøkonomisk status for gruppene av yrkesaktive lønnstakere. Lønnstakerne er først inndelt i hovedgruppene arbeidere og funksjonærer. Alle yrkene til disse er så tilordnet et gjennomsnittlig utdanningsnivå, regnet ut på grunnlag av folketellingen 1970. Ved hjelp av utdanningsnivåene er det så skilt mellom ufaglærte og faglærte arbeidere, og mellom funksjonærer på lavere, mellom- og høyere nivå. For de øvrige sosioøkonomiske gruppene, dvs. de selvstendig næringsdrivende og de ikke yrkesaktive gruppene er det ikke gjort noen skiller på grunnlag av fullført utdanning.

4.1. Foreldrenes sosioøkonomiske status

Nesten alle barna har fedre som er yrkesaktive, enten som lønnstakere eller som selvstendig næringsdrivende. Halvparten av barna har yrkesaktive mødre, og de aller fleste av de ikke yrkesaktive mødrene er hjemmearbeidende.

Figur 11. Barn etter foreldrenes sosioøkonomiske status. Prosent *Children by socio-economic status of the parents. Per cent*



Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. *Source: Survey of Level of Living 1980.*

Av barna med yrkesaktive mødre er flertallets mødre i funksjonæryrker på mellom- og lavere nivå. Bare hvert 25. av disse barna har mødre med status som høyere funksjonærer og omtrent hver 15. har en mor som er ufaglært arbeider. Blant fedrene er spredningen større. Omtrent et av åtte barn har en far som er høyere funksjonær, og mer enn hvert femte barn har en far som er ufaglært arbeider. Svært få har fedre med status som lavere funksjonær.

Det er omtrent tre ganger så vanlig at barnas fedre er selvstendig næringsdrivende som at mødrene er det. Forskjellen er mindre innenfor jordbruk og fiske enn innenfor annen næringsvirksomhet. En må her ta hensyn til at familiearbeidskraft er regnet med blant de selvstendige. Etter alt å dømme er kvinner familiearbeidskraft i større grad enn menn, slik at mødrenes helt selvstendige næringsvirksomhet i realiteten har noe mindre omfang enn hva disse tallene gir uttrykk for.

Tabell 8 viser kombinasjoner av fars og mors sosioøkonomiske status for barn med gifte eller samboende foreldre hvor minst en av foreldrene er yrkesaktiv. Foreldrenes status er ikke uavhengige størrelser. For å vise i hvilken grad fars og mors yrkesgrupper henger sammen er det i tabellen tatt inn to tall i hver celle. Det ene, i cellenes øvre venstre hjørne, viser den faktiske hyppigheten av de ulike yrkesgruppekombinasjonene. Det andre, i nedre høyre hjørne, viser hvor stort avvik det er mellom den faktiske hyppighet og den en kunne vente hvis ektefellenes yrkesgrupper var tilfeldig kombinert med hverandre. Et positivt avvik viser at den aktuelle kombinasjonen er vanligere enn det tilfældighetene skulle tilsi, og et negativt avvik at den forekommer sjeldnere.

Tabell 8. Barn med gifte eller samboende foreldre, etter foreldrenes sosioøkonomiske status. Faktisk andel og differanse til forventet andel. Prosent Children with married or cohabiting parents, by socio-economic status of the parents. Observed percentage and difference to expected percentage

Fars sosioøkonomiske status Father's socio-economic status	Mors sosioøkonomiske status Mother's socio-economic status					
	I alt Total	Arbeider Worker	Funksjonær Salaried employee	Jordbruker, fisker Farmer, fisherman	Annen selvstendig Other self-employed	Hjemme- arb. worker
I alt Total.....	100,0	6,9	36,6	4,3	3,1	49,1
Arbeider Worker	36,5	4,7 +2,2	11,2 -1,9	0,2 -1,4	0,4 -0,7	22,0 +2,1
Funksjonær Salaried employee	41,9	1,1 -1,8	21,4 +6,1	0 -1,8	0,8 -0,5	18,6 -2,0
Jordbruker, fisker Farmer, fisherman	8,2	0,2 -0,4	1,2 -1,8	3,8 +3,4	0 -0,3	3,0 -1,0
Annen selvstendig Other self-employed	13,4	0,9 0	2,8 -2,1	0,3 -0,3	1,9 +1,5	7,5 +0,9

Tallet på barn Number of children 1 996

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Hvis en holder barna med hjemnearbeidende mødre utenfor og bare betrakter de som har to yrkesaktive foreldre ser en at alle positive avvik ligger på diagonalen, og at nesten alle avvik utenfor diagonalen er negative. Dette vil si at foreldrene har en tendens til å "ligne" hverandre når det gjelder sosioøkonomisk status. Hvis far (eller mor) er arbeider, er sannsynligheten for at en yrkesaktiv mor (eller far) også er arbeider, større enn om far (mor) ikke var arbeider, og tilsvarende for funksjonærer og selvstendige. Prosenttallene er her regnet ut på grunnlag av det totale antall barn. Det virker ikke rimelig å anta at den ene av foreldrenes yrke generelt bestemmer eller påvirker den

andres på noen ensidig måte. Men en kan likevel betrakte sammenhengen asymmetrisk, f.eks. for å se hvor godt den ene parts sosioøkonomiske status egner seg til å forutsi den andres. Slike ensidige målinger vil vise at når mors sosioøkonomiske status er gitt, er sannsynligheten for at far tilhører samme gruppe større enn når fars status brukes til å forutsi mors. Dette henger sammen med at mødrenes yrkesdeltaking er lavere enn fedrenes. For mødrene i de minst vanlige sosioøkonomiske gruppene, dvs. arbeidere, jordbrukere/fiskere og andre selvstendige, er sannsynligheten for at far hører til samme gruppe høy, henholdsvis ca. 68, 88 og 62 prosent. Innenfor jordbruk/fiske og annen selvstendig næringsvirksomhet skyldes nok dette at kvinnene i en viss grad er familiearbeidskraft.

Ser en på fordelingen av barn som har yrkesaktive fedre og hjemmearbeidende mødre, finner en også her visse avvik fra en rent tilfeldig fordeling. For barn av fedre som er arbeidere eller andre selvstendige, er det litt mer vanlig at mødrene arbeider i hjemmet enn for barn samlet. For barn med fedre i funksjonæryrker eller i jordbruk og fiske, er hjemmearbeidende mødre tilsvarende litt mindre vanlige. Hvis en betrakter disse sammenhengene i forhold til andelene med fedre i de ulike gruppene, blir avviket størst for jordbrukere/fiskeres barn; omtrent 37 prosent av disse hadde mødre som arbeidet hjemme, mot 49 prosent for barna totalt. Det nest største avviket er for barn av andre selvstendige, blant disse er andelen med hjemmearbeidende mødre omtrent 7 prosentpoeng større enn blant barna sett under ett.

Barn av enslige forsørgere fordeler seg noe annerledes enn barn av gifte/samboende foreldre når det gjelder forsørgerens sosioøkonomiske status (tabell 9).

Tabell 9. Barn av enslige forsørgere, etter forsørgers sosioøkonomiske status. Prosent Children with single parents, by socio-economic status of the parents. Per cent

I alt Total	Arbeider Worker	Funksjonær Salaried employee	Hjemmearb. mv. Homeworkers	Tallet på barn Number of child- ren
100	26	48	26	150

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Disse enslige forsørgerne er for det meste kvinner. Nesten tre av fire av barna til disse har en forsørger som er yrkesaktiv. Til sammenlikning har halvparten av barna med gifte/samboende foreldre mødre som er yrkesaktive. For fjerdeparten av barna til enslige forsørgere hører forsørgerne til gruppen av arbeidere, og for omtrent halvparten er forsørgerne i funksjonærgruppen. Blant barn av gifte/samboende foreldre er andelen med funksjonærmødre 5-6 ganger så stor som andelen med mødre i arbeideryrker.

Tabell 10 viser sammenhengen mellom bostedsstrøk og fars sosioøkonomiske status. Denne tabellen omfatter alle barn som har gifte/samboende foreldre og de få som forsørges av enslige fedre, barn med enslige mødre som forsørger er ikke med. Disse barna vil imidlertid ikke påvirke fordelingen for de enkelte bostedsstrøk nevneverdig.

Tabell 10. Barn i ulike bostedsstrøk, etter fars sosioøkonomiske status. Prosent Children in different areas of residence, by father's socio-economic status. Per cent

	I alt Total	Arbeider Worker		Funksjonær Salaried employee			Jord- bruker, fisker Farmer, fisher- man	Annen selv- stendig Other self- employed	Andre Others	Tallet på barn Number of children
		Ufag- lært Unskil- led	Fag- lært Skilled	Lavere nivå Lower level	Mellom- nivå Mean level	Høyere nivå Higher level				
Alle All	100	22	14	2	26	13	8	13	2	2 085
Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger	100	16	15	1	41	11	-	14	2	358
Tettbygd strøk Densely populated area										
Kommuner med over 20 000 innbyggere Municipalities with over 20 000 inhabi- tants	100	16	13	3	33	19	-	13	3	416
Andre kommuner Other municipalities	100	22	19	3	25	17	1	10	3	628
Spredtbygd strøk Spar- sely populated area	100	27	11	1	13	6	22	15	5	684

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Kjennemerket bostedsstrøk er her gitt fire verdier. De fire største byene utgjør en egen gruppe. Resten er delt i to hovedgrupper etter hvorvidt selve bostedet er et tettbygd eller spredtbygd område. De tettbygde stedene er videre delt i to grupper, etter hvorvidt kommunen de hører til har over eller under 20 000 innbyggere.

Tabellen viser at blant barn i spredtbygde strøk er det noe mer vanlig at fedrene er ufaglærte arbeidere enn blant barn i de større byene. Andelen av barn med faglærte arbeidere som fedre varierer mindre, og mindre entydig med bostedsstrøk. Hvert femte barn i spredtbygde områder har en far som er funksjonær, i de større byene gjelder dette i overkant av halvparten av barna. Det er særlig andelen av barn som har fedre i mellomgruppen av funksjonærer som varierer sterkt med bostedsstrøk. Barn av selvstendige næringsdrivende utenom jordbruk og fiske fordeler seg noenlunde jevnt i de ulike bostedsstrøk.

4.2. Foreldrenes utdanning

Fremstillingen av foreldrenes utdanning skal gjøres etter samme mønster som for sosioøkonomisk status. Det er varigheten av høyeste oppnådde utdanning som er lagt til grunn her, uansett hva slags type utdanning det gjelder. Ulike typer av utdanning på samme nivå er ikke summert, en person som f.eks. har fullført videregående skole både på allmennfaglig linje og på en yrkesrettet linje, vil bare få gymnasnivå II (11 og 12 år) som sitt utdanningsnivå.

Hovedtendensen i figur 12 er at barnas fedre har gjennomgående litt høyere utdanning enn mødrene, men at spredningen i utdanningsnivået også er større blant fedrene. Omtrent hvert fjerde barn har en far med universitets- eller høgskoleutdanning, mens 15 prosent av barna har en mor med tilsvarende høy utdanning. Nesten hvert 8. barn har en far med bare 7-årig folkeskole, mens bare hvert 20. barn har en mor som ikke har fullført mer utdanning enn dette. Ett års videregående skole (10. skoleår) er svært vanlig blant mødrene, dette gjelder nesten halvparten av barna. Halvparten av barna har også fedre med fullført videregående skole når en regner både 10., 11. og 12. skoleår under ett.

Tabell 11 viser kombinasjoner av foreldres utdanning, for barn med gifte/samboende foreldre.

Tabell 11. Barn med gifte eller samboende foreldre, etter mors og fars utdanning. Faktisk andel og differanse til forventet andel. Prosent Children with married or cohabiting parents, by mother's and father's education. Observed percentage and difference to expected percentage

Fars utdanning Father's education	I alt Total	Mors utdanning Mother's education			
		Folkeskole-, ungdoms- skolenivå Primary school level	Gymnas- nivå I Secondary school level I	Gymnas- nivå II Secondary school level II	Universitets- og høgskole- nivå University level
I alt Total	100,0	25,0	48,0	11,3	15,7
Folkeskole-, ungdomsskolenivå Primary school level	24,0	9,2 +3,7	12,8 +1,6	1,6 -1,3	0,4 -3,4
Gymnasnivå I Secondary school level I	25,8	6,4 -0,1	15,2 +2,8	2,4 -0,5	1,9 -2,2
Gymnasnivå II Secondary school level II	24,5	6,8 +0,7	12,4 +0,6	2,8 0	2,5 -1,3
Universitets- og høgskolenivå University level	25,7	2,7 -3,7	7,5 -4,8	4,5 -1,6	10,8 +6,8

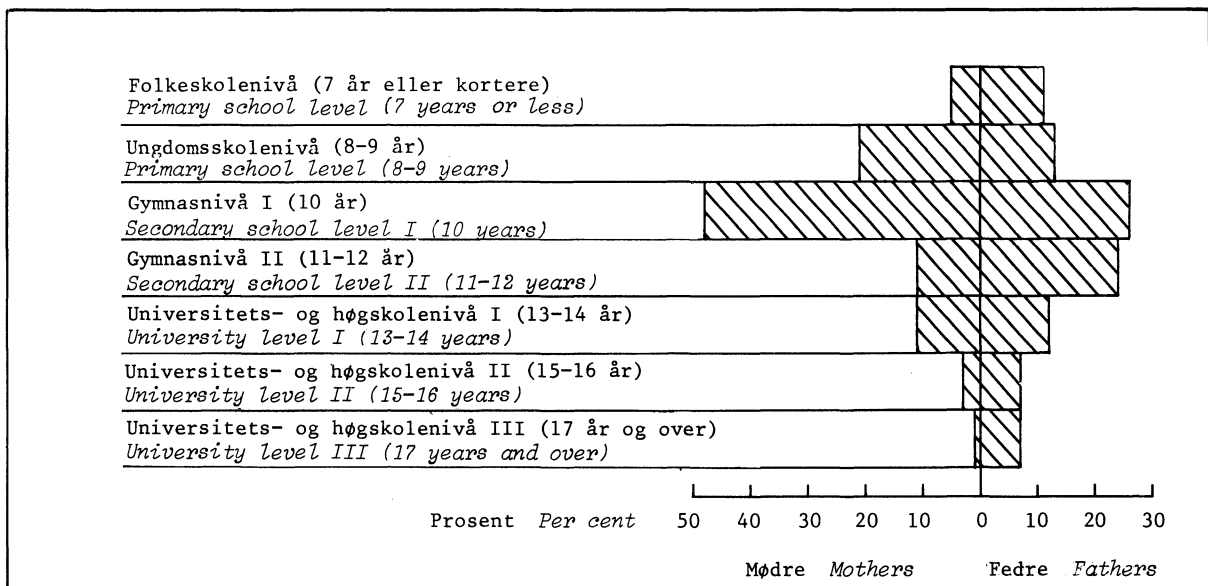
Tallet på barn Number of children 1 996

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Også her er det tatt inn to tall i hver celle, tallet i øvre høyre hjørne viser hyppigheten av de faktiske utdanningskombinasjonene og tallet i nedre venstre hjørne viser avviket fra den hyppighet en kunne vente hvis foreldrenes utdanningsnivå var kombinert med hverandre på en tilfeldig måte. Prosenttallene er regnet på grunnlag av det totale antall barn, ettersom en ikke kan anta at eventuelle sammenhenger mellom foreldrenes utdanningsnivå er ensidige.

Hovedtendensen er en klar positiv sammenheng, barn har foreldre med omtrent like lang utdanning i større grad enn hva tilfeldighetene alene skulle tilsi, og de to maksimalt ulike kombinasjonene av høyeste og laveste utanningsnivå forekommer tilsvarende sjeldnere. Det er også slik at barnets fedre ofte har litt høyere utdanningsnivå enn mødrene, dette gjelder spesielt innenfor de gruppene hvor foreldrene har forholdsvis høy utdanning.

Figur 12. Barn etter foreldrenes utdanning. Prosent Children, by parents' education. Per cent



K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Tabell 12. Barn av enslige forsørgere, etter forsørgers utdanning. Prosent Children with single parents, by parent's education. Per cent

I alt Total	Folke- og ungdomsskolenivå Primary school level	Gymnasnivå I Secondary school level I	Gymnasnivå II Secondary school level II	Universitets- og høgskolenivå University level	Tallet på barn Number of children
100	37	41	14	9	150

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Sammenlikner en tabell 12 med mødrenes utdanning i foregående tabell, viser det seg at ungdomsskolenivå hos mor er vanligere blant barn av enslige forsørgere, og universitets- eller høgskolenivå er sjeldnere. Hvis en tar begge foreldrenes utdanning i betraktning for barn av gifte/samboende foreldre, er det imidlertid litt vanligere for disse barna at minst en av foreldrene har utdanning på ungdomsskolenivå enn dette er for enslige forsørgeres barn. At begge foreldrene bare har fullført grunnskole gjelder selvsagt for en langt mindre andel av barn med gifte/samboende foreldre. At begge foreldrene har utdanning på universitets- eller høgskolenivå, er på den annen side litt vanligere enn at den ene enslige forsørger har såpass høy utdanning.

Tabell 13 viser sammenhengen mellom bostedsstrøk og fars utdanning. Tabellen omfatter barn av gifte/samboende foreldre og barn av enslige fedre (tilsvarende tabell 10).

Tabell 13. Barn i ulike bostedsstrøk, etter fars utdanning. Prosent Children in different areas of residence, by father's education. Per cent

		Percentage, by father's education								
		I alt Total	Folke- skole- nivå Primary school level I	Ungdoms- skole- nivå Primary school level II	Gymnasnivå Secondary school level		Universitets- og høgskolenivå University level			Tallet på barn Number of children
					I	II	I	II	III	
Alle	All	100	11	13	26	24	12	7	7	2 085
Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger		100	3	9	30	26	15	12	5	358
Tettbygd strøk Densely populated area										
	Kommuner med over 20 000 innbyggere Municipalities with over 20 000 inhabitants	100	9	8	24	20	20	8	11	416
	Andre kommuner Other municipalities.....	100	8	8	28	27	12	7	10	608
Spredtbygd strøk	Sparsely populated area	100	18	24	23	23	6	3	3	684

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Når det gjelder utdanningsnivå er det forskjellen mellom spredtbygde strøk på den ene side og de tettbygde strøk på den andre som er mest iøynefallende. I de spredtbygde strøk har over 40 prosent av barna fedre med utdanning på ungdomsskolenivå og bare 12 prosent har fedre med universitets- eller høgskoleutdanning. I de fire største byene er andelen av barn som har fedre med lav utdanning, spesielt liten. Å ha fedre med utdanning på universitets- og høgskolenivå er mest vanlig blant barn i byer med fra 20 000 til 100 000 innbyggere. For utdanning på mellomnivå - videregående skole - er det mindre forskjeller mellom de ulike bostedsstrøk.

5. FORELDRENES ARBEID

Foreldrenes inntektsgivende arbeid er viktig for barnas velferd på mange måter. En stor arbeidsinnsats hos begge foreldrene vil som regel gi familien - og dermed også barna - en høy materiell standard, men den vil også lett gå ut over den tid og det overskudd foreldrene har til samvær med barna. Når begge foreldrene er i arbeid må deres yngre barn ha tilsyn av andre. Dette kan være gunstig for barnet, i og med at barnet på denne måten kommer i kontakt med andre voksne og gjerne også andre barn, men det kan også medføre en manglende kontinuitet i kontakten med voksne.

Sammenhengen mellom foreldrenes arbeid og barnas velferd er komplisert og motsetningsfylt. Det kan tenkes at foreldrenes vurderinger av hva som er den optimale balanse for barnets velferd mellom egen arbeidsinnsats og tid til samvær ikke ville falle helt sammen med barnas egen vurdering, hvis barnet kunne uttrykke en slik. Hvis barnet f.eks. skulle velge mellom ulike kombinasjoner av materiell standard og tid til samvær med foreldrene, er det ikke gitt at deres valg ville være det samme som det foreldrene gjør. Foreldrenes arbeidsinnsats kan dessuten være bestemt av hensynet til foreldrenes egen velferd, som til en viss grad kan stå i motsetning til barnets. Også innenfor den tid foreldrene har fri fra arbeidet, kan det tenkes konflikt mellom barnets og de voksnes velferdshensyn. De voksne har gjerne fritidsinteresser som barna lett forstyrrer.

Foreldrenes inntektsgivende arbeid gir derfor ikke noe grunnlag for å trekke entydige konklusjoner om barnas levekår. I dette kapitlet skal det likevel gis noen tall for nivå og fordeling av foreldrenes arbeid. Foreldrenes lønnede arbeid er utvilsomt viktig for flere sider ved barnas velferd, og arbeidsinnsatsen kan rimeligvis settes forholdsvis entydig i sammenheng med familiens og barnas materielle levestandard. Foruten mengden av lønnet arbeid som foreldrene utfører, skal det også gis tall for ulike arbeidstidsordninger, overnatting borte fra hjemmet og for ulønnet husarbeid.

5.1. Foreldrenes arbeidstider

Mengden av inntektsgivende arbeid hos gifte/samboende foreldre, målt ved arbeidstid pr. uke, fremgår av tabell 14. Arbeidstiden gjelder foreldrenes hovedyrke, et eventuelt biyrke er ikke regnet med her. De faktiske hyppighetene av fars og mors arbeidstid er plassert i det øvre venstre hjørnet av cellene, og de forventede hyppighetene (hvis foreldrenes arbeidstid var uavhengige) i nedre høyre hjørne, som i kapitlet foran.

Tabell 14. Barn med gifte eller samboende foreldre, etter mors og fars arbeidstider. Faktisk andel og avvik fra forventet andel Children with married or cohabiting parents, by father's and mother's working hours. Observed percentage and difference to expected percentage

Fars arbeidstid Father's working hours	I alt Total	Mors arbeidstid Mother's working hours			
		Ikke i arbeid Non-employed	1-19 timer pr. uke hours per week	20-34 timer pr. uke hours per week	35 timer og mer pr. uke hours and over per week
I alt Total	100,0	42,1	22,0	21,7	14,2
Ikke i arbeid Non-employed	1,5	0,7 +0,1	0,2 -0,1	0,4 +0,1	0,2 0
1-34 timer pr. uke hours per week	1,6	0,3 -0,4	0,7 +0,3	0,5 +0,2	0,1 -0,1
35-44 timer pr. uke hours per week	61,6	26,0 +0,1	14,3 +0,7	12,3 -1,1	9,0 +0,3
45 timer og over pr. uke hours and more per week	35,3	15,1 +0,2	6,8 -1,0	8,5 +0,8	4,9 -0,1

Tallet på barn Number of children 2 000

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Praktisk talt alle barn med gifte/samboende foreldre har fedre som arbeider heltid, dvs. 35 timer pr. uke eller mer. Vel tredjeparten har fedre som arbeider minst 45 timer. 42 prosent har mødre som ikke er i lønnet arbeid. I kapitlet om barnas sosiale bakgrunn ble imidlertid 49 prosent av barna sagt å ha hjemmearbeidende mødre. Grunnen til denne uoverensstemmelse er at standarden for sosioøkonomisk gruppe krever minimum 10 timer lønnet arbeid pr. uke for at en person skal bli klassifisert i en av de yrkesaktive gruppene. I dette kapitlet er det imidlertid rimelig å regne med alt inntektsgivende arbeid. Omtrent 7 prosent av barna har altså hjemmearbeidende mødre som likevel er i lønnet arbeid fra 1 til 9 timer pr. uke. For flertallet av barna som har mødre i lønnet arbeid, er mødrene på deltid, dvs. de arbeider mindre enn 35 timer pr. uke. Kort deltid, fra 1-19 timer, og lang deltid, fra 20-34 timer, omfatter omtrent like store andeler. Knappt 15 prosent av barna har mødre som arbeider 35 timer i uka eller mer.

Når en ser på hyppighetene av de enkelte kombinasjonene av mors og fars arbeidstid, viser det seg at disse ligger svært nært opp til hva en kunne vente hvis arbeidstidene var uavhengige, eller tilfeldig kombinert med hverandre. De fleste avvikene dreier seg om få tiendedels prosentpoeng. Hvis far arbeider over 45 timer pr. uke, er det ingen tendens til at mor arbeider mindre enn hva gifte/samboende mødre ellers gjør, og i de få tilfellene hvor far arbeider på deltid eller ikke er i arbeid, er det ingen tendens til at mødrene arbeider desto mer. Heller ikke kan en se noen tendens til at når den ene ektefellen arbeider lite eller mye, gjør den andre det samme.

At mødrenes og fedrenes arbeidsmengde utenfor hjemmet ikke kompenserer for hverandre, betyr selvsagt ikke at foreldrenes arbeidsinnsats ikke tilpasser seg barnas behov. Setter man foreldrenes arbeidstid hver for seg i sammenheng med barnets alder og tallet på barn i familien, viser det seg systematiske sammenhenger (tabell 15).

Tabell 15. Barn med gifte eller samboende foreldre i grupper for alder/antall søsken, etter fars/mors arbeidstider. Prosent Children with married or cohabiting parents, in groups for age/number of siblings, by father's/mother's working hours. Per cent

Number of siblings, by father's and mother's working hours, per cent										
Fars arbeidstid pr. uke Father's working hours per week					Mors arbeidstid pr. uke Mother's working hours per week					Tallet på barn Number of children
I alt Total	Deltid, ikke i arbeid Part- time, non- em- ployed	35-44 timer hours	45 timer og over hours and over	I alt Total	Ikke i arbeid Non- employed	1-19 timer	20-34 timer	35 timer og over		
Alle All	100	3	62	35	100	42	22	22	14	2 000
<u>Barnets alder Age of the child</u>										
0- 3 år years	100	2	71	27	100	56	14	19	12	475
4- 6 "	100	3	65	32	100	50	22	19	10	391
7- 9 "	100	4	55	42	100	44	23	20	13	413
10-12 "	100	4	59	37	100	31	27	25	17	375
13-15 "	100	4	55	42	100	25	28	26	21	345
<u>Antall søsken Number of siblings</u>										
Ingen None	100	3	69	28	100	32	17	27	23	329
1	100	3	65	32	100	44	22	22	13	924
2	100	3	49	48	100	42	30	17	11	523
3 og flere and more	100	0	54	46	100	48	16	26	10	92

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Denne tabellen viser fedrenes og mødrenes arbeidstid hver for seg, men den kan også brukes til å angi omtrentlig hvor store andeler av barna som har begge foreldrene i fullt arbeid, en av foreldrene på deltid, en hjemmевærende o.l. Ettersom praktisk talt alle fedrene arbeider heltid, uansett hvor mye mødrene arbeider, blir andelen som har begge foreldrene i fullt arbeid, en på deltid osv. tilnærmet lik andelen som har sine mødre i disse kategoriene.

Foreldrenes arbeidsinnsats øker med økende alder på barnet. Når en går fra de yngste til de eldste barna, øker andelen av barn som har foreldrene som begge er i fullt arbeid til omtrent det doble, fra ca. 12 til 21 prosent, og andelen som har en av foreldrene hjemme blir mer enn halvert, fra ca. 56 til ca. 25 prosent. Dette skyldes for det aller meste at mødrene øker sin arbeidsinnsats. Ser en på fedrenes arbeidstid for seg viser det seg, at også de arbeider mer når barnas alder øker. Andelen barn med fedre som arbeider 45 timer pr. uke eller mer, økte fra 27 til 42 prosent fra yngste til eldste aldersgruppe.

Når tallet på barn i familien øker, synker mødrenes arbeidstid utenfor hjemmet vesentlig, mens fedrenes øker. For mødrene er det forskjellen mellom ett og flere barn som gir størst utslag. Av barna som er uten søsken, har 23 prosent mødre som arbeider heltid og 32 prosent mødre uten lønnet arbeid. Blant barn som har søsken varierer andelen med mødre på heltid fra 13 til 10 prosent, og andelen med hjemmевærende mødre fra 44 til 48 prosent. For fedrene er det forskjellen mellom ett, to og tre eller flere barn som gir størst utslag på deres arbeidsinnsats. Andelen av barn med fedre som arbeider over 45 timer pr. uke er 28 og 32 prosent blant henholdsvis enebarn og barn med ett søsken, og over 45 prosent blant de som har to søsken eller flere.

I tabell 14 ble det vist at foreldrenes arbeidsinnsats utenfor hjemmet er tilnærmet statistisk uavhengig av hverandre. Denne uavhengigheten består også stort sett når en tar hensyn til barnets alder og antall søsken. Et unntak fra dette er barn under 7 år som har to eller flere søsken. For denne gruppen er det en viss positiv sammenheng mellom mødrenes og fedrenes arbeidstider.

Den tilpasning av arbeidstid som foreldrene gjør i forhold til barna, kan tolkes på følgende måte: Barn krever mindre omsorgsarbeid av foreldrene når de blir eldre, og flere barn krever mer omsorgsarbeid enn færre barn på samme alderstrinn. Tradisjonelle kjønnsroller foreskriver at mødrene er de nærmeste til å ta omsorgsarbeidet i familien, og dette passer godt sammen med de variasjonene i mødrenes arbeidsinnsats utenfor hjemmet som ble observert i tabell 15. Eldre barn er også dyrere, økonomisk sett, enn yngre, og flere barn er dyrere enn færre på samme aldersnivå. De samme kjønnsrollene foreskriver at fedrenes hovedoppgave er å forsørge familien økonomisk, og denne rollen harmonerer også godt med de variasjoner i fedrenes arbeidsinnsats som ble observert. Denne forklaringsmåten synes altså velegnet når det gjelder å forklare variasjonene fedres og mødres arbeidsinnsats hver for seg. Sammenhengen - eller rettere sagt mangelen på sammenheng - mellom fedrenes og mødrenes individuelle arbeidstider, er vanskeligere å forklare. Det kunne synes rimelig å stille opp følgende hypotese: Når mødrene reduserer sin arbeidsinntekt på grunn av økt omsorgsarbeid, faller det større forsørgelsesbyrde på fedrene, som da må øke sin arbeidsinnsats. Men tallene viser at fedrene stort sett øker sin arbeidstid med økende antall barn omtrent i samme takt, uansett om mødrene arbeider lite eller mye.

Det kan være mange grunner til denne statistiske uavhengigheten. Den kan være et resultat av mange prosesser hvor noen virker i retning av en positiv sammenheng mellom ektefellenes arbeidstider og andre i retning av en negativ. En vet f.eks. at det er positiv sammenheng mellom foreldrenes utdanning, og likedan foreldrenes alder. Økende utdanning fører rimeligvis til større motivering for, og til større utbytte av lønnet arbeid, og dessuten til større økonomisk evne til å skaffe barnetilsyn osv. Blant eldre foreldre har kvinnes yrkesaktivitet noe mindre omfang og færre av mennene har en arbeidsuke på over 45 timer. Slike sammenhenger vil virke i retning av en positiv sammenheng mellom foreldrenes arbeidstider. I negativ retning kan en tenke seg familiens behov for å skaffe de nødvendige inntekter - uansett hvem som skaffer dem til veie - og hensynet til at en viss tid skal tilbringes sammen med barna, uansett hvem av foreldrene som gjør dette.

Når det gjelder den positive sammenheng mellom foreldrenes arbeidstider i gruppen av yngre barn med mange søsken, kan en kanskje finne at dette harmonerer dårlig med hensynet til barna. I disse familiene har utvilsomt omsorgsarbeidet stort omfang, noe som burde tilsi mer av kompenserende arbeidstider. En forklaring kan være at disse familiene oftere er i ferd med å ta store økonomiske løft, som f.eks. å skaffe større bolig. I en slik periode trengs gjerne alle de inntekter som kan skaffes, og dette vil nettopp føre til at begge foreldrene øker sitt inntektsgivende arbeid samtidig.

Tabell 16. Barn av enslige forsørgere i grupper for alder/antall søsken, etter forsørgers arbeidstid. Prosent Children with single parents, in groups for age/number of siblings, by parent's working hours. Per cent

	I alt Total	Heltid Full-time	Deltid Part-time	Ikke i arbeid Non-employed	Tallet på barn Number of children
Alle All	100	53	24	23	156
<u>Barnets alder Age of the child</u>					
0- 6 år years	100	47	24	29	59
7-15 "	100	56	25	19	97
<u>Antall søsken Number of siblings</u>					
Ingen None	100	58	15	27	62
1 og over and over	100	45	32	23	84

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

En sammenlikning mellom tabell 16 og tabellene i forrige avsnitt viser at de enslige forsørgerne - som for det meste er kvinner - har inntektsgivende arbeid i langt større grad enn hva gifte/samboende mødre har. Over halvparten av barna til de enslige forsørgerne har en forsørger som arbeider heltid, og under fjerdeparten har en forsørger som ikke er i arbeid. De tilsvarende andeler for barn av gifte/samboende mødre var henholdsvis 14 og 42 prosent. Kort deltidsarbeid - 1 til 19 timer pr. uke - er også lite vanlig blant de enslige forsørgere, bare 5 prosent av barna til disse har en forsørger som arbeidet såpass lite.

Datamaterialet omfatter såpass få barn av enslige forsørgere at det ikke tillater oppsplitting i mange aldersgrupper og grupper med ulikt antall søsken. Av de to gruppene som er tatt med i tabellen, på hver av disse kjennemerkene, fremgår det imidlertid at de enslige forsørgerne tilpasser sin arbeidstid etter barnas alder og antall på samme måte som de gifte/samboende mødre, jo eldre barn, jo mer tid til lønnet arbeid og jo flere barn, jo mindre tid. En endring i barnas alder og antall synes å ha litt mindre betydning for enslige forsørgere enn for gifte/samboende mødre når en bare ser på andelen som ikke hadde sin forsørger i arbeid, men vel så stor når en bare ser på andelen hvor forsørgeren arbeider heltid.

Enslige forsørgere har - som det er vist i kapitlene foran - noe ulik fordeling med hensyn til sosioøkonomisk status, utdanning, husholdningstype, antall barn osv. sammenliknet med de gifte/samboende foreldre. Alle disse forholdene vil spille inn når den som forsørger barn skal kombinere dette med lønnet arbeid. Det er neppe tvil om at de enslige forsørgere i det store og hele står i en vanskeligere og mer presset situasjon, med færre valgmuligheter, større arbeidsbyrde og mindre avlastningsmuligheter enn gifte/samboende foreldre.

Tabellene 17 og 18 viser sammenhengen mellom ulike bostedsstrøk og foreldrenes arbeidstider.

Tabell 17. Barn med gifte eller samboende foreldre i ulike bostedsstrøk, etter foreldrenes arbeidstid. Prosent Children with married or cohabiting parents in different areas of residence, by parent's working hours. Per cent

	Alle All	Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger	Tettbygd strøk Densely populated area		Spredt- bygd strøk Sparsely popula- ted area
			Kommuner med over 20 000 innbyggere Municipali- ties with more than 20 000 inha- bitants	Andre kommuner Other munici- palities	
I alt Total	100	100	100	100	100
Begge foreldrene arbeider heltid Both parents working full-time	14	12	19	10	16
En (eller begge) foreldrene arbeider deltid One (or both) of the parents working part-time	43	45	44	42	43
En av foreldrene har ikke inntektsgivende arbeid One of the parents non-employed .	42	43	36	48	40
Begge foreldrene uten inntektsgivende arbeid Both parents non-employed	1	1	1	0	1
Tallet på barn Number of children	2 000	342	391	611	656

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Tabell 18. Barn av enslige forsørgere i ulike bostedsstrøk, etter forsørgers arbeidstid. Prosent Children with single parents, in different areas of residence, by the parent's working hours. Per cent

	Alle All	Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger	Tettbygd strøk Densely populated area		Spredt- bygd strøk Sparsely popula- ted area
			Kommuner med over 20 000 innbyggere Municipali- ties with more than 20 000 inha- bitants	Andre kommuner Other munici- palities	
I alt Total	100	100	100	100	100
Heltid Full-time	53	48	66	56	27
Deltid Part-time	24	37	11	24	19
Ikke i arbeid Non-employed	23	15	23	20	34
Tallet på barn Number of cildren	156	51	30	34	41

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

For barn av gifte/samboende foreldre viser tabellen at tiden foreldrene bruker til lønnet arbeid er omtrent den samme for barn i de fire største byene og i de spredtbygde strøk. I kommuner med fra 20 000-100 000 innbyggere har en noe større andel av barna begge foreldrene i heltidsarbeid, og en noe mindre andel har en av foreldrene hjemme. I mindre byer og tettsteder er dette forholdet omvendt.

For barn med enslige forsørgere synes foreldrene å arbeide noe mindre i de spredtbygde strøk. Gruppene omfatter bare fra 30 til 50 barn slik at usikkerhetsmarginene her er forholdsvis store.

5.2. Foreldrenes arbeidstidsordninger

Foreldrenes arbeidstidsordninger, dvs. hvorvidt de har arbeidet på dagtid eller har skift- eller nattarbeid mv., og hvorvidt arbeidet medfører at foreldrene overnatter borte fra hjemmet, har også betydning for barnas velferd. Velferdseffekten av at foreldrene har ulike ordninger kan imidlertid være vanskelig å beregne. Hvis begge foreldrene arbeider heltid og har arbeidsperioder som utfyller hverandre, f.eks. slik at den ene er på arbeid mens den andre er hjemme, kan resultatet bli en konflikt mellom barnets behov for kontakt og den voksnes behov for hvile, og at tiden til samlet samvær i familien blir svært knapp. Hvis den ene av foreldrene har kortere arbeidstid eller ikke er i arbeid, vil de negative virkningene kunne bli noe mindre. Har begge foreldrene annen arbeidstidsordning enn vanlig dagtid, kommer mye an på hvordan deres arbeidsperioder faller sammen, og på hvordan deres arbeidstid passer med barnets døgnrytme. For barn i skolealderen vil kontakten med foreldrene bli redusert hvis begge arbeider på ettermiddags- eller kveldsskift osv.

Tabell 19. Barn med gifte eller samboende foreldre som har inntektsgivende arbeid, etter foreldrenes arbeidstid og arbeidstidsordning. Prosent Children with married or cohabiting parents at work, by parents' working hours and work schedule. Per cent

	I alt Total	Begge foreldre arbeider heltid Both parents working full- time	En (eller begge) foreldre arbeider deltid One (or both) of the parents wor- king part-time	En av foreldrene har ikke inntektsg. arbeid One of the parents non em- ployed
I alt Total	100	14	43	43
Foreldrene arbeider vanlig dagtid Both parents have day-time work	71	9	28	34
En av foreldrene har annen arbeidstidsordning (natt- eller skiftarbeid, turnus el. annet) One of the parents has another work schedule (night work or shift work, rotating schedule etc.)	25	3	13	9
Begge foreldrene har annen arbeidstidsordning Both parents have another work schedule	3	1	2	0

Tallet på barn Number of children 1 940

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Tabell 20. Barn av enslige forsørgere som har inntektsgivende arbeid, etter forsørgerens arbeidstid og arbeidstidsordning. Prosent Children with single parents at work, by the parent's working hours and work schedule. Per cent

	I alt Total	Heltid Full-time	Deltid Part-time
I alt Total	100	68	32
Vanlig dagtid Ordinary day-time	89	58	31
Annen arbeidstidsordning (nattskiftarbeid, turnus, annet) Other work schedule (night-shift work, rotating schedule etc.)	11	10	1
Tallet på barn Number of children	120		

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Bare de barna som har minst en av foreldrene i inntektsgivende arbeid er tatt med i tabellene 19 og 20. De fleste forsørgere arbeider på vanlig dagtid. For 71 prosent av barna med gifte/samboende foreldre gjelder det at foreldrene arbeider bare dagtid, og for 25 prosent at en av foreldrene har annen arbeidstidsordning. Det er i denne siste gruppen en kan regne med at vanskene oppstår når det gjelder å forene arbeid, samvær med barn og samvær for hele familien. Når begge foreldrene i tillegg arbeider heltid, blir nok vanskene størst i så måte, men dette gjelder forholdsvis få barn, bare 3 prosent av utvalget. Barn som har begge foreldrene i arbeid utenom vanlig dagtid utgjør også en liten gruppe, 3 prosent.

For enslige forsørgere er dagtid mer vanlig enn for foreldrepar hvis en ser på andelen hvor begge arbeider dagtid, og mindre vanlig hvis en ser på andelen hvor bare en gjør det. For de barna som har enslige forsørgere med annen arbeidstidsordning enn dagtid, er forsørger med heltidsarbeid det vanligste, men her er tallgrunnlaget så lite at en ikke kan si noe mer nøyaktig om hvor vanlig det er. For de foreldrene som er enslige oppstår det ingen samordningsproblemer i forhold til en ektefelle når det gjelder arbeid og samvær med barn. Samordningsproblemer kan oppstå når det gjelder barnetilsyn, barnas skolegang o.l.

Når foreldre har et arbeid som krever at de overnatter borte fra hjemmet i kortere eller lengre perioder, vil dette som regel gå ut over barna i form av mindre samvær, og det går ut over en eventuell ektefelle som blir desto mer bundet av omsorgsansvaret. Tabellene 21 og 22 viser hvor vanlig det er at foreldrene overnatter borte fra hjemmet i løpet av et år.

Tabell 21. Barn med gifte eller samboende foreldre som begge har inntektsgivende arbeid, etter hvor ofte foreldrene overnatter borte fra hjemmet i løpet av siste år. Prosent Children with married or cohabiting parents who are both at work, by the frequency the parents stay overnight away from home during the last year. Per cent

Far overnatter borte Father stays overnight away from home	I alt Total	Mor overnatter borte Mother stays overnight away from home			
		Overnatter Does not stay away overnight	Under 14 netter Under 14 nights	15-60 netter netter nights	Over 60 netter Over 60 nights
I alt Total	100	96	3	1	0
Overnatter ikke borte Does not stay overnight away from home	68	67	1	0	0
Under 14 netter nights	14	13	1	0	0
15-60 netter	10	9	1	0	0
Over 60 netter	8	7	0	0	0
Tallet på barn Number of children	125				

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Tabell 22. Barn av enslige forsørgere som har inntektsgivende arbeid, etter hvor ofte forsørgeren overnatter borte fra hjemmet i løpet av et år. Prosent Children with single parents at work, by the frequency the parent stays overnight away from home during one year. Per cent

	I alt Total	Forsørger overnatter borte Parent stays overnight away from home				Tallet på barn Number of children
		Overnatter ikke borte Does not stay over- night away from home	Under 14 netter nights	15-60 netter netter	Over 60 netter netter	
I alt Total	100	97	1	0	2	120

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

For to av tre barn med gifte/samboende foreldre overnatter ingen av foreldrene borte fra hjemmet i forbindelse med sitt arbeid. Det er langt mer vanlig at fedrene overnatter borte enn at mødrene gjør det. Nesten tredjeparten av barna har en far som overnatter borte, for vel halvparten av disse barna dreier det seg om 15 netter eller mer pr. år. 4 prosent har mødre som overnatter borte og 1 prosent har mødre med 15 overnattinger eller mer. Det er ingen tendens til en positiv sammenheng mellom fedres og mødres fravær på grunn av sitt arbeid.

I familier hvor mor ikke er yrkesaktiv, er omfanget av fars overnattinger borte omtrent det samme som i familier hvor begge arbeider.

5.3. Foreldrenes husarbeid

Foreldrenes husarbeid er vanskeligere å vurdere i forhold til barnets velferd enn hva arbeid utenfor hjemmet er, ettersom husarbeid stort sett kan utføres i barnas nærvær. Men husarbeid gir selvsagt ikke noen ideell kontakt og samvær med barna, det vil nødvendigvis redusere den voksnes overskudd og oppmerksomhet i forhold til barnet.

Tabellene 23 og 24 viser omfanget av foreldrenes husarbeid.

Tabell 23. Barn av gifte eller samboende foreldre, etter mors og fars husarbeid. Prosent Children with married/cohabiting parents, by mother's and father's housework. Per cent

Fars husarbeid Father's housework	I alt Total	Mors husarbeid Mother's housework			
		Under 10 t. pr. uke h. per week	10-19 t. pr. uke	20-29 t. pr. uke	Over 30 t. pr. uke
I alt Total	100	3	20	30	46
Under 10 t. pr. uke h. per week	90	3	17	27	43
10-19 t. pr. uke	9	0	3	3	3
Over 20 t. pr. uke	1	0	0	0	1

Tallet på barn Number of children 1 980

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Tabell 24. Barn av enslige forsørgere, etter forsørgerens husarbeid. Prosent Children with single parents, by the parent's housework. Per cent

		Under 10 t.		10-19 t.	20-29 t.	Over 30 t.	Tallet på barn
		I alt	pr. uke	pr. uke	pr. uke	pr. uke	Number of
		Total	h. per week	pr. uke	pr. uke	pr. uke	children
I alt	Total	100	11	38	33	18	156

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Som husarbeid er her regnet matlaging, oppvask, rengjøring, vedlikehold av tøy o.l. Innkjøp, vedlikehold og reparasjoner av hus, bil o.l. er ikke regnet med, og heller ikke rene omsorgsoppgaver som pass av barn, syke o.l.

Av tabell 23 fremgår det at fedre og mødre utfører svært ulike mengder av husarbeid slik dette er definert her. Knappt 1 prosent av barna hadde fedre som arbeidet i huset 20 timer eller mer pr. uke, mens hele 76 prosent hadde mødre som arbeidet såpass mye. For 9 av 10 barn arbeidet fedrene under 10 timer pr. uke, mens bare 3-4 prosent hadde mødre som gjorde så lite husarbeid.

Disse tallene forteller ikke hvor mye arbeid som alt i alt blir utført i hjemmet. For arbeidsoppgaver som vedlikehold og reparasjon av bolig, bil, båt o.l. vet en at fedrene står for størstedelen relativt sett. Det foreligger imidlertid ikke opplysninger om hvor mye tid som brukes på slike oppgaver, slik at det er spesielt vanskelig å anslå hvor stor samlet arbeidsbelastning fedrene har i hjemmet.

Ettersom fedrenes husarbeid har så liten variasjon, egner tabellen seg ikke særlig godt til å påvise en eventuell sammenheng mellom fedres og mødres husarbeid. En kunne rimeligvis vente at en slik sammenheng var negativ, at mer arbeid hos fedrene går sammen med mindre hos mødrene og omvendt. De faktiske hyppighetene i de tilsvarende cellene avviker imidlertid lite fra hva en kunne vente hvis foreldrenes husarbeid var kombinert på en tilfeldig måte.

Sammenlikner en enslige forsørgere med gifte/samboende mødre, viser det seg at enslige forsørgere gjennomgående har mindre husarbeid. Vel 50 prosent av barna med enslige forsørgere hadde en forsørger som arbeidet over 20 t. pr. uke i huset, og omtrent 4 prosent en som arbeidet mindre enn 10 timer.

Ettersom mødrenes arbeid i hjemmet hovedsakelig er husarbeid, får en et inntrykk av deres samlede arbeidsbelastning ved å se på kombinasjonen av inntektsgivende arbeid og husarbeid. I denne summen er altså pass av barn holdt utenfor. Dette kan være hensiktsmessig for formålet her, som er å anslå den arbeidsmengde som ikke er forenlig med det å gi barnet full oppmerksomhet. De aller fleste fedre arbeider heltid utenom hjemmet, slik at en for disse kan nøye seg med tallene for fedrenes husarbeid i tabell 22. Men summen av fedrenes inntektsgivende arbeid og husarbeid er altså ikke noe godt mål for deres totale arbeidsbelastning.

Tabell 25 viser sammenhengen mellom mødrenes husarbeid og inntektsgivende arbeid.

Tabell 25. Barn etter omfanget av mødrenes inntektsgivende arbeid og husarbeid. Prosent Children by mother's paid work and housework. Per cent

Mors husarbeid Mother's housework	I alt Total	Mors inntektsgivende arbeid Mother's paid work			
		Ikke inn- tektsgivende arbeid Non-employed	1-19 t pr. uke h per week	20-34 t pr. uke	35 t pr. uke og over and over
I alt Total	100,0	40,8	20,8	21,7	16,7
1-19 t pr. uke hours per week	25,4	5,9 -4,5	4,9 -0,4	7,6 +2,1	7,0 +2,8
20-29 t pr. uke	30,6	10,3 -2,2	7,3 +0,9	6,9 +1,3	6,1 +1,0
30 t pr. uke og over hours per week and over	44,0	24,6 +6,6	8,6 -0,5	7,2 -2,3	3,6 -3,7

Tallet på barn Number of children 2 325

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

I tabellen er hyppighetene beregnet på grunnlag av det totale antall barn, og i hver celle er det angitt den faktiske hyppighet og avstanden til den som kunne ventes hvis de to fordelingene var kombinert på en tilfeldig måte (som i tidligere tabeller). Tabellen viser tydelig at mødrene tilpasser omfanget av det husarbeid og det inntektsgivende arbeid de har til hverandre, jo mer arbeid utenfor hjemmet, jo mindre i huset. Kombinajonene av svært mye arbeid av begge typer og av svært lite av begge forekommer, men klart sjeldnere enn hva tilfeldighetene skulle tilsi, og de to kombinasjonene av mye av det ene og lite av det andre forekommer klart hyppigere. Hvis en betrakter denne avhengigheten en-sidig, f.eks. med basis i det inntektsgivende arbeid, har omtrent 60 prosent av barna med hjemmевærende mødre, mødre som også arbeider 30 timer eller mer i huset, og av barna med fulltidsarbeidende mødre, er den tilsvarende andelen omtrent 21 prosent. Hvis en sammenlikner avvikstallene i linjene og kolonnene i tabell 25, ser en også at det er skillet mellom inntektsgivende arbeid eller ikke som betyr mest for mengden av husarbeid, og at det er skillet mellom over og under 30 timers husarbeid som gir størst utslag i mengden av inntektsgivende arbeid.

Tabellen viser også at det er store forskjeller mellom mødrene når det gjelder deres samlede arbeidsbelastning, dvs. av husarbeid og inntektsgivende arbeid. (I tillegg kommer altså det rene omsorgsarbeid for barna som ikke er tatt med i disse arbeidstidene.) 11 prosent av barna har mødre som arbeider 30 timer pr. uke eller mer i huset og 20 timer eller mer utenfor hjemmet, 10 prosent har mødre med minst 20 timers husarbeid og minst 35 timers inntektsgivende arbeid. Samlet gjelder en eller begge av disse betingelsene for 17 prosent, eller for omtrent hvert sjette barn. Blant disse er det minst 4 prosent som har mødre med en samlet arbeidstid på minst 65 timer pr. uke. På den annen side har 16 prosent, eller nesten hvert sjette barn en mor som ikke arbeider mer enn 30 timer pr. uke (alle disse er hjemmевærende) og minst 5 prosent av barna har mødre som arbeider under 40 timer pr. uke samlet i og utenfor hjemmet. 6 prosent har ikke inntektsgivende arbeid og mindre enn 20 timers husarbeid pr. uke.

6. BARNETILSYN

Muligheten for at barnet kan få tilsyn av andre voksne enn foreldrene er viktig både for foreldrenes og barnas velferd. Som på andre områder er det også her vanskelig å trekke entydige konklusjoner om velferdseffekten av ulike ordninger. For de voksne er barnetilsyn ofte en nødvendig betingelse for at begge foreldre skal kunne ta inntektsgivende arbeid, så lenge barna er under en viss alder. Som regel er det mødrene som eventuelt avstår fra å ta lønnet arbeid. For barnas velferd er det antakelig mest avgjørende hvordan tilsynet er, f.eks. hvor lenge det varer, hvordan barnet blir aktivisert, om barnet får være sammen med andre barn osv., når de passes av andre enn foreldrene. For barn i skolealderen kan et alternativ til tilsyn være at barna passer seg selv en del av dagen, hvis begge foreldrene arbeider.

Det foreligger ikke opplysninger om hvor vanlig det er at barn er helt for seg selv, uten tilsyn. En vet heller ikke hva slags aktiviteter mv. barna får være med på når de har tilsyn. En del slik informasjon følger i noen tilfelle av den type tilsynsordning det er tale om. I kommunale barnehager er det f.eks. ansatt personale med fagutdanning, barnet blir aktivisert og møter mange andre barn. Når det gjelder private tilsynsordninger vet en mindre om dette. En må anta at det i alminnelighet er et tillitsforhold mellom barnets foreldre og de som skal ha tilsyn med deres barn.

6.1. Omfang av barnetilsyn

Tabell 26 gir en oversikt over hvor vanlig det er at barn har regelmessig tilsyn av andre enn foreldrene.

Tabell 26. Barn 0-9 år i ulike aldersgrupper, etter om de har regelmessig tilsyn av andre enn foreldrene. Prosent Children aged 0-9 years in different age groups, who are/are not regularly cared for by other persons than the parents. Per cent

	I alt Total	Har tilsyn av andre Cared for by others	Har ikke til- syn av andre Not cared for by others	Tallet på barn Number of children
Alle All	100	29	71	1 521
0-3 år years	100	34	66	572
4-6 "	100	40	60	457
7-9 "	100	15	85	492

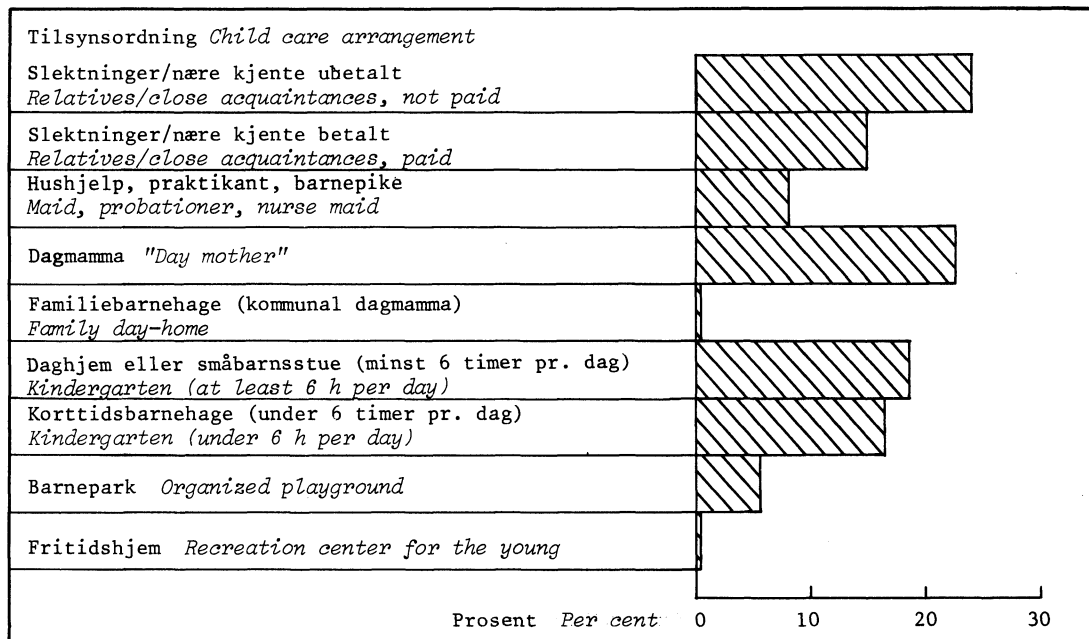
Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Regelmessig tilsyn er mest vanlig for barn i aldersgruppen 4-6 år. 40 prosent av disse barna blir passet av andre enn foreldrene. Tredjeparten av de yngre barna får også regelmessig tilsyn. For barn i skolealderen (7-9 år), er tilsyn mindre vanlig.

Ser en nærmere på enkelte årskull av barn, viser det seg at av de aller yngste barna, under 1 år, får omtrent hvert fjerde barn regelmessig tilsyn av andre. For 8- og 9-åringer gjelder det bare omtrent 10 prosent. Det er åpenbart at tilsyn av andre ofte opphører når barnet begynner på skolen.

Det finnes en rekke ulike tilsynsordninger, både offentlige og private. I levekårsundersøkelsen er det skilt mellom 9 forskjellige typer, som det går frem av figur 13.

Figur 13. Andel barn 0-9 år som har regelmessig tilsyn, av ulike typer. Prosent
Percentage of children 0-9 years who are regularly cared for by others in different ways



Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Prosentstyrene i figuren summerer opp til ca. 110, noe som skyldes at noen barn har flere typer tilsyn. Dette forhindrer ikke at en kan sammenlikne tallene innbyrdes for å få et grovt inntrykk av hvilke tilsynsordninger som er mest utbredt.

Nesten en fjerdedel av barna som har regelmessig tilsyn blir passet av slektninger eller nære kjente, uten betaling. Regner en også med de slektninger/nære kjente som får betalt, kommer andelen opp mot 40 prosent.

Dagmammaer står for en vesentlig del av det øvrige barnetilsyn som organiseres individuelt, og hushjelper, praktikanter og barnepiker for noe mindre. Til sammen dekker disse ordningene omtrent 63 prosent av alle barn som har regelmessig tilsyn av andre enn foreldrene.

Barnetilsyn i offentlige eller private institusjoner omfatter ca. 44 prosent av barna som har tilsyn (ca. 7 prosent har begge typer). Det er daghjem eller småbarnsstuer, med minst 6 timers opphold pr. dag som samler flest barn her. Korttidsbarnehager, med under 6 timers opphold, omfatter litt færre. Kommunale dagmammaer (familiebarnehage) og fritidshjem utgjør en svært liten andel av det totale barnetilsyn.

De ulike tilsynsordningene er ikke alle like aktuelle for alle aldersgrupper av barn. Dagmammaer har mest tilsyn med barn under 4 år. Barnehagene er for førskolebarn, og tilbudet er klart størst for barn i alderen 4-6 år. Fritidshjem gjelder for barn som går på skolen.

Fra tidsnyttingsundersøkelsen foreligger det opplysninger om hvor lang tid om dagen og hvor mange dager i uken barn har regelmessig tilsyn av andre enn sine foresatte (tabellene 27 og 28).

Tabell 27. Barn 0-9 år som har regelmessig tilsyn av andre, etter tilsynstimer pr. dag og tilsynsdager pr. uke. Prosent Children aged 0-9 years who are regularly cared for by others, by hours per day and days per week. Per cent

Dager pr. uke Days per week	I alt Total	Timer pr. dag Hours per day			
		Under 3 timer hours	3-5 timer hours	6 timer og over hours and over	Varierer sterkt Varies strongly
I alt Total	100	9	34	49	8
1 dag eller mindre day or less	4	1	2	2	0
2-4 dager days	36	5	15	15	2
5-6 "	52	4	18	29	1
Varierer sterkt Varies strongly	9	0	0	4	5
Tallet på barn Number of children	796				

Kilde: Tidsnyttingsundersøkelsen 1980-81. Source: The Time Budget Survey 1980-81.

Tabell 28. Andel barn som har tilsyn minst 5 dager i uken og 6 timer pr. dag, i ulike aldersgrupper. Prosent Percentage of children who are cared for by others at least 5 days per week and 6 hours per day, in different age groups

	Alle All	Aldersgruppe Age group		
		0-3 år years	4-6 år	7-9 år
5 dager i uken, 6 timer pr. dag 5 days per week, 6 hours per day ...	29	31	34	20
Tallet på barn Number of children	796	220	356	220

Kilde: Tidsnyttingsundersøkelsen 1980-81. Source: The Time Budget Survey 1980-81.

Omtrent 29 prosent av barna som har tilsyn av andre, har det på heltid, dvs. minst 6 timer pr. dag og minst 5 dager i uken. Knapt halvparten har tilsyn hele uken (minst 5 dager) og minst 3 timer pr. dag. Omtrent 44 prosent har tilsyn hele dagen (minst 6 timer) og i minst 2 dager pr. uke. 62 prosent av barna oppfyller minst en av disse betingelsene. Kort tid pr. dag - under 3 timer - omfatter 9 prosent av barna. 1 dag pr. uke eller sjeldnere gjelder bare for 4 prosent. For 11 prosent av barna varierer tilsynstiden sterkt fra dag til dag eller fra uke til uke.

Andelen av barn med tilsyn som har tilsyn på heltid, er nesten like stor i aldersgruppen 0-3 år som i gruppen 4-6 år, henholdsvis 31 og 34 prosent. For eldre barn er dette mindre vanlig (tabell 28).

Av barna som har tilsyn i barnehager i 1980, er 40 prosent plassert i barnehager som har en åpningstid på 30 timer pr. uke eller mer. (NOS B 264, Sosialstatistikk 1980). Disse barnehagene omfatter stort sett barn under 7 år. Barneparken er ikke regnet med. For de tilsvarende aldersgruppene i tabell 27 er andelene som har 30 timer tilsyn pr. uke noe lavere, 31-34 prosent. Denne tabellen gjelder for alle tilsynsordninger (barnepark, barnehage, private ordninger mv.). En må anta at den reelle oppholdstid for barn i barnehagen kan være litt kortere enn barnehagens åpningstider. Barna kan bli levert etter åpningstiden og hentet før stengetid.

Barnetilsyn og inntektsgivende arbeid til foreldre er sterkt avhengig av hverandre. Tabellene 29 og 30 viser sammenhengen mellom regelmessig barnetilsyn, familietype, forsørgerens arbeid og barnets alder.

Tabell 29. Andel barn som har regelmessig tilsyn av andre. Barn med gifte eller samboende foreldre, i grupper for foreldrenes arbeidstid og barnets alder. Prosent Percentage who are regularly cared for by others. Children with married or cohabiting parents, in groups for the parents' working hours and the child's age

Barnets alder Age of the child	Alle All	Foreldrenes arbeidstid The parents' working hours		
		En ikke i arbeid, begge del- tid One non- employed, both part- time	En har del- tid, en hel- tid One part- time, one full-time	Begge har heltid Both full- time
Alle All	28(1 272)	11(660)	44(470)	55(142)
0-3 år years	34 (469)	12(263)	59(153)	53 (53)
4-6 år	40 (391)	17(204)	55(151)	80 (37)
7-9 år	15 (412)	4(193)	20(166)	29 (52)

¹ Tallet på barn.

¹ Number of children.

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980
Source: Survey of Level of Living 1980.

Tabell 30. Andel barn som har regelmessig tilsyn av andre. Barn av enslige forsørgere, i grupper for forsørgerens arbeidstid. Prosent Percentage who are regularly cared for by others. Children with single parents, in group for the parent's working hours

	Alle All	Ikke i arbeid Non-employed	Deltid Part-time	Heltid Full-time
Regelmessig tilsyn	66(80) ¹	30(23)	65(20)	88(37)

¹ Tallet på barn.

¹ Number of children.

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Andelen av barn som har tilsyn er langt større når begge foreldrene har inntektsgivende arbeid enn når bare den ene har det. Virkningen av at begge foreldrene arbeider er også størst - som rimelig er - for barn i de to yngste aldersgruppene. Men selv når begge foreldrene arbeider heltid er det en del barn som ikke har tilsyn av andre. Tallgrunnlaget her er så lite at en må tolke de oppgitte andelenene med forsiktighet. Særlig er det grunn til å ta forbehold ved at hele 47 prosent av barna i alderen 0-3 år ikke har regelmessig tilsyn. At noen av disse barna ikke har tilsyn kan ha en rimelig forklaring, f.eks. at foreldrene avløser hverandre ved å arbeide til ulike tider, eller at de har yrker som kan kombineres med barnetilsyn.

Enslige forsørgere er avhengige av tilsynsordninger for barna i større grad enn gifte/samboende foreldre. Nesten to tredjedeler av barna til enslige forsørgere har en eller annen form for regelmessig tilsyn, mens bare vel fjerdeparten av barna til de gifte/samboende foreldre har det. Hele 88 prosent av barna med enslige forsørgere som arbeider heltid har tilsyn av andre. Tallmaterialet er for lite til å beregne prosenter innenfor aldersgrupper, men så godt som alle barna med heltidsarbeidende enslige forsørgere og som ikke har tilsyn, er i skolealderen 7-9 år.

6.2. Privat og instituert tilsyn

Tabell 31 viser omfanget av det barnetilsyn som utføres av private enkeltpersoner og det som foregår i barnehager og liknende institusjoner. Som privat tilsyn er regnet det som gjøres av slektninger eller nære kjente, hushjelper, praktikanter, barnepiker og dagmammaer. Det instituerte tilsyn foregår i familiebarnehager, hos kommunale dagmammaer, i vanlige barnehager, korttidsbarnehager, barnepark eller fritidshjem (jf. gruppene i figur. 13). Vel halvparten av slike institusjoner er offentlige, de fleste kommunale. Resten er eid av private organisasjoner, foreldrelag, menigheter osv. Som regel mottar de privateide institusjonene tilskudd til driften fra det offentlige.

Tabell 31. Barn i ulike aldersgrupper med gifte eller samboende foreldre/enslige forsørgere, etter type tilsynsordning. Prosent Children in different age groups with married or cohabiting parents/single parents, by type of child care arrangement. Per cent

	I alt Total	Ikke tilsyn No child care arrangement	Type of child care arrangement			Tallet på barn Number of children
			Privat Private	Insti- tusjon Insti- tution	Begge dele Both	
Alle All	100	71	17	10	2	1 521
Gifte eller samboende foreldre Married or cohabiting parents	100	73	16	9	2	1 442
0-3 år years	100	69	23	9	2	537
4-6 "	100	63	12	21	5	433
7-9 "	100	86	12	1	0	472
Enslige forsørgere Single parents	100	34	40	22	4	79
0-3 år	100	29	44	22	5	35
4-6 "	100	16	48	31	5	24
7-9 "	100	66	25	9	0	20

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Det private tilsyn har noe større omfang enn det instituerte. Nesten to tredjedeler av barna som har tilsyn blir passet av private, og vel 40 prosent går i barnehage eller andre institusjoner. Omtrent 7 prosent har tilsyn av begge typene, ifølge levekårsundersøkelsen 1980.

En sammenlikning med annen statistikk (NOS B 264 Sosialstatistikk 1980) tyder på at levekårsundersøkelsens tall for omfanget av det instituerte barnetilsyn er litt for lave. Offisielle tall for barn i barnehager ved slutten av 1979 er ca. 71 500 (her er barn i barnepark ikke regnet med). Dette tilsvarer 12,3 prosent av barna i alderen 0-7 år. I levekårsundersøkelsens materiale er andelen ca. 10,5 prosent (barnepark ikke medregnet), som svarer til ca. 61 000 barn.

Forholdet mellom det instituerte og det private tilsyn er omtrent det samme for begge forsørgergruppene, institusjonene har tilsyn med 47 prosent av alle barn som får tilsyn og som har enslige forsørgere, og med 44 prosent av barna som får tilsyn og har gifte/samboende foreldre.

Det er særlig barn i aldersgruppene 4-6 år som får plass i barnehager og lignende institusjoner. Av barna i denne aldersgruppen som har gifte/samboende foreldre tar institusjonene alene seg av omtrent 56 prosent av alle som har tilsyn, privat tilsyn omfatter 30 prosent og resten av barna har tilsyn av begge typer. For både yngre og eldre barn er det de private tilsynsordninger som dominerer. For barn av enslige forsørgere er tallgrunnlaget så lite at en sammenlikning av tilsynsordninger for de ulike aldersgruppene blir usikker. Men det synes som om institusjonene er litt mer imøtekomende for de yngre barna.

Tabell 32. Barn i grupper for fars sosioøkonomiske status/ulike bostedsstrøk, etter type tilsynsordning. Prosent Children in groups for father's socio-economic status/area of residence, by type of child care arrangement. Per cent

		Type tilsynsordning Type of child care arrangement					Tallet på barn Number of children
		I alt Total	Ikke tilsyn No child care	Privat Pri- vate	Insti- tusion Insti- tution	Begge deler Both	
Alle	All	100	71	17	10	2	1 521
<u>Fars sosioøkonomiske status</u> <u>Father's socio-economic status</u>							
Ufaglært arbeider	Unskilled worker	100	81	10	8	0	299
Faglært arbeider	Skilled worker	100	67	23	6	4	190
Funksjonær, lavere nivå	Salaried employee, lower level	100	72	11	17	0	34
Funksjonær, mellomnivå	Salaried employee, mean level	100	68	18	11	3	346
Funksjonær, høyere nivå	Salaried employee, higher level	100	56	26	15	2	184
Jordbruker, fisker	Farmer, fisherman	100	91	2	5	2	84
Annen selvstendig	Other self-employed	100	76	13	9	1	165
<u>Bostedsstrøk</u> <u>Area of residence</u>							
Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger		100	60	14	24	2	278
Tettbygd i kommuner med 20 000 innbyggere eller mer	Densely populated municipalities with 20 000 inhabitants or more	100	62	25	12	2	321
Tettbygd, andre kommuner	Densely populated, other municipalities	100	74	17	6	3	458
Spredtbygd	Sparsely populated	100	80	14	4	2	463

< i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Tabell 32 viser at det er store forskjeller mellom ulike sosioøkonomiske grupper og mellom ulike bostedsstrøk, både når det gjelder omfanget av barnetilsyn totalt, og når det gjelder type. Jordbrukere og fiskere er den gruppe som i minst grad lar barna få regelmessig tilsyn av andre. Funksjonærgruppen, særlig høyere funksjonærer, er de som gjør mest bruk av dette. Funksjonærgruppen er også den største bruker av de instituerte tilbud av barnetilsyn, men her er det liten forskjell mellom lavere og høyere funksjonærer. Forskjellen mellom funksjonærgruppene gjelder mest bruken av private tilsynsordninger. Barn av faglærte arbeidere får tilsyn av andre enn foreldrene i større grad enn hva barn av ufaglærte arbeidere får. Også her er det de private tilsynsordninger som skiller mest. Barn av andre selvstendige har tilsyn litt oftere enn barn av ufaglærte arbeidere, og forholdet mellom private og instituerte tilsyn er omtrent likt for disse to gruppene.

Barnetilsyn er alt i alt omtrent dobbelt så vanlig i de fire største byene som det er i de spredtbygde strøk, henholdsvis 40 og 20 prosent av barna får regelmessig tilsyn av andre enn sine foreldre. Hvis en bare ser på det instituerte tilbudet er forskjellen enda større. Andelen av barna som får plass i institusjoner er 4-5 ganger større i de største byene enn den er i spredtbygde strøk. Omfanget av privat barnetilsyn er relativt sett langt større i de mindre byene og i bygdene. I de fire største byene er det derimot de instituerte tilsynsordninger som omfatter flest barn.

7. BARNES SAMVÆR MED SINE FORELDRE

Foreldrene, eller de foresatte, er de viktigste av de voksne personene som barn knytter seg til under oppveksten. I kontakten med foreldrene får barnet tilfredsstilt sine grunnleggende følelsesmessige behov, og det blir tilført en stor mengde kunnskaper og ferdigheter. Selv om eventuell barnehage og skole etter hvert overtar mye av den mer saklige oppdragelse, så er det stadig foreldrene eller de foresatte som har et hovedansvar for barnets utvikling.

Det er vanskelig å måle de påvirkninger barnet blir utsatt for i hjemmet under oppveksten, på en måte som er relevant i en velferdsbeskrivelse. En mangelfull sosialisering kan skyldes både kvalitative og kvantitative sider ved kontakten mellom foreldre og barn. Sannsynligvis er det de kvalitative sidene, som f.eks. den følelsesmessige nærhet og trygghet, som er viktigst. En konflikt mellom foreldrene vil også være frustrerende for barnet, selv om barnet selv ikke er part i konflikten. Mengden av kontakt og samvær mellom foreldre og barn er også viktig, i alle fall kan en anta at denne ikke bør være for liten eller for uregelmessig. Hvor en slik grense mellom nok og for lite kontakt går, er det riktignok vanskelig å si. Hvorvidt samværstid med foreldrene bare er et gode, uansett varighet, er kanskje mer usikkert. Det synes rimelig å anta at det også er gunstig selv for mindre barn å tilbringe en viss tid borte fra foreldrene, f.eks. i barnehage, ute med kamerater o.l., slik at det får trening i å omgås andre barn og voksne på egen hånd.

Det foreligger ikke opplysninger som er egnet til å beskrive de kvalitative sidene ved kontakten mellom foreldre og barn. Derimot gir Tidsnyttingsundersøkelsen 1980-81 tall for mengden av slikt samvær. Opplysningene i denne undersøkelsen er gitt av foreldre som førte en dagbok over sin tidsbruk i to døgn. Innsamlingsperioden strakk seg over et år (1980-81) og alle ukedager er representert omtrent likt. Døgnet ble delt inn i tidsenheter med et kvarters lengde og for hver tidsenhet ble det registrert både hva personen foretok seg, og eventuelt samvær med husholdningsmedlemmer og andre. Samvær er definert ved at personen var til stede og hadde en viss kontakt med den som førte dagboken. Samvær forutsetter altså ikke nødvendigvis samtale, samarbeid om bestemte oppgaver o.l.

Bare en av foreldrene i husholdningen gav opplysninger om sin tidsbruk. Det er derfor ikke mulig å gi tall for barns samværstid med begge foreldrene kombinert. Samvær med mødre og med fedre refererer til forskjellige husholdninger. I mangel av bestemte standarder for hvor mye samvær som er for lite og nok for barnets velferd skal det her stort sett gis gjennomsnittsverdier og til dels standardavvik for samvær, og bare i mindre grad andelen med samværstid over eller under noen fast grense. Slike andeler vil for øvrig bare si hvor mange som på en tilfeldig dag hadde kortere eller lengre samvær med foreldrene, ikke hvor mange som har mye eller lite kontakt over et lengre tidsrom.

7.1. Samværstid med fedre og mødre

Tabell 33 viser samværstid mellom barn og foreldre.

Tabell 33. Barn i grupper for kjønn og alder, etter tid tilbrakt sammen med fedre/mødre. Timer pr. dag. Gjennomsnitt for alle dager Children in groups for age and sex, by time spent with father/mother. Hours per day. Average for all days

		Tid sammen med fedre Time spent with fathers			Tid sammen med mødre Time spent with mothers		
		Alle All	Gutter Boys	Jenter Girls	Alle All	Gutter Boys	Jenter Girls
Alle	All	4,1 (1 084) ¹	4,3 (579)	3,9 (505)	6,6 (1 275)	6,4 (668)	6,8 (607)
0- 3 år	years	4,6 (205)	4,7 (109)	4,6 (96)	8,5 (235)	8,3 (117)	8,8 (118)
4- 6 "		4,6 (191)	5,0 (101)	4,2 (90)	7,8 (242)	7,5 (121)	8,0 (121)
7- 9 "		4,1 (226)	4,4 (118)	3,9 (108)	6,4 (263)	6,4 (144)	6,4 (119)
10-12 "		3,7 (206)	3,8 (105)	3,7 (101)	5,8 (246)	5,6 (129)	6,0 (117)
13-15 "		3,6 (256)	3,9 (146)	3,3 (110)	4,9 (289)	4,9 (157)	5,0 (132)

¹ Tallet på barn.

¹ Number of children.

K i l d e: Tidsnyttingsundersøkelsen 1980-81. Source: The Time Budget Survey 1980-81.

I gjennomsnitt tilbringer barn i alderen 0-15 år 5,5 timer sammen med den av foreldrene som gav opplysninger om sin tidsbruk. Samværstiden varierer med barnets alder, med barnets og med den voksnes kjønn. Barn tilbringer gjennomsnittlig 6,6 timer sammen med sine mødre og 4,1 timer sammen med sine fedre, en forskjell på 2,5 timer. Yngre barn har noe lengre samvær med foreldrene, enn eldre. For fedrene er forskjellen i samværstid mellom den yngste og den eldste aldersgruppen av barn 1 time, for mødrene er forskjellen hele 3,6 timer. De yngre barnas lengre samvær faller altså for det meste på mødrene. En interessant forskjell er at gutter tilbringer litt mer tid sammen med sine fedre enn hva jenter gjør, og jenter litt mer tid sammen med sine mødre. Denne tendensen er systematisk for alle aldersgrupper. (Tallgrunnlaget er såpass lite (vel 200 barn av hvert kjønn i hver aldersgruppe) at en kan vente noen tilfeldige avvik her.) Det er rimelig å tolke dette som et uttrykk for tilpasning til kjønnsroller. Fedre "foretrekker", i gjennomsnitt, samvær med sine sønner i en viss grad helt fra barna er små, og mødrene "foretrekker" tilsvarende sine døtre. Barna lærer på denne måten å identifisere seg mest med den av foreldrene som har samme kjønn som barnet selv. Det kan nok tenkes at barnet selv også er aktivt når det gjelder å velge samværspartner. Men i praksis er det nok de voksne som har det meste av styringen over hvilke barn som skal være sammen med hvilke av foreldrene, i hvilke situasjoner.

Summen av gutters samværstid med fedre og mødre er den samme som jenters, 10,7 timer. I virkeligheten vil selvsagt ikke samværet med foreldrene strekke seg over så lang tid totalt, ettersom begge foreldrene vanligvis er til stede en del av dagen.

Gjennomsnittstall for samværstid slik de her er presentert, forteller noe om det totale samvær mellom foreldre og barn, og noe om forskjellen mellom grupper. Spredningen i samværstid både samlet og innenfor gruppene er det også viktig å få et bilde av. Opplysningene som foreligger gir riktignok bare begrensede muligheter for dette. Det som er målt er samværstiden i familier pr. dag for to etterfølgende dager, tilfeldig plassert i en ettårsperiode 1980-81. Det er derfor ikke mulig på individnivå å angi hvor mange barn som over en lengre periode har lite eller mye samvær med sine foreldre. En vet ikke hvor stor variasjonen er fra dag til dag og fra uke til uke innenfor samme familie.

Variasjonen mellom familier og dager kan imidlertid måles i de data som foreligger. Forskjeller i samværstid mellom barn i samme familie kommer av tekniske grunner ikke med i de spredningsmål som her skal vises. Dette skyldes at datamaterialet har voksne som telleenheter. Samværstider med barn som enheter beregnes med utgangspunkt i gjennomsnittet av foreldrenes tid tilbrakt sammen med hvert av sine barn, og deretter telles foreldrene med vektor proporsjonalt med antall barn i familien. Eventuelle forskjeller mellom barn i samme familie blir på denne måten borte når samværstidene regnes ut.

Beregnet på denne måten er det på en tilfeldig dag 6 prosent av barna som ikke er sammen med sine far i det hele tatt. 38 prosent har en samværstid med far på opp til 3 timer, 43 prosent en samværstid fra 3 til 8 timer og 13 prosent tilbringer over 8 timer sammen med sin far. Tilsvarende tall for samvær med mor er henholdsvis 2, 13, 54 og 32 prosent. Gjennomsnittet for samvær med far og med mor er som nevnt foran henholdsvis 4,1 og 6,6 timer pr. dag, og standardavvikene for samværstidene henholdsvis 3,1 og 3,2 timer.

Tabell 34. Barn i grupper for familietype/antall søsken/foreldrenes arbeidstid. Tid tilbrakt sammen med fedre/mødre. Timer pr. dag, gjennomsnitt og standardavvik, alle dager Children in groups for family type/number of siblings/parents' working hours. Time spent with fathers/mothers. Hours per day, mean and standard duration, all days

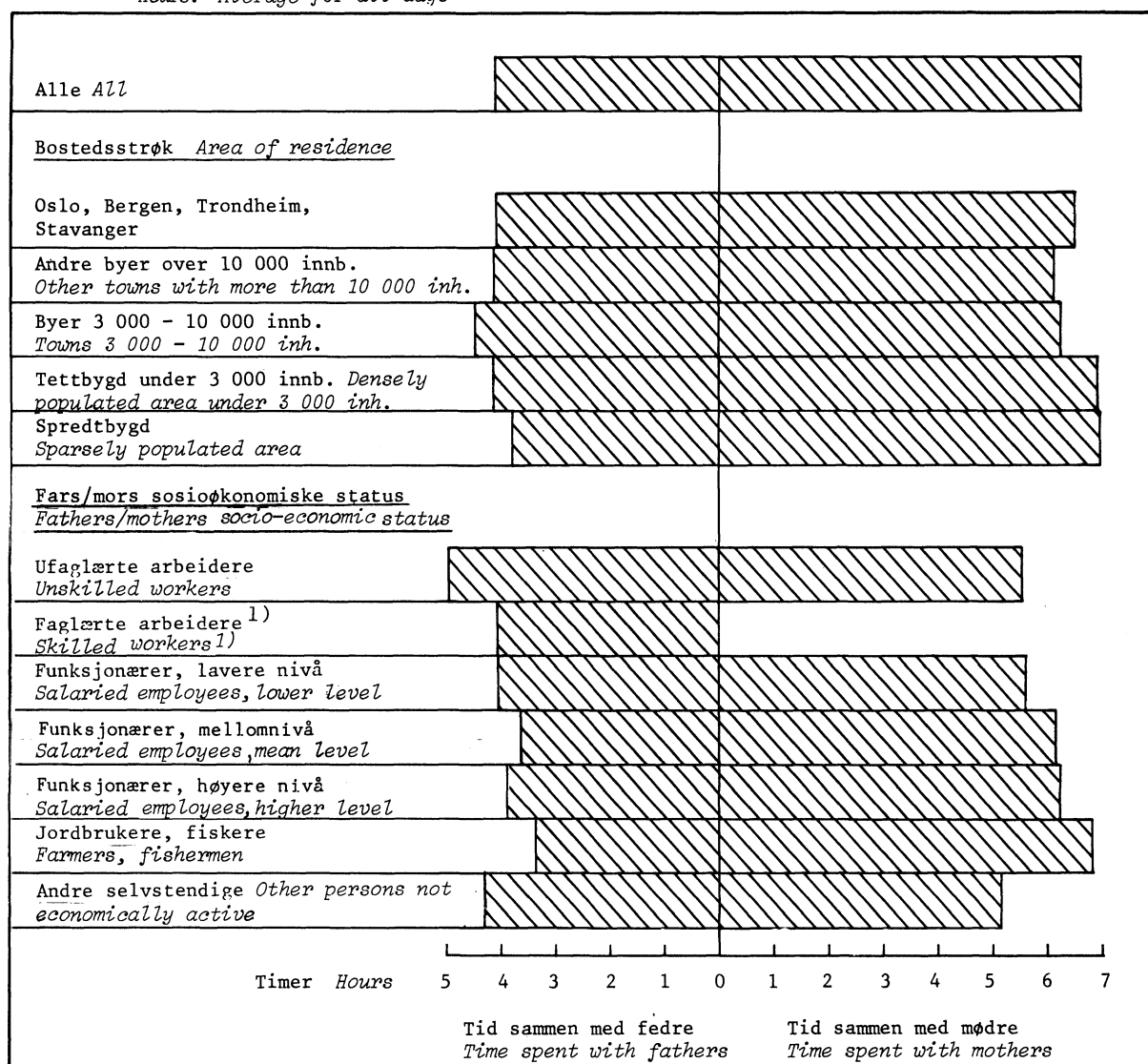
	Tid sammen med fedre Time spent with fathers		Tallet på barn Number of children	Tid sammen med mødre Time spent with mothers		Tallet på barn
	Gjennomsnitt Mean	Standardavvik Standard deviation		Gjennomsnitt Mean	Standardavvik Standard deviation	
Alle All	4,1	3,1	1 084	6,6	3,2	1 274
<u>Familietype Family type</u>						
Gifte/samboende foreldre Married/cohabiting parents ..	4,1	3,1	1 001	6,7	3,1	1 085
Enslige forsørgere Single parents	4,2	3,3	82	5,8	3,6	189
<u>Antall søsken Number of siblings</u>						
0	4,3	3,4	241	6,3	3,6	318
1	4,3	3,1	529	6,7	3,2	638
2	3,9	3,0	216	6,8	2,7	231
3 og flere and more	3,3	2,1	97	6,8	2,8	87
<u>Fedrenes/mødrenes arbeidstid pr. dag Father's/mother's working hours per day</u>						
Ikke på arbeid Not at work	6,3	3,4	380	7,6	3,1	846
Under 4 timer hours	6,1	2,8	51	5,8	2,9	108
4-6 timer	3,7	2,2	59	4,8	2,1	137
7-9 timer	2,9	1,7	417	3,8	1,7	162
10 timer og over hours and over	1,2	1,5	177	3,0	1,4	21

K i l d e: Tidsnyttingsundersøkelsen 1980-81. Source: The Time Budget Survey 1980-81.

Forskjellene i gjennomsnittlig samværstid er forholdsvis små - alle under 1 time - når en sammenlikner barn av enslige forsørgere med de som har gifte/samboende foreldre og barn med ulike antall søsken (tabell 34). Når tallet på søsken øker, minsker barnas samværstid med fedrene, mens samværs-tiden med mødre øker. For mødrenes del henger økningen antakelig sammen med at de som har mange barn, er mindre borte på arbeid enn mødre med færre barn. En noe lengre arbeidstid blant fedre med mange barn (jf. tabell 14, kapittel 5) kan muligens også bidra til å forklare at disse har kortere samvær med hvert enkelt barn. Hvis fedre med flere barn er mer sammen med barna enkeltvis, og mødre mer sammen med barna samlet, vil det også kunne forklare slike forskjeller som i tabell 34.

Den siste delen av tabellen viser at sammenhengen mellom fars/mors arbeidstid på de aktuelle dagene og samværstiden med barna er sterk. Gruppen med foreldre som ikke er på arbeid omfatter her både barn med ikke yrkesaktive foreldre og barn med foreldre som har fri fra arbeidet den aktuelle dagen, med andre ord her er det i stor grad lørdager og søndager som er observasjonsdag. Når foreldrene ikke arbeider, er samværstiden med fedre og mødre henholdsvis 6,3 og 7,6 timer, når foreldrene arbeider 7-9 timer er samværstiden henholdsvis 2,9 og 3,8 timer. Det er få mødre som har lønnet arbeid over 10 timer pr. dag, og også få fedre som arbeider under 4 timer slik at samværstidene for disse gruppene er nokså usikre. Men tallene ellers viser tydelig at mye av forskjellene i samværstiden mellom fedre og mødre kan forklares ut fra deres ulike arbeidstider. Det gjenstår imidlertid vel en time lengre samvær pr. dag for mødrene når en har tatt hensyn til forskjellene i arbeidstid. Figur 14 viser gjennomsnittlige samværstider i ulike bostedsstrøk og sosioøkonomiske grupper.

Figur 14. Barn i grupper for bostedsstrøk/fars eller mors sosioøkonomiske status. Tid tilbrakt sammen med far/mor. Timer. Gjennomsnitt alle dager. *Children in groups for area of residence/father's/mother's socio-economic status. Time spent with father/mother. Hours. Average for all days*



1) For få observasjoner av mødre.

1) Too few observations of mothers.

Forskjellene i samværstider er gjennomgående små. Barnas samvær med fedrene er lavest i spredtbygde strøk og blant barn av jordbrukere og fiskere, og samværstidene med mødre i de samme gruppene er høyest. Noe av forklaringen på dette kan være at mannlige jordbrukere og fiskere - som fortrinnsvis bor i spredtbygde strøk - i stor grad har hjemmearbeidende koner. Mennenes arbeid på en gård foregår mye utendørs og arbeidstiden kan velges fritt både på dag og kveldstid. En slik arbeids-situasjon kan nettopp føre til at samværet med barna blir lavt for mennenes del og høyt for kvinnenes. For øvrig har barn av mannlige ufaglærte arbeidere lengst samvær med sine fedre, mens barna til mannlige funksjonærer på mellom- og høyere nivå tilbringer kortere tid sammen med fedrene. Barn av kvinnelige arbeidere tilbringer derimot kortere tid sammen med sine mødre enn barn til kvinnelige funksjonærer gjør.

7.2. Samværstid for hele husholdningen samlet

Som nevnt gir ikke datamaterialet noen mulighet til å beregne samværstiden mellom barn og begge ektefellene i samme familie. En kan derfor ikke si noe om eventuelle tendenser til hoping eller kompensasjon i ektefellenes samvær med barna. Derimot kan en måle hvor lang tid alle husholdningsmedlemene er samlet i løpet av en dag. Samværstiden hvor alle er til stede kan tolkes som et uttrykk for husholdningen som en kollektiv enhet - som et gruppefellesskap. Svakheten ved dette målet er imidlertid like påtrengende som tilfellet var for samværstid mellom barn og foreldre, mengden av samvær forteller ikke nok om kvaliteten av samværet, om opplevelse av nærhet, tilhørighet o.l.

En annen svakhet følger av at det i store husholdninger er vanskeligere å samle alle på en gang enn i små. Det er bare når en tar hensyn til størrelsen på husholdningen at samværstid hvor alle er til stede kan være et mål for samhold og fellesskap.

Tabell 35. Barn i grupper for familietype/husholdningsstørrelse/foreldrenes yrkesaktivitet. Tid hvor hele husholdningen var samlet. Timer pr. dag, gjennomsnitt og standardavvik for alle dager
Children in groups for family type/household size/parents' employment. Time the whole household spent together. Hours per day, mean and standard deviation for all days

		Timer pr. dag Hours per day		Tallet på barn Number of children
		Gjennomsnitt Mean	Standardavvik Standard deviation	
Alle	All	2,8	3,0	2 357
<u>Familietype Family type</u>				
Gifte/samboende foreldre	Married/cohabiting parents	2,7	3,0	2 086
Enslige forsørgere	Single parents	3,4	3,5	271
<u>Husholdningsstørrelse Size of household</u>				
2 personer	persons	5,7	3,9	46
3	"	4,0	3,3	350
4	"	3,1	3,1	1 080
5	"	1,9	2,5	562
6	" eller flere or more	1,7	2,3	319
<u>Foreldrenes yrkesaktivitet¹ Parents' employment¹</u>				
Begge foreldrene arbeider 30 t/uke eller mer	Both parents work 30 h per week or more	2,7	2,8	392
Mannen 30 t/uke eller mer, kona 1-29 t/uke	Husband 30 h per week or more, wife 1-29 h	2,5	3,0	832
Mannen 30 t/uke eller mer, kona ikke yrkesaktiv	Husband 30 h per week or more, wife non-employed	3,0	3,0	786
Begge ikke yrkesaktive	Both non-employed	3,7	3,5	22

¹ Bare gifte/samboende foreldre.

¹ Married/cohabiting parents only.

Sett under ett tilbringer barn 2,8 timer pr. dag sammen med hele husholdningen samlet (tabell 35). Spredningen i denne samværstiden er høy (standardavviket er på 3 timer). Dette innebærer at fordelingen er noe skjev, med en god del lange samværstider på den øvre siden av gjennomsnittet. En må også her være oppmerksom på at observasjonene gjelder samværet på enkelte dager, variasjonen fra dag til dag innenfor de enkelte husholdningene er ukjent, slik at tallene ikke forteller noe om hvor mange husholdninger som har lite eller mye felles samvær over en lengre periode.

Barn til enslige forsørgere har en felles samværstid som er 0,6 timer lengre enn den barna til gifte/samboende foreldre har. Denne forskjellen henger trolig mest sammen med at husholdningene til enslige forsørgere oftere har få medlemmer. Når en sammenlikner de felles samværstidene for barn i ulike husholdningsstørrelser viser det seg at forskjellene er svært store. De minste husholdningene med to medlemmer, dvs. enslige forsørgere med et barn, har en samværstid på 5,7 timer. Med økende antall medlemmer synker den felles samværstid raskt - til 1,7 timer for barn i husholdninger med 6 eller flere personer. Dette skyldes åpenbart at felles samvær for mange personer krever mer samordning enn felles samvær for få, en naturlig spredning av gjøremål og oppholdstider for de enkelte husholdningsmedlemmene vil automatisk føre til mindre felles samvær jo flere medlemmer det er. Til sammenlikning var ikke samværstiden mellom barn og mor/far særlig påvirket av tallet på søsken, som det ble vist i tabell 34.

Samværstiden for hele husholdningen varierer også noe etter foreldrenes yrkesaktivitet. Tallene her gjelder bare barn med gifte/samboende foreldre. Når begge foreldre er i fullt arbeid, er samværstiden vil 1 time lavere enn når begge ikke er yrkesaktive. Forskjellen er imidlertid bare vel en tredjedels time når en sammenlikner med familier hvor mannen arbeider heltid og kona er hjemmeværende. Barn i familier hvor mødrene arbeider på deltid har litt mindre felles samvær enn barn i familier hvor mødrene har arbeid på heltid. Dette kan henge sammen med at konas deltidsarbeid i noen grad foregår på en annen tid av døgnet enn mannens arbeid.

Samvær med barn og andre husholdningsmedlemmer ble ikke bare målt i tid, det ble også i en viss grad registrert hva slags aktiviteter som foregikk. Blant annet ble det skilt mellom ulike typer omsorgsarbeid som foreldrene gjorde. For at en aktivitetstype skulle bli registrert, måtte den være hovedaktivitet i en tidsenhet på ett kvarter. Det er sannsynlig at mye omsorgsarbeid ikke ble registrert på denne måten, enten fordi at oppgaven - f.eks. å kle av/på barn osv. tok for kort tid, eller fordi den ble samtidig med andre gjøremål. Samtaler med barn kan f.eks. skje samtidig med husarbeid o.l.

7.3. Foreldrenes omsorgsarbeid

Tabell 36 viser tid brukt til ulike typer omsorgsarbeid slik dette ble registrert i dagbøkene. En må her regne med at tallene er for lave i forhold til det reelle omsorgsarbeid på grunn av den grove målemetoden som ble brukt. Tallene for enkelte omsorgstyper vil også være for lave fordi de er gjennomsnitt for alle foreldre med barn uansett barnas alder, mens den aktivitetstype det gjelder bare er relevant for barn i en begrenset aldersgruppe. F.eks. er hjelp til lekselesing bare aktuelt for foreldre med barn i skolealderen, slik at foreldre med bare yngre barn her drar gjennomsnittstiden ned. Andre aktivitetstyper f.eks. høytlesing, er nok mest aktuell for yngre barn, uten at en kan angi noen bestemt aldersgrense. I denne tabellen er det ikke barn, men foreldre som er telleenheter. I familier med flere barn var det som regel ikke mulig å skille ut det eller de bestemte barna som en omsorgsaktivitet rettet seg mot, hvis også andre barn var til stede.

Tabell 36. Foreldre i grupper for kjønn og familietype, etter tid brukt til ulike omsorgsaktiviteter. Timer pr. dag. Gjennomsnitt for alle dager Parents in groups for sex and family type, by time spent on different child care activities. Hours per day. Average for all days

	Alle All	Fedre Fathers	Mødre Mothers	Giftede/ samboende Married/ cohabiting	Enslige Single
I alt Total	1,10	0,63	1,50	1,10	1,10
Pass, stell, hjelp Care, help	0,53	0,22	0,80	0,53	0,52
Følge, hente Accompanying	0,06	0,04	0,09	0,07	0,04
Hjelp med lekser Help with school work	0,03	0,01	0,04	0,03	0,02
Lek Play	0,20	0,20	0,19	0,20	0,19
Samtale Conversation	0,11	0,06	0,15	0,11	0,11
Høytlesing Reading	0,04	0,02	0,06	0,04	0,04
Annen omsorg Other types of child care	0,13	0,08	0,17	0,12	0,18
Tallet på foreldre Number of parents	2 504	1 156	1 348	2 315	189

K i l d e: Tidsnyttingsundersøkelsen 1980-81. Source: The Time Budget Survey 1980-81.

I gjennomsnitt bruker foreldre 1,1 timer til omsorgsarbeid for barna i husholdningen i løpet av en dag. Fedrene bruker under 2/3 time, mens mødrene bruker en og en halv. Mest tid går det med til pass, stell og hjelp, vel en halv time, og her yter mødrene en forholdsvis større andel enn hva de gjør for alt omsorgsarbeid sett under ett. Lek med barn tar en femtedels time, eller 12 minutter i gjennomsnitt, her har mødre og fedre like store andeler. Samtale med barn, og restgruppen Annen omsorg tar henholdsvis 0,11 og 0,13 timer.

Enslige forsørgere bruker samlet like mye tid til omsorgsarbeid som gifte/samboende foreldre. For de fleste aktivitetstypene er også tidsbruken omtrent den samme. Enslige forsørgere har i gjennomsnitt litt færre barn enn gifte/samboende foreldre, slik at mengden av omsorgsaktivitet for hvert barn kanskje kan bli litt høyere. Dette er imidlertid usikkert. Den unøyaktige metoden som er brukt for å måle dette kan også tenkes å virke ulikt for foreldre med ulike antall barn.

8. KONTAKT MED VOKSNE SLEKTNINGER

Det foreligger ingen opplysninger om barns direkte kontakt med voksne slektninger. Foreldrenes kontakt med sine egne foreldre, søsken og voksne barn er derimot registrert i flere undersøkelser. Slik kontakt er først og fremst et velferdsgode for foreldrene selv, det er usikkert i hvilken grad denne kontakten også kommer barna til gode og på hvilken måte. Men en må i det store og hele anta at foreldre som har hyppig kontakt med slektninger, også trekker sine barn inn i disse kontaktforholdene i større grad enn hva foreldre med sjeldnere kontakt gjør.

Når slike kontaktforhold vurderes som velferdsgoder betyr det at en antar at partene føler en viss samhörighet med hverandre, og at de kontakthyppighetene en registrerer er et uttrykk bl.a. for dette fellesskapet. I tillegg kan det være at kontakten medfører andre goder, f.eks. praktiske og økonomiske fordeler. Det er nokså vanlig at slektninger utveksler tjenester med hverandre av forskjellig slag. Barn drar ikke sjelden nytte av sine slektninger i form av presanger o.l. ved ulike anledninger.

Forholdet mellom slektninger er selvsagt ikke alltid positivt og nyttig. Konflikter kan forekomme av kortere eller lengre varighet. Det er rimelig å anta at konflikter mellom personer som ikke bor i samme bolig fører til at kontakten også blir sjeldnere.

8.1. Hyppighet av kontakt

Kontakthypphetene kan ikke tas som et direkte og entydig mål for hvor sterkt fellesskap og samhörighet består mellom partene. Mange ytre forhold vil spille inn som f.eks. reiseavstander, transportmuligheter, økonomi, helse o.l. De som har mange slektninger vil, under ellers like vilkår, kunne ha oftere kontakt enn de som har få. Hvis en person f.eks. har sjelden kontakt med slektninger vet en dermed ikke om dette skyldes konflikt, svak motivering for kontakt ellers, lange reiseavstander, liten evne eller mulighet for å reise, eller andre årsaker.

Levekårsundersøkelsen 1980 registrerte bl.a. kontakthypphetene med foreldre, søsken og voksne barn, dvs. med barnets besteforeldre, onkler/tanter og voksne søsken. Hyppighetene ble oppgitt i grove intervaller, som f.eks. omtrent daglig, omtrent hver uke, men ikke daglig, omtrent hver måned, men ikke hver uke osv. Slike hyppigheter lar seg ikke summere på noen presis måte, og derfor kan en ikke angi hvor ofte et barn har kontakt med sine besteforeldre sett under ett, når både mors og fars foreldre teller med. Tilsvarende gjelder for barnets onkler og tanter. Som mål for kontakthyppheten med fars og mors slektninger sett under ett er det her brukt den høyeste av fars eller mors kontakthypphet, f.eks. hvis far har kontakt med sine foreldre hver uke og mor har kontakt med sine hver måned, så antas barnet å ha ukentlig kontakt med sine besteforeldre. Denne målemetoden vil undervurdere kontakten med besteforeldre og onkler/tanter noe, for barn som bor hos begge foreldre. For barn av enslige forsørgere, blir kontakthyppheten målt korrekt, men bare for slektningene til den av foreldrene som barnet bor sammen med. Eventuell kontakt med slektningen til den andre av foreldrene blir ikke regnet med.

Tabell 37. Barn med gifte eller samboende foreldre/enslige forsørgere, etter foreldrenes kontakt med barnets besteforeldre/voksne søsken/onkler/tanter. Prosent Children with married or cohabiting parents/single parents, by parents' contact with grandparents/adult siblings/uncles/aunts of the child. Per cent

		I alt Total	Bor sammen Lives to- gether	Kontakthypighet Contact frequency					Tallet på barn Number of children
				Daglig Every day	Hver uke Every week	Hver måned Every month	Sjeld- nere More sel- dom	Har ingen Have none	
<u>Gifte eller samboende foreldre</u> <u>Married or cohabiting parents</u>									
Besteforeldre	Grandparents	100	3	30	34	17	13	2	1 998
Voksne søsken	Adult siblings	100	24	0	2	1	1	73	1 998
Onkler/tanter	Uncles/aunts	100	0	18	34	25	22	1	1 994
<u>Enslige forsørgere</u> Single parents									
Besteforeldre		100	9	6	26	17	36	6	150
Voksne søsken		100	5	0	9	10	0	77	139
Onkler/tanter		100	6	5	24	25	38	3	150

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Når en ser bort fra voksne søsken - dvs. søsken som er fylt 16 år - så har de aller fleste barn de slektninger det her er tale om (tabell 37). 2 prosent av barna til gifte/samboende foreldre hadde ingen besteforeldre i live, og 1 prosent var uten onkler eller tanter. Barna til enslige forsørgere mangler slektninger i noe større grad, andelen som er uten besteforeldre og onkler/tanter er henholdsvis 6 og 3 prosent. Denne forskjellen skyldes først og fremst at den potensielle kontaktflate til slektninger er større for barn med gifte/samboende foreldre, ettersom både mors og fars slektninger er aktuelle.

Denne større kontaktfate slår også ut på hyppigheten av kontakt. For to tredjedeler av barna til gifte/samboende foreldre har foreldrene kontakt med barnas besteforeldre hver uke eller oftere, mens tilsvarende andel blant barna til enslige forsørgere er 41 prosent. De barna som på denne måten har kontakt med besteforeldrene sjeldnere enn hver måned utgjør henholdsvis 13 og 36 prosent i de to gruppene.

Når det gjelder kontakt med onkler/tanter, har 52 prosent av barna til gifte/samboende foreldre slik kontakt hver uke eller oftere mot 35 prosent av barna til enslige forsørgere. Sjeldnere enn hver måned gjaldt for henholdsvis 22 og 38 prosent av barna i de to gruppene.

Nesten tre fjerdedeler av barna mangler voksne søsken. De som har voksne søsken bor for det meste sammen med disse. Dette gjelder spesielt for barn med gifte/samboende foreldre, som utgjør flertallet av barna, bare 4 prosent av disse har voksne søsken som er flyttet ut av hjemmet og som de trefter med kortere eller lengre mellomrom. For barn med enslige forsørgere er det imidlertid mest vanlig at de voksne søsken ikke hører til barnets egen husholdning. Denne forskjellen kan skyldes to forhold: Enten er de voksne søsken som bare har en forsørger, gjennomgående noe eldre enn voksne søsken ellers, slik at de i større grad har nådd den alderen hvor de flytter ut fra hjemmet, eller så flytter de voksne søskenene fra hjemmet tidligere enn hva som er vanlig i familier med gifte/samboende foreldre. En har ingen direkte opplysninger om alderen til de voksne søsken som har flyttet hjemmefra, slik at det er vanskelig å velge forklaringsmåte her.

Barn av enslige forsørgere bor oftere sammen med besteforeldre og tanter/onkler enn hva barn med gifte/samboende foreldre gjør. Her er altså forholdet omvendt av hva som gjaldt for voksne søsken.

Av tabell 7, kapittel 3, fremgår det at 1 prosent av barna med gifte eller samboende foreldre hører til husholdninger med 3 generasjoner. Dette står tilsynelatende i motsetning til tabell 37 hvor 3 prosent av disse barna bor sammen med besteforeldre. Forklaringen er at tabell 7 bygger på de personer som hører til kosthusholdningen, mens tabell 37 bygger på intervjupersonens vurdering av hva det vil si å bo sammen. Besteforeldre som f.eks. bor i samme hus, men i atskilt leilighet og med egen husholdning, vil kunne bli klassifisert forskjellig, alt etter hvilken definisjon som blir brukt.

For barn som bor sammen med begge foreldrene kan en også se på kontakthypighetene med mors og fars slektninger kombinert. For 27 prosent av disse barna har både mor og far kontakt med sine foreldre hver uke eller oftere, og for 11 prosent har både mor og far kontakt med sine søsken såpass ofte. Det foreligger ikke tilsvarende opplysninger om hyppigheten av kontakt med slektningene til den av foreldrene som ikke bor sammen med barnet, for barn av enslige forsørgere.

Tabell 38. Andel barn med foreldre som har kontakt hver uke eller oftere med ulike slektninger, i grupper for bostedsstrøk/fars sosioøkonomiske status. Prosent Percentage of children with parents who have contact at least every week with different relatives, in groups for area of residence/father's socio-economic status

		Barnets The child's			Tallet på barn Number of children
		Beste-foreldre Grand-parents	Voksne søsken Adult siblings	Onkler/tanter Uncles/aunts	
Alle All		66	25	51	2 152
<u>Bostedsstrøk Area of residence</u>					
Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger		64	26	41	392
Tettbygd, kommuner med 20 000 - 100 000 innbyggere Densely populated, municipalities with 20 000 - 100 000 inhabitants		- 64	21	54	420
Tettbygd, andre kommuner Densely populated, other municipalities		62	22	46	644
Spredtbygd Sparsely populated		72	30	60	696
<u>Fars sosioøkonomiske status Father's socio-economic status</u>					
Ufaglært arbeider Unskilled worker		73	24	66	432
Faglært arbeider Skilled worker		72	21	51	282
Funksjonær, lavere nivå Salaried employee, lower level		56	15	56	40
" mellomnivå " " mean level		62	21	44	515
" høyere nivå " " higher level		44	24	25	265
Jordbruker, fisker Farmer, fisherman		79	48	68	154
Annen selvstendig Other self-employed		79	23	67	262

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Som ukentlig kontakt er det i tabell 38 regnet både det å bo sammen med den slektning det er tale om og besøkskontakt daglig eller minst hver uke. For barn av gifte/samboende foreldre gjelder det mors eller fars slektninger eller begge, som i forrige tabell.

Slektskontakt forekommer generelt noe oftere i de spredtbygde strøk enn i resten av landet, for de tre typene av slektninger ligger andelen med minst ukentlig kontakt fra 5 til 9 prosentpoeng over andelen for landet som helhet. I de fire største byene er kontakthyppheten med besteforeldre og med søsken på høyde med gjennomsnittet, den er imidlertid lavere enn i de øvrige bostedsstrøk når det gjelder tanter og onkler.

Sammenlikner en de ulike sosioøkonomiske gruppene viser det seg forholdsvis store forskjeller. Forskjellene er imidlertid ikke helt systematiske i den forstand at andelen er høye eller lave for alle tre kontakttyper. Barn av jordbrukere/fiskere har de høyeste andelen med ukentlig kontakt, både med besteforeldre, voksne søsken og onkler/tanter. Barn av andre selvstendige har også hyppig kontakt med besteforeldre og onkler/tanter, men mindre når det gjelder voksne søsken. En forholdsvis liten andel av funksjonærbarna har ukentlig kontakt, særlig gjelder det barn av høyere funksjonærer. Kontakten med voksne søsken er imidlertid ikke lavere her enn i andre grupper. Barn av arbeidere har forholdsvis ofte kontakt, når det gjelder besteforeldre ligger de klart over funksjonærbarna.

Forskjellene i kontakt med voksne søsken er i stor grad uttrykk for at andelen som bor sammen med disse er forskjellig fra gruppe til gruppe.

8.2. Reiseavstander

I levekårsundersøkelsen ble det også registrert om foreldrenes slektninger bodde nærmere enn 1/2 time reiseavstand. Tabell 39 viser andelen av barn i ulike grupper som må reise over 1/2 time for å besøke disse slektningene.

Barn som ikke har noen av de aktuelle slektningene er holdt utenfor i prosentberegningen. Tallene viser altså hvor stor andel av de som har f.eks. besteforeldre i live, som må reise minst 1/2 time for å besøke den av besteforeldrene som bor nærmest.

Som nevnt foran er det antakelig mange faktorer som påvirker folks kontakt med sine slektninger foruten reiseavstander. En sammenlikning av andelene i tabellene 37 og 38 foran med andelene i tabell 39 viser imidlertid at reiseavstander og kontakthypigheter henger nært sammen. For å vise dette klarere er det i figur 15 vist kurver både for andelene i de ulike grupper som bor sammen eller har kontakt minst hver uke med sine slektninger, og for andelene som har noen av de respektive slektningene nærmere enn 1/2 times reise. For begge kurvene gjelder det at de som ikke har de slektninger det er tale om er holdt utenfor.

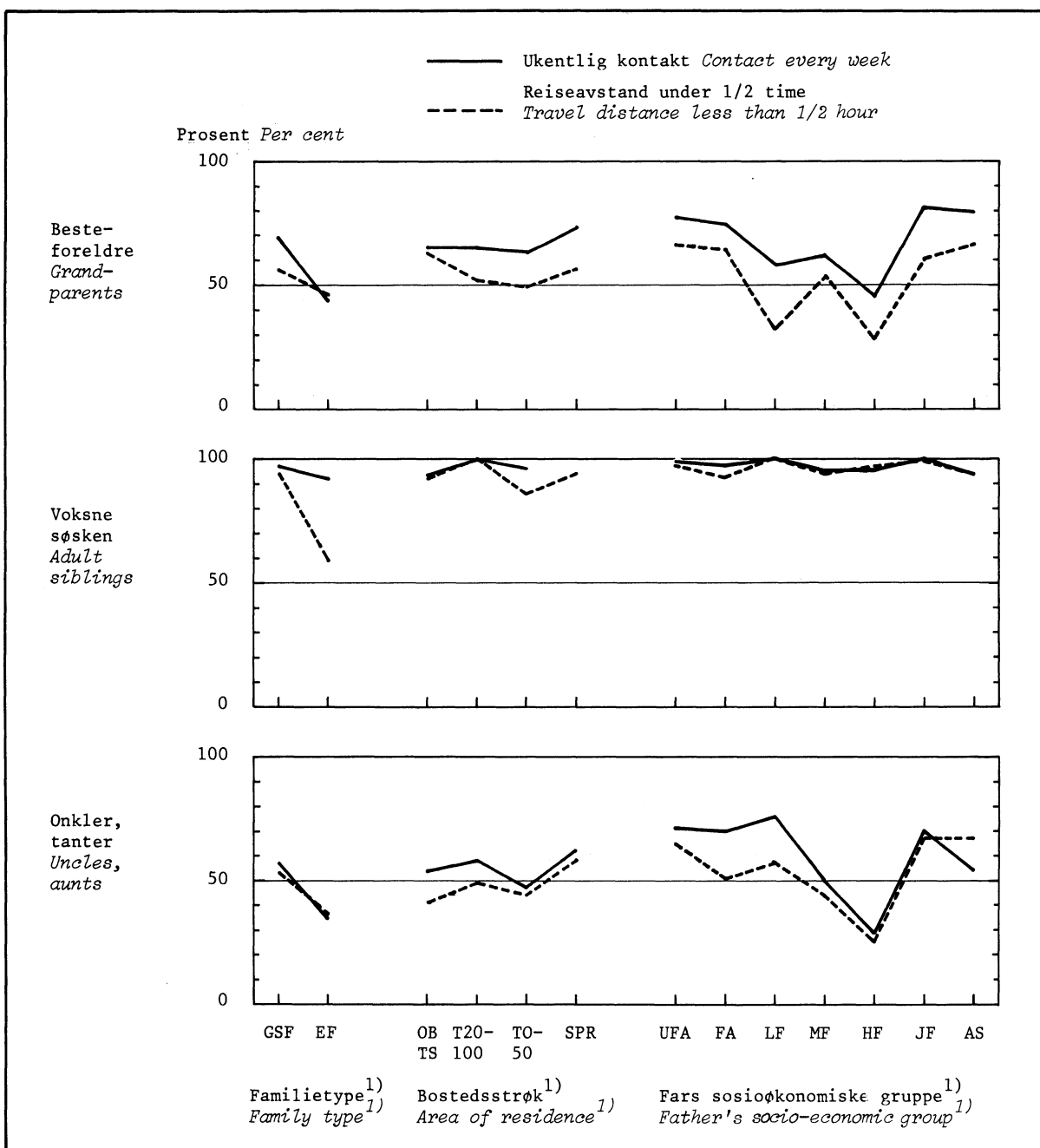
Tabell 39. Andel av barn som har over 1/2 times reiseavstand til ulike slektninger, i grupper for familietype/bostedsstrøk/fars sosioøkonomiske status. Prosent Percentage of children with more than 1/2 hour travel distance to different relatives, in groups for family type/area of residence/father's socio-economic status

		Besteforeldre Grand-parents		Voksne søsken Adult siblings		Onkler/tanter Uncles/aunts	
Alle	All	45	(1 905) ¹	5	(529)	45	(1 867)
<u>Familietype Family type</u>							
Gifte/samboende foreldre	Married/cohabiting parents	44	(1 754)	4	(373)	43	(1 715)
Enslige forsørgere	Single parents	54	(151)	8	(156)	65	(152)
<u>Bostedsstrøk Area of residence</u>							
Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger		37	(373)	7	(118)	46	(344)
Tettbygd, kommuner med 20 000 - 100 000 innbyggere	Densely populated, municipalities with 20 000 - 100 000 inhabitants	48	(387)	0	(61)	42	(343)
Tettbygd, andre kommuner	Densely populated, other municipalities	51	(575)	4	(122)	53	(554)
Spredtbygd	Sparsely populated	44	(576)	6	(198)	38	(561)
<u>Fars sosioøkonomiske status Father's socio-economic status</u>							
Ufaglært arbeider	Unskilled worker	34	(347)	3	(73)	29	(373)
Faglært arbeider	Skilled worker	36	(250)	8	(46)	30	(231)
Funksjonær, lavere nivå	Salaried employee, lower level	68	(39)	:	(4)	24	(34)
" mellomnivå	" mean level	47	(480)	6	(64)	50	(422)
" høyere nivå	" higher level	72	(241)	5	(38)	71	(215)
Jordbruker, fisker	Farmer, fisherman	40	(115)	0	(44)	30	(138)
Annen selvstendig	Other self-employed	34	(230)	6	(60)	46	(244)

¹ Tallet på barn.

¹ Number of children.

Figur 15. Andel barn med foreldre som treffer ulike slektninger hver uke eller oftere, og andel barn med kortere reiseavstand enn 1/2 time til disse slektningene. Grupper for familietype, bostedsstrøk og fars sosioøkonomiske gruppe. Prosent
 Percentage of children with parents who see different relatives at least every week and percentage with less than 1/2 hour travel distance to these relatives. Groups for family type/area of residence/father's socio-economic status.



1) Verdiene tilsvarer tabell 38.

1) Values as in table 38.

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Kurvene for de to andelene i figur 15 følger hverandre tydelig. De grupper som har lav andel med hyppig slektskontakt, har som regel også lav andel med kort reiseavstand og omvendt. Dette er riktignok en sammenheng på gruppenivå, teoretisk er det mulig at enkeltpersonenes kontakthypigheter er upåvirket av reiseavstander, eller til og med motsatt av hva avstandene skulle tilsi. I praksis er det nok liten tvil om at lange avstander til slektningene reduserer, og korte avstander øker også enkeltpersonenes kontakthypigheter, under ellers like vilkår.

Av tabell 39 og av figur 15 fremgår det bl.a. at forskjellene er forholdsvis større mellom ulike sosioøkonomiske grupper enn mellom ulike bostedsstrøk når det gjelder kontakt med barnets besteforeldre og onkler/tanter. Kurvne er ikke helt like for disse to typer av slektninger, f.eks. kan funksjonærene rangeres i rekkefølgen mellomnivå - lavere nivå - høyere nivå når det gjelder hyppig kontakt og kort reiseavstand til barnets besteforeldre, mens rekkefølgen blir lavere nivå - mellomnivå - høyere nivå når det gjelder onkler/tanter. Men det at kurvne for kontakthypighet og for reiseavstand følger hverandre innenfor slektskategoriene også når de ulike slektsgrupper har ulike kurver, styrker en hypotese om at reiseavstander vil forklare forholdsvis mye av forskjellene i kontakthypighet mellom de forskjellige gruppene.

9. FRITIDSAKTIVITETER

Fritid kan i et velferdsperspektiv vurderes på flere måter. De fleste voksne har forholdsvis mye av sin tid bundet til arbeid og andre nødvendige gjøremål. For disse er det rimelig å se på fritid som et knapt gode, noe som har verdi forholdsvis uavhengig av hva personene gjør i fritiden. Jo mindre fritid en har, jo større verdi har antakelig fritid i seg selv.

Med økende mengde av fritid synker verdien av ytterligere fritid. Denne grenseverdien kan rimeligvis også bli negativ, såfremt fritiden ikke fylles med positivt innhold. Ren lediggang eller ørkesløst tidsfordriv er neppe noe gode, snarere tvert imot. Jo mer fritid en har, jo mer vil antakelig verdien av den komme an på hva innholdet er.

Barn har forholdsvis mye fritid sammenliknet med voksne. For barn som går på skole kan en betrakte skoletiden og arbeidet med lekser som bundet tid, på samme måte som de voksnes arbeid. Likevel synes det ikke rimelig å vurdere knapphet på fritid som et velferdsproblem for barn. I denne rapporten er det derfor innholdet av barnas fritid som skal beskrives, ikke hvor mye fritid de har.

9.1. Organiserte fritidsaktiviteter

I Transport og velferd 1979 ble det stilt en del spørsmål om ulike fritidsaktiviteter for barn og om fysiske og praktiske betingelser for slike aktiviteter. Fra denne undersøkelsen skal det først gis noen tall om organiserte fritidsaktiviteter blant barn i alderen 7-15 år. Tabell 40 viser barns deltaking i fire ulike typer av organiserte fritidsaktiviteter.

Tabell 40. Barn 7-15 år etter hyppighet av deltaking i organiserte fritidsaktiviteter. Prosent
Children aged 7-15 years by frequency of participation in organized leisure activities.
Per cent

	I alt Total	Flere ganger pr. uke Several times per week	Omtrent en gang pr. uke About once a week	Av og til Now and then	Aldri Never	Tallet på barn Number of children
Organisert sport og idrett Organized sport or athletics	100	31	17	9	43	503
Musikkundervisning, skolekorps, orkester o.l. Music exercise, school band, orchestra, etc.	100	7	19	2	72	501
Barne- og ungdomslag, speiderbevegelse o.l. Children's or youth associations, boy/girl scout, etc.	100	1	16	10	72	497
Hobbyklubber o.l. Hobby clubs, etc.	100	1	13	10	76	497

K i l d e: Transport og velferd 1979. Source: Transport and Welfare 1979.

Av de fire aktivitetstypene er det organisert sport og idrett som samler flest barn. 57 prosent deltar i slike aktiviteter alt i alt, og de fleste en eller flere ganger pr. uke. På de tre andre aktivitetsområdene, musikk, foreninger/speiderbevegelse og hobbyklubber, er aktivitetsnivået lavere, både når det gjelder andel som deltar og hyppigheten av deltaking. For hver av disse aktivitetstypene er det rundt regnet tre fjerdedeler av alle barn som ikke er engasjert, og den vanligste hyppigheten for deltaking er omtrent en gang pr. uke. Musikkundervisning, skolekorps, orkester o.l. forekommer stort sett hver uke eller oftere, de to andre hver uke eller sjeldnere.

Ser en disse fire aktivitetstypene i forhold til hverandre, viser det seg stort sett svake positive sammenhenger. Hvis de fire aktiviteten var tilfeldig kombinert med hverandre, kunne en vente at 72 prosent av barna deltok minst hver uke i minst en av dem. Den virkelige andelen er 66 prosent, dvs. at sjansene for å være aktiv på et område er litt større for de som også er aktive på andre. Hvis en bare skiller mellom å delta eller ikke, uansett hyppighet, på hver av de fire aktivitetsområdene, viser det seg en litt sterkere tendens til hoping. Tilfeldighetene skulle her tilsi at 18 prosent av barna ikke var med i noen organisert fritidsaktivitet, mens det i virkeligheten er 27 prosent som ikke deltar i det hele tatt.

For å kunne tolke disse sammenhengene bør en være klar over hvordan disse aktivitetene rent praktisk og økonomisk griper inn i hverandre. Organisert fritidsaktivitet legger beslag på en viss tid for barnet som deltar. Disse barna er i skolealderen og har følgelig ikke ubegrenset med fritid, når lekser mv. har fått sitt. For foreldrene medfører barnas deltaking gjerne visse økonomiske utlegg og barna må kanskje bringes til og fra den aktivitet det gjelder. Slike praktiske forhold burde kanskje tilsi at sammenhengen mellom de ulike aktivitetstypene var negativ, at deltaking på et område gjorde det mer upraktisk og også delta på et annet. Når en skal vurdere den positive sammenheng det faktisk er mellom deltaking på de ulike områdene, bør en nok legge en viss vekt på dette.

Tabell 41 viser andel barn som deltar, uansett hyppighet, i de fire aktivitetstypene.

Tabell 41. Andel av barn 7-15 år som deltar i ulike fritidsaktiviteter, i grupper for kjønn/alder/bostedsstrøk. Prosent Percentage of children aged 7-15 years who participate in different leisure activities, in groups for sex/age/area of residence

		Organisert sport og idrett Organized sport and athletics	Musikk-undervisning, skolekorps, orkester o.l. Music exercise, school band, orchestra, etc.	Barne- og ungdomslag, speiderbevegelse o.l. Children's or youth associations, boy/girl scout, etc.	Hobbyklubber Hobby clubs, etc.	Tallet på barn Number of children
Alle	All	57	27	28	24	503
Kjønn Sex						
Gutter	Boys	60	19	21	19	278
Jenter	Girls	53	37	36	30	226
Alder Age						
7-9 år	years	41	16	24	16	173
10-12 "		65	38	29	32	178
13-15 "		64	28	31	25	153
Bostedsstrøk Area of residence						
Byer over 50 000 innbyggere	Towns over 50 000 inhabitants	55	22	28	28	76
Byer over 10 000-50 000 innbyggere		63	32	20	27	90
By/tettsted 3 000-10 000	Town/urban settlement 3 000-10 000 inhabitants	65	33	32	30	94
Tettsted under 3 000 innbyggere	Urban settlement under 3 000 inhabitants	55	21	29	26	94
Spredtbygd	Sparsely populated	50	28	29	15	150

K i l d e: Transport og velferd 1979. Source: Transport and Welfare 1979.

Gutter er mer aktive enn jenter når det gjelder organisert sport og idrett, og jenter er mer aktive enn gutter på de tre andre områdene. Jenter deltar i musikkundervisning, skolekorps, orkester o.l. nesten dobbelt så ofte som gutter.

Å delta i organiserte fritidsaktiviteter er mer vanlig i aldersgruppene 10-12 og 13-15 år enn blant 7-9-åringene, og dette gjelder for alle aktivitetstypene. Sport og idrett og lagsarbeid/speiderbevegelse er omtrent like vanlig i de to aldersgruppene 10-12 og 13-15 år, mens musikkaktivitet og deltaking i hobbyklubber er mest vanlig blant 10-12-åringene.

Ser en fritidsaktivitetene under ett for gutter og jenter i de ulike aldersgruppene, viser det seg at jentene gjennomgående deltar litt oftere enn guttene. I aldersgruppen 13-15 år hvor forskjellen var størst, deltok 86 prosent av jentene og 76 prosent av guttene i minst en form for organisert fritidsaktivitet.

Sammenlikner en ulike bostedsstrøk viser det seg ikke særlig store eller systematiske forskjeller. Generelt synes deltakingen å være høyest i små og mellomstore byer med 3 000-10 000 og 10 000-50 000 innbyggere. På små tettsteder (under 3 000 innbyggere), og i de største byene (over 50 000 innbyggere) synes barn å delta noe sjeldnere i organiserte musikkaktiviteter. Lagaktiviteter/-speiderbevegelse samler en litt mindre del av barna i mellomstore byer (10 000-50 000 innbyggere), og hobbyklubber har relativt færre deltakere i spredtbygde strøk.

I denne undersøkelsen foreligger ikke kjennemerket sosioøkonomisk status som er brukt i flere av de andre kapitler. Men intervjupersonens utdanningsnivå og husholdningens samlede inntekt er registrert. Det viser seg at barns deltaking i organisert sport og idrett øker noe med økende husholdningsinntekt, de øvrige aktivitetstypene er forholdsvis uavhengig av inntektsnivået. Foreldrenes utdanningsnivå henger i en viss grad sammen med musikk- og lagaktivitet/speiderbevegelse, jo høyere utdanning, jo vanligere er det at barna deltar på disse områdene.

9.2. Lek og samvær med kamerater ute

I denne undersøkelsen ble det også registrert hvor ofte barn i aldersgruppen 0-12 år var ute for å leke, og hvor ofte barn i alderen 13-15 år var ute sammen med kamerater. Her er det altså snakk om barnas frie utfoldelse sammen med jevnaldrende uten at voksne har noen ledende eller regulerende rolle. For barna i alderen 0-12 år som er ute og leker kan imidlertid et visst tilsyn fra voksnes side være aktuelt.

Tabell 42. Barn 0-15 år i ulike aldersgrupper, etter hvor ofte barnet er ute for å leke/ute sammen med kamerater. Prosent Children aged 0-15 years in different age groups, by frequency of being outdoors playing/seeing friends. Per cent

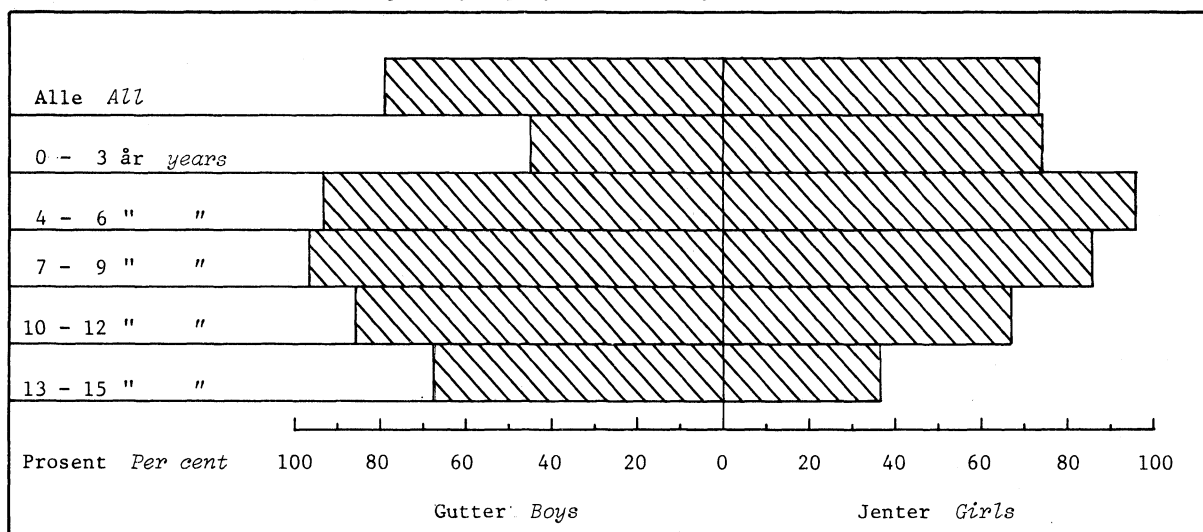
		I alt Total	Flere timer pr. dag Several hours per day	Ca. 1 time pr. dag About 1 hour per day	1 eller noen timer pr. uke 1 or some hours per week	Av og til Now and then	Aldri Never	Tallet på barn Number of children
Alle	All	100	76	7	8	4	5	793
0- 3 år	years	100	59	6	1	5	30	143
4- 6 "		100	95	2	2	1	0	147
7- 9 "		100	92	4	4	1	0	185
10-12 "		100	77	10	10	3	0	172
13-15 "		100	55	15	21	9	0	146

K i l d e: Transport og velferd 1979. Source: Transport and Welfare 1979.

Flertallet av barna er ute for å leke/ute sammen med kamerater flere timer pr. dag (tabell 42). I aldersgruppen 4-6 og 7-9 år gjelder det nesten alle barn. 30 prosent i den aller yngste gruppen er aldri ute, dette gjelder rimeligvis de aller yngste av disse barna. I de øvrige aldersgruppene forekommer det praktisk talt ikke at barnet aldri er ute. I de to eldste gruppene 10-12 og 13-15 år er det mer vanlig at barnet ikke er ute hver dag. 30 prosent av 13-15-åringene er ute sammen med kamerater av og til eller noen timer i uken, men ikke daglig.

Sammenlikner en de ulike bostedsstrøk med hensyn til hvor mye tid barna tilbringer ute, viser det seg generelt små forskjeller. De største byene med over 50 000 innbyggere skiller seg imidlertid noe ut ved at andelen av barna som er ute flere timer pr. dag er noe lavere, og andelen av små barn som aldri er ute er vesentlig høyere. Omtrent 60 prosent av barna i alderen 0-3 år som bor i de største byene er aldri ute for å leke, i de andre bostedsstrøk er de tilsvarende andelene 20-25 prosent. Etter alt å dømme har dette med trafikkforhold og utrygge lekeområder å gjøre.

Figur 16. Andel barn som er ute for å leke/ute sammen med kamerater flere timer pr. dag, i grupper for kjønn og alder. Prosent *Percentage of children playing/seeing friends outdoors several hours per day, in groups for sex and age*



K i l d e : Transport og velferd 1979 *Source : Transport and Welfare 1979.*

Samlet er andelen av gutter som er ute flere timer pr. dag litt større enn andelen av jenter, men dette forholdet endrer seg med barnas alder. I aldersgruppen 0-3 år er jentene mer ute enn guttene, og i aldersgruppen 4-6 år er guttene og jentene omtrent like, men i de eldre gruppene sakker jentene sterkt akterut i forhold til guttene når det gjelder tid tilbrakt ute. Blant 13-15-åringene er andelen av gutter som er ute flere timer pr. dag nesten dobbelt så stor som andelen av jenter. Tallgrunnlaget er her forholdsvis lite (ca. 60-100 i hver kjønns-/aldersgruppe) slik at en må vente visse tilfeldige variasjoner. Men ulikhetene er for store til at de kan skyldes bare tilfeldigheter. Det er tydelig at gutter og jenter i disse oppvekstårene gradvis tilvenner seg ulike atferdsmønstre når det gjelder å være ute på egen hånd.

9.3. Kino og diskotekbesøk

For barn i aldersgruppen 10-15 år ble det også registrert hvor ofte de pleide å gå på kino eller diskotek (tabell 43).

Tabell 43. Barn i grupper for kjønn og alder/bostedsstrøk, etter hvor ofte de går på kino, diskotek o.l. Prosent Children in groups for sex and age/area of residence, by frequency of cinema or discoteque visits. Per cent

	I alt Total	En eller flere ganger pr. uke One or several times per week	Av og til Now and then	Aldri Never	Tallet på barn Number of children
Alle All	100	14	76	11	321
Gutter Boys	100	15	79	7	177
10-12 år years	100	13	78	9	89
13-15 "	100	16	80	4	88
Jenter Girls	100	12	73	15	144
10-12 år	100	6	72	22	86
13-15 "	100	22	73	5	58
<u>Bostedsstrøk Area of residence</u>					
Byer over 50 000 innbyggere Towns over 50 000 inhabitants	100	28	69	3	47
Byer 10 000-50 000 innbyggere	100	17	76	7	58
By/tettsted 3 000-10 000 innbyggere Town/urban settlement 3 000-10 000 inhabitants	100	22	70	8	60
Tettsted under 3 000 innbyggere Urban settlement under 3 000 inhabitants	100	8	82	11	50
Spredtbygd Sparsely populated	100	3	80	18	106

Kilde: Transport og velferd 1979. Source: Transport and Welfare 1979.

11 prosent av barna går aldri på kino eller diskotek. Nesten hvert sjuende barn gjør det en eller flere ganger pr. uke, og tre fjerdedeler av barna gjør det av og til. For jenter er andelen som aldri går på kino eller diskotek vel dobbelt så stor som for guttene, henholdsvis 15 og 7 prosent. Denne forskjellen gjelder imidlertid bare for den yngste aldersgruppen av gutter og jenter. I den eldste gruppen er aldri-andelen omtrent like store, og jentene har en større andel som går så ofte som en eller flere ganger pr. uke.

Fritidsaktiviteter av denne type er avhengig av tilbudet; det må finnes kino eller diskotek o.l. på bostedet eller i nærheten. Tilbudet varierer antakelig sterkt mellom de ulike bostedsstrøk, som tabell 43 kan tyde på. Men forskjellen mellom gutter og jenter - som altså har de samme tilbud - viser også at det ikke bare er spørsmål om hvilke tilbud som finnes.

I de spredtbygde strøk av landet er andelen av barn som aldri går på kino eller diskotek omtrent seks ganger høyere enn i de største byene, henholdsvis 18 og 3 prosent. Ser en på andelen som går en eller flere ganger pr. uke er forholdet omtrent en til ti. Det er åpenbart at størstedelen av disse forskjellene må tilskrives ulike tilbud. Det er bare i de litt større byene at det finnes faste kinoer med daglige forestillinger.

Ser en kino- og diskotekbesøk i sammenheng med det å være ute å leke/ute sammen med kamerater, viser det seg at disse aktivitetstypene er forholdsvis uavhengige av hverandre. Å gå på kino/diskotek kan i noen tilfeller ha blitt registrert som å være ute med kamerater (for aldersgruppen 13-15 år), men neppe som å være ute for å leke (for aldersgruppen 10-12 år).

Ser en organiserte fritidsaktiviteter i sammenheng med å være ute for å leke/ute sammen med kamerater, viser det seg at disse også er forholdsvis uavhengige av hverandre. For 10-15-åringer gjelder det at de som går ofte på kino/diskotek, også deltar litt oftere i organiserte fritidsaktiviteter.

Barns fritidsaktiviteter forutsetter generelt at visse fysiske, økonomiske og praktiske betingelser er oppfylt. Mange aktiviteter - f.eks. sport, musikk - krever spesielt utstyr og passende steder for utfoldelse. Noen aktiviteter forutsetter at voksne organiserer tilbud for barna (musikkundervisning, speiderbevegelse, kino o.l.). Samvær med kamerater krever at avstanden til kameratene er overkommelig, at oppholdssteder er noenlunde trygge for trafikk o.l.

9.4. Avstand til oppholdssteder

I Transport og velferd 1979 ble det også stilt en del spørsmål om oppholdstider, avstander, transportmuligheter, farlig trafikk o.l. i forbindelse med barnas fritidsaktiviteter. Tabell 44 gir en oversikt over avstanden til det vanligste oppholdsstedet.

Tabell 44. Barn som deltar i ulike fritidsaktiviteter, etter avstanden fra boligen¹ til stedet hvor aktiviteten vanligvis foregår. Prosent Children who participate in different leisure activities, by the distance from the dwelling¹ to the most used location. Per cent

	I alt Total	Avstand fra boligen Distance from the dwelling								Varierer, umulig å si Varies, im- possible to say	Tallet på barn Number of children
		0 m	50 m	100 m	200 m	500 m	1 km	4 km	Over		
Organisert fritidsaktivitet (7-15 år) Organized leisure activity (7-15 years)	100			22		18	35	24	.		363
Kino, diskotek o.l. (10-15 år) Cinema, discoteque etc. (10-15 years)	100	2		10		9	34	45	.		320
Samvær ute med kamerater (13-15 år) Seeing friends outdoors (13-15 years) ...	100			21	22		10		47		143
Ute for å leke (0-12 år) Playing outdoors (0-12 years)	100	32	36		16		3		14		658

¹ Avstandsintervallene som ble brukt i spørsmålene var forskjellige for de ulike aktivitetstyper. Grensene som ble brukt er ført opp i tabellhodet og intervallenes størrelse fremgår av de cellene som er slått sammen i fordelingen til hver aktivitet.

¹ Different distance intervals were used for each type of leisure activity. The values in the table head and the vertical lines specify the interval used in each case.

K i l d e: Transport og velferd 1979. Source: Transport and Welfare 1979.

For barn som deltok i en eller flere organiserte fritidsaktiviteter av de hovedtypene som er brukt i tabellen foran, ble det spesifisert hva slags aktivitet barnet deltok mest i. For denne bestemte aktiviteten ble det så stilt oppfølgingsspørsmål om avstand, transportmåte o.l. Det kan altså hende at barn også drar kortere eller lengre vei til andre aktiviteter i tillegg til den avstand som ble oppgitt.

Det er forholdsvis stor spredning i reiseavstandene for å delta i organiserte fritidsaktiviteter. 22 prosent av barna drar vanligvis under 500 m, mens 24 prosent reiser over 4 km. De fleste - 35 prosent - oppgav en avstand mellom 1 og 4 km.

Det er forholdsvis få av 10-15-åringene som drar kort vei for å gå på kino, diskotek o.l. Bare 12 prosent har under 500 m som vanligste avstand. 45 prosent reiser vanligvis over 4 km, og hele 79 prosent over 1 km.

Når det gjelder barn som er ute for å leke eller ute sammen med kamerater, er det rimelig å anta at foreldrenes bedømmelse av avstanden til barnas oppholdssted må bli skjønnsmessig, særlig gjelder dette for eldre barn som lett kan bevege seg over større avstander. Svaralternativet "varierer, umulig å si" ble derfor også brukt i spørsmålene om dette. Som en kan vente er det 13-15-åringenes samvær med kamerater ute som i størst grad faller i denne gruppen. For 47 prosent av barna kunne ikke den av foreldrene som svarte oppgi noen bestemt avstand som den vanligste. 43 prosent av barna i denne aldersgruppen pleier imidlertid å oppholde seg under 500 m fra boligen. Yngre barn, fra 0-12 år oppholder seg - som rimelig er - stort sett nærmere boligen når de er ute for å leke. Nesten en tredjedel leker vanligvis ikke lengre enn 50 m unna, og to tredjedeler innenfor 200 m avstand. For 14 prosent ble det svart at avstanden varierte eller at det var umulig å si noen bestemt avstand.

Tabell 45 viser andelen av barn som må dra lengre enn visse avstander for å delta i fritidsaktiviteter. Grensene er satt forskjellig for de ulike aktivitetstyper; som 1 km for organisert fritidsaktivitet, som 4 km for å gå på kino/diskotek og som 200 m eller varierende når det gjelder opphold ute for å leke sammen med kamerater. I dette valget ligger det ingen vurdering om at ulempene ved å dra lengre enn 1 km til organisert fritidsaktivitet er sammenliknbare med ulempene ved å dra over 4 km til kino eller diskotek osv. Grensene er trukket noenlunde midt i fordelingene i tabell 44, slik at andelen som faller over grensen er godt egnet som mål for forskjeller mellom aldersgrupper og bostedsstrøk. Aldersgruppen 13-15 år er for liten til å splittes opp på bostedsstrøk, derfor er den slått sammen med gruppen 0-12 år når det gjelder opphold ute.

Tabell 45. Andel av barn som deltar i ulike fritidsaktiviteter og som vanligvis drar over en viss avstand fra boligen, i grupper for alder/bostedsstrøk. Prosent Percentage of children participating in different leisure activities, who usually moves a certain distance from the dwelling, in groups for age/area of residence

		Organisert fritids-aktivitet Organized leisure activity		Kino, diskotek o.l. Cinema, disco-teque, etc.		Ute for å leke/ute med kamerater Outdoor playing/seeing friends	
		Andel som vanligvis drar over Percentage usually moving more than					
		1 km		4 km		200 m eller varierende or varies	
Alle	All	60	(363) ¹	45	(286)	41	(759)
<u>Barnets alder</u> <u>Age of the child</u>							
0- 3 år	years	.		.		3	(101)
4- 6 "		.		.		13	(147)
7- 9 "		62	(107)	.		36	(185)
10-12 "		62	(146)	41	(147)	59	(184)
13-15 "		53	(110)	49	(139)	79	(143)
<u>Bostedsstrøk</u> <u>Area of residence</u>							
By over 50 000 innbyggere	Town over 50 000 inhabitants	41	(55)	52	(46)	42	(112)
" 10 000-50 000 innbyggere		60	(63)	28	(54)	33	(138)
By/tettsted 3 000-10 000 innbyggere	Town/urban settlement 3 000-10 000 inhabitants	62	(80)	31	(54)	37	(146)
Tettbygd under 3 000 innbyggere	Urban settlement under 3 000 inhabitants	56	(67)	32	(45)	38	(152)
Spredtbygd	Sparsely populated	70	(98)	67	(87)	51	(212)

¹ Tallet på barn.

¹ Number of children.

K i l d e: Transport og velferd 1979. Source: Transport and Welfare 1979.

For organisert fritidsaktivitet synes det ikke som om eldre barn tilbakelegger større avstander enn yngre, tvert imot er andelen som drar over 1 km litt lavere i den eldste gruppen av barna. Det kan tyde på at valget av slike aktiviteter - i den grad det velges mellom ulike alternativer - ikke er slik at de eldre barnas større mobilitet spiller noen særlig rolle. Når det gjelder å gå på kino eller diskotek viser det seg derimot at de eldste barna gjennomgående beveger seg over litt større avstander; andelen som vanligvis drar over 4 km er 41 og 49 prosent av henholdsvis 10-12- og 13-15-åringene. Det er ingen grunn til å tro at tilbudet av kinoer og diskoteker systematisk ligger lengre unna for den eldste av disse gruppene. Etter alt å dømme er det deres større mobilitet som slår ut i valget blant flere mulige tilbud.

Når det gjelder barnas opphold utendørs for å leke sammen med kamerater er forskjellene svært store, noe som er naturlig ettersom alle aldersgruppene er med. Sett under ett pleier 41 prosent av barna å oppholde seg over 200 m fra boligen, eller på varierende avstand. (En rimelig tolkning av svarformuleringen umulig å si er at avstanden enten er varierende eller ikke kortere enn 200 m.) I den yngste gruppen - 0-3 år - er det bare 3 prosent av barna som ligger over grensen, andelen øker raskt med økende alder til 79 prosent for gruppen 13-15 år.

Sammenlikner en de ulike bostedsstrøk, viser det seg at barn i spredtbygde strøk oftest reiser langt i forbindelse med sine fritidsaktiviteter. For organiserte fritidsaktiviteter, og for opphold ute er andelen av barn som drar lengre enn den valgte grensen omtrent 10 prosentpoeng høyere i spredtbygde strøk enn i landet som helhet, og for kino/diskotekbesøk er andelen hele 22 prosentpoeng høyere. I de mellomstore byene (10 000-50 000 innbyggere) er det færrest som drar langt til kino/diskotek og for å være ute og leke/ute sammen med kamerater. For organiserte fritidsaktiviteter er imidlertid lange avstander minst vanlig i de aller største byene. I disse byene er det imidlertid forholdsvis mange - over 50 prosent - av 13-15-åringene som drar lange avstander til kino og diskotek. Dette skyldes neppe knapphet på tilbud av denne type i storbyene, snarere at kinoene gjerne ligger i byenes sentra, mens barna i stor grad bor i forsteder og i bydeler med en viss avstand til sentraene. Beliggenheten av diskoteker med adgang for barn under 16 år vet en lite om. Når barn i denne alderen går på diskotek, kan det vel ofte være snakk om klassefester på skolene o.l.

9.5. Typer av oppholdssteder

For barn som var ute for å leke/ute sammen med kamerater, ble det også stilt spørsmål om hva slags sted barnet vanligvis pleide å oppholde seg på. Svaralternativene fremgår av tabell 46.

Tabell 46. Andel barn som vanligvis oppholder seg på bestemte steder når de er ute, i grupper for alder/bostedsstrøk. Prosent Percentage of children regularly using certain areas/locations for outdoor activities, in groups for age/area of residence

	Plasser spe- sielt avsatt for lek og spill Places reser- ved for play or games	Trafik- ker- te gater, veier o.l., Streets, roads, etc. with traf- fic	Parke- rings- plas- ser, lite tra- fiker- te gater, veier o.l. Parking areas, streets, etc. with little traffic	Gårds- plass, egen eien- dom Court yards, own pro- perty	Skog og mark Woods and fields	Andre ste- der Other pla- ces	Varierer, ingen bestemte steder Varies, no par- ticular places	Tallet på barn Number of child- ren
Alle All	25	8	18	65	24	6	16	759
Barnets alder Age of the child								
0- 3 år years	25	3	20	83	5	0	1	101
4- 6 "	23	8	17	81	14	8	6	147
7- 9 "	28	10	22	68	37	7	13	185
10-12 "	23	5	17	56	33	5	20	184
13-15 "	25	14	14	47	20	8	32	143
Bostedsstrøk Area of residence								
By over 50 000 innbyggere Town over 50 000 inhabitants	40	10	17	35	18	8	18	112
By 10 000-50 000 innbyggere Town 10 000-50 000 inhabitants	29	9	23	71	26	6	17	138
By/tettsted 3 000-10 000 innbyggere Town/urban settlement 3 000-10 000 inhabitants	30	12	24	60	17	3	17	146
Tettbygd under 3 000 innbyggere Urban settlement under 3 000 inhabi- tants	29	11	20	70	23	7	13	152
Spredtbygd Sparsely populated	10	1	9	79	31	6	16	212

K i l d e: Transport og velferd 1979. Source: Transport and Welfare 1979.

Av de stedene som ble oppgitt er det gårds plass, egen eiendom som er klart det mest vanlige oppholdssted for barn, hele 65 prosent av barna har dette som lekeplass eller som oppholdssted for samvær med kamerater. Deretter kommer lekeplasser, ballplasser eller andre steder som er spesielt avsatt for lek og spill som 25 prosent av barna benytter, og skog og mark som brukes av nesten like mange. Oppholdssteder som er utsatt for biltrafikk er forholdsvis mindre vanlig, 18 prosent pleier å være på parkeringsplasser, lite trafikkerte gater, veier eller fortau, og bare 8 prosent på mer trafikkerte gater eller veier. For 16 prosent av barna ble det oppgitt at oppholdsstedene varierer, eller ingen bestemte steder.

Barnas oppholdssteder varierer som en kan vente, med alder. Parallelt med at de eldre barna drar lengre avstander enn de yngre (jf. tabell 45) ser en her at stadig færre oppholder seg på gårds plass eller egen eiendom med økende alder, og at andelen hvor oppholdsstedet varierer eller hvor det ikke er oppgitt noe bestemt, øker sterkt med alder. Når det gjelder oppholdssteder som er utsatt for biltrafikk, viser det seg at de yngste barna oppholder seg på parkeringsplasser og i mindre trafikkerte gater og veier i samme grad som barn ellers, og kanskje litt oftere. De mer trafikkerte gater og veier ser det ut til at storparten av de aller yngste barna unngår. Reserverte oppholdssteder for barn, dvs. leke- og ballplasser og andre steder som er spesielt avsatt for lek og spill, brukes omtrent like mye av barn i alle aldersgrupper.

Barnas oppholdssteder varierer også med bostedsstrøk. De største byene og de spredtbygde strøk danner den største kontrasten i så måte. I spredtbygde strøk er det minst vanlig at barna oppholder seg i trafikkerte områder (omtrent 10 prosent) og mest vanlig at de er på gårds plass/egen eiendom eller i skog og mark (henholdsvis 79 og 31 prosent). I spredtbygde strøk er det også relativt få barn som bruker egne reserverte plasser avsatt for lek og spill. I de største byene med over 50 000 innbyggere er det hele 40 prosent av barna som vanligvis bruker reserverte lekeplasser og relativt få oppholder seg på gårds plasser/egen eiendom (35 prosent) og i skog og mark (18 prosent). Når det gjelder opphold i trafikkerte områder (medregnet parkeringsplasser, lite trafikkerte gater, veier o.l.) ligger de største byene omtrent på samme nivå som landet sett under ett, i de mindre byene og i tettstedene er andelen av barn som oppholder seg på slike steder større, og størst i byer med fra 3 000 til 10 000 innbyggere. Det synes i det hele tatt vanskelig å rangere de mindre byene og tettstedene på noen entydig måte når det gjelder barnas oppholdssteder. Andelene beveger seg ikke jevnt fra høyt til lavt eller omvendt når en går fra de mest urbaniserte til de minst urbaniserte bostedsstrøk.

9.6. Hindringer for fritidsaktiviteter

For alle de fritidsaktivitetene som er omtalt foran, ble barnas foreldre spurt om barnet deltar mindre enn hva som kunne være ønskelig på grunn av bestemte hindringer. For organiserte fritidsaktiviteter og for kino/diskotek, ble hindringene spesifisert som utrygghet i trafikken eller dårlige transportmuligheter. For opphold ute for å leke/sammen med kamerater ble de spesifisert som utrygghet på lekeplassen/oppholds plassen.

Tabell 47. Barn etter hvor mye deres deltaking i ulike fritidsaktiviteter blir redusert pga. hindringer. Prosent Children by degree of reduction of participation in different leisure activities due to obstacles. Per cent

		Barnet deltar The child participate				Tallet på barn Number of children
		Noe	Ikke	Vet		
I alt Total	Langt mindre Much less	Some- what less	mindre Not less	Do not know		
<u>Organisert fritidsaktivitet (7-15 år) Organized leisure activity (7-15 years)</u>						
Hindringer: Utrygghet i trafikken eller dårlige transportmuligheter Obstacles: Dangerous traffic or few possibilities for transport	100	7	13	79	1	503
<u>Gå på kino, diskotek (10-15 år) Cinema, discoteque visits (10-15 years)</u>						
Hindringer: Utrygghet i trafikken eller dårlige transportmuligheter	100	6	12	81	0	321
<u>Samvær ute med kamerater (13-15 år) Seeing friends outdoors (13-15 years)</u>						
Hindring: Utrygghet på oppholdsplassen Obstacle: Unsafe location	100	0	1	99	0	146
<u>Ute for å leke (0-12 år) Outdoor play (0-12 years)</u>						
Hindring: Utrygghet på lekeplassen Obstacle: Unsafe playground	100	2	6	86	5	647

K i l d e: Transport og velferd 1979. Source: Transport and Welfare 1979.

Omtrent 19-20 prosent av barna i de aktuelle aldersgruppene deltok mindre i organiserte fritidsaktiviteter og gikk mindre på kino/diskotek enn hva som kunne være ønskelig ut fra foreldrenes vurdering (tabell 47). Omtrent tredjeparten av alle med nedsatt aktivitet deltok langt mindre, resten noe mindre enn ønskelig. Det er grunn til å tro at dårlige transportmuligheter spiller en noe større rolle her enn hva utrygghet i trafikken gjør, selv om disse grunnene ikke er spesifisert hver for seg. Andelen av barn som er mindre ute på grunn av utrygghet på leke- eller oppholdsplassen, er langt mindre i de aktuelle aldersgruppene enn andelen som får nedsatt sin deltaking i organiserte fritidsaktiviteter (tabell 48), og utrygghet på leke- eller oppholdsplassen skyldes rimeligvis for det meste biltrafikk. Det kan selvsagt hende at barn kan mestre trafikkforholdene hvor de vanligvis oppholder seg ute, men ikke på veien til de organiserte fritidsaktivitetene som de deltar i, og som ofte foregår lengre unna (jf. tabell 44). En kan derfor ikke trekke sikre konklusjoner om årsakene til den reduserte deltakingen.

Praktisk talt ingen av barna i alderen 13-15 år deltar mindre i samvær med kamerater ute på grunn av utrygge oppholdssteder. 8-9 prosent av barna under 13 år leker mindre utendørs enn ønskelig fordi lekeplassene er utrygge.

Tabell 48. Andel barn som deltar mindre enn ønskelig i ulike fritidsaktiviteter, i grupper for kjønn/alder/bostedsstrøk. Prosent Percentage of children with reduced participation in different leisure activities, in groups for sex/age/area of residence

	Organiserte fritidsaktiviteter (7-15 år) Organized leisure activities (7-15 years)	Gå på kino, diskotek (10-15 år) Cinema, discoteque visits (10-15 years)	Ute for å leke (0-12 år) Outdoor play (0-12 years)
Alle All	20 (506 ¹)	19 (321)	9 (647)
<u>Kjønn Sex</u>			
Gutter Boys	15 (279)	16 (177)	9 (336)
Jenter Girls	25 (227)	22 (144)	9 (311)
<u>Alder Age</u>			
0- 3 år years	.	.	18 (143)
4- 6 "	.	.	10 (147)
7- 9 "	22 (173)	.	8 (185)
10-12 "	22 (178)	23 (175)	1 (172)
13-15 "	14 (153)	13 (146)	.
<u>Bostedsstrøk Area of residence</u>			
By over 50 000 innbyggere Town over 50 000 inhabitants	14 (76)	13 (47)	13 (102)
By 10 000-50 000 innbyggere Town 10 000-50 000 inhabitants	21 (90)	8 (58)	8 (112)
By 3 000-10 000 innbyggere	11 (94)	11 (60)	7 (130)
Tettsted under 3 000 innbyggere Urban settlement under 3 000 inhabitants	18 (94)	18 (50)	9 (136)
Spredtbygd Sparsely populated	29 (150)	32 (106)	7 (167)

¹ Tallet på barn.

¹ Number of children.

K i l d e: Transport og velferd 1979. Source: Transport and Welfare 1979.

Tabell 48 viser at jentenes deltaking i organiserte fritidsaktiviteter og jentenes kino/diskotekbesøk er mer redusert av hindringer enn guttenes. En kunne tro at årsakene - utrygg trafikk og dårlige transportmuligheter - var forholdsvis kjønnsnøytrale. I tabell 41 ble det vist at jenter deltar mer enn gutter i organiserte fritidsaktiviteter (unntatt sport og idrett). Når de i tillegg hindres mer av trafikk- og transportmessige årsaker, skulle jentenes potensielle deltaking - uten hindringer - følgelig ligge enda høyere enn guttenes. For kino- og diskotekbesøk viste tabell 43 at jentene alt i alt deltar mindre enn guttene. Dette er hva en kunne vente at fra en hypotese om at den potensielle deltaking - uten hindringer - er lik for de to kjønn og at årsaken til jentenes lavere faktiske deltaking ligger i at de hindres mer av ytre årsaker. Men det gjenstår å forklare hvorfor tilsynelatende kjønnsnøytrale forhold som utrygg trafikk og dårlige transportmuligheter skulle slå ulikt ut for de to kjønn. En mulig forklaring kan være at foreldrene er mer redde for at jenter skal bli antastet av fremmede personer når de beveger seg på egen hånd over såpass lange avstander det her er tale om (60 prosent over 1 km), og at noe av denne frykten ligger bak begrunnelsen om utrygg trafikk eller dårlige transportmuligheter. En slik forklaring synes imidlertid ikke aktuell for å forklare barnas reduserte lek ute på grunn av utrygghet på lekeplassen, for i så måte stiller gutter og jenter likt.

Som en kan vente er det de yngste barna som rammes mest av de hindringene det her er tale om. Utrygghet på lekeplassen fører til nedsatt uteaktivitet for 18 prosent av de aller yngste barna, denne andelen synker til 1 prosent blant 10-12-åringene (det samme som for 13-15-åringene, jf. tabell 48). For kino/diskotekbesøk og organiserte fritidsaktiviteter har 13-14 prosent av barna på 13-15 år nedsatt deltaking, sammenliknet med over 20 prosent i de yngre aldersgruppene.

Sammenlikner en de ulike bostedsstrøk viser det seg at hindringen utrygghet i trafikken eller dårlige transportmuligheter slår ut på en annen måte enn hva hindringen utrygghet på lekeplassen gjør. Den første typen, som gjelder organiserte fritidsaktiviteter og kino/diskotekbesøk, gjør seg mest gjeldende i spredtbygde strøk og forholdsvis mindre i de større byene. Utrygge lekeplasser fører derimot til mest nedsettelse av uteaktivitet i de største byene. Ifølge tabell 45 var det også i spredtbygde strøk at barn tilbakela størst avstander for å delta i organisert fritidsaktivitet og for å gå på kino eller diskotek. Dette tyder på at dårlige transportmuligheter veier tyngre som hindring enn hva utrygg trafikk gjør for å redusere barnas deltaking i disse to aktivitetstypene. Den samme konklusjon ble også antydnet foran på grunnlag av den ulike virkning de to typer av hindringer har på de samme aldersgrupper.

10. MILJØSTABILITET

Et godt sosialt miljø forutsetter blant annet at personene som utgjør miljøet ikke skiftes ut for raskt. De uformelle nettverk av vennskap og gjensidig tjenesteyting som er karakteristisk for gode miljøer, tar det tid å bygge opp. Slike forhold er personavhengige, og personer som forlater miljøet kan ikke uten videre erstattes av nykommere.

Tilknytningen til et miljø, sett fra en enkeltpersons synsvinkel, vil være avhengig av både hvor lenge personen selv har oppholdt seg i miljøet og av i hvor stor grad de øvrige personene skiftes ut. At mange nye personer flytter til et sted med et etablert sosialt miljø, kan endre miljøets karakter, men virker ikke nødvendigvis inn på etablerte vennskapsforhold o.l. Fraflytting betyr derimot brudd med miljøet på stedet for den som flytter, og at kontakten med venner og kjente på stedet blir redusert.

Barn er vanligvis raskere enn voksne til å etablere kontakt med jevnaldrende i et nytt miljø. Likevel er det ingen grunn til å anta at barn er mindre avhengig av og knyttet til kamerater og venner enn de voksne. Barne- og ungdomsmiljøer er ofte harde i den forstand at aggresjon mot den som faller utenfor eller den som ikke blir akseptert kan være åpen og sterk, f.eks. i form av mobbing. For barn som lett pådrar seg slik aggresjon kan det være svært vanskelig å være ny i et miljø, og tilsvarende viktig og ønskelig blir det å beholde et miljø hvor en blir akseptert. Flytting kan for øvrig slå ut begge veier i denne henseende, det kan både føre til det bedre og til det verre.

Generelt kan en anta at sosiale miljøer med en viss stabilitet er et gode, for så vidt som at det fremmer fellesskap og tilknytning mellom mennesker. I Levekårsundersøkelsen 1980 ble personenes botid på stedet registrert, og det ble også stillet et spørsmål om det foregår lite, noe eller mye flytting i nabolaget. I svaret på dette siste spørsmålet er det rom for subjektive vurderinger, hva som er lite eller mye kommer an på hvilke standarder som legges til grunn. En person som nylig har flyttet fra et sted med stor gjennomtrekk til et med mindre, vil kanskje svare at det flyttes lite på det nye stedet, mens de som har bodd der lengre kanskje vil mene at det foregår noe flytting. Og selv om det foregår mye flytting vet en ikke om det er mest tilflytting, fraflytting eller begge deler. Ikke alle former for hyppig flytting betyr tap av venner eller dårligere miljø for de som ikke flytter.

Botid på stedet er for så vidt et mer objektivt mål for miljøtilknytning. Det ble riktignok ikke gitt noen helt presis avgrensning av hva som skal regnes som et sted, men som veiledning ble det antydnet bygder og tettsteder med eget navn, og mindre byer. I de største byene burde en bydel regnes som et eget sted. En person kan altså godt ha flyttet til et nytt nabolag eller skiftet nærmiljø innenfor sitt bosted, men likevel ha lang botid på selve stedet.

10.1. Botid på stedet

Tabell 49. Barn i grupper for alder/familietype/bostedsstrøk, etter hvor lenge foreldrene har bodd på stedet. Prosent Children in groups for age/family type/area of residence, by their parents' length of residence in the community. Per cent

	I alt Total	Under 1 år year	1-4 år years	5-9 år years	10 år og over and over	Tallet på barn Number of children
Alle All	100	4	27	22	47	2 405
<u>Alder Age</u>						
0- 3 år years	100	10	44	20	26	572
4- 6 "	100	3	32	29	36	457
7- 9 "	100	1	24	25	51	491
10-12 "	100	3	18	21	57	467
13-15 "	100	4	10	13	73	420
<u>Familietype Family type</u>						
Gifte/samboende foreldre Married/cohabiting parents	100	4	26	22	49	2 251
Enslige forsørgere Single parents	100	12	42	21	26	154
<u>Bostedsstrøk Area of residence</u>						
Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger	100	4	35	35	26	425
Tettbygd, kommuner med 20 000 - 100 000 innbyggere Densely populated, municipalities with 20 000 - 100 000 inhabitants	100	5	32	27	36	491
Tettbygd, andre kommuner Densely populated, other municipalities	100	5	25	20	51	731
Spredtbygd Sparsely populated	100	4	20	14	63	758

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Sett under ett har omtrent 4 prosent av barna flyttet til det nåværende bostedet i løpet av det siste året, og 31 prosent flyttet i løpet av de siste 5 år (tabell 49). Flytting varierer sterkt med barnets alder. I de to aldersgruppene 0-3 og 4-6 år er andelen hvor foreldrene har bodd på stedet mindre enn 5 år, henholdsvis 54 og 35 prosent. Andelen synker med økende alder, til 14 prosent for barn på 13-15 år. En botid kortere enn et år er imidlertid aller minst vanlig blant barn i aldren 7-9 år. Dette kan tyde på at foreldrene bevisst unngår å skifte bosted og miljø når barnet går sine første år på skolen.

Barn av enslige forsørgere har gjennomgående bodd i kortere tid på sitt nåværende bosted enn hva barn av gifte/samboende foreldre har. Mindre enn 5 års botid har henholdsvis 54 og 30 prosent av barna i disse to familietypene. En rimelig hypotese for barn med skilte foreldre kan være at skilsmis- sen og flyttingen til et nytt bosted ofte henger sammen. Datamaterialet inneholder imidlertid ikke opplysninger om varigheten av forsørgerens nåværende ekteskapelige status.

Botiden på stedet varierer også forholdsvis entydig med type bostedsstrøk. Kortere botid er vanligere i de større byene og lengre botid vanligere i de spredtbygde strøk. I Oslo, Bergen, Trond- heim og Stavanger har 39 prosent av barna bodd på stedet under 5 år. (Stedet kan altså her bety bydel, ikke nødvendigvis byen.) I de spredtbygde strøk har omtrent 24 prosent av barna en tilsvarende kort botid. Forskjellen er altså ikke særlig stor når en ser på såpass korte botider, og den forsvinner helt når en ser på andelen som har bodd på stedet under 1 år. Forskjellen mellom de ulike bosteds- strøk er tydeligst når det gjelder de lengre botider; i de fire største byene har foreldrene til 26 prosent av barna bodd på stedet i 10 år eller lengre, i de spredtbygde strøk gjelder dette foreldrene til hele 63 prosent av barna.

10.2. Flytting i nabolaget

Tabell 50. Barn i grupper for alder/familietype/bostedsstrøk, etter hvor mye flytting det er i nabolaget. Prosent Children in groups for age/family type/area of residence, by frequency of migration in the neighbourhood. Per cent

		I alt Total	Lite flyt- ting Little mig- ration	Noe flyt- ting Some mig- ration	Mye flyt- ting Much mig- ration	Vet ikke Do not know	Tallet på barn Number of children
Alle	All	100	74	15	9	2	2 405
<u>Alder Age</u>							
	0- 3 år years	100	67	17	12	5	560
	4- 6 "	100	72	18	8	2	457
	7- 9 "	100	75	14	10	1	490
	10-12 "	100	75	14	11	0	468
	13-15 "	100	81	11	6	2	420
<u>Familietype Family type</u>							
	Gifte/samboende foreldre Married/cohabiting parents	100	75	15	8	2	2 248
	Enslige forsørgere Single parents	100	59	14	23	4	156
<u>Bostedsstrøk Area of residence</u>							
	Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger	100	63	16	18	3	426
	Tettbygd, kommuner med 20 000 - 100 000 innbyggere Densely populated, municipalities with 20 000 - 100 000 inhabitants	100	64	20	14	3	490
	Tettbygd, andre kommuner Densely populated, other municipalities	100	71	18	9	2	731
	Spredtbygd Sparsely populated	100	89	8	2	2	757

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

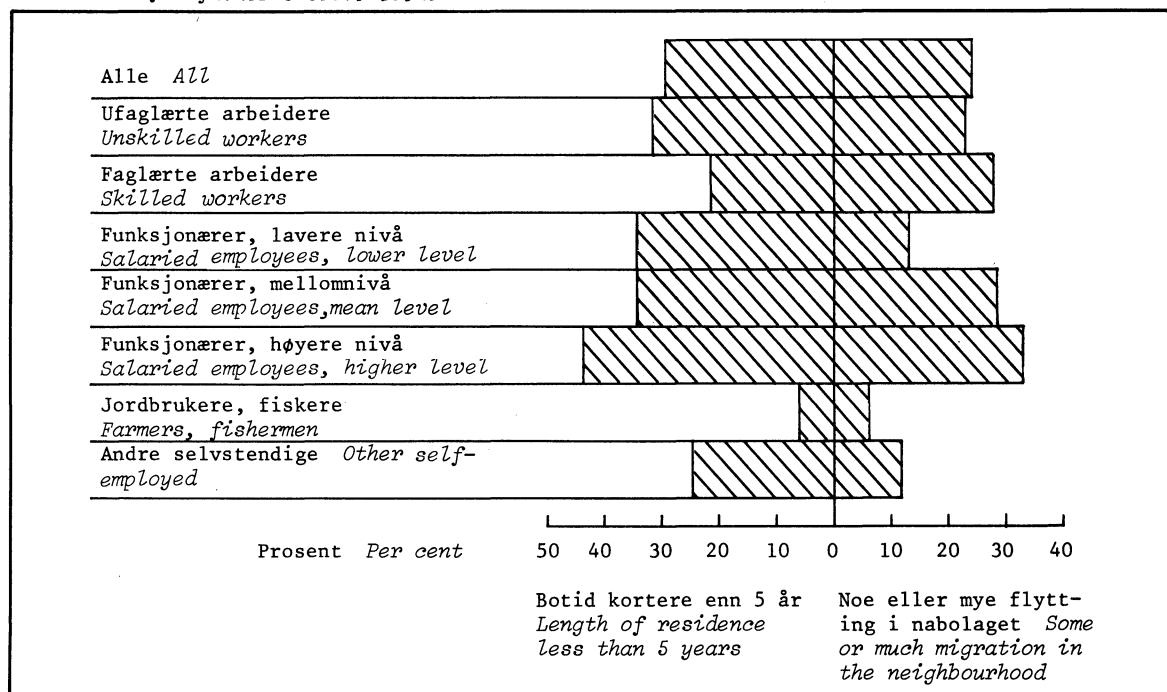
Alt i alt bor omtrent 3/4 av barna i nabolag hvor det foregår lite flytting (tabell 50). Hovedtendensene når det gjelder forskjeller i miljøstabilitet i nabolagene er de samme som for botid på stedet. Yngre barn bor noe oftere i mindre stabile nabolag enn eldre barn, men forskjellen mellom aldersgruppene er mindre her enn med hensyn til botid på stedet. Barna til enslige forsørgere bor oftere i ustabile nabolag enn barna til gifte/samboende foreldre. I de største byene bor over tredjedelen av barna i nabolag med noe eller mye flytting, mens bare tiendedelen av barna gjør det i spredtbygde strøk.

Figur 17 viser sammenhengene mellom de to målene for miljøstabilitet og fedrenes sosio-økonomiske status.

Barn av ufaglærte arbeidere er den gruppe som avviker minst fra det som gjelder for barn samlet, både når en ser på botid på stedet og på flytting i nabolaget. Barn av funksjonærer på mellomnivå og høyere nivå opplever oftere begge disse typene av endringer enn andre barn. Størst miljøstabilitet har barna til jordbrukere og fiskere. Barna til andre selvstendige er også lite berørt av flyttinger, spesielt når det gjelder nabolaget.

Botid på stedet og flytting i nabolaget er ikke helt uavhengige størrelser. Sett under ett er det 11 prosent av barna som både bor i nabolag med noe eller mye flytting og som har foreldre som har bodd på stedet under 5 år. 31 prosent bor i nabolag med lite flytting og har foreldre med en botid på 10 år eller mer. Sammenhengen er svakt positiv, slik at stabilitet i nabolagene henger i en viss grad sammen med lang botid, og ustabilitet med kort botid.

Figur 17. Andel barn som bor i nabolag med noe eller mye flytting, og andel med foreldre som har bodd på stedet kortere enn 5 år, i grupper for fars sosioøkonomiske status.
 Prosent Percentage of children living in neighbourhood with some or much migration and percentage whose parents had lived in the community less than 5 years, in groups for father's socio-economic status



K i l d e : Levekårsundersøkelsen 1980. Source : Survey of Level of Living 1980.

11. BARNES BOFORHOLD

11.1. Boligen

De data vi har tilgjengelig om boligen gir mulighet for å belyse tre egenskaper ved boligen som er viktige i en beskrivelse av barns levekår. Det er for det første de utfoldelsesmuligheter som den fysiske utformingen av boligen gir for barns lek og aktiviteter. For det andre er det boligens komfort og for det tredje i hvilken grad boligen er sund eller er en belastning for barnas helse. De to siste egenskaper er ganske sterkt forbundet.

Betydningen av den fysiske utformingen av boligen for de utfoldelsesmuligheter barna har i sin lek og sine aktiviteter skal vi måle ved boligens romslighet. Vi skal gi tall for romsligheten av boligen for hele husholdningen målt ved forholdet mellom antall beboelsesrom og antall personer i husholdningen. Av mer direkte betydning for barnas levekår er det om barnet har eget rom, dette gjelder i hvert fall når barnet har nådd en viss alder. Eget rom betyr at barnet har et sted der det forholdsvis uforstyrret kan holde på med sine egne aktiviteter. Mangelen på eget rom kan naturligvis ikke tolkes som at barnet helt mangler muligheter for aktivitetsutfoldelse.

Også størrelsen på barnets rom vil være av en viss betydning for utfoldelsesmulighetene. I nybygg ser en ofte at de minste beboelsesrommene er satt av som barnerom.

Når det gjelder mål for boligens komfort og sunnhet skal vi dels bruke de tradisjonelle mål på boligstandard, altså om boligen er utstyrt med WC og bad eller dusj i selve leiligheten. Dels skal vi bruke noen mål på den byggetekniske standard, nemlig hvor kald eller trekkfull boligen er og om det er fuktige beboelsesrom.

Det er velkjent at det er barnefamiliene som oftest bor trangt. Levekårsundersøkelsen 1980 viste at mens 16 prosent av befolkningen i alderen 16-79 år bodde trangt, gjaldt det for 30 prosent av gifte med barn 0-6 år og for 19 prosent av gifte med yngste barn 7-18 år. Blant barn 0-15 år var det i 1980 30 prosent som tilhørte en husholdning som bodde trangt (tabell 51). En har her regnet at en husholdning bor trangt hvis det er en enslig med 1 rom, eller det er en flerpersonhusholdning med flere personer enn rom. Som rom regner en beboelsesrom på 6 m² eller mer. Kjøkken, gang, bad o.l. er ikke regnet som rom.

Det var en svært liten del av barna, 4 prosent, som bodde svært romslig, dvs. at hver person i husholdningen disponerte minst 2 rom.

Vi er i stand til å belyse utviklingen i botetthet og i boligstandard. Boforholdsundersøkelsen 1973 viser at 52 prosent av barn 0-15 år bodde i husholdninger der det bodde mer enn 1 person pr. rom (kjøkken er da ikke regnet som beboelsesrom). Andelen barn som bor i trangbodde husholdninger er altså blitt redusert til vel halvparten, 30 prosent, fra 1973 til 1980.

Botettheten for husholdningen som helhet berører naturligvis barnet uansett om det har eget rom eller ikke. Men vi regner med at et bedre uttrykk for barnets utfoldelsesmuligheter er om det har eget rom. Vi mangler imidlertid opplysninger om dette. Vi har derfor beregnet et uttrykk for den plass barna har til rådighet under visse forutsetninger. Vi har antatt at beboelsesrommene i boligen disponeres slik: én stue, (hvert) ektepar ett rom og hver voksen person ellers ett rom. Det eventuelt gjestående antall rom (heretter kalt barnerom) er satt i forhold til tallet på barn 0-15 år. Det var i 1980 1/3 av barna i alderen 0-15 år som tilhørte husholdninger som manglet barnerom til hvert av barna; 21 prosent tilhørte husholdning som enten manglet barnerom helt eller hadde minst 2 barn pr. barnerom. Dette er som nevnt beregnede tall og basert på visse forutsetninger. For de barna som tilhører husholdninger som manglet barnerom til alle barna, kan en del av disse barna ha eget rom på bekostning av andre barn i husholdningen. Eget rom er uten tvil av større betydning for aktivitetsutfoldelsen for eldre enn for de yngste barna. Tabell 51 viser imidlertid at andelen av de eldste barna som tilhører husholdning uten egne rom til hvert barn ikke er noe særlig mindre enn blant de yngste barna.

Trange boliger er mer utbredt blant barna enn boliger med dårlig standard. Det var i 1980 5 prosent av alle barn som bodde i bolig uten WC eller bad/dusj, 9 prosent bodde i bolig der alle rom var kalde eller trekkfulle og 4 prosent i bolig der noen av rommene var fuktige. Det var i alt 12 prosent som bodde i umoderne bolig, dvs. i bolig med minst én av disse mangler. En tredjepart av disse bodde i bolig med minst to av disse manglene, ofte forekom kombinasjonen fuktig og kald eller trekkfull bolig, 3 prosent av barna bodde i boliger som både var fuktige og kalde.

Boforholdsundersøkelsen 1973 viser at det var 22 prosent av barn 0-15 år som bodde i husholdninger som manglet bad eller WC.

Ser en boligstandard og botetthet under ett, var det 27 prosent av barn i alderen 0-15 år som bodde i umoderne bolig og/eller i husholdning uten barnerom eller med minst 2 barn pr. barnerom. Mesteparten av dette er barn som mangler eget barnerom, 6 prosent av barna bodde både umoderne og i husholdning uten barnerom eller med minst 2 barn pr. barnerom.

Tabell 51. Boforhold for barn 0-15 år, i grupper for alder. Prosent Housing conditions among children aged 0-15 years, in various age groups. Per cent

	0-3					
	Alle år	4-6	7-9	10-12	13-15	
	All years	år	år	år	år	
Andel av barn som tilhører husholdning Percentage of children who belong to household						
som bor trangt which live in a crowded dwelling	30	34	31	29	30	26
som bor svært romslig which live in a very spacious dwelling	4	4	2	3	5	5
uten barnerom til hvert barn without children's room to each child	33	38	33	31	33	29
uten barnerom eller minst to barn pr. barnerom without children's room or at least two children per children's room .	21	30	19	14	21	19
uten WC eller bad/dusj without W.C. or bath/shower	5	5	4	5	4	5
med kald/trekkfull bolig with cold/draughty dwelling	9	11	6	9	8	8
med fuktig bolig with damp dwelling	4	7	4	5	2	2
med umoderne bolig ¹ with unmodern dwelling ¹	12	15	11	12	11	11
med umoderne bolig og/eller uten barnerom eller minst to barn pr. barnerom with unmodern dwelling and/or without children's room or at least two children per children's room	27	36	24	22	27	26
Tallet på barn Number of children	2 756	615	486	538	566	553

¹ Bolig som manglet WC eller bad/dusj, var kald/trekkfull eller fuktig.

¹ Dwelling without W.C. or bath/shower or which was cold/draughty or damp.

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

11.2. Boforhold for barn i ulike grupper

Aldersgrupper

Det er av betydning å vise boforholdene for barn i ulike aldersgrupper bl.a. fordi en kan regne med noe varierende boligbehov med alderen og fordi en kan regne med at eldre barn i høyere grad enn yngre barn tilhører familier som har hatt lengre tid til å forbedre sine boforhold.

Boligens romslighet viser seg å variere overraskende lite mellom aldersgruppene, med unntak av den yngste aldersgruppen, der det er en noe høyere andel som bor trangt. Av yngste aldersgruppe var det 30 prosent som bodde i husholdning uten barnerom eller med minst to barn pr. barnerom, sammenliknet med ca. 20 prosent i de eldre aldersgruppene. Som nevnt varierer antakelig også behovet for eget rom. Forklaringen på at romsligheten varierer så lite kan i noen grad være at størrelsen av søskenflokken øker med alderen, den er størst i gruppen 7-9 år og avtar noe i de eldre aldersgruppene.

Det er forholdsvis få barn som bor i boliger med dårlig standard, og det er også her forholdsvis liten variasjon mellom aldersgruppene. Andelen barn som bor i fuktig bolig avtar imidlertid med barnas alder, fra 7 prosent blant de yngste til 2 prosent blant barn 10-15 år. Det kan altså synes som om de byggeteknisk dårligste boligene blir sjeldnere i de eldre familiene.

Bostedsstrøk

Det var barn i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger som hadde de dårligste boforholdene. Dette gjelder først og fremst boligens romslighet, men også boligstandarden var dårligst i de store byene. I Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger var det 36 prosent som bodde i husholdninger som manglet barnerom til hvert av barna, mens det var 16 prosent for barn som bodde i spredtbygde områder eller i tettbygde områder i mindre kommuner. Forskjellen er noe mindre når det gjelder barn i husholdninger uten barnerom til hvert barn.

Boligstandarden varierer mindre med bostedsstrøk. I de store byene bodde 18 prosent av barna i umoderne boliger mot ca. 10-12 prosent i de andre områdene. Denne forskjellen skyldes først og fremst at det i de store byene var flere som bodde i kalde eller trekkfulle boliger, 15 prosent sammenliknet med omtrent det halve i landet ellers.

Tabell 52. Boforhold for barn 0-15 år, i grupper for bostedsstrøk. Prosent Housing conditions for children aged 0-15 years, in groups for area of residence. Per cent

	Alle All	Oslo, Ber- gen, Trond- Stå- vanger	Tettbygd Densely populated		Spredt- bygd Spar- sely popu- lated
			Kom- muner med 20 000 innb. eller Muni- cipa- li- ties with 20 000 inhab. or more	Kom- muner under 20 000 innb. Munici- palities with less than 20 000 inhab.	
Andel av barn som tilhører husholdning Percentage of children who belong to household					
som bor trangt which live in a crowded dwelling	30	37	26	32	26
som bor svært romslig which live in a very spacious dwelling	4	3	3	3	5
uten barnerom til hvert barn without children's room to each child	33	43	28	35	28
uten barnerom eller minst to barn pr. barnerom without children's room or at least two children per children's room .	21	36	21	16	16
uten WC eller bad/dusj without W.C. or bath/shower ..	5	5	5	3	7
med kald/trekkfull bolig with cold/draughty dwelling	9	15	9	6	7
med fuktig bolig with damp dwelling	4	5	6	3	4
med umoderne bolig ¹ with unmodern dwelling ¹	12	18	13	9	12
med umoderne bolig og/eller uten barnerom eller minst to barn pr. barnerom with unmodern dwelling and/or without children's room or at least two children per children's room	27	43	27	22	24
Tallet på barn Number of children	2 756	489	564	820	883

¹ Se note 1, tabell 51.

¹ See note 1, table 51.

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Familiefase

Barn av enslige forsørgere skiller seg ut med de dårligste boforholdene. Dette er barn av personer som ikke er gift eller samboende og som ikke bor i husholdning med noe ektepar. Det er særlig andelen som bor i bolig uten barnerom eller der det bor minst to barn pr. barnerom som er større blant enslige forsørgere, det gjelder vel halvparten av disse barna sammenliknet med 1/5 av alle barn. Men også andelen som bor i umoderne bolig er større for barn av enslige forsørgere, om lag 1/4 bor i umoderne bolig sammenliknet med 1/8 av alle barn. Barn av enslige forsørgere bor oftere i bolig uten WC eller bad, i kald eller trekkfull bolig og i fuktig bolig.

Barna ellers tilhører husholdninger med ett eller flere ektepar (gifte/samboende). De er delt inn etter alderssammensetningen til søskenflokket. Boforholdene for disse barna skiller seg forholdsvis lite fra boforholdene for alle barn. Barn i familier med bare førskolebarn har på de fleste områder litt dårligere boforhold enn barn ellers. Forskjellene på de enkelte områder er imidlertid ikke store. Likevel er andelen barn som bor i umoderne bolig eller i bolig uten barnerom eller minst to barn pr. barnerom, vesentlig større for barn i familier med bare førskolebarn, enn i familier med både førskole- og skolebarn, henholdsvis 32 og 18 prosent.

Tabell 53. Boforhold for barn 0-15 år, i grupper for familiefase. Prosent Housing conditions for children aged 0-15 years, in groups for family cycle. Per cent

	Alle All	En- lige for- sørgere Single parents	Eldste barn 0-6 år Eldest child 0-6 years	Ektepar med barn Married couple with children	
				Barn i alde- ren 0-6 og 7-15 år Child- ren aged 0-6 and 7-15 years	Yngste barn 7-15 år Young- est child 7-15 years
Andel av barn som tilhører husholdning children who belong to household					
som bor trangt which live in a crowded dwelling	30	16	31	38	26
som bor svært romslig which live in a very spacious dwelling	4	8	3	2	5
uten barnerom til hvert barn without children's room to each child	33	55	32	38	27
uten barnerom eller minst to barn pr. barnerom without children's room or at least two children per children's room .	21	52	25	12	19
uten WC eller bad/dusj without W.C. or bath/shower	4	9	5	2	5
med kald/trekkfull bolig with cold/draughty dwelling	9	14	11	7	8
med fuktig bolig with damp dwelling	4	8	6	3	4
med umoderne bolig ¹ with unmodern dwelling ¹	12	24	15	8	12
med umoderne bolig og/eller uten barnerom eller minst to barn pr. barnerom with unmodern dwelling and/or without children's room or at least two children per children's room	27	58	32	18	26
Tallet på barn Number of children	2 754	167	703	791	1 093

¹ Se note 1, tabell 51.

¹ See note 1, table 51.

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Hovedinntektstakers sosioøkonomiske status

Det er tre grupper av barn som skiller seg ut med gode boforhold dersom en går ut fra andelen som bor umoderne eller trangt. Det er barn i husholdninger der hovedinntektstaker er funksjonær på middels eller høyere nivå eller tilhører gruppen andre selvstendige. I disse gruppene er det ca. 20 prosent som bor umoderne eller mangler barnerom eller har minst to barn pr. barnerom. Ser er på de enkelte mål på boforhold skiller disse gruppene seg særlig ut med at det er få barn i fuktige boliger og i boliger uten WC eller bad, og at det også er forholdsvis få (12-15 prosent) som mangler barnerom eller har minst to barn pr. barnerom. Dette gjelder særlig barn i husholdninger med funksjonær på høyere nivå som hovedinntektstaker.

Barn i husholdninger der hovedinntektstaker er arbeider eller jordbruker/fisker har noe oftere dårlige boforhold. Det var fra 27 til 32 prosent av disse barna som bodde i umoderne boliger, manglet barnerom eller med minst to barn pr. barnerom. Blant barn i jordbruker-/fiskerhusholdninger var det særlig andelen som bodde i umoderne bolig som var høy, 20 prosent av disse barna bodde i umoderne boliger sammenliknet med 12 prosent av alle barn. Blant barn i arbeiderhusholdninger, og særlig i husholdninger med ufaglært arbeider som hovedinntektstaker, var andelen barn som bodde trangt litt høyere enn blant barna ellers. Det var f.eks. 24 prosent av barn i husholdninger med ufaglært arbeider som hovedinntektstaker som bodde trangt, sammenliknet med 12 prosent av barn i husholdninger med høyere funksjonær som hovedinntektstaker.

Tabell 54. Boforhold for barn 0-15 år, i grupper for hovedinntektstakers sosioøkonomiske status¹.
 Prosent Housing conditions for children aged 0-15 years, in groups for main income
 earner's socio-economic status¹. Per cent

	Arbeidere Workers			Funksjonærer Salaried employees			Jord- bru- kere og fis- kers	An- dre selv- sten- dige Other	Ikke yr- kes- ak- tive Per- sons eco- nomi- cally ac- tive
Alle All	Ufag- lært Un- skil- led	Fag- lært Skil- led	Lav- ere nivå Lo- wer le- vel	Mel- lom- nivå Mean le- vel	Høy- ere nivå High le- vel	Kere Far- and fis- her- men			
som bor trangt which live in a crowded dwelling	29	35	32	10	26	30	25	32	19
som bor svært romslig which live in a very spacious dwelling	4	2	2	10	3	3	8	6	12
uten barnerom til hvert barn without children's room to each child	31	38	32	29	28	30	25	32	30
uten barnerom eller minst to barn pr. barnerom without children's room or at least two children per children's room	19	24	21	29	15	12	18	16	30
uten WC eller bad/dusj without W.C. or bath/shower	4	6	7	12	2	0	8	1	5
med kald/trekkfull bolig with cold/ draughty dwelling									
med fuktig bolig with damp dwelling	4	8	3	6	2	0	3	5	8
med umoderne bolig ² with unmodern dwelling ² ...	12	14	11	20	10	9	20	8	19
med umoderne bolig og/eller uten barnerom eller minst to barn pr. barnerom with unmodern dwelling and/or without children's room or at least two children per children's room	25	29	27	37	22	18	32	19	38
Tallet på barn Number of children	2 351	494	317	86	616	280	158	281	118

¹ 405 barn der hovedinntektstakers sosioøkonomiske status er ukjent er holdt utenfor. ² Se note 1, tabell 51.

¹ 405 children where the socio-economic status of the main income earner is unknown, are excluded.

² See note 1, table 51.

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Dårligst boforhold hadde barn i husholdninger med lavere funksjonærer eller med ikke yrkesaktive som hovedinntektstaker. Snaut 40 prosent av disse bodde i umoderne bolig, manglet barnerom eller hadde minst to barn pr. barnerom. 1/5 av disse barna bodde i umoderne bolig, mens 3/10 manglet barnerom eller hadde minst to barn pr. barnerom. Det kan være grunn til å peke på at 37 prosent av barn i husholdninger der hovedinntektstaker var lavere funksjonær var barn av enslige forsørgere. Dette er en svært stor andel, barn av enslige forsørgere utgjør 6 prosent av alle barn.

11.3. Det fysiske bomiljø

Boligens omgivelser er av stor betydning for barna. Dette gjelder i hvert fall om en ser bort fra de minste barna. Hva en i denne forbindelsen skal regne med til boligens omgivelser vil variere, bl.a. vil det variere med barnets alder hvor store områder som er av betydning for barnet. Den sosiale siden ved boligens omgivelser er av svært stor betydning, her treffer barna andre barn, voksne utenom familien, får erfaringer om de voksnes tilværelse osv. Vi skal imidlertid her konsentrere oss om de fysiske sider ved boligens omgivelser.

Områdene rundt boligen og de tilbud, utfoldelsesmuligheter og begrensninger av forskjellig art som finnes der er viktige for barn. Både fordi de tilbringer størstedelen av sin tid her (eller i boligen) og fordi de både har små muligheter til å oppsøke alternative tilbud i andre områder og til å påvirke utformingen av det fysiske bomiljøet.

De mål for det fysiske bomiljøet som vi har tilgang til gjelder for en stor del begrensninger og farer for barns lek på grunn av trafikk. Vi har visse opplysninger om de fysiske muligheter for lek, om det finnes utearealer som er egnet for lek, og om det finnes lekeplass eller lekeområde. Vi mangler imidlertid opplysninger om konkrete tilbud, slik som ballplass, skøytebane, akebakke, plasser med lekeutstyr, byggelekeplass, naturlige lekeområder. Vi mangler også opplysninger om bruken av slike tilbud, eller vurderinger av hvor gode lekemuligheter området gir. De mål for det fysiske bomiljøet som vi har tilgang til er uten tvil også mest relevante for de mindre barna. Større barn har større aksjonsradius; tilbud og områdets utforming i større avstand blir av betydning. Hertil kommer at organiserte aktiviteter, både skolegang og organiserte fritidsaktiviteter får større betydning for de fleste.

Lekeområder

De mål vi har for de fysiske forutsetninger for barns lek gjelder dels tilgangen på områder nær huset som er egnet for lek, dels trafikksikkerhet i forbindelse med barns lek. Vekten ligger altså på tilgjengeligheten av trygge lekeområder. For barn som har tilgang til trygge lekeområder er vi ikke i stand til å skille etter lekeområdenes kvalitet med hensyn til utfoldelsesmuligheter.

Det første mål gjelder utearealene rundt huset. Av alle barn 0-15 år var det 5 prosent som manglet egnet uteareal i form av egen hage eller gårds plass eller felles gårds plass som var egnet som oppholdssted for voksne og barn. Det var egen hage eller gårds plass som var den klart hyppigste form for uteareal, 84 prosent av barna hadde tilgang til dette. Når det gjelder felles utearealer må en i tolkningen være oppmerksom på at det i spørsmålet var lagt opp til en vurdering av områdets egnethet som oppholdssted både for voksne og barn.

I forbindelse med boligens utearealer er det også av betydning hvilken etasje boligen ligger i. Spesielt for litt mindre barn har det vist seg en del uheldige konsekvenser av stor avstand mellom utearealer og bolig ved at boligen ligger i en høy etasje. Boforholdsundersøkelsen 1973 viser at det da var 3 prosent av barn 0-15 år som bodde høyere enn 3. etasje, 1 prosent bodde høyere enn 4. etasje.

Vi har tre mål for den trafikksikkerhetsmessige siden ved lekeområdene. Det er trafikkbelastningen på nærmeste vei, om det finnes trafikksikre lekeområder utenom egen hage/gårds plass og en vurdering av trygghet når barna leker ute. Det var 12 prosent av barna som bodde mindre enn 25 m fra hovedvei. Blant barn i alderen 1-9 år var det 66 prosent som hadde trafikksikker lekeplass eller lekeområde utenom egen hage eller gårds plass. Disse opplysningene bygger på et spørsmål som forutsetter en vurdering av om barnet kan nå området uten å ha følge med voksne og om barnet kan leke der i sikkerhet for biltrafikk. En må derfor regne med at svar på spørsmålet vil avspeile ikke bare de fysiske forhold på stedet, men også trekk ved barnet - dets alder, trafikkmodenhet o.l., og også egenskaper ved den som svarer, f.eks. holdninger til barn og trafikk. Det er altså et svært sammensatt mål.

Både tilgangen til trafikksikkert lekeområde og trafikkbelastning på nærmeste vei har klar sammenheng med de voksnes vurdering av hvor trygt barnet er når det leker ute.

Tabell 55. Barn i alderen 1-9 år med forskjellig tilgang til egen hage og trafikksikkert lekeområde, etter voksnes vurdering av trygghet ved lek ute.¹ Prosent Children aged 1-9 years with different access to own garden or to playing ground safe from traffic, by adult's evaluation of children's safety when playing outside.¹ Per cent

	Alle All	Har egen hage/gårdsplass With own garden/courtyard		Mangler egen hage/gårdsplass Without own garden/courtyard	
		Har leke- områder With playing ground	Mangler leke- områder Without playing ground	Har leke- områder	Mangler leke- områder
I alt Total	100	100	100	100	100
Helt trygg Very safe	35	42	21	42	5
Ganske trygg Quite safe	36	36	39	37	18
Litt utrygg Somewhat unsafe	19	17	24	16	17
Meget utrygg Very unsafe	9	4	16	5	57
Vet ikke Do not know	0	0	0	0	3
Tallet på barn Number of children ...	1 280	748	313	154	65

¹ Barn der en mangler opplysninger om et eller flere av kjennemerkene er holdt utenfor.

¹ Children for whom information on one or more variables are missing are not included.

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

For de 5 prosent av barna som verken hadde egen hage/gårdsplass eller trafikksikkert lekeområde vurderte 3/4 av de voksne lekeforholdene som utrygge, de fleste som meget utrygge. For de 24 prosent av barna som manglet trafikksikkert lekeområde, men hadde egen hage, var det 2/5 av de voksne som vurderte lekeforholdene som utrygge. Vurdering av trygghet for barn som har tilgang til trafikksikkert lekeområde er den samme uansett om de har egen hage eller ikke. Tilgang til trafikksikkert lekeområde utenom egen hage synes altså å være mest avgjørende for vurderingen av trygghet.

Vi vil peke på at i spørsmålet om vurdering av trygghet ved barns lek har en ikke direkte nevnt sikkerheten i forbindelse med trafikk, bare det foregående spørsmål leder i den retning. En kan derfor ikke se bort fra at andre forhold som berører sikkerheten, slik som f.eks. vann, stup, skredfarlige skrenter kan ha inngått i svarene.

Tabell 56 viser at også trafikkbelastningen på nærmeste vei har en klar sammenheng med vurderingen av trygghet ved lek.

Andelen av barn der voksne vurderer lekeforholdene som utrygge er betydelig større når nærmeste vei har stor trafikk, enn gjennomsnittet for alle barn. Det var 12 prosent av barn 1-9 år som bodde nær vei med stor trafikk og for 49 og 80 prosent av disse vurderte de voksne lekeforholdene som utrygge, etter om barna henholdsvis hadde eller manglet sikre lekeområder. Tallene viser også at blant barn som bor nær sterkt trafikkert vei er det nesten 2/3 som mangler sikkert lekeområde, mot snaut 1/4 for barn som bor nær lite trafikkert vei. Dette skyldes muligens at nærhet til sterkt trafikkert vei påvirker vurderingen av lekeområdets sikkerhet.

Tabell 56. Barn i alderen 1-9 år med forskjellig tilgang til trafikkikkert lekeområde og trafikkbelastning på nærmeste vei, etter voksnes vurdering av trygghet ved lek ute¹. Prosent
Children aged 1-9 years with different access to playing ground safe from traffic and load of traffic on nearest road, by adult's evaluation of children's safety when playing outside.¹ Per cent

	Alle All	Har trafikkikkert lekeområde With playing ground safe from traffic			Mangler trafikkikkert lekeområde Without playing ground safe from traffic		
		Nærmeste vei Nearest road			Nærmeste vei		
		Stor trafikk Heavy traffic	Middels trafikk Some traffic	Liten trafikk Little traffic	Stor trafikk Heavy traffic	Middels trafikk Some traffic	Liten trafikk Little traffic
I alt Total	100	100	100	100	100	100	100
Helt trygg Very safe	35	28	27	47	8	10	25
Ganske trygg Quite safe	36	23	44	36	12	27	42
Litt utrygg Somewhat unsafe	19	40	22	14	23	23	23
Meget utrygg Very unsafe	9	9	7	3	57	18	10
Vet ikke Do not know	0	0	1	0	0	3	1
Tallet på barn Number of children ...	1 281	55	153	694	95	79	205

¹ Barn der en mangler opplysninger om et eller flere av kjennmerkene er holdt utenfor.

¹ Children for whom information on one or more variables are missing are not included.

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Skolevei

Skolen og skoleveien kan sies å inngå som en del av bomiljøet, det virker i hvert fall rimelig for skoler på barnetrinnet. Vi har registrert både reisemåte til skolen og de voksnes vurdering av skoleveiens trygghet. Dessuten har vi opplysninger om avstand til barneskole.

Den overveiende del av barn i alderen 7-15 år, 73 prosent, gikk eller syklet til skole uten følge med voksne. Det var 19 prosent som hadde skoleskyss, 6 prosent brukte kollektive transportmidler og 3 prosent hadde følge med voksne. En stor del av de 3 prosent av barna som hadde følge med voksne hadde antakelig dette nettopp fordi skoleveien var farlig. For øvrig kan en ikke slutte noe om skoleveiens trygghet ut fra reisemåte.

Tabell 57 viser sammenhengen mellom reisemåte til skole og de voksnes vurdering av hvor trygg skoleveien er.

Tabell 57. Barn 7-15 år med forskjellig reisemåte til skole, etter voksnes vurdering av skoleveiens trygghet. Prosent Children aged 7-15 years with different journey to school, by adult's evaluation of safety of children's journey to school. Per cent

	I alt Total	Meget trygg Very safe	Ganske trygg Quite safe	Litt utrygg Some-what unsafe	Vet ikke Do not know	Tallet på barn Number of children
Alle All	100	40	32	18	10	1 445
Går/sykler alene Walk/go by bicycle alone ...	100	39	31	20	10	1 053
Følge med voksne Accompanied by adults	100	18	18	10	51	39
Skoleskyss Schoolbus	100	45	37	13	5	271
Kollektive transportmidler Collective means of transportation	100	35	29	23	11	82

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Spørsmålet om skoleveiens trygghet er noe tvetydig. Instruksen sier at svaret skal inneholde en vurdering av tryggheten slik barnet faktisk reiste. Dette har imidlertid ikke skjedd i alle tilfelle. En del har åpenbart vurdert skoleveien i seg selv eller ut fra andre reisemåter. Dette fremgår klart for den lille gruppen av barn som reiser til skolen ifølge med voksne. Halvparten av disse barna har meget utrygg skolevei, til tross for at denne reisemåten antakelig er en av de mest trygge. Det samme tolkningsproblem gjør seg gjeldende for barn som bruker skoleskyss og kollektive transportmidler. En kan imidlertid se andelen av barna som bruker skoleskyss og kollektive transportmidler som har meget utrygg skolevei som et minimumstall, dersom en ønsker tall for tryggheten av skoleveien i seg selv. I undersøkelsen Transport og velferd 1979 stilte en spørsmål om grunnen til at barna brukte skoleskyss og kollektiv transport. For 12 prosent av barna som brukte skoleskyss var svaret at skoleveien var "for trafikkfarlig", mens det gjaldt 27 prosent av barn som brukte kollektiv transportmiddel.

Dersom en er interessert i tryggheten ved den faktiske skolereisen, kan en for barn som går eller sykler alene anta at vurderingen av trygghet har skjedd på grunnlag av den faktiske reisemåten. Blant barn som gikk eller syklet alene var det 10 prosent som hadde en meget utrygg skolevei ifølge de voksnes vurdering. Dette utgjør i seg selv 7 prosent av alle barn i alderen 7-15 år.

Avstand til skole har også betydning for tryggheten, jo lenger skolevei jo mer utsatt er barna. Dessuten er avstanden naturligvis av betydning gjennom den tid som går med til skolereiser. Vi har bare opplysninger om avstand til barneskole. Halvparten av barna på barnetrinnet hadde 1 km eller mindre til skole, 15 prosent har 4 km eller mer. Barn som går eller sykler til skole har som ventet oftest kort vei, likevel har 14 prosent 4 km eller mer til skole. Av barn som bruker skoleskyss har 2/3 4 km eller mer til skolen, mens dette gjelder vel halvparten av de som bruker kollektive transportmidler ellers.

Tabell 58. Barn 7-12 år med forskjellig reisemåte til skole, etter avstand til barneskole. Prosent
Children aged 7-12 years with different journey to school, by distance to primary school.
Per cent

		Avstand til barneskole Distance to primary school						Tallet på barn Number of children	
		I alt Total	0-500 m	501- 1000 m	1-2 km	2-3 km	4-5 km		6 km og over and over
Alle	All	100	28	23	18	15	10	6	988
Går/sykler alene	Walk/go by bicycle alone	100	36	27	22	14	14	0	758
Følge med voksne	Accompanied by adults....	100	19	52	7	4	20	0	27
Skoleskyss	Schoolbus	100	0	6	7	21	37	29	153
Kollektive transportmidler	Collective means of transportation	100	4	15	9	18	43	12	50

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

For barn i alderen 13-15 år, dvs. i alt vesentlig ungdomsskoleelever, viser Transport og velferd 1979 at 35 prosent hadde mer enn 4 km til skole, mens 40 prosent hadde 1-4 km, 3/4 hadde altså 1 km eller mer til skole sammenliknet med halvparten for barn i barnskolene. Forskjellen er størst på de lange avstandene.

Kort skolevei blir av det overveiende flertall vurdert som trygg. For bare 10 prosent av barn med under 250 m til barneskole vurderte de voksne skoleveien som utrygg. Tilsvarende tall for barn med 2-3 km til skolen var 48 prosent. For større reiseavstander var tallet mindre, noe som antakelig avspeiler at flere bruker skoleskyss eller kollektive transportmidler.

Tabell 59. Barn i alderen 7-12 år med forskjellig avstand til barneskole, etter voksnes vurdering av skoleveiens trygghet. Prosent Children aged 7-12 years with different distance to primary school, by adult's evaluation of safety of children's journey to school. Per cent

	I alt Total	Meget trygg Very safe	Ganske trygg Quite safe	Litt utrygg Some- what unsafe	Meget utrygg Very unsafe	Vet ikke Do not know	Tallet på barn Number of children
Alle All	100	39	30	19	12	0	993
Under 250 m	100	75	15	8	3	1	106
250 - 500 "	100	47	37	12	4	0	176
501- 1 000 m	100	36	33	21	10	0	232
1 - 2 km	100	26	31	23	20	1	180
2 - 3 "	100	21	30	26	22	0	148
4 - 5 "	100	40	20	23	16	0	98
6 km og mer	100	43	38	17	2	0	53

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Miljøbelastninger

Resultatene for miljøbelastninger bygger på et spørsmål i Levekårsundersøkelsen 1980 som stilles til de voksne i husholdningen. En spør om de vanligvis er utsatt for ulike typer støy og forurensninger i boligen. Spørsmålet krever at støyen og forurensningen skal forekomme vanligvis (daglig), derimot inneholder spørsmålet ingen presisering av støynivå og heller ingen gradering etter støynivå. En må derfor regne med at svarene vil bli påvirket av trekk ved den som svarer, sammenlikningsgrunnlag, toleranse for støy, mv. Dertil kommer at det ikke er barna selv som vurderer, men de voksne i husholdningen.

Vi har valgt ut tre mål å støy. Det første - støy fra naboileilighet, trappeoppgang, støy fra vannrør o.l. er kanskje ikke den mest plagsomme og farligste type støy for barn. Vi har tatt den med her fordi vi antar at tallene gir en antydning om støyisolering mellom naboileilighet, og dermed også sier noe om størrelsen av de grupper av barn som vil kunne bli pålagt restriksjoner i sin lek av hensyn til naboene. Det var 8 prosent av alle barn som var utsatt for støy fra naboileilighet mv. Omtrent like mange, 9 prosent, var utsatt for støy fra gate eller vei. Det var i alt 22 prosent av alle barn som var utsatt for en eller annen form for støy i boligen. Foruten de to nevnte typer støy var det støy fra tog, fly, fra industri og anleggsvirksomhet og støy fra andre kilder. Forurensninger fra trafikk eller fra industri og anleggsvirksomhet rammet 10 prosent av alle barn.

11.4. Det fysiske bomiljø for barn i ulike grupper

Barnas alder

Ett sett av de mål på fysisk bomiljø vi har gjelder tilgang på områder som er egnet for lek med vekt på trafikksiden av bomiljøet. Tilgangen til slike områder varierer i betydning med barnas alder, målene er mest relevante for de noe mindre barn.

Det var bare 5 prosent av alle barn som manglet egnet uteareal i form av egen hage eller gårds plass, eller felles gårds plass eller grøntareal egnet som oppholdssted for voksne og barn. Det er imidlertid de mindre barn som oftest mangler tilgang til slike utearealer. Snaut 10 prosent av førskolebarna manglet tilgang, mot 3-4 prosent av skolebarna. Dette avspeiler antakelig at unge familier i etableringsfasen ennå ikke har klart å skaffe seg boliger med et godt fysisk bomiljø. Nettopp i førskolealderen er det at utearealer, slik vi her har registrert dem, er mest verdifulle. Det var egen hage eller gårds plass som var det oftest forekommende uteareal, over 4/5 av barna hadde egen hage eller gårds plass. Selv blant førskolebarn hadde mer enn 3/4 egen hage/gårds plass.

Blant barn i alderen 1-9 år var det 2/3 som hadde tilgang til trafiksikkert lekeområde utenom egen hage. I spørsmålet er det lagt inn krav om at lekeområdet skal være trafiksikkert, og at det skal kunne nås av barnet uten at det er ifølge med voksne. De voksnes vurdering av lekeområdet vil derfor avhenge av barnets alder. Det vil bli stilt sterkere krav til utformingen av et lekeområde når en vurderer det som lekeområde for en 3-åring enn for en 9-åring. Det viser seg da også at over halvparten av barn i alderen 1-3 år manglet trafiksikkert lekeområde sammenliknet med 1/5 av barn i alderen 7-9 år. Det er neppe så stor forskjell på den fysiske utformingen av områdene som 1-3-åringer og 7-9-åringer bor i. En viss forskjell må en nok regne med, foreldrene til 7-9-åringer er gjennomsnittlig noe eldre og mer etablerte enn foreldre til 0-3-åringer, og en noe større del har derfor skaffet seg bedre boliger med tilhørende bedre bomiljø. En legger også merke til at andelen barn som bor nær hovedvei er større blant 0-3-åringer enn i de andre aldersgrupper, henholdsvis 17 og ca. 10 prosent.

Som en kunne vente ut fra disse resultatene er det først og fremst for de minste barna at lekeforholdene blir vurdert som utrygge. For 39 prosent av barna i alderen 1-3 år vurderer de voksne lekeforholdene som utrygge. Tilsvarende tall for 4-6-åringer og 7-9-åringer er henholdsvis 26 og 16 prosent. Det relative avvik mellom aldersgruppene i andelen av barna der lekeforholdene vurderes som meget utrygge er imidlertid enda større. Denne andelen er 18 prosent for barn 1-3 år og 3 prosent for barn 7-9 år.

Mer enn 3/4 av barna i barneskolen går eller sykler alene til skolen, mens 2/3 av barna i alderen 13-15 år gjør dette. Det har sammenheng med at de eldre barna har lengre skolereise og at skoleskyss derfor er mer brukt. 27 prosent av barn 13-15 år brukte skoleskyss, sammenliknet med 15 prosent av de yngre barn. Dette avspeiler seg også i at det er en mindre andel av de eldre barna der skoleveien vurderes som meget utrygg, bare 6 prosent, sammenliknet med 10 og 14 prosent av barn i alderen henholdsvis 10-12 år og 7-9 år. En må imidlertid regne med at barnas alder også virker inn på vurderingen av trygghet og dermed forklarer noe av aldersvariasjonen.

Det typiske mønster når det gjelder miljøbelastninger er at det i aldersgruppen 0-3 år er en litt større del av barna som er utsatt enn i de andre aldersgruppene. Blant 0-3-åringer var det 11 prosent som var utsatt for støy fra naboelighet o.l., mens andelen i de andre aldersgrupper var omtrent halvparten så stor. Også andelen som var utsatt for støy fra gate eller vei var noe høyere for 0-3-åringer, 13 prosent, sammenliknet med rundt 8 prosent for de eldre barna. Dette har sammenheng med at en noe høyere andel av 0-3-åringer bor nær hovedvei. Forskjellene mellom aldersgruppene når det gjelder forurensninger er små. Det mønster vi har beskrevet her har antakelig sammenheng med at familiene til de yngste barna i gjennomsnitt har etablert seg for kortere tid siden.

Bostedsstrøk

En sammenlikning av det fysiske bomiljøet i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger med resten av landet viser nokså varierende resultater. Det fysiske bomiljøet, slik det blir målt her, er ikke entydig bedre eller dårligere i de større byene enn i resten av landet. I de store byene er det litt flere som mangler egnet uteareal i form av egen hage eller fellesareal som er egnet som oppholdssted, 11 prosent av barna i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger manglet dette sammenliknet med omtrent det halve i landet ellers. Det var også flere som bodde nær hovedvei i de store byene, 19 prosent. I landet ellers var det vel det halve.

Når det gjelder sikkerhet for lek skiller de store byene seg ikke ut i særlig grad. For 12 prosent av barna i de store byene er de voksne meget utrygge når barnet leker ute. Dette er omtrent det samme som i tettbygde strøk ellers, men dobbelt så mye som i spredtbygde strøk. Tilgangen til trafiksikre lekeområder er litt bedre i de store byene enn i landet ellers, 72 prosent av barna har tilgang til slikt lekeområde, sammenliknet med ca. 2/3 i landet ellers.

De mål vi har for skolevei viser at i de store byene er andelen barn med meget utrygg skolevei i underkant av andelen for landet ellers. Andelen med lang skolevei er naturlig nok liten i de store byene, bare noen få prosent har 4 km eller mer til barneskole. Nesten samtlige barn, 93 prosent, går eller sykler da også til skolen.

Barnas lekeforhold slik de blir registrert her er nokså like i strøkene utenom de store byene. I tettbygde strøk i store kommuner (20 000 innbyggere eller mer) er det litt færre barn som har egen hage/gårdsplass, 77 prosent, mot over 90 prosent i tettbygde strøk ellers og spredtbygde strøk. I spredtbygde strøk er det litt mindre del av barna der de voksne er meget utrygge når barna leker ute, 6 prosent, sammenliknet med 10 prosent i tettbygde strøk.

Tabell 60. Fysisk bomiljø og miljøbelastninger for barn 0-15 år, i grupper for alder. Prosent Environment of the dwelling and environmental nuisances for children aged 0-15 years, in groups of age. Per cent

	Alle All	0-3 år years	4-6 år år	7-9 år år	10-12 år år	13-15 år år
MULIGHETER FOR LEK POSSIBILITIES FOR PLAY						
Har egen hage/gårdsplass With own garden/courtyard	84	75	80	89	87	89
Mangler egnet uteareal Without the use of suitable outdoor area	5	9	8	3	4	3
Bor nær hovedvei Live near main road	12	17	11	9	12	10
Har trafiksikkert lekeområde utenom egen hage With playing ground safe from traffic other than own garden	66 ²	47 ¹	65	81	.	.
Voksne er meget utrygge når barnet leker ute Adults feel very unsafe when the child is playing outside	9 ²	18 ¹	7	3	.	.
SKOLEVEI JOURNEY TO SCHOOL						
Går eller sykler til skolen Walk or go by bicycle to school ...	73	.	.	77	79	65
Voksne vurderer skoleveien som meget utrygg Adults evaluate journey to school as very unsafe	10	.	.	14	10	6
Har 4 km eller mer til barneskole Distance to primary school 4 km or more	15	.	.	16	15	.
MILJØBELASTNINGER ENVIRONMENTAL NUISANCES						
Utsatt for støy fra naboelighet, trappeoppgang o.l. Exposed to noise from neighbours, stairways and the like	7	11	7	7	6	5
Utsatt for støy fra gate eller vei Exposed to noise from road traffic	9	13	8	6	10	8
Utsatt for støy i boligen Exposed to noise in the dwelling	22	27	17	19	22	19
Utsatt for forurensninger fra trafikk, industri o.l. Exposed to pollution from traffic, industry and the like	10	12	9	10	9	9
Tallet på barn Number of children	2 756	615	486	538	566	553

¹ Barn i alderen 1-3 år. ² Barn i alderen 1-9 år.

¹ Children aged 1-3 years. ² Children aged 1-9 years.

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Miljøbelastninger i form av støy og forurensninger slik de voksne i husholdningen til barna vurderer det, er mest utbredt blant barn i de store byene og i tettbygde strøk i store kommuner. I denne typen strøk er det faktisk flere barn som er utsatt for forurensninger enn i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger, 21 prosent, mot det halve i de store byene. Omtrent 1/3 av barna i disse to typer strøk er utsatt for en eller annen form for støy i boligen. Om lag 1/7 av barna er utsatt for støy fra naboelighet, trappeoppgang o.l. Støy fra naboelighet er neppe noen stor belastning for barn, men den gir en antydning om hvor mange barn som kan bli underlagt restriksjoner på sin lek inne av hensyn til naboene. Om lag 1/8 av barna i disse strøk er utsatt for støy fra gate eller vei. For barn som oppholder seg en stor del av sin tid i eller nær boligen, er trafikkstøy uten tvil en reell belastning.

Tabell 61. Fysisk bomiljø og miljøbelastninger for barn 0-15 år, i grupper for bostedsstrøk. Prosent
Environment of the dwelling and environmental nuisances for children aged 0-15 years,
in groups for area of residence. Per cent

		Tettbygd strøk Densely popu- lated area				I kom- muner med 20 000 inn- byggere eller mer In municipi- palities with 20 000 inhabi- tants or more		I andre kom- muner In other muni- cipa- lities		Spredt- bygd strøk Spar- sely popula- ted area	
		Alle All	Oslo, Bergen, Trond- heim og Sta- vanger								
MULIGHETER FOR LEK POSSIBILITIES FOR PLAY											
Har egen hage/gårdsplass With own garden/courtyard		84	58	77	91	95					
Mangler egnet uteareal Without the use of suitable outdoor area		5	11	6	4	3					
Bor nær hovedvei Live near main road		12	19	11	12	10					
Har trafiksikkert lekeområde utenom egen hage ¹ With playing ground safe from traffic other than own garden ¹		66	72	67	65	63					
Voksne er meget utrygge når barnet leker ute ¹ Adults feel very unsafe when the child is playing outside ¹		9	12	8	11	6					
SKOLEVEI JOURNEY TO SCHOOL											
Går eller sykler til skolen ² Walk or go by bicycle to school ² ..		73	93	87	88	42					
Voksne vurderer skoleveien som meget utrygg ² Adults evaluate journey to school as very unsafe ²		10	8	10	13	8					
Har 4 km eller mer til barneskole ³ Distance to primary school 4 km or more ³		15	3	4	3	39					
MILJØBELASTNINGER ENVIRONMENTAL NUISANCES											
Utsatt for støy fra naboelighet, trappeoppgang o.l. Exposed to noise from neighbours, stairways and the like		7	13	15	5	1					
Utsatt for støy fra gate eller vei Exposed to noise from road traffic		9	12	12	11	4					
Utsatt for støy i boligen Exposed to noise in the dwelling		22	30	34	20	11					
Utsatt for forurensninger fra trafikk, industri o.l. Exposed to pollution from traffic, industry and the like		10	11	21	8	5					
Tallet på barn 0-15 år Number of children aged 0-15 years		2 756	489	564	820	883					
" " " 1- 9 " " " " " 1- 9 "		1 438	247	306	431	454					
" " " 7-12 " " " " " 7-12 "		1 097	185	211	324	377					
" " " 7-15 " " " " " 7-15 "		1 642	275	330	499	537					

¹ Barn i alderen 1-9 år. ² Barn i alderen 7-15 år. ³ Barn i alderen 7-12 år.

¹ Children aged 1-9 years. ² Children aged 7-15 years. ³ Children aged 7-12 years.

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Tabell 62. Fysisk bomiljø og miljøbelastninger for barn 0-15 år, i grupper for familietype. Prosent
Environment of the dwelling and environmental nuisances for children aged 0-15 years, in
groups for family cycle. Per cent

			Ektepar med barn Married couple with children		
			Barn i alde- ren		Yngste barn
			0-6 og 7-15 år	7-15 år	
Alle All	Enslige for- sørgere Single parents	Eldste barn 0-6 år Eldest child 0-6 years	Child- ren aged 0-6 and 7-15 years	Young- est child 7-15 years	
MULIGHETER FOR LEK POSSIBILITIES FOR PLAY					
Har egen hage/gårdsplass With own garden/courtyard	83	52	73	93	89
Mangler egnet uteareal Without the use of suitable outdoor area	5	21	9	2	3
Bor nær hovedvei Live near main road	12	24	16	9	10
Har trafiksikkert lekeområde utenom egen hage ¹ With playing ground safe from traffic other than own garden ¹	66	65	52	70	80
Voksne er meget utrygge når barnet leker ute ¹ Adults feel very unsafe when the child is playing outside ¹	9	16	15	5	3
SKOLEVEI JOURNEY TO SCHOOL					
Går eller sykler til skolen ² Walk or go by bicycle to school ² ..	73	80	.	72	72
Voksne vurderer skoleveien som meget utrygg ² Adults evaluate journey to school as very unsafe ²	10	9	.	15	8
Har 4 km eller mer til barneskole ³ Distance to primary school 4 km or more ³	15	8	.	14	17
MILJØBELASTNINGER ENVIRONMENTAL NUISANCES					
Utsatt for støy fra naboelilighet, trappeoppgang o.l. Exposed to noise from neighbours, stairways and the like	7	13	11	3	7
Utsatt for støy fra gate eller vei Exposed to noise from road traffic	9	14	12	6	9
Utsatt for støy i boligen Exposed to noise in the dwelling	22	32	26	15	22
Utsatt for forurensninger fra trafikk, industri o.l. Exposed to pollution from traffic, industry and the like	10	16	11	9	10
Tallet på barn 0-15 år Number of children aged 0-15 years	2 754	167	703	791	1 093
" " " 1- 9 " " " " 1- 9 "	1 425	67	536	538	283
" " " 7-12 " " " " 7-12 "	1 096	65	0	362	669
" " " 7-15 " " " " 7-15 "	1 642	113	0	445	1 084

¹ Barn i alderen 1-9 år. ² Barn i alderen 7-15 år. ³ Barn i alderen 7-12 år.

¹ Children aged 1-9 years. ² Children aged 7-15 years. ³ Children aged 7-12 years.

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

I tettbygde strøk i små kommuner er færre utsatt for miljøbelastninger. En legger imidlertid merke til at andelen barn som er utsatt for trafikkstøy er den samme som i de store byene og i tettbygde strøk i store kommuner. Andelen barn som er utsatt for forurensninger er nesten like stor som i de store byene, henholdsvis 8 og 11 prosent.

I spredtbygde strøk er det en liten andel av barna som er utsatt for miljøbelastninger. Om lag 5 prosent er utsatt for trafikkstøy, og samme andel for forurensninger.

Familiefase

Det er to grupper av barn som skiller seg ut med dårlig bomiljø på flesteparten av de mål som er presentert her. Det er barn av enslige forsørgere og barn av ektepar med bare småbarn. Barn av enslige forsørgere har først og fremst dårligere lekemuligheter. Vel halvparten har egen hage sammenliknet med vel 4/5 av andre barn, vel 1/5 manglet egnet uteareal eller 4 ganger så mye som andelen av alle barn, og dobbelt så stor andel bor nær hovedvei - 1/4 av barn av enslige forsørgere mot 1/8 av alle barn. Barn av enslige forsørgere har ikke sjeldnere enn andre barn tilgang til trafiksikkert lekeområde, men det er likevel en noe større andel av disse barn hvis foreldre er meget utrygge når barna leker ute. Barn av enslige forsørgere er også i noen høyere grad enn andre barn utsatt for miljøbelastninger, både støy og forurensninger. Resultatene for barn av enslige forsørgere bygger på små utvalg og er derfor beheftet med stor usikkerhet.

Blant barn av ektepar er det barn av ektepar med bare småbarn som har det dårligste bomiljø. Når det gjelder tilgang til uteareal inntar disse barn en mellomstilling mellom barn av enslige forsørgere og barn av ektepar med eldre barn. Når det gjelder muligheter for lek likner de på barn av enslige forsørgere. Også andelen av barna som er utsatt for støy, er nokså lik for barn av enslige forsørgere og barn av ektepar med bare småbarn.

Hovedinntektstakers sosioøkonomiske status

Det er barn i jordbruker- og fiskerhusholdninger som har det beste fysiske bomiljø slik det blir målt her. Når det gjelder lekeforhold skiller denne gruppen barn seg ut ved at nesten alle har hage/gårdsplass, og ved at ingen voksne er meget utrygge når disse barna leker ute. Dette til tross for at en like stor del, 11 prosent, av disse bor nær hovedvei som i landet ellers. Betydelig flere enn i landet ellers har minst 4 km til barneskole, henholdsvis 36 og 15 prosent. Likevel er det færre barn som har meget trygg skolevei, noe som uten tvil skyldes at vel halvparten bruker skoleskuss. Barn i jordbruker- og fiskerhusholdninger er også noe mindre utsatt for støy og forurensninger enn andre barn. De er imidlertid like ofte som andre barn utsatt for trafikkstøy, de bor like ofte nær hovedvei. Som tidligere nevnt tillater det støy mål som blir brukt her ikke å skille mellom forskjellige nivåer av støy.

Barn i husholdninger med lavere funksjonær som hovedinntektstaker er en annen gruppe som skiller seg ut med dårligere fysisk bomiljø enn andre barn. Det er færre som har egen hage eller sikkert lekeområde utenom egen hage. Andelen av disse barna som mangler egnet uteareal er dobbelt så stor som blant barn ellers, henholdsvis 12 og 6 prosent. Det samme forhold gjelder for andelen barn som bor nær hovedvei, 1/4 av barna i disse funksjonærhusholdningene bor nær hovedvei, mot 1/8 av andre barn. Litt flere av disse barna er også utsatt for støy og forurensninger. Spesielt er det flere som er utsatt for trafikkstøy, 19 prosent sammenliknet med 9 prosent av andre barn.

Også barn i husholdninger med annen selvstendig som hovedinntektstaker har et noe dårligere fysisk bomiljø enn gjennomsnittet. Det er færre av disse barna som har sikkert lekeområde utenom egen hage, 53 prosent, og flere som har meget utrygge lekeforhold, 16 prosent, sammenliknet med henholdsvis 69 og 10 prosent for alle barn. Det er også litt flere som er utsatt for støy og særlig for forurensninger, 20 prosent, dobbelt så stor del som blant alle barn.

De andre grupper av barn skiller seg på de fleste mål lite fra gjennomsnittet for barna. For så godt som alle mål på fysisk bomiljø er det litt flere blant barn i husholdninger med høyere funksjonær som hovedinntektstaker som har et godt miljø. Forskjellene i forhold til gjennomsnittet er imidlertid stort sett små. To unntak er at nesten ingen av disse barna mangler egnet uteareal og at flere enn gjennomsnittet har tilgang til sikkert lekeområde, henholdsvis 84 og 69 prosent.

Tabell 63. Fysisk bomiljø og miljøbelastninger for barn 0-15 år, i grupper for hovedinntektstakers sosioøkonomiske status. Prosent Environment of the dwelling and environmental nuisances for children aged 0-15 years, in groups for socio-economic status of main income earner. Per cent

	Arbeidere Workers			Funksjonærer Salaried employees			Jord- bru- kere	An- dre	Ikke yr- kes- ak- tive
	U- fag- Alle All	Fag- lærte Un- skil- led	Fag- lærte Skil- led	La- vere ni- vå Lo- wer le- vel	Mel- lom- ni- vå Mean le- vel	Høy- ere ni- vå Hig- her le- vel	og fis- kere Far- mers and fis- her- men	selv- stendige Other self- em- plo- yed	Per- sons not eco- nomi- cally ac- tive
MULIGHETER FOR LEK POSSIBILITIES FOR PLAY									
Har egen hage/gårdsplass With own garden/courtyard	83	83	83	70	80	84	96	87	76
Mangler egnet uteareal Without the use of suitable outdoor area	6	9	3	12	5	1	4	5	17
Bor nær hovedvei Live near main road	12	13	5	25	11	10	11	13	15
Har trafiksikkert lekeområde utenom egen hage ¹ With playing ground safe from traffic other than own garden ¹	69	65	60	55	77	84	68	53	79
Voksne er meget utrygge når barnet leker ute ¹ Adults feel very unsafe when the child is playing outside ¹	10	13	11	16	9	7	0	16	0
SKOLEVEI JOURNEY TO SCHOOL									
Går eller sykler til skolen ² Walk or go by bicycle to school ²	72	74	74	60	82	87	32	61	72
Voksne vurderer skoleveien som meget utrygg ² Adults evaluate journey to school as very unsafe ² ..	10	10	3	9	13	10	5	14	20
Har 4 km eller mer til barneskole ³ Distance to primary school 4 km or more ³	15	17	19	16	6	7	36	22	19
MILJØBELASTNINGER ENVIRONMENTAL NUISANCES									
Utsatt for støy fra naboelighet, trappeoppgang o.l. Exposed to noise from neighbours, stairways and the like	8	10	6	12	7	9	0	8	7
Utsatt for støy fra gate eller vei Exposed to noise from road traffic	9	11	7	19	8	6	8	10	13
Utsatt for støy i boligen Exposed to noise in the dwelling	22	23	19	31	23	19	13	27	23
Utsatt for forurensninger fra trafikk, industri o.l. Exposed to pollution from traffic, industry and the like	10	9	8	13	11	6	5	20	11
Tallet på barn 0-15 år Number of children aged 0-15 years	2 297	494	317	86	616	280	158	281	118
Tallet på barn 1- 9 år Number of children aged 1-9 years	1 292	268	172	44	356	164	79	150	60
Tallet på barn 7-12 år Number of children aged 7-12 years	928	188	125	25	252	95	77	113	53
Tallet på barn 7-15 år Number of children aged 7-15 years	1 355	276	182	52	356	139	112	158	78

¹ Barn i alderen 1-9 år. ² Barn i alderen 7-15 år. ³ Barn i alderen 7-12 år.

¹ Children aged 1-9 years. ² Children aged 7-15 years. ³ Children aged 7-12 years.

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

11.5. Fordeling av samlede boforhold

I de resultater som er presentert til nå har vi vist hvor stor del av alle barn og av barn i ulike grupper som har bestemte boforhold. Vi har også i noen grad vist hvor stor del av barna som er utsatt for ett eller flere problemer når det gjelder boforhold. En viktig side av spørsmålet om fordeling av boforhold gir disse tallene ikke svar på. Det gjelder spørsmålet om opphopning av boforholdsproblemer eller - mangler.

Vi har belyst dette spørsmålet ved å velge ut et sett av mål på dårlige boforhold og dårlig fysisk bomiljø og miljøbelastninger og telle opp antallet boforholdsmangler. Det er flere problemer med bruk av en slik metode.

For det første er det valget av mål. En bør kreve at de mål en bruker har en forholdsvis klar velferdsmessig tolkning. Av denne grunn har vi ikke tatt med spørsmål om barnet har tilgang til egen hage eller gårdsplass, og heller ikke reisemåte til skole. Generelt er det naturligvis også slik at det utvalg av mål som en gjør, bestemmer resultatene. En kan ikke gå ut fra at en ville fått samme resultater dersom en hadde trukket inne andre mål på boforhold.

For det andre er det spørsmålet om sammenveining av de ulike trekk ved boforholdene. Har fuktig bolig den samme velferdsmessige betydning som utrygge lekeforhold? Vanskene med vekting er naturligvis universelle, problemet med metoden som vi anvender her er at en ikke får informasjon om hvilke kombinasjoner av boforholdsproblemer som forekommer, og det er derfor ikke mulig å tolke resultatene ut fra ulike vektlegginger av boforholdsproblemene.

De mål på boforhold vi har valgt er:

- om barnet bor i bolig som mangler barnerom eller der det er minst to barn pr. barnerom
- om barnet bor i bolig uten WC eller bad/dusj
- om barnet bor i bolig der alle rommene er kalde eller trekkfulle
- om barnet bor i bolig der alle eller noen av rommene er fuktige.

Som mål på fysisk bomiljø og miljøbelastninger har vi valgt disse:

- om barnet mangler tilgang til egnet uteareal
- om huset ligger mindre enn 25 m fra hovedvei o.l. med stor trafikk
- om barnet har tilgang til trafiksikker lekeplass/trafiksikkert lekeområde
- om voksne vurderer lekeforholdene ute som meget utrygge for barnet
- om voksne vurderer barnets skolevei som meget utrygg
- om barnet er utsatt for støy fra gate eller vei
- om barnet er utsatt for forurensninger fra trafikk eller industri/anleggsvirksomhet

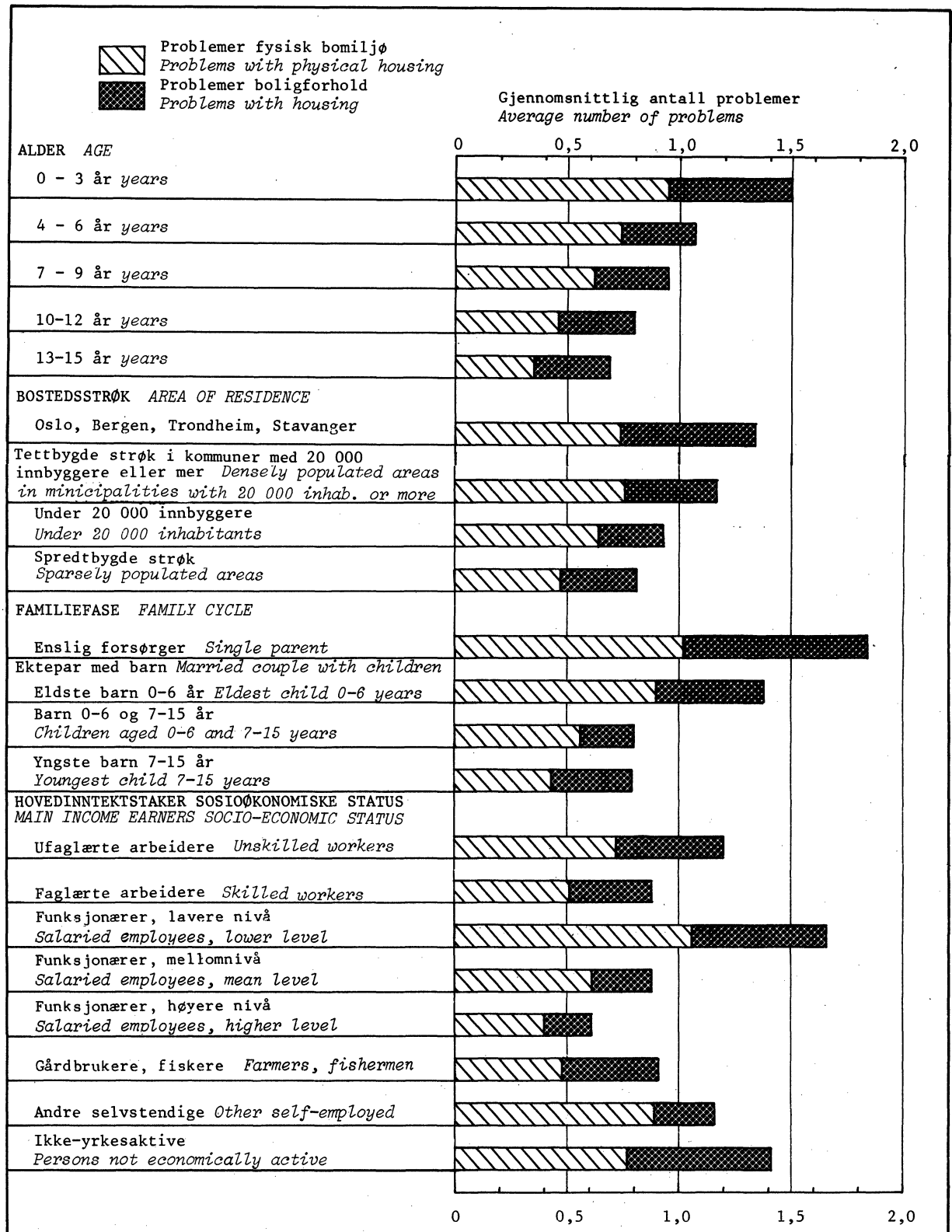
For tre av målene på fysisk bomiljø står en ovenfor det problem at de bare gjelder for noen av aldersgruppene. Det gjelder de to mål for lekeforhold som bare gjelder for barn i alderen 1-9 år og målet for skolevei som bare gjelder barn 7-15 år. Det varierer altså noe med alder hva som er det størst mulige antall miljømangler.

Gjennomsnittet for alle barn var ett mangelfullt boforhold pr. barn. Halvparten av barna hadde ingen boforholdsproblemer, og ca. 1/4 hadde to eller flere av de problemer vi har regnet med her.

Den viktigste bruken av denne presentasjonsmetoden består i å sammenlikne fordelingen av samlede boforhold i ulike grupper. En sammenlikning av boforholdene for de ulike aldersgrupper er litt vanskelig, fordi noen av målene for fysisk bomiljø ikke gjelder for alle aldersgrupper. Likevel er det klart at aldersgruppen 0-3 år har de dårligste boforhold. Både boforhold og fysisk bomiljø er dårligst for denne gruppen, og omtrent 1/3 har minst to boforholdsproblemer. For de øvrige aldersgrupper er det ingen forskjell i boforhold, det fysiske bomiljø er bedre jo eldre gruppen er. Hvor mye av dette som skyldes at målene ikke gjelder alle aldersgrupper vet vi ikke.

Det gjennomsnittlige antall boforholdsproblemer er størst i de store byene og minst i spredtbygde strøk, henholdsvis 1,3 og 0,8. I de store byene har omtrent 1/3 to eller flere boforholdsproblemer, mens dette gjelder ca. 1/5 i spredtbygde strøk. Skillet mellom de store byene og tettbygde strøk ellers skyldes først og fremst dårligere boforhold i de store byene, mens det er små forskjeller i fysisk bomiljø mellom de store byene og andre tettbygde strøk. Spredtbygde strøk har både bedre boforhold og bedre fysisk bomiljø enn de store byene, og skiller seg fra tettbygde strøk utenom de store byene først og fremst ved bedre fysisk bomiljø.

Figur 18. Barn etter gjennomsnittlig antall problemer med boligforhold og fysisk bomiljø
 Children by average number of problems with housing conditions and physical environment



Tabell 64. Barn etter tallet på boforholdsproblemer. Prosent Children by number of problems with housing. Per cent

		I alt Total	Tallet på boforholdsproblemer Number of problems with housing				
			0	1	2	3	4-10
Alle	All	100	48	29	11	6	6
ALDER AGE							
0- 3 år	years	100	36	31	14	7	12
4- 6 "		100	46	29	11	6	8
7- 9 "		100	49	31	9	6	5
10-12 "		100	52	28	12	5	4
13-15 "		100	58	25	10	4	3
BOSTEDSSTRØK AREA OF RESIDENCE							
Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger		100	40	28	14	7	11
Tettbygde strøk i kommuner med 20 000 innb. eller mer Densely populated areas in munici- palities with 20 000 inhab. or more		100	44	29	12	7	8
Under 20 000 innbyggere Under 20 000 inhabitants		100	50	29	11	6	5
Spredtbygde strøk Sparsely populated areas		100	52	29	11	4	4
FAMILIEFASE FAMILY CYCLE							
Enslig forsørger Single parent		100	20	29	23	9	18
Ektepar med barn Married couple with children							
Eldste barn 0-6 år Eldest child 0-6 years		100	39	30	13	7	12
Barn 0-6 og 7-15 år Children aged 0-6 and 7-15 years		100	52	30	11	5	3
Yngste barn 7-15 år Youngest child 7-15 years .		100	55	27	10	5	4
HOVEDINNTEKTSTAKERS SOSIOØKONOMISKE STATUS MAIN INCOME EARNER'S SOCIO-ECONOMIC STATUS							
Ufaglært arbeider Unskilled worker		100	45	29	11	5	10
Faglært arbeider Skilled worker		100	49	32	11	4	4
Funksjonær, lavere nivå Salaried employee, lower level		100	31	20	27	12	10
Funksjonær, mellomnivå Salaried employee, mean level		100	52	29	10	4	6
Funksjonær, høyere nivå Salaried employee, higher level		100	58	30	7	4	1
Gårdbruker, fisker Farmer, fisherman		100	44	31	16	9	0
Andre selvstendige Other self-employed		100	48	25	11	7	9
Ikke yrkesaktive Persons not economically active		100	42	26	14	8	11

K i l d e: Levekårsundersøkelsen 1980. Source: Survey of Level of Living 1980.

Barn av enslige forsørgere er den gruppen som i gjennomsnitt har flest mangelfulle boforhold, gjennomsnittet var 1,84 eller nesten det dobbelte av det vi finner blant alle barn. Halvparten av barn av enslige forsørgere hadde to eller flere boforholdsproblemer. Denne gruppen har dårligere boforhold både når det gjelder kvaliteten på selve boligen og det fysiske bomiljø, særlig når det gjelder kvaliteten ved selve boligen skiller denne gruppen seg klart ut. Det gjennomsnittlige antall mangler når det gjelder boforhold er vel dobbelt så stort som blant alle barn.

Også barn i småbarnsfamilier er en gruppe som har mange boforholdsproblemer, i gjennomsnitt var det 1,38, 1/3 av disse barna hadde to eller flere boforholdsproblemer. Sammenliknet med resultatene for alle barn er det i særlig grad det fysiske bomiljø som bidrar til det forholdsvis store antall mangler.

Barn i de øvrige familier har færre boforholdsproblemer enn alle barn, i gjennomsnitt 0,8. Denne gruppen barn ligger under gjennomsnittet for alle barn både når det gjelder boforhold og fysisk bomiljø.

Tolkningen av resultatene ovenfor blir i noen grad vanskeliggjort av at antallet mulige mangler med det fysiske bomiljø varierer med barnets alder.

Boforholdene varierer også betydelig mellom barna etter hovedinntektstakers sosioøkonomiske status. Det gjennomsnittlige antall boforholdsproblemer varierer fra 0,61, der hovedinntektstaker er funksjonær på høyere nivå til 1,66, der hovedinntektstaker er funksjonær på lavere nivå. Henholdsvis 1/12 og halvparten av disse barn har to eller flere boforholdsproblemer. Barn i husholdninger der hovedinntektstaker er høyere funksjonær skiller seg ut både med bedre boforhold og med bedre fysisk bomiljø. Også barn i husholdninger der ikkeyrkesaktive er hovedinntektstaker har forholdsvis mange boforholdsproblemer, noe som i høyere grad skyldes dårlige boforhold enn dårlig fysisk bomiljø. En legger også merke til at gruppen andre selvstendige har få problemer når det gjelder boforhold, men har mange problemer med hensyn til det fysiske bomiljø.

12. BARNS HELSETILSTAND

12.1. Helsebegreper og mål for helsetilstand

Med utgangspunkt i de fleste mål for befolkningens helsetilstand er barn en av de gruppene som har best helsetilstand. Et unntak er risikoen for skader ved ulykker og akutt sykdom ellers. For de fleste er derfor barnas helse neppe den siden ved deres levekår som blir ofret mest oppmerksomhet og volder mest bekymring. Likevel ser vi at en av de vesentligste grupper som forebyggende helsearbeid retter seg imot er nettopp barn. Dette skyldes uten tvil de store konsekvenser, særlig kronisk sykdom har for barn, både for velferden til den enkelte som må slite med en kronisk sykdom det meste av livet, og samfunnsøkonomisk i form av belastninger på institusjoner, og på forskjellige offentlige stønader og serviceordninger. De mindre alvorlige helseproblemer kan også få konsekvenser i form av virkninger på utdanning og senere sosial mobilitet.

Vi skal ikke belyse barns helse ut fra dødelighet. Dødeligheten blant barn er lav, særlig om vi ser bort fra spedbarnsdødeligheten. For barn i alderen 1-14 år var dødeligheten 42 og 26 pr. 100 000 blant gutter og jenter 1976 - 1980 (Statistisk Sentralbyrå, 1983b). Den største enkeltårsak til dødsfall i denne aldersgruppen var ulykker.

Barns helse vil bli forsøkt belyst ut fra to hovedtyper av begreper. Det ene er sykkelighet, herunder skader. Begreper av denne typen bygger stort sett på registrerte diagnoser. Problemene med å bygge på sykkelighet på grunnlag av medisinske diagnosesystemer vil bli diskutert senere. Den andre hovedtypen er begreper for funksjonsevne eller funksjonshemming. I en analyse av barns levekår mener vi det hadde vært ønskelig å legge størst vekt på begreper for funksjonshemming. Det finnes imidlertid svært lite statistikk som tar utgangspunkt i disse begrepene, og en må vel også si at registreringsmetodene og den forutgående begrepsutvikling for de opplysninger en har om funksjonshemming blant barn er nokså enkel. De opplysninger vi skal presentere her bygger derfor først og fremst på registrert sykkelighet.

Innen området psykisk helse kan en i noen tilfeller bruke sykkelighetsbegrepet uten vansker, mens det i mange tilfeller er svært vanskelig å bruke. Vi skal berøre dette området, med de data vi har tilgjengelige tillater oss ikke å si særlig mye om barns psykiske helse.

Dette bringer oss over på et siste område som ofte blir tatt med når en skal beskrive helse, nemlig beskrivelse av avviksproblemer, først og fremst narkotika- og alkoholmisbruk. De undersøkelser vi bygger på har ingen opplysninger om disse avviksproblemer, og dette område vil ikke bli tatt opp i det følgende, selv om det må betraktes om et viktig helseproblem blant de noe eldre barn.

Opplysningene om barns helsetilstand er i det alt vesentlige hentet fra Helseundersøkelse 1975. Til undersøkelsen ble det trukket et utvalg på ca. 6 000 husholdninger. Alle de uttrukne personer skulle intervjues. Personer i helseinstitusjon, barnehjem og andre institusjoner inngår ikke i undersøkelsen. Opplysningene om barna ble gitt av foreldre eller foresatte, i alt fikk en opplysninger om 2 842 barn. For 6 prosent av barn 0-15 år fikk en ikke noe svar.

Intervjuingen foregikk i oktober 1975. I mange av spørsmålene i undersøkelsen stiller en spørsmål om begivenheter i en 14-dagersperiode, den såkalte undersøkelsesperiode. Undersøkelsesperioden er 14 dager regnet bakover fra og med første besøksdag i en husholdning. Dette opplegget med en kort undersøkelsesperiode sammen med en begrenset innsamlingsperiode gjør at sesongsvingninger i sykkeligheten bringer inn et usikkerhetsmoment som gjør det vanskelig å generalisere til tall for året. Det gjelder i særlig grad opplysninger om akutt sykkelighet. Også utelukkelsen av personer på institusjon gjør det vanskelig å generalisere opplysningene til alle barn. Barn på institusjon har uten tvil dårligere helse enn barn for øvrig, og særlig må en vente å finne en overrepresentasjon av sterkt funksjonshemmede barn på institusjoner.

12.2. Sykelighet blant barn

I helseundersøkelsen blir sykkeligheten registrert gjennom sykkeltilfelle som oppgis av lekmenn til intervjuere uten spesielle medisinske kunnskaper. Sykkeltilfellene kodes siden i diagnosegrupper. Diagnosegrupper er ikke alltid så velegnet når en skal beskrive helsetilstand, fordi grupperingen er foretatt etter medisinske kriterier, og ikke ut fra alvorlighetsgrad, prognose eller funksjonskonsekvenser. Det er visse muligheter for å ta hensyn til slike sider ved sykkeltilfellene. Vi skal for det første skille mellom kroniske og akutte sykkeltilfelle, og for kroniske sykkeltilfelle skal vi bruke behandlingsform som en indikator på tilfellets alvorlighetsgrad. Kroniske sykkeltilfelle er sykkeltilfelle med bestemte diagnoser uansett varighet (se Statistisk Sentralbyrå, 1980: 257), sykkeltilfelle med andre diagnoser blir stort sett regnet som kroniske dersom de har vart i minst 6 måneder.

Tabell 65. Kronisk sykdom blant barn 0-15 år Chronic illness among children aged 0-15 years

		Sykkeltilfelle Cases of illness			
		Kroniske sykkeltilfelle pr. 1 000 barn	Medfødte sykkeltilfelle pr. 1 000 barn	Kroniske sykkeltilfelle som har ført til sykehusinnleggelse pr. 1 000 barn	Tallet på barn Number of children
Andel med kronisk sykkeltilfelle Percentage with chronic illness		Cases of chronic illness per 1 000 children	Congenital cases of illness per 1 000 children	Cases of chronic illness with hospital care per 1 000 children	
Prosent	Per cent	21	75	66	2 842

K i l d e: Helseundersøkelse 1975. Source: Health Survey 1975.

Av alle barn i alderen 0-15 år var det 21 prosent som hadde minst ett kronisk sykkeltilfelle, medregnet 7 prosent som hadde medfødte sykkeltilfelle. Bare 3 prosent av alle barn hadde mer enn ett sykkeltilfelle.

Kroniske sykkeltilfelle er avgrenset på grunnlag av både diagnose og varighet blant alle de registrerte sykkeltilfelle. Sykkeltilfelle (både kroniske og akutte) ble fanget opp gjennom fire spørsmål. De tre første refererer til en bestemt atferd i undersøkelsesperioden. En skal enten ha hatt nedsatt aktivitet på grunn av sykdom, ha kontaktet lege eller brukt medisin for sykdom. I det fjerde spørsmålet spør en etter medfødt sykdom, skade eller lidelse av varig natur uten å bringe inn bestemte kriterier. Sykkeltilfelle, også kroniske, er altså registrert uten at alvorlighetsgrad er brakt inn som kriterium. Det er ikke mulig selv på grunnlag av de mest detaljerte diagnoseopplysninger å foreta noen pålitelig gruppering av alle sykkeltilfelle etter f.eks. funksjonskonsekvenser eller alvorlighetsgrad.

Syketilfellene vil variere fra de helt bagatellmessige til de sterkt funksjonshemmende, i noen grad vil en finne slik variasjon også innen diagnosegrupper. Den gradvise overgang fra de mer alvorlige syketilfelle til de helt bagatellmessige helseproblemer, fører til at måling av kroniske syketilfelle blir svært følsom for forskjeller i innsamlingsmetode, selv om definisjonen av kroniske syketilfelle synes å være den samme.

Andelen med kroniske syketilfelle blant barn varierer da også i ulike undersøkelser fra noen få prosent til vel 20 prosent (se f.eks. Jorming, 1982). I den nasjonale helseundersøkelse i USA finner en at 23 prosent av barn i alderen 0-16 år hadde kroniske syketilfelle. Men for bare 2 prosent av alle barn førte syketilfellene til begrensning i aktivitet (USA, 1971).

Andelen med kronisk sykdom vil altså kunne variere bl.a. med kriteriene som anvendes. Under visse forutsetninger vil tallene for kronisk sykdom være egnet til å belyse gruppeforskjeller i kronisk sykkelighet. Forutsetningen er at fordelingen av syketilfellene etter diagnosegruppe, alvorlighetsgrad o.l. er omtrent den samme i de grupper en sammenlikner.

Det var i alt 245 kroniske syketilfelle pr. 1 000 barn, 74 av disse var medfødte syketilfelle. Vi har anvendt et svært enkelt kriterium på syketilfellens alvorlighetsgrad, nemlig om det noen gang har ført til innleggelse på sykehus. Det var litt over 1/4 av syketilfellene som hadde ført til innleggelse. Når en sammenlikner kronisk sykdom i ulike grupper, vil andelen kroniske syketilfelle som har ført til sykehusinnleggelse også gi en viss kontroll på om den kroniske sykkeligheten har samme struktur i de ulike gruppene.

Tabell 66 gir en oversikt over de mer hyppig forekommende sykdomsgrupper i en gruppering av de kroniske syketilfellene i 25 hovedgrupper.

Tabell 66. Tallet på kroniske syketilfelle pr. 1 000 barn, i ulike diagnosegrupper for jenter og gutter Number of cases of chronic illness per 1 000 children, in various diagnostic groups for girls and boys

	Alle All	Jenter Girls	Gutter Boys
Nervøse lidelser Nervous conditions	2	3	2
Sykdommer i nervesystemet Diseases of the nervous system	8	9	7
Øyesykdommer Diseases of the eye	27	27	27
Øresykdommer Diseases of the ear	10	7	11
Kroniske sykdommer i åndedrettsorganene Chronic diseases in the respiratory system	44	33	54
Magesår, magekatarr og andre mage- og tarmlidelser Ulcer and other diseases of the digestive system	5	5	6
Sykdommer i nyre og urinveier Diseases of the urinary system	13	20	7
Sykdommer i hud og underhud Diseases of skin and subcutaneous tissue	54	49	58
Sykdommer i skjelett-muskelsystemet Diseases of the musculo-skeletal system	43	39	46
Søvnløshet, hodepine og andre symptomer fra nervesystemet Sleeplessness, headache and other symptoms from the nervous system	7	5	9
Skader og følger av skader Injuries and results of injuries	6	4	8
Alle andre sykdommer All other diseases	26	20	31
Alle sykdommer All diseases	245	221	261

K i l d e: Helseundersøkelse 1975. Source: Health Survey 1975.

Det er fire sykdomsgrupper som dominerer og som omfatter vel 2/3 av alle kroniske syketilfelle. Det er øyesykdommer, kroniske sykdommer i åndedretsorganene, hudsykdommer og sykdommer i skjelett-muskelsystemet.

Av de 74 medfødte syketilfellene pr. 1 000 barn var 32 prosent misdannelser av lemmene, 13 prosent misdannelse av indre organer, 23 prosent misdannelser av øynene, bl.a. refraksjonsanomalier og skjeling, 6 prosent cerebral parese og epilepsi og 5 prosent blindhet og døvhhet.

For det enkelte barn er akutte syketilfelle neppe velferdsreduserende i samme grad som kroniske syketilfelle av samme alvorlighetsgrad. Dersom et barn imidlertid ofte har et eller annet akutt syketilfelle vil dette ikke være tilfelle i samme grad. Vi har bare tall for akutte syketilfelle som er oppstått i undersøkelsesperioden, ikke for tallet på akutte syketilfelle det enkelte barn har hatt i løpet av en lengre periode, f.eks. et år. I alt 109 akutte syketilfelle pr. 1 000 barn oppstod i løpet av en 14-dagersperiode (i oktober måned). Med visse forutsetninger om sesongvariasjon svarer dette til at barn i gjennomsnitt får 2,8 akutte syketilfelle pr. år.

Vel halvparten av de akutte syketilfellene som oppstod tilhørte gruppen akutte sykdommer i åndedretsorganene. To andre sykdomsgrupper, nemlig diarøesykdommer og skader, utgjorde til sammen 1/5 av alle akutte syketilfelle.

Psykiske lidelser er erfaringsmessig vanskelige å fange opp gjennom diagnoseregistrering i lek-mannsintervjuer. Mye tyder på at hyppigheten av slike lidelser blir undervurdert. En må også anta at det er vanskeligere å avgrense psykiske lidelser blant barn enn blant voksne, det gjelder ikke minst blant de yngste barna.

Resultatene fra Helseundersøkelse 1975 viser to kroniske syketilfelle i gruppen nervøse lidelser pr. 1 000 barn. Fordi en antok at registrering av psykiske lidelser gjennom diagnoser undervurderte omfanget, forsøkte en i helseundersøkelsen å registrere nervøse lidelser gjennom direkte spørsmål om disse. Det var ved direkte spørsmål om nervøse lidelser en forholdsmessig mye større andel, nemlig 3 prosent, av barn som noen gang hadde blitt fortalt av lege at de hadde nervøse eller psykiske plager. I undersøkelsesperioden hadde 1 prosent hatt slike plager.

Et annet område som det knytter seg stor interesse til og som en også vet forholdsvis lite om, er skader blant barn. Tabell 66 viser seks kroniske syketilfelle pr. 1 000 barn i gruppen skader eller følger av skader. Det som her blir registrert er skader fra ulykker som barnet har vært utsatt for en eller annen gang, og der følgende har vært i minst 6 måneder på undersøkelsestidspunktet. Dette tallet forteller derfor lite eller intet om skadehyppighet.

For å anslå hyppigheten av skader må en registrere skader som har oppstått i en bestemt periode. I Helseundersøkelse 1975 ble det registrert åtte skadetilfeller pr. 1 000 barn som var oppstått i undersøkelsesperioden med 14 dagers varighet. Under den forutsetning at hyppigheten av skader på undersøkelsestidspunktet er lik gjennomsnittlig skadehyppighet for hele året, svarer dette tallet til at det oppstår 210 skadetilfelle pr. 1 000 barn pr. år. Et problem med skaderegistrering er at det kan være vanskelig å finne gode kriterier for hvilke skader som skal registreres slik at ikke helt bagatellmessige skader regnes med. På grunn av registreringsmåten i helseundersøkelsen vet en at de skader som er registrert enten har ført til nedsatt aktivitet, til legekontakt eller medisinbruk.

På grunn av den korte undersøkelsesperioden får en bare registrert et lite antall skader. Den relative usikkerhet på opplysningene om skadehyppighet er derfor stor. Det samme gjelder opplysningene om ulykkesårsak og -sted. Vi skal likevel presentere et par resultater om årsak og sted for ulykkene. Den vanligste ulykkesårsak synes å være fall, om lag halvparten av de oppståtte skadetilfellene skyldtes fall. Om lag 2/3 av ulykkene skjedde på skole, eller under lek, sport, friluftsliv annet sted enn på skole, vei eller i hjemmet. De ulykkestilfellene som registreres gjennom statistikken over veitrafikkulykker, er svært få i forhold til den totale skadehyppighet som helseundersøkelsen v 2,0 skader pr. 1 000 barn pr. år blir skadd i veitrafikkulykker (Statistisk Sentralbyrå, 1981) lene fra helseundersøkelsen for skader som har skjedd på vei/gate er imidlertid for usikre til at det er meningsfullt å sammenlikne med statistikken over veitrafikkulykker.

Vi har tatt med opplysninger om tallet på legekontakter i løpet av undersøkelsesperioden. Legekontakter blir av og til brukt som mål på helsetilstand. Legekontakter er imidlertid lite egnet til dette, fordi det foruten helsetilstand er en rekke andre forhold som virker inn på legekontrakt. Legekontakter omfatter kontakter med allmennpraktiserende lege og spesialist og besøk hos lege på sykehus eller poliklinikk. Kontakt med tannlege er ikke regnet med. Bare kontakter i undersøkelsesperioden som skyldes egen sykdom, skade eller lidelse er regnet med.

Det gjennomsnittlige antall kontakter i undersøkelsesperioden blant barn 0-15 år var 95 kontakter pr. 1 000 barn. Under forutsetning av at gjennomsnittet i undersøkelsesperioden er det samme som for hele året, svarer dette til 2,5 legekontakter pr. barn i året. Til sammenlikning var det gjennomsnittlige antall legekontakter i den voksne befolkning 4,7 kontakter pr. år.

Beskrivelsen av barns helsetilstand har hittil bygget nesten utelukkende på syketilfelle. Syketilfellene har først og fremst vært kjennetegnet ved diagnose. Som nevnt er det vanskelig på grunnlag av diagnose å foreta noe pålitelig skille mellom syketilfelle med forskjellige funksjonskonsekvenser. De ulike typer helse mål som angir tallet på syketilfelle, teller derfor både syketilfelle helt uten noen konsekvenser for funksjonsevnen og sterkt funksjonshemmende syketilfelle.

Det er svært få opplysninger om funksjonshemming blant barn. I Helseundersøkelse 1975 finnes ingen slike opplysninger. I Forbruksundersøkelse 1973 ble det stilt spørsmål om det var funksjonshemmede i husholdningen. Funksjonshemming ble definert ved at man som følge av sykdom, skade eller medfødte lidelser er avhengig av hjelp eller av spesielle hensyn i dagligliv, arbeid eller skole. Det ble presisert at funksjonshemming kan være fysisk eller psykisk. Blant barn og ungdom 0-18 år var det 1,3 prosent som var funksjonshemmede. Om lag halvparten skyldtes indre organiske lidelser, og 3/5 av de funksjonshemmede hadde vært funksjonshemmede hele livet (Statistisk Sentralbyrå, 1977).

Boforholdsundersøkelsen 1973 har også registrert om det var funksjonshemmede i husholdningen. Etter et innledende spørsmål om varige lidelser ble det spurt "Er noen av disse personene avhengig av andre personer for stell og pleie (f.eks. sengeliggende)". Ordet funksjonshemming ble altså ikke brukt. Undersøkelsen viser at det var 0,5 prosent av barn 1-15 år som var funksjonshemmede i denne betydning. Forskjellen mellom de to undersøkelsene skyldes neppe statistiske tilfeldigheter i trekkingen av utvalgene. Forskjellen kan antakelig forklares ved at funksjonshemming ikke nevnes i boforholdsundersøkelsen og at en der legger vekt på avhengigheten av stell og pleie, og dermed legger vekt på forholdsvis alvorlig funksjonshemming. I forbrukerundersøkelsen var 3/5 av de funksjonshemmede i aldersgruppen 0-18 år som ikke var avhengig av noen form for praktisk hjelp.

12.3. Helsetilstand i ulike grupper av barn

Vi skal belyse forskjeller i helsetilstand mellom ulike grupper av barn, både ulike demografiske grupper og ulike sosioøkonomiske grupper. Forskjeller i helsetilstand mellom ulike sosioøkonomiske grupper må en anta i første rekke skyldes sosiale snarere enn biologiske faktorer. Eventuelle forskjeller vil derfor informere om potensialet for forbedring i barns helsetilstand gjennom forbedringer i sosiale og økonomiske forhold.

Når det gjelder kroniske sykdommer som skyldes sosiale faktorer, så gjelder det i de fleste tilfeller at eksponering for de belastende forhold må ha vart en viss tid for å fremkalle sykdommen. For barn må en derfor vente at forskjeller i oppvekstbetingelser som virker helsebelastende ikke har virket i tilstrekkelig lang tid til å skape forskjeller i helsetilstand. En annen grunn til at forskjeller i oppvekstbetingelser for grupper av barn ikke nødvendigvis fører til forskjeller i helsetilstand, er at forskjeller i oppvekstbetingelser antakelig har liten betydning dersom det er variasjoner over et visst nivå. Når f.eks. forskjeller i ernæring (mengde og kvalitet) i gjennomsnitt for grupper av barn er forskjeller over et visst nivå, så vil slike forskjeller neppe slå ut i helseforskjeller mellom gruppene.

Kjønn og alder

En sammenlikning av helsetilstanden for jenter og gutter viser på de fleste områder små eller ingen forskjeller. Resultatene fra helseundersøkelsen viser litt større kronisk sykkelighet blant gutter enn blant jenter. Andelen med kroniske syketilfelle er omtrent den samme, det er imidlertid litt flere kroniske syketilfelle pr. 1 000 blant gutter enn blant jenter, henholdsvis 261 og 221. Det ser ikke ut til at denne forskjellen skyldes at det rapporteres flere bagatellmessige tilfeller for gutter. Blant gutter var det flere kroniske syketilfeller som hadde ført til sykehusinnleggelse, blant gutter var det 77 syketilfelle pr. 1 000 sammenliknet med 53 tilfelle pr. 1 000 jenter. Disse forskjellene er små, men de går i samme retning som dødelighetsstatistikken for gutter og jenter.

Resultatene fra helseundersøkelsen tyder også på flere skadetilfeller blant gutter enn blant jenter. Det stemmer med resultater fra bl.a. andre land. Det beskjedne antall skadetilfelle som er registrert i den korte undersøkelsesperioden, gjør imidlertid at en ikke kan utelukke at forskjellen skyldes statistiske tilfeldigheter i trekkingen av utvalget.

Tabell 67. Helsetilstand blant barn 0-15 år for jenter og gutter og ulike aldersgrupper Health condition among children aged 0-15 years for girls and boys and by age

	Kjønn Sex			Alder Age				
	Alle All	Jenter Girls	Gutter Boys	0-3 år years	4-6 år	7-9 år	10-12 år	13-15 år
Andel med kroniske syketilfelle. Prosent Percentage with chronic illness	21	20	22	15	21	22	24	24
Kroniske syketilfelle pr. 1 000 barn. Syke- tilfelle Cases of chronic illness per 1 000 children. Cases of illness	245	221	261	160	232	253	287	303
Medfødte syketilfelle pr. 1 000 barn. Syke- tilfelle Congenital cases of illness per 1 000 children. Cases of illness	75	70	80	63	70	74	89	80
Kroniske syketilfelle som har ført til syke- husinnleggelse pr. 1 000 barn. Syketilfelle Cases of chronic illness with hospital care per 1 000 children. Cases of illness	66	53	77	43	62	72	76	76
Akutte syketilfelle oppstått i undersøkelses- perioden pr. 1 000 barn. Syketilfelle New cases of accute illness registered in the survey period per 1 000 children. Cases of illness	109	117	102	101	151	86	117	94
Andel som noen gang har hatt nervøse plager. Prosent Percentage who has ever had nervous conditions	3	3	3	1	2	3	4	4
Skadetilfelle oppstått i undersøkelsesperioden pr. 1 000 barn. Skadetilfelle Injuries in the survey period per 1 000 children. Injuries	8	5	11	7	9	8	11	5
Tallet på legekontakter i undersøkelsesperioden pr. 1 000 barn. Kontakt Number of contacts with physician during the survey period per 1 000 children. Contacts	95	88	102	106	136	72	78	87
Tallet på barn Number of children	2 842	1 350	1 492	601	531	594	564	552

K i l d e: Helseundersøkelse 1975. Source: Health Survey 1975.

Den kroniske sykелighet øker forholdsvis klart med alderen. Andelen med kronisk sykdom (medregnet medfødte syketilfelle) økte fra 15 prosent i aldersgruppen 0-3 år til 24 prosent blant de eldste barna. Økningen er enda større i tallet på kroniske syketilfelle. Det øker fra 160 tilfelle pr. 1 000 barn i alderen 0-3 år til nesten det dobbelte, 300 tilfelle pr. 1 000 blant barn 13-15 år. Denne variasjonen synes å gi et reelt uttrykk for forskjellen i kronisk sykelighet mellom aldersgruppene, andelen av de kroniske syketilfellene som har ført til sykehusinnleggelse er i alle aldersgrupper vel 25 prosent.

Den akutte sykkeligheten varierer ikke på samme regelmessige måte med alder som den kroniske sykkeligheten. Den akutte sykkeligheten målt ved antall oppståtte syketilfelle i undersøkelsesperioden er størst blant 4-6-åringene. Mellom de andre aldersgruppene finnes ingen sikre forskjeller.

De tre sykdomsgruppene diarësykdommer, infeksjons- og parasittsykdommer og akutte sykdommer i åndedrettsorganene utgjør 70 prosent av de akutte syketilfellene blant alle barn. Disse syketilfellene overføres antakelig i høy grad gjennom smitte. Hyppigheten vil derfor avhenge av hvor utsatte barn er for smitekilder og hvor motstandsdyktige de er overfor smitte.

Nervøse plager øker noe med alderen, fra 1 prosent i yngste aldersgruppe til 4 prosent blant de eldste barna. Det dreier seg her om tall for andelen barn som noen gang har blitt fortalt av lege at de har nervøse plager. En må derfor vente at tallet øker med barnas alder.

De opplysninger en har i helseundersøkelsen om skader blant barn gjør det ikke mulig å påstå at det er variasjoner i oppståtte skadetilfelle med barns alder.

Tallene for legekontakter viser at det er flere legekontakter blant førskolebarn enn blant skolebarn. Blant førskolebarn var det om lag 120 kontakter pr. 1 000 barn sammenliknet med om lag 80 kontakter pr. 1 000 skolebarn. Aldersvariasjonen i tallet på legekontakter likner mye mer på variasjonen i akutt sykkelighet enn på variasjon i kronisk sykkelighet med alder.

Kommunetype

Geografiske variasjoner i barns helsetilstand har en først og fremst vært i stand til å belyse på grunnlag av dødelighet. Geografiske variasjoner i sykkelighet blant barn antar vi har sammenheng med forskjeller i levekår og muligens også med forskjeller i tilgjengelighet av helsetjenester. Vi har her brukt kommunetype for å beskrive den geografiske variasjonen i barns helsetilstand. Vi antar at det er forskjeller i urbaniseringsgrad mellom kommunetypene snarere enn forskjellene i næringsstruktur som ligger til grunn for eventuelle variasjoner i barns helsetilstand. I Helseundersøkelse 1975 mangler vi et mer direkte mål for urbaniseringsgrad, f.eks. bostedsstrøk. Vi har imidlertid sett kommunetype som en bedre erstatning for bostedsstrøk enn landsdel.

Hovedinntrykket fra tabell 68 er at det er små forskjeller i helsetilstand for barn i ulike kommunetyper. De fleste forskjeller er så små at en ikke med rimelig sikkerhet kan utelukke at de skyldes statistiske tilfeldigheter. De små forskjeller som finnes går i retning av at det er litt større kronisk sykkelighet i de mindre urbaniserte kommunetyper, og at den kroniske sykkelighet er minst i de blandede tjenesteytings- og industrikommuner.

De små forskjeller i den akutte sykkelighet derimot går i retning av mer akutt sykdom i de blandede tjenesteytings- og industrikommunene enn i de øvrige kommunetypene. Den samme forskjellen finner en i tallet på legekontakter. Vi finner også en sterk likhet i variasjonsmønsteret for akutt sykdom og legekontakter mellom sosioøkonomiske grupper. Vi peker senere på muligheten for at denne likhet i noen grad kan skyldes at registreringen av akutt sykkelighet i helseundersøkelsen er knyttet til legekontakt (se side 115).

Tabell 68. Helsetilstand blant barn 0-15 år, i grupper for kommunetyper Health condition among children aged 0-15 years, in groups for type of municipality

	Alle All	Land- bruks- og andre kommuner Agricultural, fishing and other municipalities	Blandede land- bruks- og in- dustri- kommuner Mixed agricul- tural and ma- nufactu- ring municipalities	Indu- stri- kommu- ner Manu- fac- turing muni- cipa- lities	Særlig sentrale, blandede tjeneste- og indu- strikom- muner Particu- larly central, mixed service and manu- facturing municipalities	Øvrige blandede tjeneste- ytings- og indu- stri- kommuner Other mixed service and manu- facturing municipalities
Andel med kroniske syketilfelle. Prosent Percentage with chronic illness	21	24	22	21	21	19
Kroniske syketilfelle pr. 1 000 barn. Syke- tilfelle Cases of chronic illness per 1 000 children. Cases of illness	245	272	259	241	244	218
Medfødte syketilfelle pr. 1 000 barn. Syke- tilfelle Congenital cases of illness per 1 000 children. Cases of illness	75	94	81	93	57	73
Kroniske syketilfelle som har ført til syke- husinnleggelse pr. 1 000 barn. Syketilfelle Cases of chronic illness with hospital care per 1 000 children. Cases of illness	66	64	64	58	67	75
Akutte syketilfelle oppstått i undersøkelses- perioden pr. 1 000 barn. Syketilfelle New cases of accute illness registered in the survey period per 1 000 children. Cases of illness	109	96	90	89	121	129
Andel som noen gang har hatt nervøse plager. Prosent Percentage who has ever had nervous conditions	3	2	4	1	4	2
Skadetilfelle oppstått i undersøkelsesperioden pr. 1 000 barn. Skadetilfelle Injuries in the survey period per 1 000 children. Injuries	8	0	15	0	10	14
Tallet på legekontakter i undersøkelsesperioden pr. 1 000 barn. Kontakt Number of contacts with physician during the survey period per 1 000 children. Contacts	95	74	86	70	117	103
Tallet på barn Number of children	2 842	405	409	503	1 021	504

K i l d e: Helseundersøkelse 1975. Source: Health Survey 1975.

Hovedinntektstakers sosioøkonomiske status

Forskjeller i kronisk sykелighet mellom personer i ulike sosioøkonomiske grupper synes veldokumentert for voksne (Elstad, 1981, Statistisk Sentralbyrå, 1982a og 1980). For barn derimot synes de få undersøkelser som er gjort i Skandinavia å peke i retning av at det ikke finnes forskjeller i kronisk sykелighet mellom barn i ulike sosioøkonomiske grupper (Elstad, 1982 og Sundelin & Vuille, 1979). I andre land, f.eks. England, har en påvist slike forskjeller. En kan tolke dette slik at levestandarden i Norge har nådd et slikt nivå at selv om det finnes forskjeller vil disse ikke ha noen virkning på barns helse. Dette utelukker ikke at forskjeller i oppvekstbetingelser vi kunne ha konsekvenser for helsen når barna blir voksne.

Barna i utvalget til Helseundersøkelse 1975 er gruppert etter hovedinntektstakers sosioøkonomiske gruppe¹. Denne inndelingen avviker fra den standard for sosioøkonomisk status som ellers blir brukt i Byrået. Dette skyldes at yrke i helseundersøkelsen er registrert med bare 2 sifre. (For 88 av barna mangler en opplysninger om hovedinntektstakerens sosioøkonomiske gruppe.)

Andelen av barn som har kroniske syketilfelle, medregnet medfødte syketilfelle, varierer ikke med hovedinntektstakerens sosioøkonomiske gruppe. Derimot er det forskjeller i tallet på kroniske syketilfelle pr. 1 000 barn mellom noen av de sosioøkonomiske gruppene, forskjellene er imidlertid små. Barn med arbeider som hovedinntektstaker har 0,27 kroniske syketilfelle i gjennomsnitt, mens barn med høyere funksjonær som hovedinntektstaker har 0,22 syketilfelle i gjennomsnitt pr. barn. Selv om forskjellen er liten er det lite sannsynlig at den skyldes tilfeldigheter i trekkingen av utvalget. En finner også en liten, men sikker forskjell i tallet på medfødte syketilfelle mellom barn i gruppene arbeidere og høyere funksjonærer. Det synes som om det meste av forskjellen mellom disse to gruppene i tallet på kroniske syketilfelle skyldes at det er forskjell på antall medfødte syketilfelle i de to gruppene. En kan tolke dette slik at barn i disse sosioøkonomiske gruppene er utsatt for forskjellig risikonivå under svangerskapet og fødselen (se også Bjerkedal, 1980).

En telling av syketilfelle slik vi har foretatt her tillater bare meningsfulle sammenlikninger av kronisk sykелighet dersom strukturen i sykелigheten omtrentlig er den samme i de grupper en sammenlikner. Antar en at syketilfelle som har ført til innleggelse i gjennomsnitt er mer alvorlige enn andre syketilfelle, finner en at andelen alvorlige syketilfelle ikke er mindre blant barn "av" arbeidere enn blant barn "av" høyere funksjonærer.

Akutte syketilfelle synes å være mindre vanlig blant barn der hovedinntektstaker er selvstendig, enn blant barn i andre sosioøkonomiske grupper. I gruppene av selvstendige oppstod det 0,06-0,07 akutte syketilfelle pr. barn i undersøkelsesperioden, sammenliknet med 0,11-0,13 i de andre gruppene. Dette kan ha sammenheng med at en større del av de selvstendige bor i spredtbygde strøk. Det kan muligens være reelt mindre akutt sykелighet i spredtbygde strøk enn i f.eks. byene. En annen mulighet er at den akutte sykелighet slik den registreres i helseundersøkelsen blir undervurdert i spredtbygde strøk, fordi det er en annen atferd i forbindelse med akutt sykdom her. Akutte syketilfelle fanges opp i helseundersøkelsen dersom de har ført til nedsatt aktivitet, legekontakt eller medisinerbruk. Dersom det f.eks. er mindre legekontakt i forbindelse med akutt sykdom i spredtbygde strøk vil dette i seg selv føre til færre registrerte akutte syketilfelle i helseundersøkelsen. Helseundersøkelsen viser faktisk færre legekontakter i undersøkelsesperioden blant barn i mindre urbaniserte områder enn blant andre barn.

Når det gjelder nervøse plager og oppståtte skadetilfelle er forskjellene mellom barn i de ulike sosioøkonomiske gruppene for små til at en kan påstå at de er reelle.

¹ Arbeidere er ansatte med yrkeskodene 41, 44-59, 61, 63-65, 68-89, 93, 95. Lavere funksjonærer er ansatte med yrkeskodene 29, 33, 91, 92. Høyere funksjonærer er ansatte med andre yrkeskoder, unntatt 43.

Tabell 69. Helsetilstand blant barn 0-15 år, i grupper for hovedinntektstakers sosioøkonomiske status
Health condition among children aged 0-15 years, in groups for main income earner's socio-economic status

	Alle All	Arbei- der Wor- ker	Lave- re funk- sjonær Sala- ried em- ployee, lower level	Høyere funk- sjonær Sala- ried em- ployee, higher level	Jord- bruker, fisker, Farmer, fisher- man	Selv- sten- dige ellers Other self- em- ployed	Ikke yrkes- aktiv, uopp- gitt Person not econo- mically active, un- known
Andel med kroniske syketilfelle. Prosent ¹ Percentage with chronic illness ¹	21	22	22	19	20	20	22
Kroniske syketilfelle pr. 1 000 barn. Syke- tilfelle Cases of chronic illness per 1 000 children. Cases of illness	245	266	258	220	231	238	236
Medfødte syketilfelle pr. 1 000 barn. Syke- tilfelle Congenital cases of illness per 1 000 children. Cases of illness	75	86	81	55	80	74	73
Kroniske syketilfelle som har ført til syke- husinnleggelse pr. 1 000 barn. Syketilfelle Cases of chronic illness with hospital care per 1 000 children. Cases of illness	66	73	76	53	45	91	45
Akutte syketilfelle oppstått i undersøkelses- perioden pr. 1 000 barn. Syketilfelle New cases of accute illness registered in the survey period per 1 000 children. Cases of illness	109	109	114	131	75	60	127
Andel som noen gang har hatt nervøse plager. Prosent Percentage who has ever had nervous conditions	3	3	3	2	3	2	5
Skadetilfelle oppstått i undersøkelsesperioden pr. 1 000 barn. Skadetilfelle Injuries in the survey period per 1 000 children. Injuries	8	9	13	11	0	3	5
Tallet på legekontakter i undersøkelsesperioden pr. 1 000 barn. Kontakt Number of contacts with physician during the survey period per 1 000 children. Contacts	95	104	123	105	50	57	82
Tallet på barn Number of children	2 842	1 148	236	741	199	298	220

K i l d e: Helseundersøkelse 1975. Source: Health Survey 1975.

LITTERATUR

- Bjerkedal, Tor (1980): Yrke og fødsel. Rapport 80/9
- Elstad, Jon Ivar (1981): Kronisk sykелighet og sosial klasse. Institutt for sosiologi, Universitetet i Oslo
- Elstad, Jon Ivar (1982): The Health of Norwegian Children: Are there still Social Class Inequalities? Notat fra INAS Oslo
- Jorming, B (1982): Långvarigt sjuka barn i grundskolan. Sosialmedisinsk tidsskrift nr. 3, 1982
- Statistiska Centralbyrån (1981): Om barns vilkor. Rapport 21, Stockholm
- Statistisk Sentralbyrå (1975): Levekår 1973. NOS A 720
- Statistisk Sentralbyrå (1977): Inntekt og forbruk for funksjonshemmede. Samfunnsøkonomiske studier nr. 32
- Statistisk Sentralbyrå (1978): Historisk statistikk 1978. NOS XII 291
- Statistisk Sentralbyrå (1980): Inntektsfordeling og levekår. Samfunnsøkonomiske studier nr. 46
- Statistisk Sentralbyrå (1981a): Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31.12. 1980. NOS B 209
- Statistisk Sentralbyrå (1981b): Veitrafikkulykker 1979 NOS B 179
- Statistisk Sentralbyrå (1982a): Levekårsundersøkelsen 1980. NOS B 320
- Statistisk Sentralbyrå (1982b): Sosialstatistikk 1980. NOS B 264
- Statistisk Sentralbyrå (1983a): Tidsnyttingsundersøkelsen 1980-81. NOS B 378
- Statistisk Sentralbyrå (1983b): Helsestatistikk 1981. NOS B 379
- Statistisk Sentralbyrå (1983c): Arbeid, fritid og samvær. Endringer av tidsbruk i 70-årene. Sa 49
- Sundelin, C og Vuille J-C (1979): Socioeconomic Status of the Family and Health Problems in the Pre-school Child. Acta Pædiatr. Scand. Suppl. 275:59
- Tvede, Olav (1975): Oppvekstforhold. Den voksne befolkningens oppvekstforhold belyst ved intervju. Arbeidsnotat nr. 81. Levekårsundersøkelsen 1973. Bergen
- USA, National Center for Health Statistics (1971): Chronic Conditions and Limitations of Activity and Mobility. Vital and Health Statistics Series 10, No.61

Publikasjoner sendt ut fra Statistisk Sentralbyrå etter 1. juli 1983
Publications issued by the Central Bureau of Statistics since 1 July 1983

I serien Norges offisielle statistikk (NOS):

Rekke B

Trykt 1983

- Nr. 400 Strukturtall for kommunenes økonomi 1981 Structural Data from the Municipal Accounts Sidetall 122 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1944-2 ISSN 0333-3809
- 401 Utdanningsstatistikk Vaksenopplæring 1981/82 Educational Statistics Adult Education Sidetall 92 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1945-0 ISBN 0332-8058
- 402 Jordbruksstatistikk 1981 Agricultural Statistics Sidetall 119 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1946-9 ISSN 0078-1894
- 403 Landbruksteljing 1979 Hefte VII Skogbruk Census of Agriculture and Forestry 1979 Volume VII Forestry Sidetall 236 Pris kr 24,00 ISBN 82-537-1947-7
- 404 Boforholdsundersøkelsen 1981 Survey of Housing Conditions Sidetall 153 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1948-5
- 405 Sivilrettsstatistikk 1982 Civil Judicial Statistics Sidetall 41 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-1950-7 ISSN 0550-0532
- 406 Lønns- og sysselsettingsstatistikk for statens embets- og tjenestemenn 1. oktober 1982 Wage and Employment Statistics for Central Government Employees Sidetall 101 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1951-5 ISSN 0550-8622
- 407 Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1982 Population by Age and Marital Status Sidetall 159 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1953-1 ISSN 0554-7170
- 408 Ferieundersøkelsen 1982 Holiday Survey Sidetall 90 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1955-8
- 409 Oljevirksomhet 1982 Oil Activity Sidetall 79 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1956-6 ISSN 0333-2101
- 410 Lønnsstatistikk 1982 Wage Statistics Sidetall 103 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1957-4 ISSN 0078-1916
- 411 Utenrikshandel 1982 II External Trade II Sidetall 339 Pris kr 24,00 ISBN 82-537-1958-2 ISSN 0078-1940
- 412 Reiselivsstatistikk 1982 Statistics on Travel Sidetall 129 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1959-0 ISSN 0333-208X
- 413 Flyttestatistikk 1982 Migration Statistics Sidetall 84 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1963-9 ISSN 0550-8592
- 414 Skogavvirkning til salg og industriell produksjon 1981-82 Roundwood Cut for Sale and Industrial Production Sidetall 51 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1964-7
- 415 Energistatistikk 1982 Energy Statistics Sidetall 86 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1965-5 ISSN 0333-371X
- 416 Utdanningsstatistikk Oversikt 1. oktober 1981 Educational Statistics Survey Sidetall 115 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1970-1 ISSN 0800-2169
- 417 Jaktstatistikk 1982 Hunting Statistics Sidetall 60 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1972-8 ISSN 0550-0400
- 418 Lakse- og sjøaurefiske 1982 Salmon and Sea Trout Fisheries Sidetall 97 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1973-6 ISSN 0550-0419
- 419 Nasjonalregnskap 1971 - 1982 National Accounts Sidetall 233 Pris kr 24,00 ISBN 82-537-1976-0
- 420 Eie og bruk av personbil Utvalgsundersøkelse 1980 Private Motoring Sample Survey Sidetall 161 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1977-9
- 421 Skattestatistikk Inntektsåret 1981 Tax Statistics Income Year 1981 Sidetall 221 Pris kr 24,00 ISBN 82-537-1978-7 ISSN 0800-2940
- 422 Regnskapsstatistikk 1981 Detaljhandel Statistics of Accounts Retail Trade Sidetall 164 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1979-5
- 423 Alkohol og andre rusmidler 1982 Alcohol and Drugs Sidetall 44 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-1981-7 ISSN 0332-7965
- 424 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i utenriksfart Mars 1983 Wage Statistics for Seamen on Ships in Ocean Transport Sidetall 28 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-1984-1 ISSN 0800-2878
- 425 Samferdselsstatistikk 1982 Transport and Communication Statistics Sidetall 248 Pris kr 24,00 ISBN 82-537-1987-6 ISSN 0468-8147
- 426 Lønnsstatistikk for kommunale arbeidstakere pr. 1. oktober 1982 Wage Statistics for Local Government Employees Sidetall 94 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1992-2 ISSN 0800-2908
- 427 Kredittmarkedstatistikk Fordringer og gjeld overfor utlandet 1981 og 1982 Credit Market Statistics Foreign Assets and Liabilities Sidetall 93 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1996-5 ISSN 0333-3736
- 428 Kredittmarkedstatistikk Private og offentlige banker 1982 Credit Market Statistics Private and Public Banks Sidetall 312 Pris kr 24,00 ISBN 82-537-2004-1
- 429 Folkemengdens bevegelse 1982 Vital Statistics and Migration Statistics Sidetall 85 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2011-4 ISSN 0377-8797
- 430 Helseinstitusjoner 1982 Health Institutions Sidetall 119 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2012-2
- 431 Jordbruksstatistikk 1982 Agricultural Statistics Sidetall 128 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2015-7 ISSN 0078-1894
- 432 Statistisk varefortegnelse for utenrikshandel 1984 Sidetall 142 ISBN 82-537-2016-5

Rekke B

Trykt 1984

- Nr. 433 Økonomisk utsyn over året 1983 Economic Survey Sidetall 99 Pris kr 20,00
ISBN 82-537-2024-6 ISSN 0078-1924
- 434 Dødsårsaker 1982 Hovedtabeller Causes of Death Main Tables Sidetall 97
Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2017-3 ISSN 0550-032X
- 435 Lønnsstatistikk for ansatte i forretningsmessig tjenesteyting og i interesseorganisasjoner 1. september 1983 Wage Statistics for Employees in Business Services and in Business, Professional and Labour Associations Sidetall 55 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2018-1 ISSN 0800-2835
- 436 Veterinærstatistikk 1982 Veterinary Statistics Sidetall 83 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2020-3 ISSN 0303-6561
- 437 Commodity List Edition in English of Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen 1984 Supplement to External Trade Volume I Sidetall 130 ISBN 82-537-2021-1
- 438 Lønnsstatistikk for ansatte i forsikringsvirksomhet 1. september 1983 Wage Statistics for Employees in Insurance Activity Sidetall 41 Pris kr 12,00
ISBN 82-537-2023-8 ISSN 0800-286X
- 439 Skogstatistikk 1982 Forestry Statistics Sidetall 109 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2025-4 ISSN 0468-8155
- 440 Regnskapsstatistikk 1982 Oljeutvinning, bergverksdrift og industri Statistics of Accounts Oil Extraction, Mining and Manufacturing Sidetall 169 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2026-2 ISSN 0333-3795
- 441 Regnskapsstatistikk 1982 Engroshandel Statistics of Accounts Wholesale Trade Sidetall 109 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2027-0 ISSN 0333-3817
- 442 Lønnsstatistikk for ansatte i bankvirksomhet 1. september 1983 Wage Statistics for Bank Employees Sidetall 42 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-2028-9 ISSN 0800-2894
- 443 Veitrafikkulykker 1982 Road Traffic Accidents Sidetall 155 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2029-7 ISSN 0468-8198
- 444 Bilverkstader mv. 1982 Reparasjon av kjøretøy, husholdningsapparat og varer for personleg bruk Car Repair Shops etc. Repair of Vehicles, Household Apparatus and Commodities for Personal Use Sidetall 39 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-2030-0
ISSN 0800-2975
- 445 Kredittmarkedstatistikk Livs- og skadeforsikringsselskaper mv. 1982 Credit Market Statistics Life and Non-life Insurance Companies etc. Sidetall 98 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2031-9 ISSN 0333-3787
- 446 Lønnsstatistikk for arbeidere i bergverksdrift og industri 3. kvartal 1983 Wage Statistics for Workers in Mining and Manufacturing Sidetall 34 Pris kr 12,00
ISBN 82-537-2032-7 ISSN 0550-0435
- 447 Sosialstatistikk 1982 Social Statistics Sidetall 108 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2033-6 ISSN 0333-2055
- 448 Lønnsstatistikk for ansatte i jordbruk, gartnerier og hagebruk September 1983 Wage Statistics for Workers and Salaried Employees in Agriculture and Horticulture Sidetall 33 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-2034-3 ISSN 0800-2851
- 449 Forbruksundersøkelse 1980 - 1982 Survey of Consumer Expenditure Sidetall 242 Pris kr 24,00 ISBN 82-537-2035-1
- 450 Kommunestyrevalget 1983 Municipal Council Elections Sidetall 162 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2037-8 ISSN 0332-8023
- 451 Folketalet i kommunane 1982 - 1984 Population in Municipalities Sidetall 53
Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2038-6 ISSN 0550-0338
- 452 Lønnsstatistikk for ansatte i helsevesen og sosial omsorg 1. oktober 1982 Wage Statistics of Employees in Health Services and Social Welfare Sidetall 95
Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2041-6
- 453 Lønnsstatistikk for ansatte i varehandel 1. september 1983 Wage Statistics for Employees in Wholesale and Retail Trade Sidetall 132 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2043-2 ISSN 0800-2916
- 454 Sjøulykkesstatistikk 1983 Marine Casualties Sidetall 52 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2046-7 ISSN 0332-8007
- 455 Kredittmarkedstatistikk Private kredittforetak og finansieringsselskaper 1982 Credit Market Statistics Private Credit Enterprises and Private Financial Companies Sidetall 103 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2047-5 ISSN 0333-3752
- 456 Industristatistikk 1982 Hefte I Næringstall Manufacturing Statistics Vol. I Industrial Figures Sidetall 180 Pris kr 24,00 ISBN 82-537-2048-3
ISSN 0078-1886
- 457 Strukturtalet for kommunenes økonomi 1982 Structural Data from the Municipal Accounts Sidetall 149 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2049-1 ISSN 0333-3809
- 459 Utdanningsstatistikk Grunnskolar 1. oktober 1983 Educational Statistics Basic Schools Sidetall 90 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2051-3 ISSN 0332-804X
- 460 Utdanningsstatistikk Vaksenopplæring 1982/83 Educational Statistics Adult Education Sidetall 94 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2052-1 ISSN 0332-8058
- 461 Byggearealstatistikk 1982 Building Statistics Sidetall 94 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2054-8 ISSN 0550-7162
- 462 Elektrisitetsstatistikk 1982 Electricity Statistics Sidetall 102 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2055-6 ISSN 0333-3799
- 463 Fylkestingsvalget 1983 County Council Elections Sidetall 135 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2056-4
- 464 Kriminalstatistikk Forbrytelser etterforsket Reaksjoner Fengslinger 1982 Criminal Statistics Crimes Investigated Sanctions Imprisonments Sidetall 181
Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2057-2 ISSN 0333-3914

Rekke B

Trykt 1984 (forts.)

- Nr. 465 Helsestatistikk 1982 Health Statistics Sidetall 136 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2058-0- ISSN 0332-7906
- 466 Trygdestatistikk Uføre 1980 National Insurance Disabled Sidetall 145
Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2059-9 ISSN 0800-4064
- 467 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i innenriks ruteferd November 1983 Wage
Statistics for Seamen on Ships in Scheduled Coasting Trade Sidetall 34
Pris kr 12,00 ISBN 82-537-2061-0 ISSN 0800-2932
- 468 Lønnsstatistikk for ansatte i hotell- og restaurantdrift April og oktober 1983 Wage
Statistics for Employees in Hotels and Restaurants Sidetall 39 Pris kr 12,00
ISBN 82-537-2063-7 ISSN 0800-2886
- 469 Lønns- og sysselsettingsstatistikk for ansatte i skoleverket 1. oktober 1983 Wage
and Employment Statistics for Employees in Publicly Maintained Schools
Sidetall 57 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2068-8 ISSN 0800-2843
- 470 Tjenesteyting 1982 Forretningsmessig tjenesteyting, utleie av maskiner og utstyr,
renovasjon og reingjøring, vaskeri- og renserivirksomhet Services Business
Services, Machinery and Equipment Rental and Leasing, Sanitary and Similar
Services, Laundries, Laundry Services and Cleaning and Dyeing Plants Sidetall 54
Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2071-8 ISSN 0800-4056
- 471 Arkitektvirksomhet og byggeteknisk konsulentvirksomhet 1982 Architectural and other
Technical Services Connected with Construction Sidetall 41 Pris kr 12,00
ISBN 82-537-2072-6 ISSN 0800-2983
- 472 Lønnsstatistikk for kommunale arbeidstakere pr. 1. oktober 1983 Wage Statistics for
Local Government Employees Sidetall 93 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2076-9
ISSN 0800-2908
- 473 Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1983 Population by Age
and Marital Status Sidetall 162 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2077-7 ISSN 0554-7170
- 474 Lønns- og sysselsettingsstatistikk for statens embets- og tjenestemenn 1. oktober 1983
Wage and Employment Statistics for Central Government Employees Sidetall 101
Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2078-5 ISSN 0550-8622
- 475 Industristatistikk 1982 Hefte II Vareteall Manufacturing Statistics Volume II
Commodity Figures Sidetall 162 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2079-3
- 476 Bygge- og anleggsstatistikk 1982 Construction Statistics Sidetall 74 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2080-7 ISSN 0550-029X
- 477 Arbeidsmarkedstatistikk 1983 Labour Market Statistics Sidetall 188 Pris kr 24,00
ISBN 82-537-2082-3 ISSN 0078-1878
- 478 Oljevirksomheten 1983 Oil Activity Sidetall 82 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2083-1 ISSN 0333-2101
- 480 Utenrikshandel 1983 I External Trade I Sidetall 356 Pris kr 24,00
ISBN 82-537-2086-6 ISSN 0078-1940
- 481 Varehandelstatistikk 1982 Wholesale and Retail Trade Statistics Sidetall 150 Pris
kr 18,00 ISBN 82-537-2087-4 ISSN 0078-1959
- 482 Sivilrettsstatistikk 1983 Civil Judicial Statistics Sidetall 41 Pris kr 12,00
ISBN 82-537-2089-0 ISSN 0550-0532
- 484 Lønnsstatistikk 1983 Wage Statistics Sidetall 108 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2091-2
ISSN 0078-1916

I serien Statistiske analyser (SA) - ISSN 0333-0621

- Nr. 47 Private husholdningers forbruk i 1970-årene Consumption of Private Households in the
1970s Sidetall 86 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1757-1
- 48 Boligforhold og boutgifter Housing Conditions and Housing Expenditure
Sidetall 87 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1777-6
- 49 Arbeid, fritid og samvær Endringer i tidsbruk i 70-årene Work, Leisure and Time
spent with Others Changes in Time Use in the 70s Sidetall 124 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-1924-8
- 50 Miljøstatistikk 1983 Environmental Statistics Sidetall 306 Pris kr 24,00
ISBN 82-537-1936-1
- 51 Sosialt utsyn 1983 Social Survey Sidetall 361 Pris kr 24,00 ISBN 82-537-1994-9
- 52 Dødeligheten omkring fødselen og i første leveår 1971 - 1980 Foetal and Infant
Mortality Sidetall 106 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2064-5
- 53 Barns levekår Children's Level of Living Sidetall 122 Pris kr 18,00
ISBN 82-537-2065-3

I serien Samfunnsøkonomiske studier (SØS) - ISSN 0085-4344

- Nr. 50 Flyttemønstre Norge 1971 - 1974 Patterns of Migration Norway 1971 - 1974
Sidetall 238 Pris kr 20,00 ISBN 82-537-1709-1
- 51 Utdanning og sosial bakgrunn Education and Social Background Sidetall 210
Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1759-8
- 52 Econometrics of Incomplete Cross-Section/Time-Series Data: Consumer Demand in
Norwegian Households 1975 - 1977 Økonometrisk analyse av ufullstendige
tværssnitt/tidsserie data: Konsumterspørselen i norske husholdninger
Sidetall 307 Pris kr 20,00 ISBN 82-537-1782-2
- 53 Analysis of Supply and Demand of Electricity in the Norwegian Economy Analyse av
tilbud og etterspørsel etter elektrisitet i norsk økonomi Sidetall 334
Pris kr 20,00 ISBN 82-537-1815-2
- 54 Et valg i perspektiv En studie av Stortingsvalget 1981 Sidetall 285
Pris kr 24,00 ISBN 82-537-1932-9

I serien Artikler fra Statistisk Sentralbyrå (ART) - ISSN 0085-431X

- Nr. 143 Price Sensitivity of Energy Demand in Norwegian Industries Prisfølsomheten i energietterspørselen i norske næringssektorer Sidetall 25 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-1960-4
- 144 Land Use and Environmental Statistics Obtained by Point Sampling Areal- og miljøstatistikk utarbeidet ved hjelp av punktutvalg Sidetall 31 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-1966-3
- 145 Technical Progress and Structural Change in the Norwegian Primary Aluminum Industry Teknisk framgang og strukturendring for produksjon av primær aluminium i Norge Sidetall 21 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-2000-9
- 146 Samliv uten vigsel - Ekteskap og fødsler Cohabitation without Marriage - Marriage and Births Sidetall 70 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2002-5
- 147 Flere i yrke - Færre barn? Om endringer i barnetall, utdanning og yrkesaktivitet blant kvinner i etterkrigstiden Working Mothers - Fewer Children? About Changes in Number of Children, Education and Employment During Post-War Period 1983 Sidetall 59 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2007-6
- 148 Discrete Dynamic Choice: An Extension of the Choice Models of Thurstone and Luce Diskret dynamisk valg: En utvidelse av valgmodellene til Thurstone og Luce Sidetall 48 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2009-2
- 149 Individual Effects in a System of Demand Functions Individuelle effekter i et system av etterspørselsfunksjoner Sidetall 30 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-2044-0

I serien Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå (RAPP) - ISSN 0332-8422

Trykt 1984

- Nr. 83/20 MODIS IV Detaljerte virkningstabeller for 1982 Sidetall 289 Pris kr 24,00 ISBN 82-537-1980-9
- 84/1 Naturressurser og miljø 1983 Foreløpige nøkkeltall fra ressursregnskapene for energi, mineraler, skog, fisk og areal Sidetall 100 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1993-0
- 84/2 Energisubstitusjon i næringssektorene i en makromodell Sidetall 47 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-2042-4
- 84/4 Kommunale avfallsbehandlingsanlegg Miljøstandard Sidetall 78 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2062-9
- 84/5 Bibliography of Population Studies in Norway Bibliografi over befolkningsstudier i Norge Sidetall 114 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2045-9
- 84/6 Folketrygden. Korttidssytelser og stønad ved yrkesskade Sidetall 26 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-2069-6
- 84/7 Social Indicators and Environmental Dimensions Sidetall 33 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-2060-2
- 84/8 Pasientstatistikk 1982 Statistikk fra Det økonomiske og medisinske informasjonssystem Sidetall 61 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2066-1
- 84/9 Statistiske metoder for analyse av samvariasjon i kategoriske data Sidetall 228 Pris kr 24,00 ISBN 82-537-2074-2
- 84/11 Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1970 - 1984 Sidetall 75 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-2081-5

Standarder for norsk statistikk (SNS)
Standards for Norwegian Statistics (SNS)

I denne serien vil Byrået samle alle statistiske standarder etter hvert som de blir revidert. Til nå foreligger:

- Nr. 1 Kontoplanen i nasjonalregnskapet
- " 2 Standard for næringsgruppering
- " 3 Standard for handelsområder
- " 4 Kodeliste for yrkesklassifisering
- " 5 Standard for inndeling etter sosioøkonomisk status
Standard Classification of Socio-Economic Status
Sidetall 32 Pris kr 12,00 ISBN 82-537-2073-4

Andre standarder som gjelder, er trykt i serien Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH):

- | | |
|--|--|
| <ul style="list-style-type: none"> Nr. 24 Standard for gruppering av sykdommer
- skader - dødsårsaker i offentlig
norsk statistikk " 28 Standard for utdanningsgruppering i
offentlig norsk statistikk " 35 Standard for kommuneklassifisering " 38 Internasjonal standard for vare-
gruppering i statistikken over
utenrikshandelen (SITC-Rev. 2) | <p>Andre publikasjoner i serien SSH:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nr. 30 Lov, forskrifter og overenskomst om
folkeregistrering " 36 Produksjonsindeks for bergverksdrift,
industri og kraftforsyning " 42 Engrosprisstatistikk Engrosprisindeks
Produsentprisindeks |
|--|--|

Pris kr 18,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

ISBN 82-537-2065-3
ISSN 0333-0621